HALI YA UCHUMI WA TAIFA

KATIKA MWAKA 2013

YALIYOMO

ORODHA YA MAJEDWALI IX

KIREFU/TAFSIRI YA MANENO XIV

MATUKIO MUHIMU YA KIUCHUMI KWA MWAKA 2013 XVIII

SURA YA I 1

HALI YA UCHUMI WA TAIFA 1

UKUAJI WA UCHUMI 1
MWENENDO WA BEI 6
UKUZAJI RASILIMALI 8

SURA YA 2 38

HALI YA UCHUMI DUNIANI NA USHIRIKIANO WA KIMATAIFA 38

UKUAJI WA UCHUMI DUNIANI 38
MWENENDO WA BIASHARA DUNIANI 39
HALI YA UCHUMI WA NCHI ZA AFRIKA KUSINI MWA JANGWA LA SAHARA 39
JUMUIYA YA AFRIKA MASHARIKI 41
UMOJA WA AFRIKA NA TUME YA UCHUMI YA BARA LA AFRIKA 41
SHIRIKISHO LA BIASHARA ULIMWENGUNI 42

SURA YA 3 43

SEKTA YA NJE 43

UTANGULIZI 43
BIDHAA ZILIZOUZWA NJE 43
Bidhaa Asilia 43
Bidhaa Zisizo Asilia 45
MAPATO YA HUDUMA 48
BIDHAA ZILIZOAGIZWA KUTOKA NJE 48
Bidhaa za Kukuza Mitaji 48
Bidhaa za Kati 48
Bidhaa za Matumizi ya Kawaida 49
MALIPO YA HUDUMA 49
MWENENDO WA BIASHARA BAINA YA TANZANIA NA NCHI MBALIMBALI 49
MIZANIA YA MALIPO NA NCHI ZA NJE 53
AKIBA YA FEDHA ZA KIGENI 55
SOKO LA FEDHA ZA KIGENI KWA MABENKI 55
THAMANI YA FEDHA YA TANZANIA 55

SURA YA 4 .... **69**

FEDHA ZA SERIKALI **69**

UTANGULIZI 69
MWENENDO WA MAPATO 70
Mapato ya Ndani *70*
Misaada na Mikopo Nafuu *70*
MIKOPO YA KIBIASHARA YA NDANI 71
MIKOPO YA KIBIASHARA KUTOKA NJE 71
MATUMIZI 71

SURA YA 5 .... **81**

FEDHA NA TAASISI ZA FEDHA **81**

UJAZI WA FEDHA NA KARADHA 81
MIKOPO YA BENKI ZA BIASHARA KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI 82
AMANA KATIKA BENKI ZA BIASHARA 83
MWENENDO WA VIWANGO VYA RIBA 84
MABORESHO KATIKA SEKTA YA BENKI 85
MAENDELEO YA UKUAJI WA SOKO LA MIKOPO YA NYUMBA TANZANIA 86
MAMLAKA YA USIMAMIZI NA UDHIBITI WA SEKTA YA HIFADHI YA JAMII 89
MFUKO WA PENSHENI KWA WATUMISHI WA UMMA 90
MFUKO WA TAIFA WA HIFADHI YA JAMII 91
MFUKO WA AKIBA YA WAFANYAKAZI WA SERIKALI 92
MFUKO WA PENSHENI WA MASHIRIKA YA UMMA 92
MFUKO WA PENSHENI WA SERIKALI ZA MITAA 93
MFUKO WA TAIFA WA BIMA YA AFYA 94
MAMLAKA YA USIMAMIZI WA SHUGHULI ZA BIMA TANZANIA 96
MAENDELEO YA MASOKO YA MITAJI NA DHAMANA 98
BENKI YA POSTA 99

SURA YA 6 .... **106**

RASILIMALI WATU **106**

IDADI YA WATU 106
MGAWANYIKO WA WATU KIMKOA 106
NGUVUKAZI NA AJIRA 109

SURA YA 7 .... **115**

UENDELEZAJI WA SEKTA BINAFSI **115**

UWEKEZAJI MITAJI YA KIGENI YA MOJA KWA MOJA 115
UBORESHAJI WA MAZINGIRA WEZESHI KWA SEKTA BINAFSI 116
UWEZESHAJI WANANCHI KIUCHUMI 117
MFUKO WA UWEZESHAJI WANANCHI 118

Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi na Kuongeza Ajira 118

SURA YA 8 120

MASUALA MTAMBUKA 120

UKIMWI 120
Mazingira 121
Utawala Bora 123
Jinsia 124
Usalama wa Raia..125

SURA YA 9 128

Ukuaji wa Uchumi na Kupunguza Umaskini wa Kipato..128
Kuboresha Maisha na Ustawi wa Jamii 132
Utawala Bora na Uwajibikaji..133

SURA YA 10 136

MCHANGO WA GESI NA MAFUTA KATIKA UCHUMI..136

Historia ya Utafutaji wa Mafuta na Gesi Nchini..136
Sheria, Sera na Kanuni Katika Masuala ya Gesi na Mafuta Nchini 139
Maeneo Yaliyogunduliwa Mafuta na Gesi, Kiwango cha Uzalishaji na Matumizi 139
Utekelezaji wa Mradi wa Ujenzi wa Bomba la Gesi..141
Mradi wa LNG (*Liquified Natural Gas*)..143
Ushirikishwaji wa Wananchi Katika Shughuli za Utafutaji na Uzalishaji wa Mafuta na Gesi 143
Umuhimu na Mchango wa Mafuta na Gesi katika Uchumi 144
Changamoto na mikakati iliyowekwa na Serikali kukabiliana nayo 147
Matarajio 149

SURA YA 11 152

KILIMO NA USHIRIKA 152

Kiwango cha Ukuaji..152
Uzalishaji wa Mazao ya Chakula..152
Uzalishaji wa Mazao ya Biashara 153
Uzalishaji wa Mazao ya Mafuta..153
Uwekezaji katika Shughuli za Kiuchumi za Kilimo..154
Kilimo cha Umwagiliaji..154
Huduma za Ugani na Mafunzo 155
Shughuli za Utafiti..156
MIFUGO 156
Uzalishaji wa Mifugo na Mazao yake..156
Biashara ya Mifugo na Mazao Yake 158

Maendeleo ya Ushirika ... 160

SURA YA 12 ... 170

MALIASILI NA UTALII ... 170

Kiwango cha ukuaji ... 170
Misitu na Nyuki ... 170
Wanyamapori ... 172
Utalii ... 175
Malikale ... 176
Uvuvi ... 178

SURA YA 13 ... 192

MADINI ... 192

Kiwango cha Ukuaji ... 192
Utafutaji Madini ... 192
Uendelezaji wa Uchimbaji Mdogo wa Madini ... 192
Uchimbaji na Uuzaji Madini ... 194
Thamani ya Mauzo ya Madini ... 195

SURA YA 14 ... 198

VIWANDA NA BIASHARA ... 198

Kiwango cha Ukuaji ... 198
Viwanda Vidogo ... 198
Gharama za Uzalishaji ... 198
Maendeleo ya Teknologia kwa Wajasiriamali ... 199
Utoaji wa Elimu kwa Wajasiriamali Wanaosindika Mazao ... 200
Maonesho ya Kibiashara ya Kimataifa ... 200

SURA YA 15 ... 209

UJENZI NA MAENDELEO YA ARDHI ... 209

UJENZI ... 209
Kiwango cha Ukuaji ... 209
Mtandao wa Barabara ... 209
Matengenezo ya Barabara na Madaraja ... 210
Bodi ya Mfuko wa Barabara ... 211
Bodi ya Usajili wa Makandarasi ... 211
Bodi ya Usajili ya Wahandisi ... 212
Bodi ya Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi ... 213
Baraza la Taifa la Ujenzi ... 214
Wakala wa Majengo Tanzania ... 215
Wakala wa Ufundi na Umeme ... 215

MAENDELEO YA ARDHI 215
Upimaji wa Mipaka ya Vijiji...*215*
Ukaguzi, Uhakiki na Utayarishaji wa Hatimiliki..*217*
Utoaji wa Vyeti vya Ardhi ya Vijiji na Hati za Hakimiliki za Kimila..............................*218*
Usajili wa Hatimiliki na Nyaraka za Kisheria...*218*
Upimaji wa Mashamba na Viwanja...*218*
Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya...*219*
Mipango ya Matumizi ya Ardhi...*220*
MAENDELEO YA MAKAZI 220
Ujenzi wa Nyumba za Makazi na Biashara...*220*

SURA YA 16 222

MAWASILIANO NA UCHUKUZI 222

KIWANGO CHA UKUAJI...222
USAFIRI WA BARABARA 222
USAFIRI WA MAJINI...224
KAMPUNI YA RELI TANZANIA (TRL) 224
MAMLAKA YA RELI YA TANZANIA NA ZAMBIA (TAZARA) 224
USAFIRI WA ANGA...225
MAMLAKA YA USIMAMIZI WA BANDARI TANZANIA 228
UCHUKUZI KWENYE MAZIWA 230
KAMPUNI YA MELI YA CHINA NA TANZANIA 230
MAMLAKA YA HALI YA HEWA TANZANIA 230
HUDUMA ZA MAWASILIANO...231
Shirika la Posta Tanzania..*231*
Mawasiliano kwa Njia ya Sauti na Takwimu...*233*
TEKNOLOJIA YA HABARI NA MAWASILIANO 234
Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano...*234*
SAYANSI, TEKNOLOJIA NA UBUNIFU 235
Udhibiti wa Mionzi *235*
Vyombo vya Habari *235*

SURA YA 17 244

NISHATI 244

KIWANGO CHA UKUAJI...244
UFUAJI WA UMEME 244
UTAFUTAJI MAFUTA NA GESI...249
UAGIZAJI NA MWENENDO WA BEI ZA MAFUTA...252
NISHATI MBADALA 254
Maporomoko Madogo ya Maji *254*
Nishati ya Mionzi ya Jua...*255*
Tungamotaka (Biomass) *255*

Jotoardhi ... *256*

SURA YA 18 ... **257**

MAJI ... **257**

Usimamizi na Uendelezaji wa Rasilimali za Maji ... 257
Huduma ya Maji Vijijini ... 258
Huduma za Maji Mijini ... 258

SURA YA 19 ... **261**

ELIMU NA MAFUNZO YA UFUNDI ... **261**

Elimu ya Awali ... 261
Elimu ya Msingi ... 262
Elimu ya Sekondari ... 264
Elimu ya Ualimu ... 265
Elimu ya Watu Wazima na Mfumo Usio Rasmi ... 266
Ukaguzi wa Shule na Vyuo vya Ualimu ... 267
Elimu ya Ufundi na Mafunzo ... 267
Elimu ya Ufundi Stadi ... 268
Elimu ya Juu ... 268

SURA YA 20 ... **275**

AFYA ... **275**

Vituo vya Kutolea Huduma ya Afya ... 275
Elimu ya Afya kwa Wananchi ... 276
Afya ya Uzazi na Mtoto ... 277
Mpango wa Taifa wa kudhibiti Malaria ... 278
Mpango wa Damu Salama ... 278
Magonjwa ya kuambukiza na ya mlipuko ... 278
Chakula na Lishe ... 278
Huduma za Ustawi wa Jamii ... 279

SURA YA 21 ... **283**

MAENDELEO YA JAMII ... **283**

Vyuo vya Maendeleo ya Wananchi ... 283
Jinsia na Maendeleo ya Wanawake ... 283
Benki ya Wanawake ... 284
Mfuko wa Maendeleo wa Wanawake ... 284
Maendeleo ya Watoto ... 284
Uratibu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ... 285

Ukurasa

ORODHA YA MAJEDWALI

Jedwali A: Takwimu Muhimu Katika Uchumi – Tanzania Bara xx

Jedwali B: Mwenendo wa Viashiria vya Kiuchumi, 2006 – 2013…........xxi

Jedwali 1: Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa Bei za Soko (Bei za miaka inayohusika).. 10

Jedwali 1A Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa Bei za Soko – Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za miaka inayohusika).. 11

Jedwali 2: Mchango wa shughuli za kiuchumi kwa Pato la Taifa kwa Bei za Soko (bei za miaka inayohusika) 12

Jedwali 2A: Mchango wa shughuli za kiuchumi kwa Pato la Taifa (PLT), kwa Bei za Soko- Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za miaka inayohusika)... 13

Jedwali 2B: Pato la Taifa (PLT) na Matumizi yake, kwa bei za soko (bei za miaka inayohusika).. 14

Jedwali 3: Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa Bei za Soko (bei za mwaka 2001)... 15

Jedwali 3A: Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa Bei za Soko - Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za mwaka 2001) 16

Jedwali 4: Ukuaji wa Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa Bei za Soko (bei za mwaka 2001) 17

Jedwali 4A: Ukuaji wa Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa Bei za Soko - Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za mwaka 2001) 18

Jedwali 4B: Mchango wa shughuli za kiuchumi kwa Pato la Taifa (PLT), kwa Bei za Soko (bei za mwaka 2001) 20

Jedwali 4C: Mchango wa shughuli za kiuchumi kwa Pato la Taifa (PLT), kwa Bei za Soko -Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za mwaka 2001) 23

Jedwali 4D: Pato la Taifa (PLT) na matumizi yake, kwa bei za soko (bei za mwaka 2001) 24

Jedwali 5: Ukuzaji Rasilimali kwa aina ya shughuli (bei za miaka inayohusika)..25

Jedwali 6: Ukuzaji Rasilimali kwa aina ya shughuli(bei za mwaka2001).26

Jedwali 7: Ukuzaji Rasilimali (sekta za umma na binafsi)........................... 27

Jedwali 8: Fahirisi ya bei za rejereja ya bidhaa zitumiwazo na watu wa kipato cha chini Dar es Salaam (2001=100) 28

Jedwali 9: Fahirisi ya bei za rejereja ya bidhaa zitumiwazo na watu wa kipato cha chini Dar es Salaam (2001=100) 29

Jedwali 10: Fahirisi ya bei za bidhaa na huduma zitumiwazo na wafanyakazi wa kima cha kati Dar es Salaam (2001=100).. 30

Jedwali 11: Fahirisi ya bei za bidhaa na huduma zitumiwazo na Wafanyakazi wa kima cha kati Dar es Salaam (2001=100)........ 31

Jedwali 12: Fahirisi ya gharama ya maisha ya wenye kipato cha juu Dar es Salaam (2001=100) 32

Jedwali 13: Fahirisi ya gharama ya maisha wenye kipato cha juu Dar es Salaam (2001=100).. 33

Jedwali 14: Fahirisi ya bei ya bidhaa na huduma zitumiwazo na wakazi wa mijini - Tanzania Bara (2001=100) 34

Jedwali 15: Fahirisi ya Bei ya Bidhaa na huduma zitumiwazo na wakazi wa mijini - Tanzania Bara (2001=100) 35

Jedwali 16: Fahirisi mbali mbali za bidhaa na huduma zitumiwazo na wakazi wa mijini – Tanzania Bara (2001=100) 37

Jedwali 17: Thamani ya Bidhaa za biashara baina ya Tanzania na nchi za nje (Sh. Milioni).. 56

Jedwali 18: Kiasi na thamani ya bidhaa muhimu zilizouzwa nchi za nje (Sh. Milioni) 57

Jedwali 19: Kiasi na thamani ya bidhaa za asilia na zisizo asilia zilizouzwa nchi za nje... 58

Jedwali 20: Wastani wa bei za bidhaa muhimu zilizouzwa nchi za nje (Sh./tani) 63

Jedwali 21: Wastani wa bei za bidhaa muhimu zilizouzwa nchi za nje (US $/tani)... 64

Jedwali 23: Aina na thamani ya bidhaa zilizoagizwa kutoka nchi za nje (Sh. Milioni).. 66

Jedwali 24: Mizania ya malipo na nchi za nje (US$ milioni) 67

Jedwali 25: Mwenendo wa mapato na matumizi ya Serikali (Sh. Milioni).... 77

Jedwali 26: Mgawanyo wa Matumizi ya Serikali kwa huduma mbalimbali (Sh. Milioni)... 79

Jedwali 27: Mwenendo wa karadha na ujazi wa fedha - Tanzania Bara...... 101

Jedwali 28: Viwango vya ukuaji wa karadha na ujazi wa fedha - Tanzania Bara.. ..102

Jedwali 29: Mwenendo wa Viwango vya ubadilishaji kati ya Shilingi na Dola ya Marekani.. 103

Jedwali 30: Mikopo ya benki za biashara kwa Shughuli za Kiuchumi... 104

Jedwali 31: Mwenendo wa amana katika benki za biashara 105

Jedwali 32: Viwango vya wastani vya riba (asilimia) 105

Jedwali 33: Idadi ya watu nchini Tanzania kimkoa (2005-2013)............... 111

Jedwali 34: Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC): Miradi iliyopitishwa 119

Jedwali 35: Uzalishaji wa miwa na sukari Nchini.................................... ...161

Jedwali 36: Pamba iliyonunuliwa na mauzo nchini 162

Jedwali 37: Eneo lililopandwa michai na majani mabichi yaliyopatikana 163

Jedwali 38: Kahawa iliyonunuliwa na mauzo nchini 164

Jedwali 39: Eneo lililopandwa mkonge na katani iliyopatikana 165

Jedwali 40: Tumbaku iliyonunuliwa na mauzo nchini 166

Jedwali 41: Maua ya pareto yaliyonunuliwa na mauzo ya bidhaa za pareto nchini 167

Jedwali 42: Korosho zilizonunuliwa na mauzo nchini. 168

Jedwali 43: Muhtasari wa kiasi cha mazao muhimu ya biashara yaliyonunuliwa.. 169

Jedwali 45: Idadi ya Wageni Waliotembelea Makumbusho ya Taifa 181

Jedwali 47: Mauzo ya bidhaa za misitu na nyuki katika masoko ya nchi za nje 182

Jedwali 48: Mwenendo wa biashara ya ndege, wanyamapori na vipusa nchi za nje.. 183

Jedwali 48A: Mwenendo wa biashara ya wanyama hai na uwindaji wa kitalii 184

Jedwali 48B: Idadi ya Wawindaji wa Kitalii 184

Jedwali 50: Uzalishaji katika sekta ya uvuvi 185

Jedwali 51: Mauzo ya mazao ya uvuvi nchi za nje 186

Jedwali 51A: Muhtasari wa Mauzo ya Mazao ya Uvuvi Nchi za Nje 187

Jedwali 51B: Mwelekeo wa Mauzo ya Sangara Nje ya Nchi 187

Jedwali 52: Mwenendo wa Biashara ya Utalii 188

Jedwali 53: Idadi ya Watalii walioingia nchini na kiasi cha fedha zilizopatikana 189

Jedwali 55: Idadi ya wageni waliotembelea Vituo vya Utalii 190

Jedwali 55A: Wageni waliotembelea Vituo vya Makumbusho 191

Jedwali 56: Uchimbaji wa madini: Kiasi kilichopatikana 196

Jedwali 57: Madini yaliyouzwa nchi za nje 197

Jedwali 58: Matumizi ya saruji nchini 202

Jedwali 59: Uzalishaji wa baadhi ya bidhaa za viwandani 203

Jedwali 60: Viwanda - Idadi ya Watu walioajiriwa 204

Jedwali 61: Viwanda - Gharama za kazi 205

Jedwali 62: Viwanda - Muhtasari wa matokeo 206

Jedwali 63: Viwanda - Muhtasari wa matokeo kimkoa 207

Jedwali 65: Vigezo vya Ufanisi katika Sekta ya Viwanda 208

Jedwali 67: Shirika la Reli Tanzania (TRL) 237

Jedwali 68: Reli ya Uhuru (TAZARA) 238

Jedwali 69: Usafirishaji kwa Meli 239

Jedwali 70: Huduma za Posta 242

Jedwali 73: Shirika la Ndege Tanzania (ATCL) 243

Jedwali 74: Uwezo wa mitambo ya umeme na kiasi cha umeme uliotengenezwa kwa vituo 246

Jedwali 75: Mauzo ya umeme kwa watumiaji mbalimbali 247

Jedwali 76: Mauzo ya umeme kwa mikoa.. 248

Jedwali 77: Uzalishaji wa maji na mapato yatokanayo na maji 260

Jedwali 80: Shule za sekondari za Serikali - Idadi ya wanafunzi kwa kidato 270

Jedwali 81: Shule za sekondari za binafsi - Idadi ya wanafunzi kwa kidato 274

Jedwali 84: Idadi ya Vituo vya Kutolea Huduma za afya nchini 280

Jedwali 85: Huduma za Afya: waliofaulu mafunzo ya Afya....................... 281

Jedwali 87: Idadi ya Vitanda katika Hospitali zote Nchini....................282

KIREFU/TAFSIRI YA MANENO

ASDP	-	Agricultural Sector Development Programme (Program ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo)
AfDB	-	African Development Bank (Benki ya Maendeleo ya Afrika)
ARVs	-	Anti-retrovirals (Dawa za Kupunguza Makali ya UKIMWI)
TAA	-	Tanzania Airpots Authority (Mamlaka ya Viwanja vya Ndege)
AU	-	African Union (Umoja wa Afrika)
BoT	-	Bank of Tanzania (Benki Kuu ya Tanzania)
Cif	-	Cost, insurance and freight (Thamani ya bidhaa ikijumuisha gharama za usafiri na bima)
CPI	-	Consumer Price Index (Fahirisi ya Bei za Walaji)
CRDB	-	Benki ya CRDB
COICOP	-	Classification of Individual Consumption by Purpose
COMESA	-	Common Market for Eastern and Southern Africa (Soko la Pamoja la Nchi za Afrika Mashariki na Kusini mwa Afrika)
CUM	-	City Urgent Mail (Kampuni ya usambazaji barua za haraka Mijini)
CHMT	-	Council Health Management Team (Kamati za Afya za Halmashauri)
CHF	-	Community Health Fund (Mfuko wa Jamii wa Afya)
DSE	-	Dar es Salaam Stock Exchange (Soko la Hisa la Dar Es Salaam)
DADPs	-	District Agricultural Development Plans (Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya)
ECA	-	Economic Commission for Africa (Tume ya Uchumi ya Bara la Afrika)
EAC	-	East African Community (Jumuiya ya Afrika Mashariki)
EPZA	-	Export Processing Zone Authority (Mamlaka ya Kanda za Uzalishaji Bidhaa za Kuuza Nje)
EPZ	-	Export Processing Zones (Kanda za Uzalishaji Bidhaa za Kuuza Nje)
EWURA	-	Energy and Water Utilities Regulatory Authority (Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Maji na Nishati)
EFD	-	Electronic Fiscal Divices Machines (Mashine za Kielektroniki)
f.o.b	-	free on board (Thamani ya Bidhaa bila Kujumuisha Gharama za Usafiri na Bima
FDI	-	Foreign Direct Investment (Uwekezaji wa Mitaji ya Kigeni)
GEPF	-	Government Employees Provident Fund (Mfuko wa Akiba ya Wafanyakazi wa Serikali)
GBS	-	General Budget Support (Misaada na Mikopo ya Bajeti)
GDP	-	Gross Domestic Product (Pato la Taifa)
HBS	-	Household Budget Survey (Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya)

IFMS	-	Integrated Financial Management System (Mfumo Tungamanishi wa Usimamizi wa Fedha)
LGRP	-	Local Government Reform Programme (Programu ya Maboresho katika Serikali za Mitaa)
LAPF	-	Local Authorities Pensions Fund (Mfuko wa Pension wa Serikali za Mitaa)
LSRP	-	Legal Sector Reform Programme (Programu ya Maboresho katika Sekta ya Sheria)
MTEF	-	Medium Term Expenditure Framework (Mfumo wa Muda wa Kati wa Matumizi ya Serikali)
M_2	-	Broad Money Supply (Ujazi wa Fedha kwa Tafsiri Pana)
M_3	-	Extended Broad Money Supply (Ujazi wa Fedha kwa Tafsiri Pana Zaidi)
IMF	-	International Monetary Fund (Shirika la Fedha la Kimataifa)
MDGs	-	Millenium Development Goals (Malengo ya Maendeleo ya Milenia)
MKUKUTA	-	Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umasikini Tanzania
MPAMITA	-	Mkakati wa Pamoja wa Misaada Tanzania
MKURABITA	-	Mpango wa Kurasimisha Biashara na Mali za Wanyonge Tanzania
MMEM	-	Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Msingi
MMES	-	Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Sekondari
MMS	-	MKUKUTA Monitoring System (Mfumo wa Ufuatiliaji wa MKUKUTA)
MSCL	-	Marine Services Company Ltd (Kampuni ya Huduma za Meli)
MSMEs	-	Medium, Small and Micro Enterprises (Viwanda vya Kati, Vidogo na Vidogo sana)
MUKEJA	-	Mpango wa Uwiano Kati ya Elimu ya Watu Wazima na Jamii
MEMKWA	-	Mpango wa Elimu ya Msingi kwa Watoto Waliyoikosa
MMAM	-	Mpango Maalum wa Afya ya Msingi
MW	-	Mega Watts
NDC	-	National Development Corporation (Shirika la Maendeleo la Taifa)
NSSF	-	National Social Security Fund (Mfuko wa Taifa wa Hifadhi ya Jamii)
NFRA	-	National Food Reserve Agency (Wakala wa Taifa wa Hifadhi ya Chakula)
NASCAP	-	National Anti-Corruption Strategy and Action Plan (Mkakati wa Taifa Dhidi ya Rushwa)
NGO’s	-	Non-Governmental Organisations (Asasi Zisizo ya Kiserikali)
NHIF	-	National Health Insurance Fund (Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya)
NIC	-	National Insurance Corporation (Shirika la Bima la Taifa)

NMB	-	National Microfinance Bank (Benki ya Taifa ya Mikopo Midogo)
OSBP	-	One - Stop - Border Posts (Vituo vya Pamoja Mipakani)
PSRP	-	Public Service Reform Program (Programu ya Maboresho katika Utumishi wa Umma)
PRS	-	Poverty Reduction Strategy (Mkakati wa Kupunguza Umaskini)
PAP	-	Priority Action Plan (Vipaumbele vya Utekelezaji).
PSPF	-	Public Service Pensions Fund (Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma)
PPF	-	Parastatal Pensions Fund (Mfuko wa Pensheni kwa Mashirika ya Umma)
PFMRP	-	Public Financial Management Reform Programme (Program ya Maboresho ya Fedha za Umma)
RAHCO	-	Railway Holding Company (Kampuni Miliki ya Rasilimali za Reli)
RUBADA		Rufiji Basin Development Authority (Mamlaka ya Uendeshaji wa Bonde la Mto Rufiji)
RITA	-	Registration, Insolvency and Trusteeship Agency (Wakala wa Usajili, Ufilisi na Udhamini)
SIDO	-	Small Industries Development Organization (Shirika la Kuhudumia Viwanda Vidogo)
SAGCOT	-	Southern Agricultural Growth Corridor of Tanzania (Ukanda wa Kilimo Kusini mwa Tanzania)
SACCOS	-	Savings and Credit Cooperative Societies (Vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo)
SADC	-	Southern Africa Development Community (Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika)
SMEs	-	Small and Medium Enterprises (Viwanda Vidogo na vya Kati)
SELF	-	Small Enterpreneurs Loan Facility (Mradi wa Kuhudumia Biashara Ndogondogo)
SSRA	-	Social Security Reguratory Authority (Mamlaka ya Usimamizi na udhibiti wa Sekta ya Hifadhi ya Jamii)
SUMATRA	-	Surface and Marine Transport Regulatory Authority (Mamlaka ya Udhibiti Usafiri wa Nchi Kavu na Majini)
TMRC	-	Tanzania Mortgage Refinancing Company (Kampuni ya Utoaji Mikopo ya Nyumba)
TaESA	-	Tanzania Employment Service Agency (Wakala wa Huduma za Ajira Tanzania)
TANESCO	-	Tanzania Electricity Supply Company (Shirika la Umeme Tanzania)
TANROADS	-	Tanzania Roads Agency (Mamlaka ya Barabara Tanzania)

TAZARA	-	Tanzania Zambia Railway Authority (Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia)
TDHS	-	Tanzania Demographic and Health Survey (Utafiti wa Afya na Demografia Tanzania)
TIRA	-	Tanzania Insurance Regulatory Authority (Mamlaka ya Usimamizi wa Shughuli za Bima Tanzania)
TCAA	-	Tanzania Civil Aviation Authority (Mamlaka ya Usalama wa Usafiri wa Anga Tanzania)
TMA	-	Tanzania Meteorology Agency (Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania)
TCRA	-	Tanzania Communications Regulatory Authority (Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania).
TEHAMA	-	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TICTS	-	Tanzania International Container Terminal Services (Kampuni ya Kupakua Makontena katika Bandari ya Dar es Salaam)
TRC	-	Tanzania Railways Corporation (Shirika la Reli Tanzania)
TRL	-	Tanzania Railways Company Limited (Kampuni ya Reli Tanzania)
TTCL	-	Tanzania Telecomunications Company Limited (Kampuni ya Simu Tanzania)
UPU	-	Universal Postal Union
UAE	-	United Arab Emirates (Umoja wa Nchi za Falme za Kiarabu)
UFI	-	Global Association of the Exhibition Industry – Fomerly known, Union Des Foires Internationales (Shirika la Maonesho ya Dunia)
UNIDO	-	United Nations Industrial Development Organization (Shirika la Umoja wa Mataifa la Maendeleo ya Viwanda)
UKIMWI	-	Ukosefu wa Kinga Mwilini
VVU	-	Virusi Vya Ukimwi
WEF	-	World Economic Forum (Mdahalo wa Uchumi Duniani)

MATUKIO MUHIMU YA KIUCHUMI KWA MWAKA 2013

TAREHE	MWEZI	MATUKIO
07	Feb	Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania azindua mfumo wa usajili na utambuzi wa watu na utoaji wa vitambulisho vya taifa.
31	Mei	Rais atangaza kuanzishwa kwa chombo cha kusimamia ufuatiliaji wa utekelezaji wa program na miradi ya maendeleo kwenye maeneo ya kimkakati ya kitaifa kijulikanacho kama *"President's Delivery Bureau PDB*".
24	Mei	Rais azindua Mpango wa Matokeo Makubwa sasa.
13	Juni	Siku ya bajeti kwa Jumuiya ya nchi za Afrika Mashariki.
28	Juni	Rais Jakaya Mrisho Kikwete azindua Mkutano wa Kimataifa wa Majadiliano ya Ushirikiano kwa Manufaa ya Wote (*Smart Partnership*).
1-2	Julai	Rais wa Marekeni Barack Obama afanya ziara ya siku mbili Tanzania na kuzindua Mpango wa Umeme Afrika (*Power Africa*).
30	Novemba	Viongozi Wakuu wa Nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki kwa pamoja watia saini itifaki ya Umoja wa Fedha wa Afrika Mashariki.
29	Oktoba	Waziri Mkuu azindua matokeo ya awali ya Taarifa ya Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya Binafsi 2011/12.
13	Desemba	Serikali yatoa tangazo (Tangazo la Serikali Na. 443) kuyaalika makundi mbalimbali kuwasilisha mapendekezo ya majina kwa ajili ya uteuzi katika Bunge Maalum la Katiba kwa mujibu wa Kifungu Na. 22(1c) cha Sheria ya Mabadiliko ya Katiba.
30	Desemba	Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania apokea rasimu ya pili ya mapendekezo ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Jedwali Na. A

TAKWIMU MUHIMU KATIKA UCHUMI - TANZANIA BARA

Maelezo	2008	2009	2010	2011	2012	2013p	2012-13 Badiliko (%)
Idadi ya Watu (milioni)	39.5	40.7	41.9	43.2	43.6	44.8	2.8
Pato la Taifa kwa Bei za miaka inayohusika (Sh. milioni)	24754457.1	28212646.0	32293479.0	37532962.2	44717663.3	53174678.3	18.9
Pato la Taifa kwa Bei za mwaka 2001 (Sh. milioni)	14828344.8	15721301.0	16828563.0	17913803.1	19155764.9	20489149.6	7.0
Wastani Pato kwa Kila Mtu kwa bei za miaka inayohusika (Sh.)	627097.2	693470.1	770464.3	869436.3	1025038.4	1186199.8	15.7
Wastani Pato kwa Kila Mtu kwa bei za 2001 (Sh.)**	375642.0	386431.4	401499.2	414966.2	439097.1	457063.9	4.1
Kasi ya Upandaji Bei (asilimia)	10.3	12.3	5.5	12.7	16.0	7.9	-50.6
Urari wa Biashara ya Bidhaa (US$ milioni)	-3433.5	-2536.1	-2841.2	-4729.6	-4429.9	-5680.2	28.2
Urari wa Bidhaa,Huduma na Uhamisho wa Mali (US$ milioni)	-1703.1	-1809.9	-1960.1	-3992.2	-3792.0	-4657.1	22.8
Saruji Iliyotumika (Tani '000)	1755.8	1940.8	2312.0	2408.8	2581.4	2345.6	-9.1
Umeme Uliouzwa (KWH milioni)	4425.4	4802.1	5137.8	5156.2	5855.7	5997.3	2.4
Utalii (Mapato US$ milioni)	1354.0	1159.8	1254.5	1324.8	1712.8	1806.3	5.5
Reli: Uchukuzi Mizigo (Tani '000)	954.0	570.0	805.0	386.0	413.0	430.0	4.1
Elimu: Wanafunzi katika Shule za Msingi ('000) *	84372.4	84415.5	84193.0	83633.9	8247.2	8231.9	-0.2
Elimu: Wanafunzi katika Shule za Sekondari ('000) *	1222.4	1466.4	1638.7	1711.1	1884.3	1804.1	-4.3
Hospitali: Idadi ya Vitanda	37228.0	40118.0	45241.0	48480.0	47484.0	49755.0	4.8
Mauzo Nje ya Mazao Muhimu ya Biashara (mil. US$)							
Bidhaa Asilia							
Kahawa	103.32	111.66	117.31	142.64	186.61	170.99	-8.4
Pamba	80.87	111.15	97.79	61.64	164.93	111.73	-32.3
Katani	15.68	6.73	10.90	16.93	18.37	16.93	-7.8
Chai	41.96	34.50	49.79	47.17	56.06	56.91	1.5
Tumbaku	175.92	127.29	232.38	281.24	350.05	307.02	-12.3
Korosho	69.37	71.51	96.92	106.99	142.58	162.41	13.9
Karafuu	13.52	14.73	7.61	28.88	38.08	42.96	12.8
Bidhaa zisizo Asilia							
Madini	1186.74	1274.83	1561.18	2283.41	2197.79	1861.16	-15.3
Bidhaa za Viwanda	741.83	506.49	964.05	861.52	1037.34	1072.07	3.3
Samaki na Mazao ya Samaki	184.69	154.98	150.36	137.67	160.56	130.55	-18.7
Mazao ya Mboga na Maua	45.67	33.34	30.77	36.40	31.33	28.13	-10.2
Bidhaa zilizouzwa tena (Re-export)	285.52	282.86	338.15	330.15	181.70	172.77	-4.9
Bidhaa nyinginezo	160.29	120.36	132.48	98.32	555.66	517.63	-6.8
Ujazi wa Fedha							
Ujazi wa Fedha-M3 (Sh. bilioni) [2]	7458.8	8780.1	11012.7	13021.3	14647.1	16106.8	10.0
Karadha (Sh. bilioni)	6753.9	7857.6	9522.8	10958.1	13719.0	16293.0	18.8
Fedha za serikali	**2008/09**	**2009/10**	**2010/11**	**2011/12**	**2012/13**	**2013/14**	**2012/13-13/14 Badiliko (%)**
Mapato ya Kawaida ya Serikali (Sh. bilioni)	4293075	4661540	5736266.1	7221408.6	8442610.8	11537522.6	36.7
Matumizi ya Kawaida ya Serikali (Sh. bilioni)	4681459	5562443	6690370.0	6989806.6	9043323.0	11065984.0	22.4
Matumizi ya Maendeleo ya Serikali (Sh. bilioni)	2130.4	2611.3	2749037.2	3774721.7	4499695.2	5644989.1	25.5

Chanzo: Wizara ya Fedha

* Kwa shule za serikali na binafsi

** Kuanzia 1998 ni kwa bei za mwaka 2001

[1] Kwa mwaka wa masomo unaoishia mwaka unaohusika

[2] Kwa tafsiri pana (M3)

\- Takwimu hazikupatikana

\- [P] Takwimu za Awali

Jedwali Na. B: Mwenendo wa Viashiria vya Ukuaji wa Uchumi, 2006 - 2013

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
PATO LA TAIFA								
Ukuaji Halisi wa Pato la Taifa (mp)	6.7%	7.1%	7.4%	6.0%	7.0%	6.4%	6.9%	7.0%
Ukuaji wa Pato la Taifa kwa bei za miaka husika (mp)	12.4%	16.8%	18.3%	13.8%	14.5%	16.2%	19.1%	18.9%
MWENENDO WA BEI								
Kasi ya upandaji bei (mwisho wa kipindi)	6.7%	6.4%	13.5%	12.2%	5.6%	19.8%	12.1%	5.6%
Kasi ya upandaji bei (Wastani wa mwaka)	7.3%	7.0%	10.3%	12.1%	7.6%	12.6%	16.0%	7.9%
GDP deflator inflation (fc)	4.5%	8.9%	10.1%	7.2%	7.3%	9.2%	11.7%	11.5%
GDP deflator inflation (mp)	5.3%	9.0%	10.1%	7.4%	6.9%	9.2%	11.4%	11.2%
UJAZI WA FEDHA								
Kiwango cha ukuaji wa M3	21.5%	20.5%	19.8%	17.7%	25.4%	18.2%	13.1%	10.0%
Kiwango cha ukuaji wa M2	16.7%	27.2%	24.4%	20.8%	21.8%	15.0%	16.0%	10.9%
Kiwango cha ukuaji wa mikopo kwa sekta binafsi	40.1%	43.1%	44.6%	9.6%	20.0%	27.2%	18.2%	15.3%
UWIANO WA MIZANIA YA MALIPO YA NJE NA PATO LA TAIFA								
Bidhaa zilizouzwa nje	13.4%	13.2%	17.3%	15.2%	18.8%	21.1%	21.0%	21.7%
Bidhaa na huduma zilizouzwa nje	24.1%	24.3%	26.9%	23.8%	27.6%	30.6%	30.2%	29.3%
Bidhaa zilizonunuliwa kutoka nje	27.1%	28.8%	33.8%	27.0%	31.0%	40.8%	36.2%	33.2%
Bidhaa na huduma zilizonunuliwa kutoka nje	35.8%	37.1%	41.9%	35.0%	39.1%	49.9%	44.5%	42.7%
Akiba ya fedha za kigeni (miezi)	5.0	4.8	4.3	5.7	5.4	3.7	3.8	4.5
UWIANO WA BAJETI YA SERIKALI NA PATO LA TAIFA								
Mwaka wa Fedha	**2005/06**	**2006/07**	**2007/08**	**2008/09**	**2009/10**	**2010/11**	**2011/12**	**2012/13**
Mapato ya ndani	12.4%	14.1%	15.9%	16.2%	15.4%	16.3%	17.6%	17.1%
Matumizi	23.5%	23.0%	22.8%	25.7%	27.0%	26.6%	26.2%	26.0%
Matumizi ya Kawaida	15.7%	16.2%	14.9%	17.7%	18.3%	19.0%	17.0%	18.5%
Matumizi ya Maendeleo	7.7%	6.9%	7.9%	8.0%	8.6%	7.6%	9.2%	7.5%
Misaada	6.0%	5.0%	6.9%	4.7%	4.6%	4.7%	4.5%	2.8%
Nakisi (kabla ya misaada)	-10.8%	-9.9%	-8.6%	-9.3%	-11.0%	-11.6%	-9.6%	-8.9%
Nakisi (baada ya misaada)	-4.8%	-4.9%	-1.7%	-4.5%	-6.4%	-6.9%	-5.0%	-6.1%
Mikopo ya nje	3.3%	3.7%	3.2%	3.6%	4.6%	3.4%	4.2%	3.5%
Mikopo ya ndani (kutoka benki)	0.8%	0.1%	-1.4%	0.8%	1.9%	2.6%	0.2%	1.4%

Chanzo: Wizara ya Fedha na Benki Kuu

SEHEMU YA KWANZA

MAENDELEO YA UCHUMI JUMLA

SURA YA I

HALI YA UCHUMI WA TAIFA

Ukuaji wa Uchumi

1. Mwaka 2013, Pato halisi la Taifa lilikua kwa kiwango cha asilimia 7.0 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 6.9 mwaka 2012. Ukuaji huu ulitokana na kuimarika kwa sekta zinazochangia Pato la Taifa kwa kiasi kikubwa hususan sekta za kilimo, ujenzi na biashara. Ukuaji wa viwango vya juu ulijionesha katika shughuli ndogo za kiuchumi za: mawasiliano (asilimia 22.8); fedha (asilimia 12.2); ujenzi (asilimia 8.6); na biashara (asilimia 8.3). Pamoja na kuwa na viwango vikubwa vya ukuaji, sekta za mawasiliano na fedha bado zinachangia kiwango kidogo katika Pato la Taifa cha chini ya wastani wa asilimia 2.5.

2. Pato la Taifa mwaka 2013 lilikuwa shilingi 53,174,678 milioni kwa bei za mwaka husika. Aidha, idadi ya watu Tanzania Bara ambayo inakua kwa wastani wa asilimia 2.7 ilikadiriwa kuwa watu 44,827,757 mwaka 2013. Hivyo, Pato la wastani la kila mtu lilikuwa shilingi 1,186,200 mwaka 2013 ikilinganishwa na shilingi 1,025,038 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 15.7

3. Kiwango cha ukuaji katika shughuli za kiuchumi za kilimo ambazo hujumuisha mazao, ufugaji na misitu na uwindaji kilikuwa asilimia 4.3 mwaka 2013 sawa na ilivyokuwa mwaka 2012. Kuimarika kwa kiwango cha ukuaji kulitokana na kuongezeka kwa shughuli za uwindaji wa kitalii na kuongezeka kwa huduma za ugani hasa katika shughuli za uendelezaji wa mifugo. Kiwango cha ukuaji katika shughuli ndogo za uzalishaji mazao kiliongezeka kwa kasi ndogo ya asilimia 4.5 mwaka 2013 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 4.7 mwaka 2012. Kasi ndogo ya ukuaji ilitokana na kutokuwepo kwa mtawanyiko mzuri wa mvua na kwa wakati muafaka. Kiwango cha ukuaji katika shughuli ndogo za mifugo kiliongezeka kutoka asilimia 3.1 mwaka 2012 hadi asilimia 3.8 mwaka 2013. Ongezeko la kasi ya ukuaji lilitokana na upatikanaji wa maji na malisho ya kutosha kwa ajili ya mifugo, kuongezeka kwa huduma za ugani katika shughuli za uendelezaji mifugo, na kuongezeka kwa thamani ya mifugo na bidhaa zake. Shughuli ndogo za kiuchumi katika misitu na uwindaji zilikua

kwa kiwango cha asilimia 3.3 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 2.4 mwaka 2012 kutokana na kuongezeka kwa wawindaji wa kitalii.

4. Kiwango cha ukuaji wa Pato lililotokana na shughuli za kilimo sehemu ya kuuza kilikua kwa asilimia 5.2 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 4.1 mwaka 2012 kutokana na jitihada za serikali za kuhamasisha kilimo cha kisasa na kibiashara na kuimarisha huduma za masoko ili kuondokana na kilimo cha kijungujiko. Kwa upande wa sehemu isiyo ya kuuza, kiwango cha ukuaji kilipungua na kuwa asilimia 2.5 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 4.3 mwaka 2012. Shughuli za kilimo zilichangia asilimia 24.5 ya Pato la Taifa mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 24.7 mwaka 2012.

5. Shughuli za kiuchumi katika uvuvi zilikua kwa kiwango cha asilimia 2.2 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 2.9 mwaka 2012. Hii ilitokana na kupungua kwa uzalishaji wa samaki kutokana na uharibifu wa mazingira ya mazalia ya samaki. Mchango wa shughuli za uvuvi katika Pato la Taifa umeendelea kubaki asilimia 1.4 kwa miaka minne mfululizo.

6. Shughuli za kiuchumi katika viwanda na ujenzi zilikua kwa asilimia 7.5 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 7.8 mwaka 2012. Kushuka kwa ukuaji huo kulitokana na kiwango kidogo cha ukuaji katika shughuli ndogo zote isipokuwa shughuli ndogo za ujenzi. Hata hivyo, mchango wa shughuli za kiuchumi za viwanda na ujenzi katika Pato la Taifa uliongezeka kufikia asilimia 22.2 mwaka 2013 kutoka asilimia 22.1 mwaka 2012.

7. Kiwango cha ukuaji wa shughuli za uzalishaji bidhaa viwandani kilikuwa asilimia 7.7 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 8.2 mwaka 2012. Kasi ndogo ya ukuaji ilitokana na kupungua kwa uzalishaji katika baadhi ya viwanda hususan vya rangi na dawa za pareto. Hata hivyo mchango wa shughuli za uzalishaji bidhaa viwandani katika Pato la Taifa uliongezeka mwaka 2013 kufikia asilimia 8.5 ikilinganishwa na asilimia 8.4 mwaka 2012.

8. Ukuaji katika shughuli za kiuchumi za madini na uchimbaji mawe ulishuka kutoka asilimia 7.8 mwaka 2012 hadi asilimia 6.9 mwaka 2013. Hii ilitokana na kuwepo kwa ongezeko dogo la uzalishaji kufuatia kufungwa kwa migodi ya dhahabu ya Tulawaka na Resolute. Mchango wa shughuli za kiuchumi za madini

na uchimbaji mawe katika Pato la Taifa ulipungua kutoka asilimia 3.5 mwaka 2012 hadi asilimia 3.3 mwaka 2013.

9. Shughuli za kiuchumi katika ujenzi zilikua kwa asilimia 8.6 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 7.8 mwaka 2012. Ukuaji huo ulichangiwa hasa na kuongezeka kwa shughuli za ujenzi na ukarabati wa: barabara na madaraja ikiwemo barabara ya mabasi yaendayo kasi jijini Dar es Salaam; ujenzi unaondelea wa viwanja vya ndege; na majengo ya kuishi na yasiyo ya kuishi. Aidha, mchango wa shughuli za ujenzi katika Pato la Taifa uliongezeka na kuwa asilimia 8.3 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 8.1 mwaka 2012.

10. Kiwango cha ukuaji wa shughuli za kiuchumi katika umeme na gesi kilikuwa asilimia 4.4 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 6.0 mwaka 2012. Upungufu katika kiwango cha ukuaji ulitokana na kupungua kwa ufuaji wa umeme wa maji kutokana na uchakavu wa mitambo. Aidha, uzalishaji wa umeme wa mafuta ambao ni wa gharama umepungua kufuatia jitihada za serikali za kuelekeza uwekezaji zaidi katika uzalishaji wa umeme wa gesi kufuatia kugunduliwa kwa gesi huko Mtwara na Lindi ambayo ndiyo chanzo cha uhakika zaidi na cha gharama nafuuu. Katika mwaka 2013, chanzo cha gesi asilia ndicho kilichoongoza kwa kuzalisha karibu asilimia 50 ya umeme wote uliozalishwa baada ya kuanza uzalishaji wa gesi katika visima vya Songosongo na Mnazi Bay. Uzalishaji wa umeme wa gesi asilia uliongezeka kwa asilimia 22.5 mwaka 2013 kufikia saa za gigawati 2,980.5. Shughuli za kiuchumi katika umeme na gesi zilichangia asilimia 1.8 katika Pato la Taifa mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 1.9 mwaka 2012.

11. Mwaka 2013, kasi ya ukuaji wa shughuli za kiuchumi za usambazaji maji ilipungua kidogo na kuwa asilimia 4.9 ikilinganishwa na asilimia 5.4 mwaka 2012. Kupungua kwa kasi ya ukuaji kulitokana na uchakavu wa miundombinu ya maji. Hata hivyo Serikali iliendelea na jitihada za kuboresha miundombinu ya maji ikiwemo kuchimba visima na upanuzi/ukarabati wa mitambo ya maji ya Ruvu juu na Ruvu chini. Mchango wa shughuli za usambazaji maji katika Pato la Taifa uliendelea kuwa asilimia 0.3 kwa mwaka wa tatu mfululizo.

12. Kiwango cha ukuaji wa shughuli za kiuchumi katika utoaji huduma kilikuwa asilimia 8.2 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 8.0 mwaka 2012. Hata

hivyo, mwenendo wa kasi ya ukuaji ulikuwa unatofautiana baina ya shughuli ndogo za kiuchumi. Mchango wa shughuli za utoaji huduma katika Pato la Taifa uliongezeka na kuwa asilimia 44.3 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 43.9 mwaka 2012.

13. Shughuli za biashara (uuzaji jumla na rejareja) na matengenezo zilikua kwa asilimia 8.3 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 7.7 mwaka 2012. Ukuaji huo ulichangiwa zaidi na kuboreshwa kwa mazingira ya ufanyaji biashara nchini na kuongezeka kwa biashara ya kikanda. Shughuli ndogo za biashara na matengenezo zilichangia asilimia 12.1 ya Pato la Taifa mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 12.3 mwaka 2012.

14. Shughuli ndogo za mahoteli na migahawa (ikijumuisha utalii) zilikua kwa asilimia 6.3 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 4.8 mwaka 2012. Ukuaji huo ulitokana na mikakati ya Serikali ya kuboresha huduma za utalii na kutangaza vivutio vya utalii ndani na nje ya nchi na hivyo kuongezeka kwa idadi na kiwango cha matumizi ya watalii. Idadi ya watalii nchini iliongezeka kwa asilimia 5.5 kutoka watalii 1,077,058 mwaka 2012 na kufikia watalii 1,135,884 mwaka 2013. Mchango wa shughuli za huduma za mahoteli na migahawa katika Pato la Taifa uliongezeka kufikia asilimia 2.5 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 2.3 mwaka 2012.

15. Shughuli za kiuchumi katika huduma za uchukuzi zilikua kwa kiwango cha asilimia 6.2 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 7.1 mwaka 2012. Kupungua kwa shughuli za kiuchumi za uchukuzi kulitokana na kupungua kwa usafirishaji wa shehena za mizigo kwa njia ya anga na reli. Mchango wa huduma za uchukuzi katika Pato la Taifa uliongezeka na kuwa asilimia 5.8 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 5.3 mwaka 2012.

16. Shughuli za kiuchumi za huduma za mawasiliano katika mwaka 2013 zilikua kwa kiwango kikubwa zaidi ikilinganishwa na shughuli nyingine za kiuchumi. Kiwango cha ukuaji cha shughuli hizi kilikuwa asilimia 22.8 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 20.6 mwaka 2012. Ukuaji huu ulitokana na kuongezeka kwa wateja na matumizi ya huduma za mawasiliano ya simu za mkononi na kuimarishwa kwa miundombinu ya huduma za mawasiliano.

Mchango wa shughuli za mawasiliano katika Pato la Taifa uliongezeka kufikia asilimia 2.4 mwaka 2013 kutoka asilimia 2.3 mwaka 2012.

17. Mwaka 2013, shughuli za kiuchumi katika huduma za fedha zilikua kwa asilimia 12.2 ikilinganishwa na asilimia 13.2 mwaka 2012. Kasi ndogo ya ukuaji ilitokana na kupungua kwa mikopo kwa sekta binafsi; na kasi ndogo ya ongezeko la mahitaji ya kifedha kwa ajili ya uwekezaji; huduma za bima; na huduma za kibiashara. Mchango wa shughuli za huduma za fedha katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 1.8 kwa mwaka wa nne mfululizo.

18. Ukuaji wa huduma za upangishaji majengo na biashara ulikuwa asilimia 6.4 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 6.7 mwaka 2012. Upangishaji wa majengo na huduma za kibiashara sehemu isiyo ya kuuza ulikua kwa asilimia 7.1 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 6.7 mwaka 2012. Hata hivyo, ukuaji sehemu ya kuuza ulipungua na kufikia asilimia 6.0 mwaka 2013 kutoka asilimia 6.7 mwaka 2012. Mchango wa shughuli za upangishaji majengo na huduma za biashara katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 8.4 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 8.5 mwaka 2012.

19. Katika mwaka 2013, shughuli za utawala zilikua kwa asilimia 5.8 ikilinganishwa na asilimia 5.1 mwaka 2012. Ukuaji huu ulitokana na idadi ndogo ya wafanyakazi wapya walioajiriwa mwaka 2013 ikilinganishwa na mwaka 2012. Mchango wa shughuli za utawala katika Pato la Taifa mwaka 2013 ulikuwa asilimia 7.8 kama ilivyokuwa mwaka 2012.

20. Kiwango cha ukuaji katika shughuli za utoaji huduma za afya kilikuwa asilimia 5.6 mwaka 2013 kama ilivyokuwa mwaka 2012. Hata hivyo, kasi ya ukuaji katika shughuli za utoaji huduma za elimu alipungua na kuwa asilimia 5.9 ikilinganishwa na asilimia 6.5 mwaka 2012. Kupungua kwa kasi ya ukuaji katika shughuli za utoaji huduma za elimu kulitokana na ongezeko dogo la idadi ya wanafunzi walioandikishwa katika shule za msingi na sekondari nchini mwaka 2013 ikilinganishwa na mwaka 2012. Michango ya shughuli za huduma za elimu na afya katika Pato la Taifa imeendelea kuwa asilimia 1.4 na 1.7 kwa mtiririko huo kwa miaka mitatu mfululizo.

Mwenendo wa Bei

21. Katika mwaka 2013, kasi ya upandaji bei za bidhaa na huduma ilipungua na kuwa wastani wa asilimia 7.9 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 16.0 mwaka 2012. Kupungua kwa wastani wa kasi ya upandaji bei mwaka 2013 kumechangiwa hasa na kupungua kwa kasi ya kupanda kwa bei za bidhaa za vyakula hasa mchele na aina nyingine za nafaka kufuatia kuwepo kwa usambazaji mzuri wa chakula katika masoko. Aidha, Serikali ilitoa vibali vya kuagiza sukari na mchele bila kutoza ushuru wa forodha ili kukabiliana na uhaba na kupanda kwa bei . Fahirisi ya bei ya chakula ndiyo iliyochangia zaidi katika kushuka kwa kasi ya jumla ya upandaji bei.

22. Uchambuzi wa mwenendo wa bei kwa makundi makuu ya bidhaa na huduma unaonesha kuwa wastani wa ongezeko la fahirisi ya bei ya kundi la chakula na vinywaji baridi katika mwaka 2013 ulipungua kwa kiasi kikubwa na kuwa asilimia 8.5 ikilinganishwa na asilimia 20.6 mwaka 2012. Hii ilitokana na kuwepo kwa usambazaji mzuri wa chakula katika masoko ya ndani na ya nchi jirani kufuatia kuwepo kwa uzalishaji mzuri wa chakula. Kwa ujumla, wastani wa ongezeko la fahirisi ya bei kwa makundi yote makuu ya bidhaa na huduma uliongezeka kwa kasi ndogo mwaka 2013 ikilinganishwa na mwaka 2012 isipokuwa kwa makundi mawili ya mawasiliano na usafirishaji. Wastani wa bei katika kundi la usafirishaji uliongezeka kwa asilimia 6.3 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 6.1 mwaka 2012. Hii ilitokana na kuongezeka kwa gharama za usafirishaji hususan kupanda kwa bei za mafuta katika soko la dunia. Aidha, wastani wa bei katika kundi la mawasiliano ulishuka kwa asilimia 0.3 mwaka 2013 ikilinganishwa na punguzo la bei la wastani wa asilimia 1.2 mwaka 2012. Fahirisi ya bei katika makundi mengine ya bidhaa na huduma iliongezeka kwa kasi ndogo mwaka 2013 kama ifuatavyo (wastani wa mfumuko wa bei kwa mwaka 2012 ukiwa katika mabano): vinywaji vyenye kilevi na tumbaku asilimia 14.0 (asilimia 14.8); mavazi ya nguo na viatu asilimia 5.7 (asilimia 13.8); nishati, maji na makazi asilimia 14.2 (asilimia 16.3); samani,vifaa vya nyumbani na ukarabati wa nyumba asilimia 4.1 (asilimia 9.0); afya asilimia 2.8 (asilimia 3.1); utamaduni na burudani asilimia 2.1 (asilimia 9.9); elimu asilimia 2.4 (asilimia 4.6); na hoteli na migahawa asilimia 5.5 (asilimia 16.6).

23. Uchambuzi wa mwenendo wa bei kwa makundi mengine maalum unaonesha kuwa wastani wa ongezeko la bei ya chakula ulikuwa asilimia 8.6 mwaka 2013 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 20.2 mwaka 2012. Hili ni kundi ambalo huchangia zaidi ya nusu katika kapu la walaji na hujumuisha vyakula vinavyoliwa majumbani na hotelini. Aidha, wastani wa kasi ya upandaji bei kwa bidhaa zisizokuwa za chakula ulipungua mwaka 2013 na kuwa asilimia 7.5 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 10.7 mwaka 2012. Fahirisi ya bei ya nishati na mafuta iliongezeka kwa kasi ndogo ya asilimia 15.3 mwaka 2013 ikilinganishwa na ongezeko la asilimia 21.7 mwaka 2012. Kundi hili linajumuisha umeme na aina nyingine za nishati zinazotumika majumbani pamoja na petroli na dizeli ambazo udhibiti wa bei zake kwa kiasi kikubwa uko nje ya uwezo wa Serikali. Kupungua kwa kasi ya ongezeko la bei za nishati na umeme ilitokana na kuimarika kwa bei za mafuta katika soko la dunia na kutengamaa kwa upatikanaji wa nishati ya umeme kufuatia juhudi za serikali za kuhakikisha upatikanaji wa nishati ya umeme. Mfumuko wa bei ambao haujumuishi chakula, nishati na mafuta umeendelea kubaki katika wigo wa tarakimu moja na kuwa asilimia 6.2 mwaka 2013 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 8.8 mwaka 2012. Kundi hili huchangia asilimia 43.3 katika kapu la walaji na ndilo ambalo linaweza kuthibitiwa kwa kutumia nyenzo za sera za fedha za Benki kuu (*Monetary policy instruments*).

24. Fahirisi ya bei za bidhaa na huduma kwa makundi ya watu kulingana na kipato inaonesha kupungua kwa kiwango kikubwa kwa ongezeko la kasi ya upandaji bei katika makundi ya watu wa tabaka zote. Hii ilitokana na kupungua kwa fahirisi ya bei za bidhaa na huduma zinazotumiwa kwa wingi na makundi hayo hususan chakula na huduma za mawasiliano. Mwaka 2013, fahirisi ya bei ya chakula kwa tabaka la watu wa kipato cha chini, kati na juu ilikuwa asilimia 10.5, 8.8 na 10.9 ikiwa ni karibia mara mbili pungufu ya kiwango cha mwaka 2012 cha asilimia 23.2, 19.3 na 16.5 kwa mtiririko huo. Kutokana na mwenendo huo, fahirisi ya bidhaa zote kwa makundi ya watu wa kipato cha chini, kati na juu nayo ilipungua kwa kiwango kikubwa. Wastani wa fahirisi ya bei kwa makundi ya kipato cha chini, kati na juu ulipanda kwa kasi ndogo ya asilimia 9.3, 8.3, na 8.0 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 18.8, 16.6, na 11.2 mwaka 2012 kwa mtiririko huo.

25. Mwaka 2013, karibu makundi yote ya bidhaa na huduma kwa tabaka zote za wakazi wa Dar es Salaam zilikuwa na kasi ndogo ya ongezeko la bei ikilinganishwa na mwaka 2012 isipokuwa makundi machache ya bidhaa na huduma yanayotumiwa kwa wingi na tabaka husika. Bidhaa na huduma zilizokuwa na kasi kubwa ya ongezeko la bei kwa kila tabaka la wakazi wa Dar es salaam kimapato ni kama ifuatavyo (viwango vya 2012 vikiwa katika mabano): Kima cha chini - vinywaji vyenye kilevi na bidhaa za tumbaku asilimia 13.6 (asilimia 8.2); mavazi ya nguo na viatu asilimia 13.2 (asilimia 10.2) na hoteli na migahawa asilimia 15.7 (asilimia 9.5): Kima cha kati usafirishaji asilimia 10.0 (asilimia 8.6): Kima cha juu vinywaji vyenye kilevi na bidhaa za tumbaku asilimia7.2 (asilimia 5.3), usafirishaji asilimia 11.4 (asilimia 7.4), utamaduni na burudani asilimia 2.6 (asilimia 2.3) na elimu asilimia 2.2 (asilimia 0.4).

Majedwali Na. 8 – 16 yanaonesha mwenendo wa fahirisi ya bei kwa makundi na sehemu mbalimbali.

Ukuzaji Rasilimali

26. Mwaka 2013, ukuzaji rasilimali kwa bei za miaka husika uliongezeka kwa asilimia 12.9 kufikia shilingi 17,402,217 milioni kutoka shilingi. 15,411,187 milioni mwaka 2012. Hata hivyo, ukuzaji rasilimali kwa bei za mwaka 2001 ulipungua kwa asilimia 0.5 kufikia shilingi 6,074,774 milioni mwaka 2013 kutoka shilingi 6,107,144 milioni mwaka 2012. Uwiano wa ukuzaji rasilimali kwa Pato la Taifa kwa bei za miaka husika ulikuwa asilimia 32.7 ikilinganishwa na asilimia 34.5 mwaka 2012.

27. Ukuzaji rasilimali za kudumu unaojumuisha majengo, shughuli nyingine za ujenzi na vifaa uliongezeka kutoka shilingi 5,960,046 milioni mwaka 2012 hadi shilingi 6,000,763 milioni mwaka 2013 kwa bei za mwaka 2001, sawa na ongezeko la asilimia 0.7. Ukuzaji rasilimali katika shughuli za ujenzi wa majengo kwa bei za mwaka 2001 uliongezeka hadi kufikia shilingi 1,571,896 milioni mwaka 2013 kutoka shilingi 1,475,103 milioni mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 6.6. Kiwango cha ukuaji wa majengo ya kuishi kiliongezeka kwa asilimia 7.4 mwaka 2013 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 6.6 mwaka 2012. Hata hivyo, kiwango cha ukuaji wa majengo yasiyo ya kuishi kiliongezeka kwa kasi ndogo ya asilimia 6.3 mwaka 2013 ikilinganishwa na

ukuaji wa asilimia 10 mwaka 2012. Kiwango cha ukuaji katika ujenzi vijijini kilikuwa asilimia 6.4 mwaka 2013 sawa na ilivyokuwa mwaka 2012.

28. Shughuli nyingine za ukuzaji rasilimali katika ujenzi ikijumuisha uendelezaji ardhi, barabara na madaraja na usambazaji maji ziliongezeka kutoka shilingi 1,196,080 milioni mwaka 2012 hadi shilingi 1,289,121 milioni mwaka 2013 kwa bei za mwaka 2001, sawa na ongezeko la asilimia 7.8. Shughuli za uendelezaji ardhi; usambazaji maji; na barabara na madaraja zilikuwa na ongezelo la ukuaji la asilimia 8.1; 8.4; na 12 mwaka 2013 kwa mtiririko huo.

29. Uagizaji vifaa nchini kwa bei za mwaka 2001 ulipungua kwa asilimia 4.5 kutoka shilingi 3,288,864 milioni mwaka 2012 hadi shilingi 3,139,746 milioni mwaka 2013. Hii ilitokana na kupungua kwa thamani ya ununuzi wa mitambo na vifaa vinginevyo**.** Hata hivyo, thamani ya ununuzi wa vifaa vya usafiri iliongezeka kwa kiwango cha asilimia 1.3 kufikia shilingi 924,242 milioni mwaka 2013. Kwa upande mwingine, uagizaji vifaa kwa bei za miaka husika uliongezeka kwa asilimia 3.6 kutoka shilingi 5,592,040 milioni mwaka 2012 hadi shilingi 5,794,543 milioni mwaka 2013.

30. Thamani ya limbikizo la rasilimali kwa bei za mwaka 2001 ilipungua kwa asilimia 50 na kuwa shilingi 147,098 milioni mwaka 2013 ikilinganishwa na shilingi 74,011 milioni mwaka 2012. Hata hivyo, thamani ya limbikizo la rasilimali kwa bei za miaka husika iliongezeka kwa asilimia 3.2 kutoka shilingi 333,161 milioni mwaka 2012 hadi shilingi 343,855 milioni mwaka 2013.

31. Ukuzaji rasilimali katika sekta ya umma unaojumuisha serikali kuu, asasi na mashirika uliongezeka kutoka shilingi 3,541,420 milioni mwaka 2012 hadi shilingi 4,197,237 milioni mwaka 2013 kwa bei za miaka husika, sawa na ongezeko la asilimia 18.5. Mchango wa sekta ya umma katika ukuzaji rasilimali uliongezeka na kuwa asilimia 24.1 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 23.1 mwaka 2012. Aidha, ukuzaji rasilimali katika sekta binafsi uliongezeka kutoka shilingi 11,449,739 milioni mwaka 2012 hadi shilingi 12,861,125 milioni mwaka 2013, kwa bei za miaka husika, sawa na ongezeko la asilimia 12.3. Mchango wa sekta binafsi katika ukuzaji rasilimali ulikuwa asilimia 73.9 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 74.7 mwaka 2012.

PATO LA TAIFA (GDP) KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA BEI ZA SOKO

Jedwali Na.1 **(Kwa bei za Miaka inayohusika)** **Sh.milioni**

SEKTA	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**Badiliko 2012/13**
Kilimo, Uwindaji na Misitu	**4,116,444**	**4410478**	**4708556**	**5413257**	**6374476**	**7153597**	**8054115**	**9216799**	**11033445**	**13033981**	**18.1%**
Mazao	3,122,896	3272143	3452690	3983327	4700326	5187080	5757659	6545372	7854446	9341427	18.9%
Mifugo	669,021	791823	867772	990996	1169375	1343911	1511973	1735061	2064723	2333137	13.0%
Uwindaji na misitu	324,527	346512	388094	438934	504774	622606	784484	936367	1114276	1359417	22.0%
Uvuvi	**207,025**	**225658**	**241454**	**277189**	**296592**	**352945**	**459673**	**541919**	**641903**	**745891**	**16.2%**
Viwanda na ujenzi	**2,899,263**	**3316757**	**3723978**	**4431057**	**5194434**	**5985380**	**6953754**	**8208720**	**9893904**	**11821151**	**19.5%**
Uchimbaji madini na mawe	357,368	457431	576363	742932	839513	941094	1072847	1255231	1543935	1760085	14.0%
Bidhaa za Viwandani	1,129,558	1269145	1395282	1625504	1935975	2226370	2627117	3152540	3751523	4514087	20.3%
Umeme na gesi	244,977	271925	276915	335898	421216	479768	571130	684847	835513	980057	17.3%
Maji	61,474	68605	75809	84982	93310	104263	113691	125823	144696	176384	21.9%
Ujenzi	1,105,886	1249651	1399609	1641741	1904420	2233885	2568968	2990279	3618238	4390537	21.3%
Huduma	**5,870,447**	**6786597**	**7773898**	**9076622**	**10846587**	**12346843**	**14188185**	**16525870**	**19618090**	**23568470**	**20.1%**
Uuzaji wa Jumla, rejareja na Matengene	1,593,717	1752826	2044421	2416506	2875642	3276989	3909550	4597631	5494169	6428178	17.0%
Hoteli na migahawa	319,365	394417	459584	559722	649278	705919	754037	856439	1010598	1333989	32.0%
Uchukuzi	637,720	706291	769830	886844	1037608	1286634	1646704	1996102	2365380	3086821	30.5%
Mawasiliano	206,877	277216	374241	487132	611350	684002	691627	811265	1022193	1251165	22.4%
Fedha	229,370	265261	299734	345000	403727	477492	567822	666216	799459	951356	19.0%
Upangishaji majengo na huduma za kibi	1,270,108	1520109	1723571	1982107	2378528	2614771	2848855	3233198	3815173	4459561	16.9%
Utawala	1,076,215	1278881	1440913	1652556	2026815	2282763	2579522	2985562	3493107	4138838	18.5%
Elimu	236,813	251022	268594	289617	333060	392507	455308	519820	610788	720180	17.9%
Afya	200,933	233032	275726	327658	383360	454990	532339	627520	737964	883350	19.7%
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	99,329	107542	117284	129482	147221	170776	202422	232119	269257	315031	17.0%
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	13,093,179	14739490	16447886	19198125	22712088	25838765	29655727	34493309	41187342	49169493	19.4%
Toa ushuru wa huduma za Mabenki -	120,588	-141723	-169661	-208281	-260029	-328478	-358049	-432285	-497128	-626381	26.0%
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka husika	12,972,591	14597767	16278225	18989844	22452059	25510287	29297678	34061023	40690214	48543112	19.3%
Ongeza kodi katika bidhaa	999,001	1367527	1663043	1958559	2329620	2702359	2995802	3471939	4027449	4631567	15.0%
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**13,971,592**	**15965294**	**17941268**	**20948403**	**24781679**	**28212646**	**32293479**	**37532962**	**44717663**	**53174678**	**18.9%**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI, KWA BEI ZA SOKO - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIYOUZIKA

Jedwali Na.1A

Kwa bei za Miaka inayohusika **Sh.milioni**

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Badiliko 2012/13
A. SEHEMU INAYOUZIKA											
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	**11,680,834**	**13431438**	**15152834**	**17761462**	**20834475**	**24325365**	**27614465**	**32191091**	**38649022**	**46063596**	**19.2%**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**2,404,037**	**2589263**	**2737686**	**3154263**	**3696524**	**4439294**	**4780639**	**5480078**	**6751476**	**8065660**	**19.5%**
Mazao	1,743,041	1831665	1901931	2250434	2638184	2904765	3231640	3673765	4552098	5515775	21.2%
Mifugo	447,491	529630	580430	631254	744879	982709	1061841	1224837	1486128	1679858	13.0%
Uwindaji na Misitu	213,505	227968	255325	272575	313461	551820	487158	581476	713250	870027	22.0%
Uvuvi	**201,771**	**219930**	**235045**	**269831**	**288719**	**389105**	**447471**	**527534**	**625216**	**723514**	**15.7%**
Viwanda na Ujenzi	**2,776,974**	**3149293**	**3515928**	**4173741**	**4895331**	**5847691**	**6557277**	**7749303**	**9387985**	**11173805**	**19.0%**
Uchimbaji Madini na Mawe	357,368	457431	576363	742932	839513	941094	1072847	1255231	1543935	1760085	14.0%
Bidhaa za Viwandani	1,129,558	1269145	1395282	1625504	1935975	2434754	2627117	3152540	3751523	4514087	20.3%
Umeme na Gesi	244,977	271925	276915	335898	421216	479768	571130	684847	835513	980057	17.3%
Maji	42,697	47696	54872	57816	63482	70934	77348	85601	99892	121705	21.8%
Ujenzi	1,002,374	1103096	1212496	1411592	1635146	1921141	2208835	2571084	3157123	3797870	20.3%
Huduma	**5,419,639**	**6247148**	**7170793**	**8413349**	**9884310**	**11275394**	**13191325**	**15394523**	**18354023**	**22095432**	**20.4%**
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenez	1,593,717	1752826	2044421	2416506	2875642	3341496	3909550	4597631	5494169	6428178	17.0%
Hoteli na Migahawa	319,365	394417	459584	559722	649278	635414	754037	856439	1010598	1333989	32.0%
Uchukuzi	637,720	706291	769830	886844	1037608	1409636	1646704	1996102	2365380	3086821	30.5%
Mawasiliano	206,877	277216	374241	487132	611350	596230	691627	811265	1022193	1251165	22.4%
Fedha	229,370	265261	299734	345000	403727	477492	567822	666216	799459	951356	19.0%
Upangishaji majengo na huduma za bias	819,300	980660	1120466	1318834	1416251	1508091	1851995	2101850	2551106	2986523	17.1%
Utawala	1,076,215	1278881	1440913	1652556	2026815	2282763	2579522	2985562	3493107	4138838	18.5%
Elimu	236,813	251022	268594	289617	333060	392507	455308	519820	610788	720180	17.9%
Afya	200,933	233032	275726	327658	383360	454990	532339	627520	737964	883350	19.7%
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	99,329	107542	117284	129482	147221	176775	202422	232119	269257	315031	17.0%
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	**10,802,421**	**12205634**	**13659452**	**16011184**	**18764884**	**21951483**	**24976712**	**29151438**	**35118701**	**42058411**	**19.8%**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	- 120,588	-141723	-169661	-208281	-260029	-328478	-358049	-432285	-497128	-626381	26.0%
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za Mwaka husika	**10,681,833**	**12063911**	**13489791**	**15802903**	**18504855**	**21623005**	**24618663**	**28719152**	**34621573**	**41432030**	**19.7%**
Ongeza kodi katika bidhaa	999,001	1367527	1663043	1958559	2329620	2702359	2995802	3471939	4027449	4631567	15.0%
B. SEHEMU ISIYOUZIKA											
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**2,290,757**	**2533855**	**2788434**	**3217238**	**3817212**	**3748860**	**4679015**	**5341871**	**6068641**	**7111082**	**17.2%**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**1,712,407**	**1821215**	**1970870**	**2258995**	**2677952**	**2505920**	**3273476**	**3736722**	**4281969**	**4968321**	**16.0%**
Mazao	1,379,855	1440478	1550759	1732893	2062143	2282315	2526019	2871607	3302348	3825652	15.8%
Mifugo	221,530	262193	287342	359742	424496	152818	450132	510224	578594	653278	12.9%
Uwindaji na Misitu	111,022	118544	132769	166360	191313	70786	297326	354890	401026	489390	22.0%
Uvuvi	**5,254**	**5727**	**6409**	**7358**	**7873**	**10610**	**12202**	**14385**	**16687**	**22377**	**34.1%**
Viwanda na Ujenzi	**122,289**	**167464**	**208050**	**257315**	**299103**	**346074**	**396477**	**459416**	**505919**	**647347**	**28.0%**
Maji	18,777	20909	20937	27166	29828	33330	36344	40221	44804	54679	22.0%
Ujenzi	103,512	146555	187113	230149	269274	312744	360133	419195	461114	592667	28.5%
Huduma	**450,807**	**539449**	**603105**	**693571**	**832285**	**886257**	**996860**	**1131347**	**1264067**	**1473038**	**16.5%**
Upangishaji majengo na huduma za bias	450,807	539449	603105	693571	832285	886257	996860	1131347	1264067	1473038	16.5%
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**13,971,591**	**15965293**	**17941268**	**20978701**	**24651687**	**28074225**	**32293479**	**37532962**	**44717663**	**53174678**	**19.1%**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA PATO LA TAIFA (% of GDP) KWA BEI ZA SOKO

Jedwali Na. 2 — **Kwa bei za Miaka inayohusika** — **Asilimia**

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**29.5**	**27.6**	**26.2**	**25.8**	**25.7**	**25.4**	**24.9**	**24.6**	**24.7**	**24.5**
Mazao	22.4	20.5	19.2	19.0	19.0	18.4	17.8	17.4	17.6	17.6
Mifugo	4.8	5.0	4.8	4.7	4.7	4.8	4.7	4.6	4.6	4.4
Uwindaji na Misitu	2.3	2.2	2.2	2.1	2.0	2.2	2.4	2.5	2.5	2.6
Uvuvi	**1.5**	**1.4**	**1.3**	**1.3**	**1.2**	**1.3**	**1.4**	**1.4**	**1.4**	**1.4**
Viwanda na Ujenzi	**20.8**	**20.8**	**20.8**	**21.2**	**21.0**	**21.2**	**21.5**	**21.9**	**22.1**	**22.2**
Uchimbaji Madini na Mawe	2.6	2.9	3.2	3.5	3.4	3.3	3.3	3.3	3.5	3.3
Bidhaa za Viwandani	8.1	7.9	7.8	7.8	7.8	7.9	8.1	8.4	8.4	8.5
Umeme na Gesi	1.8	1.7	1.5	1.6	1.7	1.7	1.8	1.8	1.9	1.8
Maji	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.3	0.3	0.3
Ujenzi	7.9	7.8	7.8	7.8	7.7	7.9	8.0	8.0	8.1	8.3
Huduma	**42.0**	**42.5**	**43.3**	**43.3**	**43.8**	**43.8**	**43.9**	**44.0**	**43.9**	**44.3**
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	11.4	11.0	11.4	11.5	11.6	11.6	12.1	12.2	12.3	12.1
Hoteli na Migahawa	2.3	2.5	2.6	2.7	2.6	2.5	2.3	2.3	2.3	2.5
Uchukuzi	4.6	4.4	4.3	4.2	4.2	4.6	5.1	5.3	5.3	5.8
Mawasiliano	1.5	1.7	2.1	2.3	2.5	2.4	2.1	2.2	2.3	2.4
Fedha	1.6	1.7	1.7	1.6	1.6	1.7	1.8	1.8	1.8	1.8
Upangishaji majengo na huduma za biashara	9.1	9.5	9.6	9.5	9.6	9.3	8.8	8.6	8.5	8.4
Utawala	7.7	8.0	8.0	7.9	8.2	8.1	8.0	8.0	7.8	7.8
Elimu	1.7	1.6	1.5	1.4	1.3	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4
Afya	1.4	1.5	1.5	1.6	1.5	1.6	1.6	1.7	1.7	1.7
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	0.7	0.7	0.7	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	**93.7**	**92.3**	**91.7**	**91.6**	**91.6**	**91.6**	**91.8**	**91.9**	**92.1**	**92.5**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	- 0.9	- 0.9	- 0.9	- 1.0	- 1.0	- 1.2	- 1.1	- 1.2	- 1.1	- 1.2
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za Mwaka husika	**92.8**	**91.4**	**90.7**	**90.7**	**90.6**	**90.4**	**90.7**	**90.7**	**91.0**	**91.3**
Ongeza kodi katika bidhaa	7.2	8.6	9.3	9.3	9.4	9.6	9.3	9.3	9.0	8.7
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA PATO LA TAIFA (% of GDP) KWA BEI ZA SOKO - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIYOUZIKA

Jedwali 2A — **Kwa bei za Miaka inayohusika** — **Asilimia**

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
A. SEHEMU INAYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	**83.6**	**84.1**	**84.5**	**84.7**	**84.5**	**86.6**	**85.5**	**85.8**	**86.4**	**86.6**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**17.2**	**16.2**	**15.3**	**15.0**	**15.0**	**15.8**	**14.8**	**14.6**	**15.1**	**15.2**
Mazao	12.5	11.5	10.6	10.7	10.7	10.3	10.0	9.8	10.2	10.4
Mifugo	3.2	3.3	3.2	3.0	3.0	3.5	3.3	3.3	3.3	3.2
Uwindaji na Misitu	1.5	1.4	1.4	1.3	1.3	2.0	1.5	1.5	1.6	1.6
Uvuvi	**1.4**	**1.4**	**1.3**	**1.3**	**1.2**	**1.4**	**1.4**	**1.4**	**1.4**	**1.4**
Viwanda na Ujenzi	**19.9**	**19.7**	**19.6**	**19.9**	**19.9**	**20.8**	**20.3**	**20.6**	**21.0**	**21.0**
Uchimbaji Madini na Mawe	2.6	2.9	3.2	3.5	3.4	3.4	3.3	3.3	3.5	3.3
Bidhaa za Viwandani	8.1	7.9	7.8	7.7	7.9	8.7	8.1	8.4	8.4	8.5
Umeme na Gesi	1.8	1.7	1.5	1.6	1.7	1.7	1.8	1.8	1.9	1.8
Maji	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2	0.2
Ujenzi	7.2	6.9	6.8	6.7	6.6	6.8	6.8	6.9	7.1	7.1
Huduma	**38.8**	**39.1**	**40.0**	**40.1**	**40.1**	**40.2**	**40.8**	**41.0**	**41.0**	**41.6**
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	11.4	11.0	11.4	11.5	11.7	11.9	12.1	12.2	12.3	12.1
Hoteli na Migahawa	2.3	2.5	2.6	2.7	2.6	2.3	2.3	2.3	2.3	2.5
Uchukuzi	4.6	4.4	4.3	4.2	4.2	5.0	5.1	5.3	5.3	5.8
Mawasiliano	1.5	1.7	2.1	2.3	2.5	2.1	2.1	2.2	2.3	2.4
Fedha	1.6	1.7	1.7	1.6	1.6	1.7	1.8	1.8	1.8	1.8
Upangishaji majengo na huduma za biashara	5.9	6.1	6.2	6.3	5.7	5.4	5.7	5.6	5.7	5.6
Utawala	7.7	8.0	8.0	7.9	8.2	8.1	8.0	8.0	7.8	7.8
Elimu	1.7	1.6	1.5	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4
Afya	1.4	1.5	1.5	1.6	1.6	1.6	1.6	1.7	1.7	1.7
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	0.7	0.7	0.7	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	77.3	76.5	76.1	76.3	76.1	**78.2**	**77.3**	**77.7**	**78.5**	**79.1**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-0.9	-0.9	-0.9	-1.0	-1.1	-1.2	-1.1	-1.2	-1.1	-1.2
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za Mwaka husika	76.5	75.6	75.2	75.3	75.1	**77.0**	**76.2**	**76.5**	**77.4**	**77.9**
Ongeza kodi katika bidhaa	7.2	8.6	9.3	9.3	9.5	9.6	9.3	9.3	9.0	8.7
B. SEHEMU ISIYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**16.4**	**15.9**	**15.5**	**15.3**	**15.5**	**13.4**	**14.5**	**14.2**	**13.6**	**13.4**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**12.3**	**11.4**	**11.0**	**10.8**	**10.9**	**8.9**	**10.1**	**10.0**	**9.6**	**9.3**
Mazao	9.9	9.0	8.6	8.3	8.4	8.1	7.8	7.7	7.4	7.2
Mifugo	1.6	1.6	1.6	1.7	1.7	0.5	1.4	1.4	1.3	1.2
Uwindaji na Misitu	0.8	0.7	0.7	0.8	0.8	0.3	0.9	0.9	0.9	0.9
Uvuvi	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**
Viwanda na Ujenzi	**0.9**	**1.0**	**1.2**	**1.2**	**1.2**	**1.2**	**1.2**	**1.2**	**1.1**	**1.2**
Maji	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Ujenzi	0.7	0.9	1.0	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.0	1.1
Huduma	**3.2**	**3.4**	**3.4**	**3.3**	**3.4**	**3.2**	**3.1**	**3.0**	**2.8**	**2.8**
Upangishaji majengo na huduma za biashara	3.2	3.4	3.4	3.3	3.4	3.2	3.1	3.0	2.8	2.8
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA NA MATUMIZI YAKE KWA BEI ZA SOKO
Kwa bei za Miaka inayohusika

Jedwali Na. 2B | **Sh. Milioni**

Aina ya Matumizi	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**
Pato la Taifa kwa Bei za Soko (GDPmp)	13971593	15965296	17941268	20948403	24781679	28212646	32293479	37532962	44717663	53174678
Matumizi ya mwisho (Final consumption)	11714438	13386429	15340093	18270124	20781786	23403570	25417627	30961308	36967524	45343519
Binafsi	9352717	10581908	12195212	14231135	16460068	18476811	20209449	24815658	29849296	35225768
Serikali	2361721	2804521	3144881	4038989	4321718	4926759	5208178	6145650	7118227	10117751
Ukuzaji rasilimali	3153367	4001088	4957782	6209741	7381257	8173221	10342536	13762066	15411187	17402217
Rasilimali ya kudumu	3095522	3936683	4883490	6119013	7274314	8020970	10177693	13534066	14991159	17058362
Ongezeko la limbikizo	57845	64405	74292	90728	106943	152252	164843	228000	420028	343855
Mauzo nje	2745596	3324425	4047990	5078248	6230729	6553198	8988306	11656768	12945621	13147369
Bidhaa - fob	1551554	1891705	2176987	2748509	3636824	3833992	6003332	7962151	9238221	8897207
Huduma	1194042	1432720	1871003	2329739	2593906	2719206	2984974	3694618	3707400	4250162
Uagizaji	-3641808	-4746646	-6404597	-8609710	-9612093	-9917343	-12454990	-18847180	-20606669	-22718427
Bidhaa - fob	-2615149	-3383801	-4837467	-6606784	-7698354	-7622953	-9898943	-15383213	-16227332	-17677416
Huduma	-1026659	-1362845	-1567130	-2002926	-1913739	-2294390	-2556047	-3463966	-4379337	-5041010

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA (GDP) KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA BEI ZA SOKO

Jedwali Na.3 — **Kwa bei za mwaka 2001** — **Sh. milioni**

SEKTA	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**Badiliko 2012/13**
Kilimo, Uwindaji na Misitu	**3017988**	**3148384**	**3268238**	**3399648**	**3554488**	**3669646**	**3824428**	**3960673**	**4129431**	**4306789**	**4.3%**
Mazao	2262725	2361930	2457373	2567955	2698921	2790684	2913474	3015446	3157172	3299244	4.5%
Mifugo	503000	525109	537498	550398	564708	577922	597572	620877	640125	664449	3.8%
Uwindaji na Misitu	252263	261345	273367	281295	290859	301039	313382	324350	332135	343095	3.3%
Uvuvi	**185543**	**196676**	**206510**	**215734**	**226521**	**232637**	**236126**	**238960**	**245890**	**251299**	**2.2%**
Viwanda na Ujenzi	**2204619**	**2433261**	**2639902**	**2889519**	**3138241**	**3357703**	**3633664**	**3883366**	**4184808**	**4500597**	**7.5%**
Uchimbaji Madini na Mawe	254000	295000	341000	377559	386998	391642	402331	411182	443154	473731	6.9%
Bidhaa za Viwandani	977000	1071000	1162000	1263435	1388515	1499596	1618064	1744273	1887303	2032179	7.7%
Umeme na Gesi	240708	263218	258347	286507	301978	327344	360733	366144	388113	405190	4.4%
Maji	49557	51700	54905	58474	62333	65824	69955	72753	76682	80439	4.9%
Ujenzi	683354	752343	823650	903544	998416	1073297	1182581	1289013	1389556	1509058	8.6%
Huduma	**5182094**	**5596784**	**6035932**	**6527561**	**7085136**	**7594661**	**8214209**	**8860652**	**9567176**	**10351802**	**8.2%**
Uuzaji wa Jumla, Reja reja na Matengenezo	1486931	1585906	1736631	1906821	2097503	2254816	2439711	2637328	2840402	3076155	8.3%
Mahoteli	285732	301873	314921	328859	343658	358779	380664	398175	417287	443576	6.3%
Uchukuzi	588574	627951	661000	703965	752539	797691	853529	910715	975376	1035850	6.2%
Mawasiliano	169158	200900	239537	287684	346659	422577	515967	614001	740485	909316	22.8%
Fedha	184775	204694	228000	251280	281120	306339	337356	373453	422748	474324	12.2%
Upangishaji Majengo na Huduma za Biashar	1141014	1226790	1316000	1408120	1508097	1610647	1723392	1835413	1958386	2083722	6.4%
Utawala	871169	970786	1033488	1102951	1180158	1232313	1312414	1401658	1482954	1559099	5.1%
Elimu	215910	224547	235774	248742	265905	284704	305402	328002	349322	369792	5.9%
Afya	151370	163572	177520	193142	210525	224654	240058	253021	267190	282196	5.6%
Huduma nyinginezo	87461	89765	93061	95998	98974	102141	105716	108887	113025	117772	4.2%
Jumla ya Ongezeko la Thamani kabla ya Marekebisho	**10590244**	**11375105**	**12150582**	**13032462**	**14004385**	**14854646**	**15908427**	**16943651**	**18127304**	**19410487**	**7.1%**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-106931	-119497	-137287	-158292	-175704	-190990	-208370	-231708	-261135	-289598	10.9%
Jumla ya Ongezeko la Thamani kwa bei za mwaka 2001	**10483313**	**11255608**	**12013295**	**12874170**	**13828681**	**14663656**	**15700057**	**16711943**	**17866169**	**19120889**	**7.0%**
Ongeza Kodi katika Bidhaa	756422	812482	867868	927751	999664	1057645	1128507	1201860	1289596	1368261	6.1%
Jumla ya Pato la Taifa GDP(mp)	**11239735**	**12068090**	**12881163**	**13801921**	**14828345**	**15721301**	**16828563**	**17913803**	**19155765**	**20489150**	**7.0%**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI, KWA BEI ZA SOKO - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIYOUZIKA

Jedwali Na.3A

kwa bei za mwaka 2001

Sh. milioni

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Badiliko 2012/13
A. SEHEMU INAYOUZIKA											
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	**9525201**	**10300744**	**11021170**	**11852682**	**12767259**	**13536636**	**14566980**	**15501904**	**16618786**	**17856252**	**7.4%**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**1993064**	**2114515**	**2187610**	**2277890**	**2379345**	**2430546**	**2559774**	**2604826**	**2711597**	**2852351**	**5.2%**
Mazao	1312030	1399662	1446975	1510406	1587437	1617938	1723526	1748958	1831159	1942671	6.1%
Mifugo	334237	351232	359519	371398	379387	388264	400373	409779	422482	439201	4.0%
Uwindaji na Misitu	165963	171937	179847	185827	191750	198686	206832	214071	219209	226443	3.3%
Uvuvi	**180834**	**191684**	**201269**	**210259**	**220772**	**225658**	**229043**	**232018**	**238746**	**244037**	**2.2%**
Viwanda na Ujenzi	**2106686**	**2326418**	**2522828**	**2760870**	**2996217**	**3208502**	**3470768**	**3706858**	**3995057**	**4305481**	**7.8%**
Uchimbaji Madini na Mawe	254000	295000	341000	377559	386998	391642	402331	411182	443154	473731	6.9%
Bidhaa za Viwandani	977000	1071000	1162000	1263435	1388515	1499596	1618064	1744273	1887303	2032179	7.7%
Umeme na Gesi	240708	263218	258347	286507	301978	327344	360733	366144	388113	405190	4.4%
Maji	33903	35417	37950	40841	43536	45418	48969	50927	53677	56307	4.9%
Ujenzi	601075	661783	723531	792529	875190	944502	1040671	1134332	1222810	1338073	9.4%
Huduma	**4775960**	**5166826**	**5580151**	**6044462**	**6567737**	**7030934**	**7616302**	**8220068**	**8883672**	**9619757**	**8.3%**
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	1486931	1585906	1736631	1906821	2097503	2254816	2439711	2637328	2840402	3076155	8.3%
Hoteli na Migahawa	285732	301873	314921	328859	343658	358779	380664	398175	417287	443576	6.3%
Uchukuzi	588574	627951	661000	703965	752539	797691	853529	910715	975376	1035850	6.2%
Mawasiliano	169158	200900	239537	287684	346659	422577	515967	614001	740485	909316	22.8%
Fedha	184775	204694	228000	251280	281120	306339	337356	373453	422748	474324	12.2%
Upangishaji majengo na huduma za biashara	734880	796832	860219	925021	990697	1046921	1125486	1194828	1274882	1351678	6.0%
Utawala	871169	970786	1033488	1102951	1180158	1232313	1312414	1401658	1482954	1559099	5.1%
Elimu	215910	224547	235774	248742	265905	284704	305402	328002	349322	369792	5.9%
Afya	151370	163572	177520	193142	210525	224654	240058	253021	267190	282196	5.6%
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	87461	89765	93061	95998	98974	102141	105716	108887	113025	117772	4.2%
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	**8875710**	**9607759**	**10290589**	**11083223**	**11943299**	**12669982**	**13646844**	**14531752**	**15590325**	**16777589**	**7.6%**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-106931	-119497	-137287	-158292	-175704	-190990	-208370	-231708	-261135	-289598	10.9%
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka 2001	**8768779**	**9488262**	**10153302**	**10924931**	**11767595**	**12478992**	**13438474**	**14300044**	**15329190**	**16487991**	**7.6%**
Ongeza kodi katika bidhaa	756422	812482	867868	927751	999664	1057645	1128507	1201860	1289596	1368261	6.1%
B. SEHEMU ISIYOUZIKA											
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**1714533**	**1767345**	**1859993**	**1949239**	**2061086**	**2184664**	**2261583**	**2411899**	**2536979**	**2632898**	**3.8%**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**1210467**	**1230544**	**1287138**	**1337492**	**1401663**	**1471737**	**1500780**	**1594807**	**1663724**	**1705737**	**2.5%**
Mazao	950694	962268	1010398	1057549	1111484	1172746	1189948	1266487	1326012	1356573	2.3%
Mifugo	168763	173877	177979	179000	185322	189658	197199	211098	217642	225248	3.5%
Uwindaji na Misitu	86301	89407	93520	95468	99109	102353	106550	110279	112926	116652	3.3%
Uvuvi	**4709**	**4992**	**5241**	**5475**	**5749**	**6979**	**7084**	**6942**	**7143**	**7263**	**1.7%**
Viwanda na Ujenzi	**97933**	**106843**	**117074**	**128648**	**142024**	**149201**	**162896**	**176508**	**189751**	**195117**	**2.8%**
Maji	15654	16283	16955	17633	18797	20405	20987	21826	23005	24132	4.9%
Ujenzi	82279	90560	100119	111015	123227	128796	141910	154682	166747	170985	2.5%
Huduma	**406133**	**429958**	**455781**	**483099**	**517399**	**563726**	**597907**	**640585**	**683504**	**732045**	**7.1%**
Upangishaji majengo na huduma za biashara	406133	429958	455781	483099	517399	563726	597907	640585	683504	732045	7.1%
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**11239734**	**12068089**	**12881163**	**13801921**	**14828345**	**15721301**	**16828563**	**17913803**	**19155765**	**20489150**	**7.0%**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUAJI HALISI WA PATO LA TAIFA (REAL GDP GROWTH) KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA BEI ZA SOKO

Jedwali Na. 4 — **Kwa bei za mwaka 2001** — **Asilimia**

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kilimo, Uwindaji na Misitu	**5.9**	**4.3**	**3.8**	**4.0**	**4.6**	**3.2**	**4.2**	**3.6**	**4.3**	**4.3**
Mazao	6.6	4.4	4.0	4.5	5.1	3.4	4.4	3.5	4.7	4.5
Mifugo	4.1	4.4	2.4	2.4	2.6	2.3	3.4	3.9	3.1	3.8
Uwindaji na Misitu	2.7	3.6	4.6	2.9	3.4	3.5	4.1	3.5	2.4	3.3
Uvuvi	**6.7**	**6.0**	**5.0**	**4.5**	**5.0**	**2.7**	**1.5**	**1.2**	**2.9**	**2.2**
Viwanda na Ujenzi	**10.9**	**10.4**	**8.5**	**9.5**	**8.6**	**7.0**	**8.2**	**6.9**	**7.8**	**7.5**
Uchimbaji Madini na Mawe	16.0	16.1	15.6	10.7	2.5	1.2	2.7	2.2	7.8	6.9
Bidhaa za Viwandani	9.4	9.6	8.5	8.7	9.9	8.0	7.9	7.8	8.2	7.7
Umeme na Gesi	7.5	9.4	-1.9	10.9	5.4	8.4	10.2	1.5	6.0	4.4
Maji	5.2	4.3	6.2	6.5	6.6	5.6	6.3	4.0	5.4	4.9
Ujenzi	13.0	10.1	9.5	9.7	10.5	7.5	10.2	9.0	7.8	8.6
Huduma	**7.8**	**8.0**	**7.8**	**8.1**	**8.5**	**7.2**	**8.2**	**7.9**	**8.0**	**8.2**
Uuzaji wa Jumla, Reja reja na Matengenezo	5.8	6.7	9.5	9.8	10.0	7.5	8.2	8.1	7.7	8.3
Mahoteli	3.6	5.6	4.3	4.4	4.5	4.4	6.1	4.6	4.8	6.3
Uchukuzi	8.6	6.7	5.3	6.5	6.9	6.0	7.0	6.7	7.1	6.2
Mawasiliano	17.4	18.8	19.2	20.1	20.5	21.9	22.1	19.0	20.6	22.8
Fedha	8.3	10.8	11.4	10.2	11.9	9.0	10.1	10.7	13.2	12.2
Upangishaji Majengo na Huduma za Biashar	6.8	7.5	7.3	7.0	7.1	6.8	7.0	6.5	6.7	6.4
Utawala	13.6	11.4	6.5	6.7	7.0	4.4	6.5	6.8	5.8	5.1
Elimu	4.0	4.0	5.0	5.5	6.9	7.1	7.3	7.4	6.5	5.9
Afya	7.8	8.1	8.5	8.8	9.0	6.7	6.9	5.4	5.6	5.6
Huduma nyinginezo	3.0	2.6	3.7	3.2	3.1	3.2	3.5	3.0	3.8	4.2
Jumla ya Ongezeko la Thamani kabla ya Marekebisho	**7.8**	**7.4**	**6.8**	**7.3**	**7.5**	**6.1**	**7.1**	**6.5**	**7.0**	**7.1**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	10.1	11.8	14.9	15.3	11.0	8.7	9.1	11.2	12.7	10.9
Jumla ya Ongezeko la Thamani kwa bei za mwaka 2001	**7.8**	**7.4**	**6.7**	**7.2**	**7.4**	**6.0**	**7.1**	**6.4**	**6.9**	**7.0**
Ongeza Kodi katika Bidhaa	7.8	7.4	6.8	6.9	7.8	5.8	6.7	6.5	7.3	6.1
Jumla ya Pato la Taifa GDP(mp)	**7.8**	**7.4**	**6.7**	**7.1**	**7.4**	**6.0**	**7.0**	**6.4**	**6.9**	**7.0**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUAJI HALISI WA PATO LA TAIFA (REAL GDP GROWTH) KWA
SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA BEI ZA SOKO - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIYOUZIKA

Jedwali Na.4A | **Kwa bei za mwaka 2001** | **Asilimia**

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
A. SEHEMU INAYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	**7.8**	**8.1**	**7.0**	**7.5**	**7.7**	**6.0**	**7.6**	**6.4**	**7.2**	**7.4**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**4.2**	**6.1**	**3.5**	**4.1**	**4.5**	**2.2**	**5.3**	**1.8**	**4.1**	**5.2**
Mazao	4.2	6.7	3.4	4.4	5.1	1.9	6.5	1.5	4.7	6.1
Mifugo	3.5	5.1	2.4	3.3	2.2	2.3	3.1	2.3	3.1	4.0
Uwindaji na Misitu	2.7	3.6	4.6	3.3	3.2	3.6	4.1	3.5	2.4	3.3
Uvuvi	6.7	6.0	5.0	4.5	5.0	2.2	1.5	**1.3**	**2.9**	**2.2**
Viwanda na Ujenzi	**11.3**	**10.4**	**8.4**	**9.4**	**8.5**	**7.1**	**8.2**	**6.8**	**7.8**	**7.8**
Uchimbaji Madini na Mawe	16.0	16.1	15.6	10.7	2.5	1.2	2.7	2.2	7.8	6.9
Bidhaa za Viwandani	9.4	9.6	8.5	8.7	9.9	8.0	7.9	7.8	8.2	7.7
Umeme na Gesi	7.5	9.4	- 1.9	10.9	5.4	8.4	10.2	1.5	6.0	4.4
Maji	5.7	4.5	7.2	7.6	6.6	4.3	7.8	4.0	5.4	4.9
Ujenzi	14.5	10.1	9.3	9.5	10.4	7.9	10.2	9.0	7.8	9.4
Huduma	**8.0**	**8.2**	**8.0**	**8.3**	**8.7**	**7.1**	**8.3**	**7.9**	**8.1**	**8.3**
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	5.8	6.7	9.5	9.8	10.0	7.5	8.2	8.1	7.7	8.3
Hoteli na Migahawa	3.6	5.6	4.3	4.4	4.5	4.4	6.1	4.6	4.8	6.3
Uchukuzi	8.6	6.7	5.3	6.5	6.9	6.0	7.0	6.7	7.1	6.2
Mawasiliano	17.4	18.8	19.2	20.1	20.5	21.9	22.1	19.0	20.6	22.8
Fedha	8.3	10.8	11.4	10.2	11.9	9.0	10.1	10.7	13.2	12.2
Upangishaji majengo na huduma za biashara	7.3	8.4	8.0	7.5	7.1	5.7	7.5	6.2	6.7	6.0
Utawala	13.6	11.4	6.5	6.7	7.0	4.4	6.5	6.8	5.8	5.1
Elimu	4.0	4.0	5.0	5.5	6.9	7.1	7.3	7.4	6.5	5.9
Afya	7.8	8.1	8.5	8.8	9.0	6.7	6.9	5.4	5.6	5.6
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	3.0	2.6	3.7	3.2	3.1	3.2	3.5	3.0	3.8	4.2
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	**7.9**	**8.2**	**7.1**	**7.7**	**7.8**	**6.1**	**7.7**	**6.5**	**7.3**	**7.6**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	10.1	11.8	14.9	15.3	11.0	8.7	9.1	11.2	12.7	10.9
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka 2001	**7.8**	**8.2**	**7.0**	**7.6**	**7.7**	**6.0**	**7.7**	**6.4**	**7.2**	**7.6**
Ongeza kodi katika bidhaa	7.8	7.4	6.8	6.9	7.8	5.8	6.7	6.5	7.3	6.1
B. SEHEMU ISIYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**7.8**	**3.1**	**5.2**	**4.8**	**5.7**	**6.0**	**3.5**	**6.6**	**5.2**	**3.8**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**8.9**	**1.7**	**4.6**	**3.9**	**4.8**	**5.0**	**2.0**	**6.3**	**4.3**	**2.5**
Mazao	10.2	1.2	5.0	4.7	5.1	5.5	1.5	6.4	4.7	2.3
Mifugo	5.5	3.0	2.4	0.6	3.5	2.3	4.0	7.0	3.1	3.5
Uwindaji na Misitu	2.7	3.6	4.6	2.1	3.8	3.3	4.1	3.5	2.4	3.3
Uvuvi	**6.7**	**6.0**	**5.0**	**4.5**	**5.0**	**21.4**	**1.5**	**- 2.0**	**2.9**	**1.7**
Viwanda na Ujenzi	**3.0**	**9.1**	**9.6**	**9.9**	**10.4**	**5.1**	**9.2**	**8.4**	**7.5**	**2.8**
Maji	3.9	4.0	4.1	4.0	6.6	8.6	2.8	4.0	5.4	4.9
Ujenzi	2.9	10.1	10.6	10.9	11.0	4.5	10.2	9.0	7.8	2.5
Huduma	5.7	5.9	6.0	6.0	7.1	9.0	6.1	**7.1**	**6.7**	**7.1**
Upangishaji majengo na huduma za biashara	5.7	5.9	6.0	6.0	7.1	9.0	6.1	7.1	6.7	7.1
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**7.8**	**7.4**	**6.7**	**7.1**	**7.4**	**6.0**	**7.0**	**6.4**	**6.9**	**7.0**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

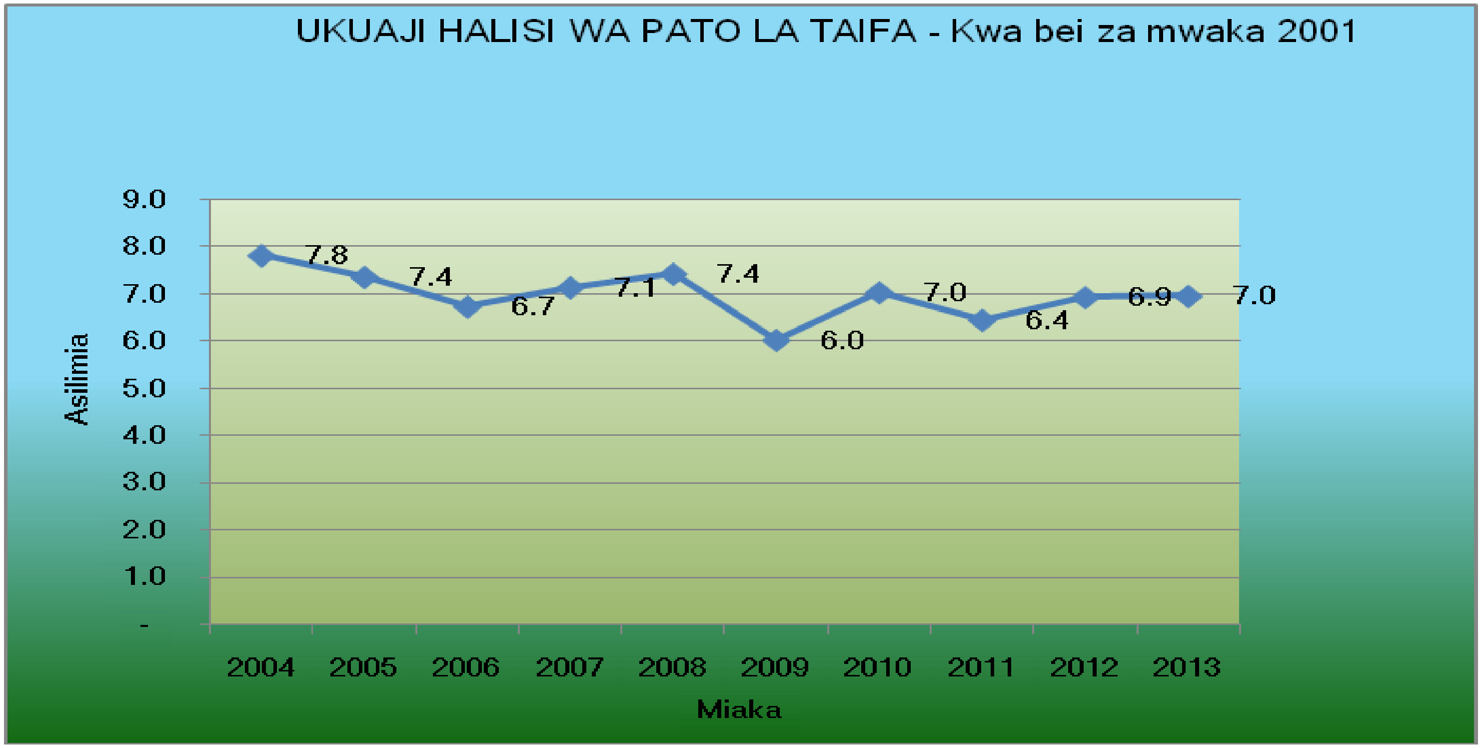
UKUAJI HALISI WA PATO LA TAIFA - Kwa bei za mwaka 2001
Asilimia
9.0
8.0
7.0
6.0
5.0
4.0
3.0
2.0
1.0
-
7.8
7.4
6.7
7.1
7.4
6.0
7.0
6.4
6.9
7.0
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
Miaka

MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA PATO LA TAIFA (% of GDP) KWA BEI ZA SOKO

Jedwali Na. 4B **Kwa bei za mwaka 2001** **Asilimia**

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**26.9%**	**26.1%**	**25.4%**	**24.6%**	**24.0%**	**23.3%**	**22.7%**	**22.1%**	**21.6%**	**22.5%**
Mazao	20.1%	19.6%	19.1%	18.6%	18.2%	17.8%	17.3%	16.8%	16.5%	17.2%
Mifugo	4.5%	4.4%	4.2%	4.0%	3.8%	3.7%	3.6%	3.5%	3.3%	3.5%
Uwindaji na Misitu	2.2%	2.2%	2.1%	2.0%	2.0%	1.9%	1.9%	1.8%	1.7%	1.8%
Uvuvi	**1.7%**	**1.6%**	**1.6%**	**1.6%**	**1.5%**	**1.5%**	**1.4%**	**1.3%**	**1.3%**	**1.3%**
Viwanda na Ujenzi	**19.6%**	**20.2%**	**20.5%**	**20.9%**	**21.2%**	**21.4%**	**21.6%**	**21.7%**	**21.8%**	**23.5%**
Uchimbaji Madini na Mawe	2.3%	2.4%	2.6%	2.7%	2.6%	2.5%	2.4%	2.3%	2.3%	2.5%
Bidhaa za Viwandani	8.7%	8.9%	9.0%	9.2%	9.4%	9.5%	9.6%	9.7%	9.9%	10.6%
Umeme na Gesi	2.1%	2.2%	2.0%	2.1%	2.0%	2.1%	2.1%	2.0%	2.0%	2.1%
Maji	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%
Ujenzi	6.1%	6.2%	6.4%	6.5%	6.7%	6.8%	7.0%	7.2%	7.3%	7.9%
Huduma	**46.1%**	**46.4%**	**46.9%**	**47.3%**	**47.8%**	**48.3%**	**48.8%**	**49.5%**	**49.9%**	**54.0%**
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	13.2%	13.1%	13.5%	13.8%	14.1%	14.3%	14.5%	14.7%	14.8%	16.1%
Hoteli na Migahawa	2.5%	2.5%	2.4%	2.4%	2.3%	2.3%	2.3%	2.2%	2.2%	2.3%
Uchukuzi	5.2%	5.2%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.4%
Mawasiliano	1.5%	1.7%	1.9%	2.1%	2.3%	2.7%	3.1%	3.4%	3.9%	4.7%
Fedha	1.6%	1.7%	1.8%	1.8%	1.9%	1.9%	2.0%	2.1%	2.2%	2.5%
Upangishaji majengo na huduma za biashara	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%	10.9%
Utawala	7.8%	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%	7.8%	7.8%	7.8%	7.7%	8.1%
Elimu	1.9%	1.9%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.9%
Afya	1.3%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.5%
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	0.8%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	**94.2%**	**94.3%**	**94.3%**	**94.4%**	**94.4%**	**94.5%**	**94.5%**	**94.6%**	**94.6%**	**101.3%**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-1.0%	-1.0%	-1.1%	-1.1%	-1.2%	-1.2%	-1.2%	-1.3%	-1.4%	-1.5%
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka 2001	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**	**99.8%**
Ongeza kodi katika bidhaa	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	7.1%
Jumla ya Pato la Taifa GDP(mp)	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100.0%**	**100.0%**	**100%**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

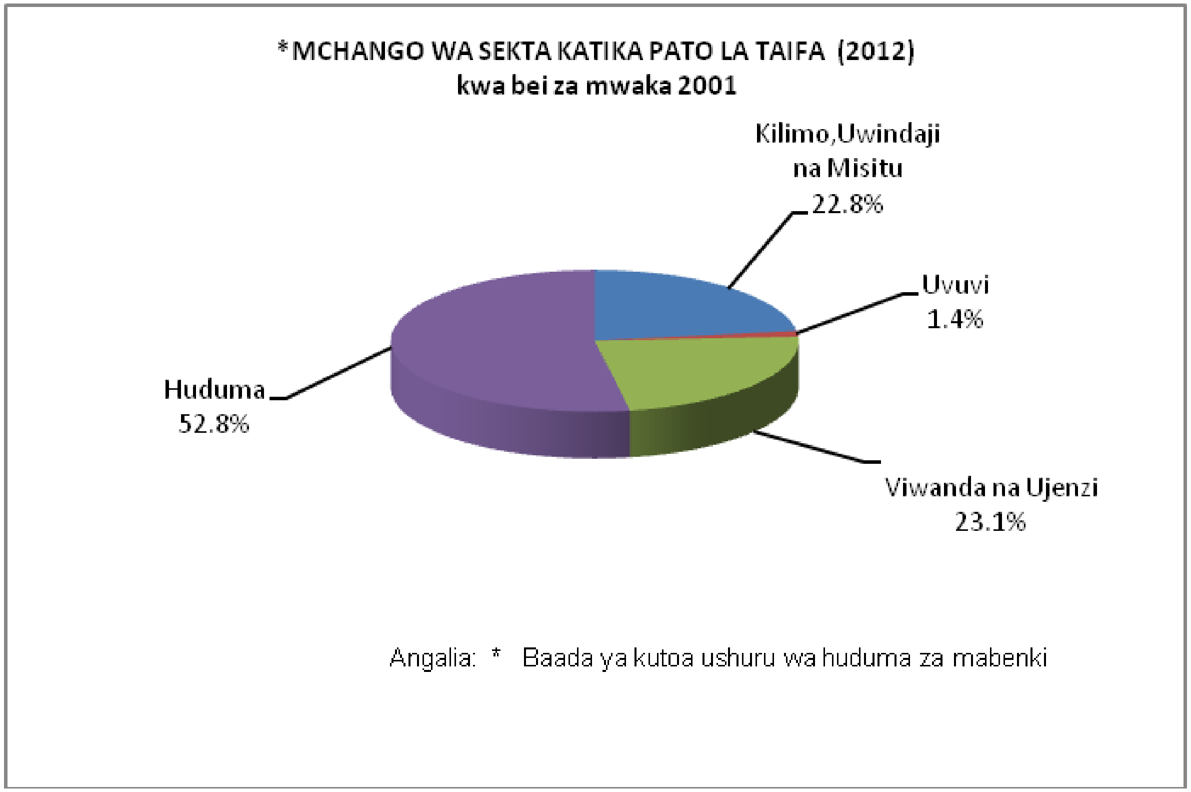
*MCHANGO WA SEKTA KATIKA PATO LA TAIFA (2012)
kwa bei za mwaka 2001
Kilimo,Uwindaji na Misitu 22.8%
Uvuvi 1.4%
Viwanda na Ujenzi 23.1%
Huduma 52.8%
Angalia: * Baada ya kutoa ushuru wa huduma za mabenki

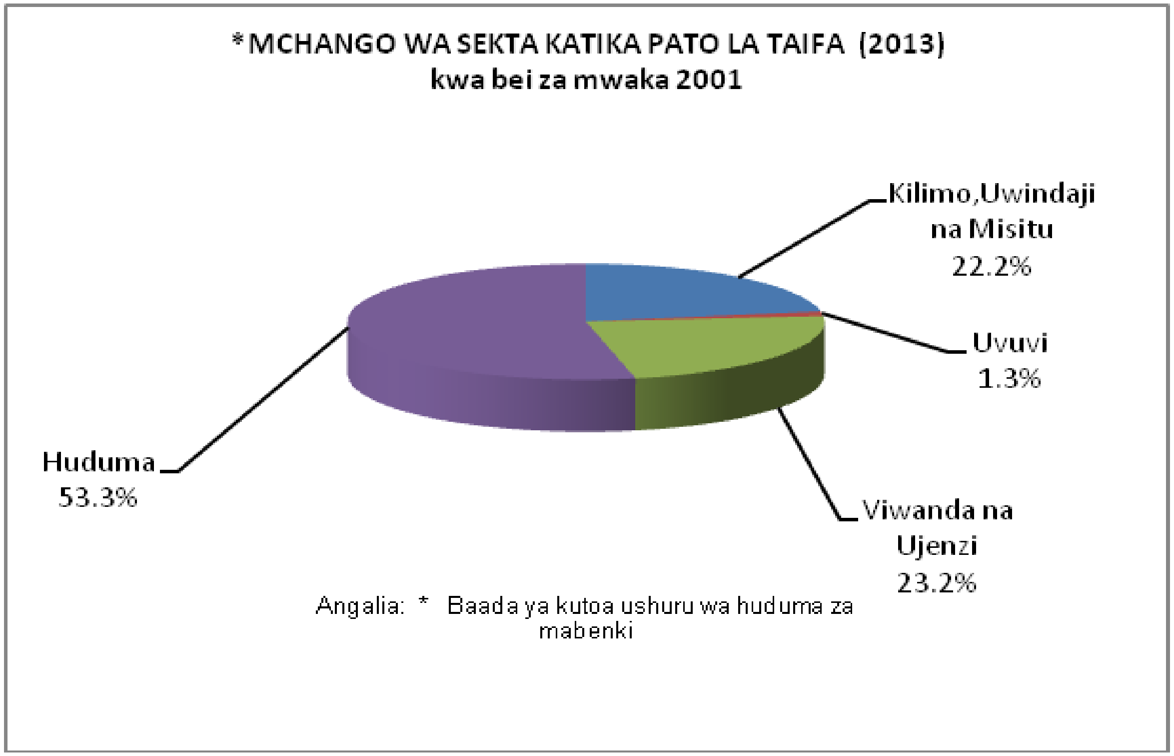
*MCHANGO WA SEKTA KATIKA PATO LA TAIFA (2013)
kwa bei za mwaka 2001
Kilimo,Uwindaji na Misitu 22.2%
Uvuvi 1.3%
Viwanda na Ujenzi 23.2%
Huduma 53.3%
Angalia: * Baada ya kutoa ushuru wa huduma za mabenki

MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA PATO LA TAIFA (% of GDP) KWA BEI ZA SOKO - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIYOUZIKA

Jedwali Na.4C — kwa bei za mwaka 2001 — Sh. milioni

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
A. SEHEMU INAYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	84.7%	85.4%	85.6%	85.9%	86.1%	86.1%	86.6%	86.5%	86.8%	87.1%
Kilimo,Uwindaji na Misitu	17.7%	17.5%	17.0%	16.5%	16.0%	15.5%	15.2%	14.5%	14.2%	13.9%
Mazao	11.7%	11.6%	11.2%	10.9%	10.7%	10.3%	10.2%	9.8%	9.6%	9.5%
Mifugo	3.0%	2.9%	2.8%	2.7%	2.6%	2.5%	2.4%	2.3%	2.2%	2.1%
Uwindaji na Misitu	1.5%	1.4%	1.4%	1.3%	1.3%	1.3%	1.2%	1.2%	1.1%	1.1%
Uvuvi	1.6%	1.6%	1.6%	1.5%	1.5%	1.4%	1.4%	1.3%	1.2%	1.2%
Viwanda na Ujenzi	18.7%	19.3%	19.6%	20.0%	20.2%	20.4%	20.6%	20.7%	20.9%	21.0%
Uchimbaji Madini na Mawe	2.3%	2.4%	2.6%	2.7%	2.6%	2.5%	2.4%	2.3%	2.3%	2.3%
Bidhaa za Viwandani	8.7%	8.9%	9.0%	9.2%	9.4%	9.5%	9.6%	9.7%	9.9%	9.9%
Umeme na Gesi	2.1%	2.2%	2.0%	2.1%	2.0%	2.1%	2.1%	2.0%	2.0%	2.0%
Maji	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%
Ujenzi	5.3%	5.5%	5.6%	5.7%	5.9%	6.0%	6.2%	6.3%	6.4%	6.5%
Huduma	42.5%	42.8%	43.3%	43.8%	44.3%	44.7%	45.3%	45.9%	46.4%	47.0%
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	13.2%	13.1%	13.5%	13.8%	14.1%	14.3%	14.5%	14.7%	14.8%	15.0%
Hoteli na Migahawa	2.5%	2.5%	2.4%	2.4%	2.3%	2.3%	2.3%	2.2%	2.2%	2.2%
Uchukuzi	5.2%	5.2%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%
Mawasiliano	1.5%	1.7%	1.9%	2.1%	2.3%	2.7%	3.1%	3.4%	3.9%	4.4%
Fedha	1.6%	1.7%	1.8%	1.8%	1.9%	1.9%	2.0%	2.1%	2.2%	2.3%
Upangishaji majengo na huduma za biashara	6.5%	6.6%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.6%
Utawala	7.8%	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%	7.8%	7.8%	7.8%	7.7%	7.6%
Elimu	1.9%	1.9%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%
Afya	1.3%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	0.8%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	79.0%	79.6%	79.9%	80.3%	80.5%	80.6%	81.1%	81.1%	81.4%	81.9%
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-1.0%	-1.0%	-1.1%	-1.1%	-1.2%	-1.2%	-1.2%	-1.3%	-1.4%	-1.4%
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka 2001	78.0%	78.6%	78.8%	79.2%	79.4%	79.4%	79.9%	79.8%	80.0%	80.5%
Ongeza kodi katika bidhaa	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%
B. SEHEMU ISIYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	15.3%	14.6%	14.4%	14.1%	13.9%	13.9%	13.4%	13.5%	13.2%	12.9%
Kilimo,Uwindaji na Misitu	10.8%	10.2%	10.0%	9.7%	9.5%	9.4%	8.9%	8.9%	8.7%	8.3%
Mazao	8.5%	8.0%	7.8%	7.7%	7.5%	7.5%	7.1%	7.1%	6.9%	6.6%
Mifugo	1.5%	1.4%	1.4%	1.3%	1.2%	1.2%	1.2%	1.2%	1.1%	1.1%
Uwindaji na Misitu	0.8%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%
Uvuvi	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Viwanda na Ujenzi	0.9%	0.9%	0.9%	0.9%	1.0%	0.9%	1.0%	1.0%	1.0%	1.0%
Maji	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%
Ujenzi	0.7%	0.8%	0.8%	0.8%	0.8%	0.8%	0.8%	0.9%	0.9%	0.8%
Huduma	3.6%	3.6%	3.5%	3.5%	3.5%	3.6%	3.6%	3.6%	3.6%	3.6%
Upangishaji majengo na huduma za biashara	3.6%	3.6%	3.5%	3.5%	3.5%	3.6%	3.6%	3.6%	3.6%	3.6%
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA NA MATUMIZI YAKE KWA BEI ZA SOKO
Kwa bei za mwaka 2001

Jedwali Na. 4D — **Sh. Milioni**

Aina ya Matumizi	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**
Pato la Taifa kwa Gharama zake (GDPbp)	10483313	11255608	12013295	12874170	13828681	14663656	15700057	16711943	17866169	19120889
Kodi za uzalishaji	756422	812482	867868	927751	999664	1057645	1128507	1201860	1289596	1368261
Pato la Taifa kwa Bei za Soko (GDPmp)	11239735	12068090	12881163	13801921	14828345	15721301	16828563	17913803	19155765	20489150
MATUMIZI YA PATO LA TAIFA										
Pato la Taifa kwa Bei za Soko (GDPmp)	11239734	12068090	12881163	13801921	14828345	15721301	16828563	17913803	19155765	20489150
Matumizi ya mwisho (Final consumption)	9748544	10855260	11735476	12517666	13337233	13838779	15010200	16876872	18177192	19983692
Binafsi	7866521	8748590	9456059	10021704	10512581	10870070	11538082	12911937	13728300	13925158
Serikali	1882023	2106670	2279417	2495962	2824652	2968710	3472119	3964935	4448892	6058533
Ukuzaji rasilimali	2144198	2535317	2938619	3358305	3616866	3982283	4385837	5762294	6107144	6074774
Rasilimali ya kudumu	2100914	2493633	2893604	3313177	3571629	3928805	4332960	5694294	5960046	6000763
Ongezeko la limbikizo	43284	41684	45015	45128	45237	53478	52877	68000	147098	74011
Mauzo nje	2157615	2449820	2369701	2768705	3311236	3479706	4533457	5779880	6185287	6597966
Bidhaa - fob	1120049	1256370	1004797	1089513	1441642	1519800	2401333	3159584	4699074	4236765
Huduma	1037566	1193450	1364904	1679192	1869594	1959906	2132124	2620296	1486213	2361201
Uagizaji	-2810623	-3772307	-4162633	-4842754	-5436991	-5579468	-7100931	-10505242	-11313859	-12167283
Bidhaa - fob	-2018283	-2689212	-3146854	-3861190	-4499134	-4455068	-5822908	-8790408	-9015184	-9555360
Huduma	-792340	-1083095	-1015779	-981564	-937856	-1124400	-1278024	-1714835	-2298674	-2611922

Chanzo:Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUZAJI RASILIMALI KWA AINA YA SHUGHULI
(Kwa bei za miaka inayohusika)

Jedwali Na. 5 — Sh. Milioni

Aina	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Majengo										
Ya Makazi	266443	349977	390219	484652	581583	709531	865628	1056066	1284936	1571849
Ujenzi vijijini	467417	552039	585329	701224	820432	951702	1103974	1280610	1481513	1723188
Yasiyo ya Makazi	706356	947093	1035628	1282108	1538914	1877475	2290520	2794434	3400042	4159236
Jumla	1440216	1849109	2011176	2467985	2940930	3538708	4260122	5131110	6166491	7454274
Shughuli nyingine										
Uendelezaji ardhi	110434	119416	125256	137170	149515	182409	222539	271497	330336	404096
Barabara na madaraja	36920	39580	43239	51455	61797	75393	91979	65314	105024	110541
Maji	479828	629842	701791	827411	984619	1153974	1352457	1585080	1852718	2177240
Mengineyo	181805	245349	271512	344820	413784	508954	626014	769997	944550	1117668
Jumla	808987	1034187	1141798	1360856	1609716	1920729	2292989	2691887	3232627	3809545
Vifaa										
Usafiri	293604	410919	629648	817913	956958	972933	1613525	1713512	1729688	2072585
Mitambo na vinginevyo	552715	665348	1100867	1472259	1766711	1588599	2011057	3997556	3862352	3721957
Jumla	846319	1076267	1730515	2290172	2723669	2561532	3624582	5711068	5592040	5794543
Rasilimali ya kudumu	3095522	3959563	4883489	6119013	7274314	8020970	10177693	13534066	14991159	17058362
Ongezeko la limbikizo	57845	64405	74292	90728	106943	152252	164843	228000	420028	343855
Jumla ya Ukuzaji Rasilimali	3153367	4023968	4957781	6209741	7381257	8173221	10342536	13762066	15411187	17402217

Chanzo:Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUZAJI RASILIMALI KWA AINA YA SHUGHULI

(Bei za mwaka 2001)

Jedwali Na. 6 — Sh. Milioni

Aina	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Badiliko 2012/13
Majengo											
Ya Makazi	176418	185882	206555	230059	244363	260491	277683	296010	315558	338878	7.4%
Ujenzi vijijini	283345	295766	314832	321112	339078	357405	376705	397047	422458	449495	6.4%
Yasiyo ya Makazi	460289	473808	491387	525622	557960	593111	630477	670197	737087	783523	6.3%
Jumla	**920052**	**955456**	**1012774**	**1076793**	**1141401**	**1211008**	**1284866**	**1363255**	**1475103**	**1571896**	6.6%
Shughuli nyingine											
Uendelezaji ardhi	46779	75517	111237	143282	151009	159013	167440	176314	187762	202971	8.1%
Barabara na madaraja	22813	21178	23724	26018	27666	25875	23234	21027	61808	69225	12.0%
Maji	311908	359854	396306	439900	466694	496096	527350	560573	596854	646990	8.4%
Mengineyo	88285	130762	185891	242773	256940	271329	286523	302568	349655	369935	5.8%
Jumla	**469785**	**587311**	**717158**	**851973**	**902309**	**952312**	**1004548**	**1060483**	**1196080**	**1289121**	7.8%
Vifaa											
Usafiri	262150	350639	386998	452401	484069	670407	855005	907988	912817	924242	1.3%
Mitambo na vinginevyo	448928	612469	776675	932009	1043851	1095078	1188541	2362568	2376047	2215504	-6.8%
Jumla	**711078**	**963108**	**1163673**	**1384410**	**1527920**	**1765485**	**2043546**	**3270556**	**3288864**	**3139746**	-4.5%
Rasilimali ya kudumu	2100915	2505875	2893605	3313177	3571629	3928805	4332960	5694294	5960046	6000763	0.7%
Ongezeko la limbikizo	43284	41684	45015	45128	45237	53478	52877	68000	147098	74011	-49.7%
Jumla ya Ukuzaji Rasilimali	**2144199**	**2547559**	**2938620**	**3358305**	**3616866**	**3982283**	**4385837**	**5762294**	**6107144**	**6074774**	-0.5%

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUZAJI WA RASILIMALI KATIKA SEHEMU ZA UCHUMI WA KITAIFA NA BINAFSI

(Kwa bei za miaka inayohusika)

Jedwali Na. 7 (Sh. milioni)

Sekta	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**
Sekta ya umma:										
Serikali	953157	1039910	1134578	1352763	1628172	1921243	2267067	2675139	3156664	3784840
Mashirika	119245	162413	141822	141570	148299	157197	166629	176626	187224	201828
Taasisi++	120042	138362	141822	144659	152971	163067	173830	185302	197532	210569
Jumla:	**1192444**	**1340685**	**1418222**	**1638992**	**1929442**	**2241507**	**2607525**	**3037067**	**3541420**	**4197237**
Sekta ya binafsi	1903078	2618878	3465267	4480021	5344872	5779463	7570168	10496997	11449739	12861125
Jumla ya rasilimali ya kudumu	3095522	3959563	4883489	6119013	7274314	8020970	10177693	13534065	14991159	17058362
Ongezeko la limbikizo	**57845**	**64405**	**74292**	**90728**	**106943**	**152252**	**164843**	**228000**	**333161**	**343855**
Jumla Ukuzaji Rasilimali	**3153367**	**4023968**	**4957781**	**6209741**	**7381257**	**8173221**	**10342536**	**13762065**	**15324320**	**17402217**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

++ Zisizo za kiserikali

FAHIRISI YA BEI ZA REJAREJA YA BIDHAA ZITUMIWAZO NA WATU WA KIPATO CHA CHINI DAR-ES-SALAAM (2001=100)

Jedwali Na.8

MWAKA	BIDHAA ZOTE		CHAKULA	
	FAHIRISI	BADILIKO ASILIMIA	FAHIRISI	BADILIKO ASILIMIA
1982	1.1	-	1.3	-
1983	1.4	23.6	1.6	21.9
1984	1.6	17.5	1.7	7.7
1985	2.3	45.1	2.5	45.2
1986	3.3	42.2	3.7	50.8
1987	4.2	26.6	4.6	25.0
1988	5.4	29.5	6.1	31.3
1989	7.0	30.7	7.8	29.1
1990	9.3	31.8	9.9	26.7
1991	12.6	36.0	13.3	34.0
1992	13.5	7.0	16.7	25.7
1993	16.6	22.9	20.1	20.4
1994	24.9	50.5	27.7	37.5
1995	27.1	8.5	29.6	7.0
1996	32.4	19.9	34.1	15.3
1997	34.6	6.8	35.8	4.8
1998	37.0	6.8	38.1	6.4
1999	37.3	0.9	37.6	-1.2
2000	38.0	1.7	36.9	-2.0
2001	41.2	8.5	40.2	8.9
2002	42.8	3.8	41.8	4.0
2003	45.2	5.8	44.0	5.4
2004	48.1	6.4	47.0	6.8
2005	52.1	8.3	50.5	7.3
2006	58.1	11.5	55.7	10.3
2007	63.5	9.3	60.9	9.3
2008	74.5	17.3	70.1	15.2
2009	87.0	16.8	83.8	19.4
2010*	98.6	13.2	98.8	18.0
2011	105.9	7.4	105.8	7.1
2012	125.7	18.8	130.4	23.2
2013	137.5	9.3	144.0	10.5

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010=100 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA BEI ZA REJA REJA YA BIDHAA ZITUMIKAZO
NA WATU WA KIPATO CHA CHINI DAR ES SALAAM (2001 = 100)

Jedwali Na.9

Mwaka	Chakula	Vinywaji na Sigara	Kodi ya Nyumba	Umeme, Mafuta ya Taa, Maji	Nguo na Viatu	Fenicha, Vyombo Vya Nyumbani	Huduma Mahitaji ya Nyumbani	Huduma za Afya	Michezo na Starehe	Usafiri	Elimu	Vinginevyo	Fahirisi Bidhaa Zote
2005 Robo ya kwanza	124.1	120.3	113.6	149.0	107.5	119.2	109.3	110.2	108.2	103.4	118.0	112.8	123.3
Robo ya pili	123.2	119.7	113.6	163.4	109.6	115.3	109.4	111.0	110.0	108.4	116.7	114.5	124.7
Robo ya tatu	125.7	119.9	113.6	165.9	108.9	114.5	110.2	113.8	111.7	110.4	105.3	119.9	126.8
Robo ya nne	129.9	119.9	113.6	170.9	108.8	113.7	111.3	119.2	111.6	116.8	120.1	137.3	131.0
2006 Robo ya kwanza	135.2	130.2	129.9	179.6	107.7	114.4	108.4	119.8	117.6	133.0	98.0	149.7	137.0
Robo ya pili	139.7	137.6	132.8	195.0	106.1	114.6	108.9	119.9	114.1	133.8	89.9	148.4	141.7
Robo ya tatu	137.4	148.6	134.3	199.1	106.8	116.3	110.0	117.8	112.9	134.5	91.2	129.0	140.9
Robo ya nne	142.0	150.9	134.3	201.1	111.4	116.3	111.0	117.8	109.7	134.7	94.1	130.1	144.6
2007 Robo ya kwanza	150.0	156.6	146.1	203.1	117.0	122.7	112.9	117.7	110.3	135.6	99.7	125.9	150.8
Robo ya pili	150.1	158.4	146.1	199.8	124.0	133.6	112.6	117.0	115.7	135.7	105.2	128.8	151.1
Robo ya tatu	148.3	159.3	146.1	217.1	124.2	133.5	123.7	110.6	118.1	156.2	107.3	130.4	153.6
Robo ya nne	157.7	163.8	146.1	216.5	131.2	137.0	127.4	113.9	115.4	166.4	103.6	128.6	161.2
2008 Robo ya kwanza	167.2	169.9	195.1	252.7	143.5	154.7	122.2	126.1	103.4	166.5	96.5	129.9	172.5
Robo ya pili	172.6	171.2	195.1	262.7	143.2	155.6	134.0	132.3	107.8	166.4	96.5	135.3	177.5
Robo ya tatu	173.1	178.0	203.5	283.5	136.2	163.4	146.7	136.1	112.1	187.4	102.2	141.3	182.2
Robo ya nne	185.4	181.0	203.5	280.4	134.4	168.2	150.6	141.7	120.1	197.9	101.8	142.5	191.4
2009 Robo ya kwanza	198.3	200.2	206.6	267.8	142.7	171.8	168.6	152.3	121.7	219.0	109.0	147.3	202.0
Robo ya pili	202.6	205.8	206.6	264.4	145.8	171.8	170.2	157.3	121.7	229.6	109.5	148.2	205.9
Robo ya tatu	210.3	216.1	206.6	284.2	156.3	174.9	170.7	171.4	126.7	230.1	112.6	147.3	214.1
Robo ya nne	222.9	220.9	206.6	289.9	166.5	174.9	158.7	174.3	128.6	225.2	114.0	148.1	223.2
2003	114.2	120.0	100.0	123.1	87.9	114.6	74.3	71.9	96.2	104.8	180.2	150.3	112.7
2004	123.5	122.9	100.0	142.0	97.2	137.4	80.5	85.1	99.4	104.1	191.1	123.0	121.9
2005	125.7	120.0	113.6	162.3	108.7	115.7	110.0	113.6	110.4	109.8	115.0	121.1	126.5
2006	138.6	141.8	132.8	193.7	108.0	115.4	109.6	118.8	113.5	134.0	93.3	139.3	141.1
2007	151.5	159.5	146.1	209.1	124.1	131.7	119.1	114.8	148.5	114.9	104.0	128.4	154.2
2008	174.6	175.1	199.3	269.8	139.3	160.5	138.4	134.0	110.8	179.5	99.2	137.2	180.9
2009	208.5	210.8	206.6	276.6	152.8	173.3	167.1	163.8	124.7	225.9	111.3	147.7	211.3

Mwaka	Vyakula na vinywaji baridi	Vinywaji vyenye kilevi na bidhaa za tumbaku	Mavazi ya nguo na viatu	Nishati, Maji na Makazi	Samani, vifaa vya nyumbani na ukarabati wa nyumba	Gharama za Afya	Usafirishaji	Mawasiliano	Utamaduni na Burudani	Elimu	Hoteli na Migahawa	Bidhaa na huduma nyinginezo	FAHIRISI BIDHAA ZOTE
2010*	98.83	97.54	97.30	99.24	101.33	96.67	92.59	99.95	101.17	99.77	99.03	97.87	98.56
2011	105.82	102.94	114.13	106.44	109.87	100.46	106.51	99.99	100.15	99.88	104.54	106.96	105.87
2012	130.39	111.38	125.82	124.72	113.18	107.15	121.15	100.27	120.35	100.47	114.50	118.28	125.74
2013	144.04	126.51	142.45	127.92	116.53	109.87	125.65	100.27	133.74	100.01	132.47	130.59	137.49

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

NB. Wastani (Average) wa mwaka (kuanzia mwaka 2003, Fahirisi (Index) imekuwa ikitolewa kila mwezi katika miezi yote 12 ya mwaka

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi
yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA BEI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO NA WAFANYAKAZI WA KIMA CHA KATI - DAR-ES-SALAAM (2001 =100)

Jedwali Na. 10

Mwaka	MIEZI					Badiliko Asilimia
	Machi	Juni	Septemba	Desemba	Wastani	
1982	0.8	0.9	1.0	1.1	1.0	-
1983	1.2	1.2	1.2	1.3	1.2	22.7
1984	1.3	1.3	1.6	1.8	1.5	25.9
1985	1.9	1.9	2.3	2.5	2.2	44.1
1986	2.8	2.8	2.9	3.3	3.0	36.7
1987	3.7	3.6	3.9	4.4	3.9	29.9
1988	4.6	5.1	5.1	5.9	5.2	33.3
1989	6.4	7.0	6.8	6.8	6.8	30.2
1990	7.8	8.2	8.6	9.4	8.5	25.8
1991	11.0	12.0	11.7	13.3	12.0	41.6
1992	13.4	14.0	14.7	15.5	14.4	20.1
1993	18.0	17.5	17.7	21.2	18.6	28.8
1994	22.3	25.1	24.3	27.9	24.9	34.1
	Robo ya Kwanza	Robo ya Pili	Robo ya Tatu	Robo ya Nne		
1995	30.1	30.9	32.0	34.4	31.9	28.0
1996	37.7	38.2	36.1	36.2	37.1	16.2
1997	38.9	39.9	38.7	40.1	39.4	6.4
1998	42.6	41.3	40.0	41.4	41.4	4.9
1999	42.5	43.0	40.1	41.1	41.7	0.9
2000	41.3	43.0	41.7	45.0	42.7	2.5
2001	46.8	44.3	44.0	43.6	44.7	4.5
2002	46.1	46.0	46.3	46.5	46.2	3.5
2003	46.5	46.5	47.4	48.6	47.3	2.3
2004	50.2	50.7	51.4	52.4	51.2	8.2
2005	53.4	54.2	56.3	57.1	55.2	7.9
2006	58.7	60.4	60.5	61.6	60.3	9.2
2007	64.0	66.4	68.0	70.5	67.2	11.5
2008	74.3	76.5	78.4	80.7	77.5	15.3
2009	85.3	87.8	92.4	95.5	90.3	16.4
2010*	97.9	99.0	99.8	100.5	99.3	10.0
2011	104.1	106.1	107.7	110.4	107.1	7.9
2012	120.2	125.0	126.7	127.7	124.9	16.6
2013	134.2	135.8	135.6	135.5	135.3	8.3

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO NA WAFANYAKAZI WA KIMA CHA KATI DAR ES SALAAM (2001=100)

Jedwali Na.11

Mwaka	Chakula	Vinywaji na Sigara	Kodi ya Nyumba	Umeme, Mafuta ya Taa, Maji	Nguo na Viatu	Fenicha , Vyombo Vya Ny-umbani	Huduma Mahitaji ya Nyu-mbani	Huduma za Afya	Michezo na Starehe	Usafiri	Elimu	Vinginevyo	Fahirisi Bidhaa Zote
2005 Robo ya kwanza	123.3	104.1	111.9	152.3	104.3	107.8	103.4	105.5	109.4	113.1	105.6	120.6	119.7
Robo ya pili	124.3	106.0	111.9	162.9	104.9	109.9	105.0	106.4	110.5	113.2	107.5	121.0	121.3
Robo ya tatu	130.5	109.1	126.7	165.7	105.4	112.1	107.2	107.9	119.2	115.7	109.1	122.7	126.0
Robo ya nne	133.2	109.6	126.5	170.6	105.4	112.9	107.7	106.6	116.7	115.2	110.0	127.3	127.9
2006 Robo ya kwanza	134.5	114.0	129.9	178.7	109.1	126.9	108.4	110.9	118.7	127.6	115.3	123.8	131.5
Robo ya pili	136.7	119.1	132.8	195.1	110.8	131.2	109.0	115.2	114.2	132.7	117.3	119.3	135.2
Robo ya tatu	134.3	126.8	134.3	204.8	110.2	135.3	110.5	118.0	113.4	137.1	116.7	108.5	135.6
Robo ya nne	136.8	130.9	134.3	207.6	113.8	139.1	111.7	118.6	110.9	137.1	119.1	109.8	137.9
2007 Robo ya kwanza	142.5	133.3	146.1	215.7	118.8	144.2	113.6	117.3	114.4	140.0	143.4	106.4	143.2
Robo ya pili	148.7	142.8	146.1	215.1	128.9	148.8	112.6	117.8	118.1	142.0	151.7	106.3	148.7
Robo ya tatu	149.4	144.2	146.1	227.2	134.0	148.6	120.2	114.7	119.3	157.4	157.8	106.1	152.3
Robo ya nne	157.3	150.1	146.1	221.2	135.4	148.1	133.8	117.9	119.5	164.0	156.4	105.3	157.9
2008 Robo ya kwanza	166.4	160.2	195.1	259.4	122.7	163.5	130.5	125.9	124.2	161.4	168.4	103.9	166.5
Robo ya pili	173.8	160.8	195.1	266.9	119.1	167.7	140.7	128.2	129.0	162.1	168.4	104.0	171.4
Robo ya tatu	174.0	165.5	197.9	286.6	120.3	172.9	157.8	132.2	129.5	176.7	182.7	106.9	175.7
Robo ya nne	180.1	171.2	203.5	287.1	121.7	175.6	165.8	137.5	130.6	183.9	179.4	107.8	180.8
2009 Robo ya kwanza	194.7	183.2	206.6	275.9	125.7	178.4	168.5	155.5	132.1	192.1	183.1	109.4	191.1
Robo ya pili	202.1	189.1	206.6	276.2	128.3	179.9	169.9	156.2	135.1	196.5	184.9	109.3	196.7
Robo ya tatu	214.8	195.8	227.8	295.3	134.3	179.6	172.9	170.3	131.5	195.1	203.3	114.4	206.9
Robo ya nne	224.0	196.2	270.1	306.8	136.8	178.6	157.2	187.4	129.7	193.8	217.2	118.9	213.8

Mwaka	Vyakula na vinywaji baridi	Vinywaji vyenye kilevi na bidhaa za tumbaku	Mavazi ya nguo na viatu	Nishati, Maji na Makazi	Samani, vifaa vya nyumbani na ukarabati wa nyumba	Gharama za Afya	Usafirishaji	Mawasiliano	Utamaduni na Burudani	Elimu	Hoteli na Migahawa	Bidhaa na huduma nyinginezo	FAHIRISI BIDHAA ZOTE
2010* Robo ya kwanza	98.0	97.4	98.3	95.4	98.3	100.0	99.3	99.6	97.2	100.0	98.7	100.5	97.9
Robo ya pili	99.6	96.3	99.1	96.6	97.7	100.0	99.3	99.5	96.9	100.0	98.8	100.2	99.0
Robo ya tatu	100.0	97.9	99.7	99.0	98.9	100.0	99.6	100.0	100.1	100.0	99.7	100.3	99.8
Robo ya nne	100.8	100.2	100.1	100.6	99.6	100.0	100.1	100.0	99.8	100.0	100.0	99.8	100.5
2011 Robo ya kwanza	105.4	101.1	102.7	105.5	103.3	102.5	102.2	100.0	100.6	99.6	99.0	102.3	104.1
Robo ya pili	107.0	101.9	105.3	110.0	106.7	104.5	103.3	100.0	101.9	99.4	100.2	106.0	106.1
Robo ya tatu	108.9	103.7	105.4	112.3	107.5	104.7	103.5	100.1	102.2	99.8	100.9	108.4	107.7
Robo ya nne	113.3	104.7	105.9	113.2	108.3	104.7	104.3	100.3	103.1	99.9	101.0	109.6	110.4
2012 Robo ya kwanza	125.1	110.5	117.8	125.0	109.9	107.7	107.1	100.6	107.9	109.6	107.2	114.8	120.2
Robo ya pili	129.8	114.5	121.6	131.6	115.3	112.9	113.9	101.0	114.5	117.4	110.9	118.2	125.0
Robo ya tatu	131.4	118.1	124.2	133.3	116.8	114.0	114.3	101.1	118.3	120.6	113.4	120.0	126.7
Robo ya nne	132.2	119.5	127.6	135.3	117.6	115.1	113.7	101.2	118.6	122.8	114.7	122.1	127.7
2013 Robo ya kwanza	142.8	119.9	130.4	137.7	118.2	116.7	113.6	101.4	119.4	123.9	115.3	123.3	134.2
Robo ya pili	142.8	121.5	131.4	143.5	118.6	116.8	121.8	101.7	120.4	125.0	116.4	124.2	135.8
Robo ya tatu	139.9	125.3	132.7	148.4	119.2	118.4	128.1	101.9	121.4	127.5	117.6	127.4	135.6
Robo ya nne	138.4	128.0	132.8	151.0	119.7	118.9	130.3	101.9	122.3	128.9	118.9	128.2	135.5

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO NA WENYE KIPATO CHA JUU DAR ES SALAAM (2001=100)

Jedwali Na.12

Mwaka	Chakula	Vinyaji na Sigara	Kodi ya Nyumba	Umeme, Mafuta ya Taa, Maji	Nguo na Viatu	Fenicha , Vyombo Vya Ny-	Huduma Mahitaji ya Nyu-mbani	Huduma za Afya	Michezo na Starehe	Usafiri	Elimu	Vinginevyo	Fahirisi Bidhaa Zote
2005 Machi	120.4	111.9	120.0	153.5	112.0	116.4	101.4	113.3	115.3	119.8	114.1	104.6	120.1
Juni	119.3	111.9	120.0	161.9	113.4	116.7	102.4	114.0	116.8	122.6	114.0	106.3	121.1
Septemba	120.9	116.5	120.0	170.0	113.9	117.3	114.9	117.8	112.3	127.5	117.4	109.6	124.2
Desemba	131.1	116.6	120.0	176.7	114.7	115.5	116.4	126.8	114.8	136.5	117.4	108.0	131.5
2006 Machi	141.1	118.2	120.0	182.7	120.2	119.4	112.8	122.8	106.1	135.2	114.3	112.3	135.4
Juni	144.1	124.0	123.3	188.8	119.8	122.6	113.8	122.4	105.3	136.2	115.1	108.3	137.6
Septemba	141.5	137.2	125.0	200.5	123.9	125.7	115.8	122.7	108.0	140.0	115.4	93.5	139.0
Desemba	145.2	142.3	125.0	204.7	127.7	127.0	121.9	122.5	107.0	147.0	119.2	93.0	143.4
2007 Machi	153.3	144.3	140.0	215.6	131.1	131.2	127.1	120.3	110.0	150.4	152.3	90.9	150.7
Juni	158.3	152.0	140.0	217.0	136.4	131.6	127.3	119.1	110.9	155.7	155.6	92.7	155.3
Septemba	157.8	153.1	140.0	225.2	139.6	130.1	128.7	116.3	111.6	170.8	159.4	88.0	159.7
Desemba	164.9	161.5	140.0	216.8	144.1	129.1	140.1	119.5	112.9	175.6	156.7	81.1	164.2
2008 Machi	177.3	172.0	160.0	253.9	135.2	130.2	142.4	125.8	124.5	178.7	185.1	79.3	174.6
Juni	184.2	171.4	173.3	260.0	135.3	133.8	146.7	128.2	129.5	181.5	185.1	86.1	179.1
Septemba	191.6	182.0	180.0	270.7	128.8	140.5	155.8	131.3	131.8	217.1	188.9	91.1	192.6
Desemba	198.3	192.3	186.7	301.4	130.9	149.4	164.2	135.8	135.4	214.2	190.9	91.8	198.0
2009 Machi	219.8	198.3	200.0	275.0	130.0	157.4	169.0	149.3	191.2	212.7	193.0	92.0	206.3
Juni	225.3	199.3	200.0	275.2	134.5	163.9	170.7	155.0	193.1	210.2	193.3	93.0	208.7
Septemba	237.8	237.8	200.0	293.0	139.7	176.4	180.1	172.5	190.8	225.0	193.5	94.9	220.2
Desemba	247.4	207.4	200.0	305.1	147.2	137.0	163.7	185.5	189.4	228.1	195.9	94.7	225.9
Mwaka	**Vyakula na vinywaji baridi**	**Vinywaji vyenye kilevi na bidhaa za tumbaku**	**Mavazi ya nguo na viatu**	**Nishati, Maji na Makazi**	**Samani, vifaa vya nyumbani na ukarabati wa nyumba**	**Gharama za Afya**	**Usafirishaji**	**Mawasiliano**	**Utamaduni na Burudani**	**Elimu**	**Hoteli na Migahawa**	**Bidhaa na huduma nyinginezo**	**FAHIRISI BIDHAA ZOTE**
2010* Robo ya kwanza	95.6	95.5	93.9	95.2	96.5	100.0	98.8	99.4	94.4	100.0	99.4	96.1	96.3
Robo ya pili	99.4	100.2	93.3	97.1	97.1	100.0	99.4	99.7	97.1	100.0	99.9	98.7	98.6
Robo ya tatu	99.2	100.4	98.1	101.6	100.3	100.0	100.4	100.0	99.7	100.0	100.7	100.4	100.0
Robo ya nne	100.7	100.7	101.2	100.9	99.2	100.0	101.4	100.0	100.9	100.0	100.1	100.8	100.7
2011 Robo ya kwanza	106.7	102.3	100.8	105.7	101.6	100.9	103.8	100.0	102.1	100.0	102.6	97.2	104.4
Robo ya pili	108.9	103.7	104.7	107.3	104.9	103.8	113.2	100.0	104.4	100.1	109.7	99.1	107.5
Robo ya tatu	112.6	106.3	105.2	110.9	104.2	103.8	118.1	100.2	105.0	100.5	116.0	100.7	110.6
Robo ya nne	120.1	107.2	107.0	113.8	105.9	106.0	121.6	100.5	105.3	100.7	117.3	102.4	114.9
2012 Robo ya kwanza	127.0	108.4	110.7	115.2	108.9	108.3	120.9	100.5	106.1	100.7	119.6	105.8	118.5
Robo ya pili	129.6	109.0	111.4	119.0	110.4	108.9	122.3	100.5	106.4	100.7	121.0	110.5	120.7
Robo ya tatu	130.6	111.6	113.7	121.9	111.4	109.0	122.3	100.6	106.8	100.7	123.9	110.8	122.1
Robo ya nne	134.9	112.9	116.2	123.9	112.2	110.5	124.9	100.7	106.9	100.7	126.0	111.3	124.9
2013 Robo ya kwanza	145.0	112.8	117.2	125.1	112.6	112.2	126.8	100.6	107.5	102.8	128.9	111.7	129.8
Robo ya pili	142.6	113.9	119.0	124.4	112.8	112.3	138.1	100.8	109.9	102.8	129.6	112.1	130.0
Robo ya tatu	144.5	121.6	120.3	125.7	113.8	112.3	140.3	100.8	110.1	102.8	130.4	112.6	131.6
Robo ya nne	147.0	125.4	120.4	128.8	114.5	112.2	141.2	100.8	109.8	103.2	132.8	112.5	133.6

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA GHARAMA YA MAISHA YA WENYE KIPATO CHA JUU DAR-ES-SALAAM (2001=100)

Jedwali Na 13

Mwaka	M I E Z I				Wastani	Badiliko Asilimia
	Machi	Juni	Sept.	Desemba		
1995	26.2	25.1	26.6	28.6	26.6	16.1
1996	31.8	30.9	31.1	30.9	31.2	17.1
1997	32.9	32.2	32.8	33.5	32.8	5.2
1998	32.9	33.5	33.5	33.8	33.4	1.9
1999	35.2	34.9	36.1	39.2	35.5	6.3
2000	36.7	36.7	38.4	39.2	37.8	6.2
2001	46.9	42.8	41.1	39.2	42.5	12.5
2002	44.0	43.9	43.9	43.9	43.9	6.6
2003	45.4	45.9	45.9	45.9	45.8	4.2
2004	47.1	48.3	49.1	50.2	48.6	6.2
2005	51.1	51.5	52.8	55.9	52.8	8.6
2006	57.5	58.5	59.1	60.9	59.0	11.8
2007	64.1	66.0	67.9	69.5	66.9	13.3
2008	74.2	76.1	81.9	84.2	79.1	18.3
2009	87.7	88.7	93.6	96.0	91.5	15.7
2010*	96.3	98.6	100.0	100.7	98.9	8.1
2011	104.4	107.5	110.6	114.9	109.4	10.6
2012	118.5	120.7	122.1	124.9	121.6	11.2
2013	129.8	130.0	131.6	133.6	131.2	8.0

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA BEI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO NA WAKAZI WA MIJINI - TANZANIA BARA (2001=100)

Jedwali Na.14

Mwaka	Chakula	Vinywaji na Sigara	Kodi ya Nyumba	Umeme, Mafuta ya Taa, Maji	Nguo na Viatu	Fenicha , Vyombo Vya Ny-umbani	Huduma Mahitaji ya Nyu-mbani	Huduma za Afya	Michezo na Starehe	Usafiri	Elimu	Vinginevyo	Fahirisi Bidhaa Zote
2005 Robo ya kwanza	127.9	113.3	118.7	128.8	90.9	96.3	102.1	92.1	93.4	107.2	90.0	93.3	118.7
Robo ya pili	129.5	114.5	122.1	132.9	91.5	96.3	102.4	93.4	92.4	108.2	89.7	93.8	120.2
Robo ya tatu	128.8	116.3	129.5	135.5	93.3	96.2	102.4	97.2	91.9	110.4	89.9	93.5	120.7
Robo ya nne	131.5	120.0	131.5	140.3	95.6	98.1	102.7	105.2	98.2	114.8	94.5	95.1	123.9
2006 Robo ya kwanza	138.6	119.7	128.8	138.2	98.1	100.8	101.0	107.6	98.0	115.3	90.2	102.0	127.9
Robo ya pili	142.4	121.4	131.5	145.5	98.2	102.9	102.7	106.2	97.5	119.1	91.5	101.0	131.3
Robo ya tatu	133.3	127.7	134.5	151.7	99.7	105.9	105.0	107.3	98.3	122.7	94.4	101.6	127.8
Robo ya nne	139.7	131.1	134.5	147.9	101.2	107.6	108.9	110.3	100.8	123.8	96.9	101.3	131.7
2007 Robo ya kwanza	147.3	133.6	136.0	149.1	104.5	111.4	111.6	109.9	105.3	125.9	100.6	101.8	137.0
Robo ya pili	148.2	137.6	136.6	154.7	105.3	112.3	114.0	110.6	106.9	127.8	101.4	103.1	138.7
Robo ya tatu	147.0	138.0	137.5	158.3	105.2	112.4	114.3	110.9	108.5	129.9	102.8	102.0	138.5
Robo ya nne	150.2	143.0	138.3	157.0	105.6	113.8	113.8	112.3	108.9	130.9	104.1	102.2	140.8
2008 Robo ya kwanza	163.4	146.8	138.9	161.6	105.3	116.6	115.1	113.6	110.0	132.9	106.2	103.4	149.2
Robo ya pili	165.1	148.5	139.5	172.0	106.4	118.1	117.1	114.7	111.4	136.5	107.8	103.9	151.7
Robo ya tatu	164.5	149.7	141.6	179.2	106.4	120.1	116.8	117.4	114.5	141.0	110.8	104.2	152.8
Robo ya nne	175.0	152.1	141.6	172.5	108.6	122.1	119.1	120.3	117.6	139.6	112.7	105.2	158.4
2009 Robo ya kwanza	193.5	154.8	156.4	164.5	109.7	124.8	120.7	122.3	121.4	137.7	116.9	106.9	168.7
Robo ya pili	194.0	158.2	156.5	158.7	112.5	126.1	122.7	125.9	121.4	135.3	122.4	108.6	168.9
Robo ya tatu	193.6	165.7	159.4	168.9	115.7	128.0	123.0	126.1	124.6	140.3	122.4	108.3	170.6
Robo ya nne	203.8	170.9	159.6	181.7	115.6	127.1	126.0	126.1	127.6	140.3	122.7	106.3	178.2
Mwaka	Vyakula na vinywaji baridi	Vinywaji vyenye kilevi na bidhaa za tumbaku	Mavazi ya nguo na viatu	Nishati, Maji na Makazi	Samani, vifaa vya nyumbani na ukarabati wa nyumba	Gharama za Afya	Usafirishaji	Mawasiliano	Utamaduni na Burudani	Elimu	Hoteli na Migahawa	Bidhaa na huduma nyinginezo	FAHIRISI BIDHAA ZOTE
2010* Robo ya kwanza	100.4	99.7	95.9	92.4	96.5	99.7	101.0	98.8	95.7	102.6	100.7	97.1	98.9
Robo ya pili	101.9	97.7	96.3	97.2	97.7	100.0	100.8	99.4	96.8	102.7	100.7	97.8	100.2
Robo ya tatu	99.9	99.8	98.8	98.9	99.3	100.1	100.4	99.7	98.6	100.8	101.2	100.0	99.8
Robo ya nne	101.3	100.5	100.9	98.9	100.3	99.7	100.5	99.7	98.2	100.1	99.9	99.9	100.6
2011 Robo ya kwanza	108.8	102.1	103.6	105.3	107.9	101.1	102.4	97.7	99.2	105.4	104.9	100.0	106.1
Robo ya pili	112.9	103.6	105.5	112.7	111.4	101.6	107.6	97.4	99.8	105.8	107.1	101.1	109.9
Robo ya tatu	118.9	105.0	108.1	119.5	113.4	102.0	110.3	98.2	100.9	105.8	110.1	104.5	114.5
Robo ya nne	127.3	106.0	111.8	122.1	115.4	103.2	112.2	98.2	101.1	105.8	113.1	107.7	119.7
2012 Robo ya kwanza	137.9	110.3	117.9	124.8	119.2	104.0	113.1	97.1	106.5	109.8	121.3	111.2	126.7
Robo ya pili	140.8	113.9	121.7	129.8	121.5	104.9	115.2	96.6	109.8	110.8	126.5	114.2	129.8
Robo ya tatu	140.8	125.6	123.5	136.8	123.1	105.4	115.2	96.6	112.4	110.8	128.3	115.2	131.3
Robo ya nne	144.8	128.8	125.2	143.1	124.8	106.2	115.3	96.4	112.1	110.8	131.2	116.9	134.4
2013 Robo ya kwanza	154.0	132.1	127.4	146.5	126.5	107.3	115.5	96.2	112.0	112.9	133.0	118.8	139.8
Robo ya pili	152.9	133.1	128.4	153.2	126.8	108.1	122.4	96.0	112.4	113.2	133.6	119.9	140.8
Robo ya tatu	150.7	139.4	129.8	154.3	127.4	108.4	124.6	96.5	112.9	113.4	133.8	121.9	140.2
Robo ya nne	154.5	141.0	130.6	156.5	128.2	108.5	125.3	96.6	112.9	113.4	134.6	122.9	142.6

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA BEI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO NA WAKAZI WA MIJINI TANZANIA BARA (2001=100)

Jedwali Na.15

Mwaka	Robo ya Mwaka				Wastani wa Fahirisi	Badiliko Asilimia
	Robo ya Kwanza	Robo ya Pili	Robo ya Tatu	Robo ya Nne		
1985	2.0	2.1	2.1	2.4	2.2	33.3
1986	2.6	2.6	2.9	3.2	2.9	32.4
1987	3.5	3.5	3.7	4.2	3.7	29.9
1988	4.6	4.6	5.0	5.4	4.9	31.2
1989	5.8	6.2	6.5	6.9	6.4	30.4
1990	8.0	8.2	8.8	9.5	8.6	35.9
1991	10.4	10.9	11.3	12.0	11.1	28.8
1992	13.0	13.1	13.7	14.5	13.6	21.9
1993	15.7	16.6	16.7	18.3	16.8	24.0
1994	20.8	22.4	22.8	25.0	22.8	35.3
1995	28.0	28.4	29.0	30.5	29.0	27.4
1996	35.1	35.3	34.3	35.6	35.1	21.0
1997	40.4	41.2	40.2	41.1	40.7	16.1
1998	46.3	46.4	45.1	46.0	45.9	12.9
1999	50.4	50.2	48.5	49.2	49.6	7.8
2000	53.6	53.2	51.3	52.0	52.5	6.0
2001	56.4	56.0	53.9	54.6	55.2	5.1
2002	57.1	57.5	57.3	58.5	57.6	4.3
2003	59.9	60.6	60.2	61.8	60.6	5.3
2004	62.9	62.9	63.0	65.2	63.5	4.7
2005	65.5	66.4	66.6	68.4	66.7	5.0
2006	70.6	72.4	70.5	72.7	71.5	7.3
2007	75.6	76.5	76.4	77.7	76.6	7.0
2008	82.3	83.7	84.3	87.4	84.4	10.3
2009	93.1	93.2	94.2	98.3	94.7	12.1
2010*	98.9	100.2	99.8	100.6	99.9	5.5
2011	106.1	109.9	114.5	119.7	112.5	12.7
2012	126.7	129.8	131.3	134.4	130.6	16.0
2013	139.8	140.8	140.2	142.6	140.8	7.9

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

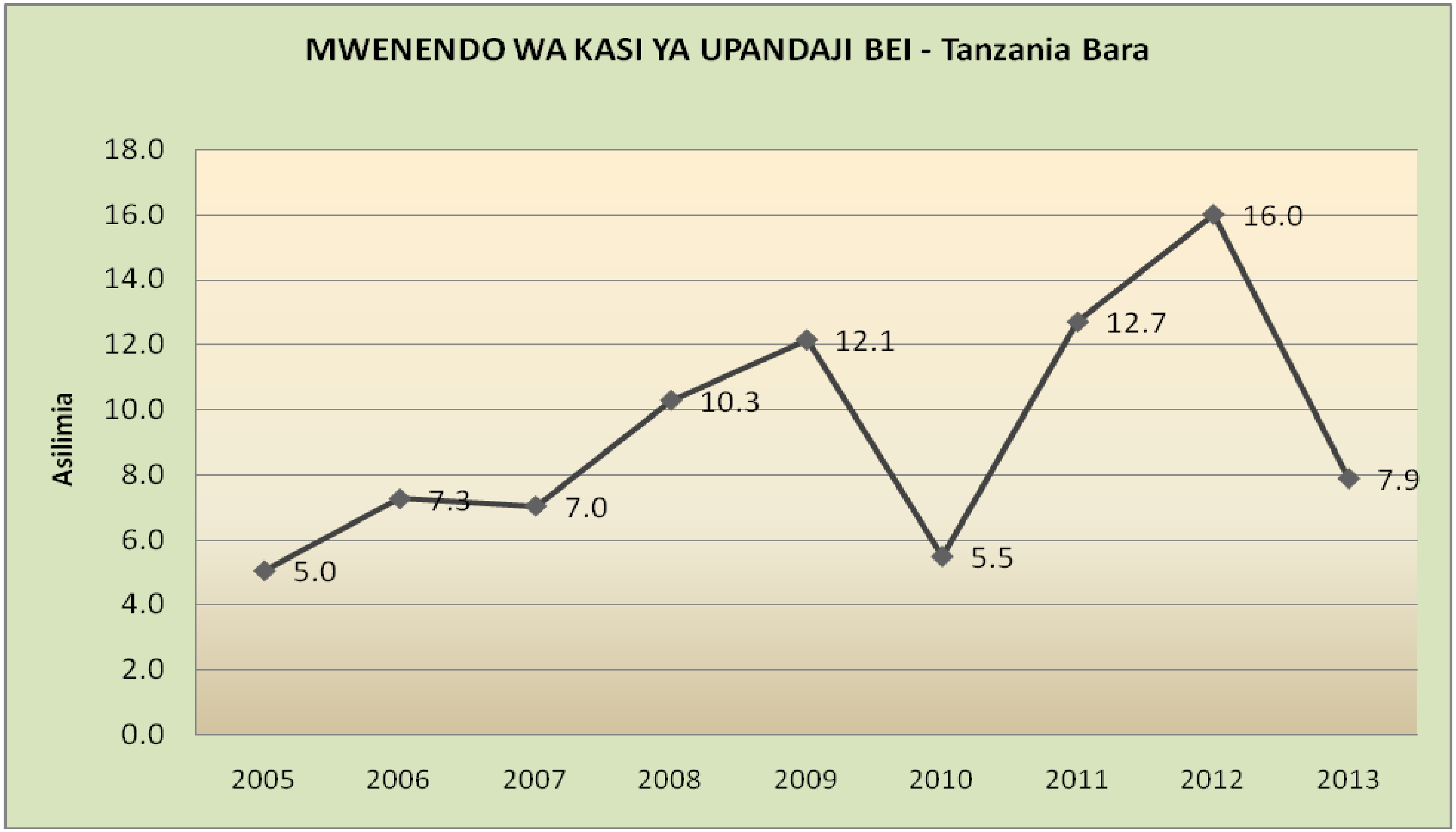
MWENENDO WA KASI YA UPANDAJI BEI - Tanzania Bara
Asilimia
18.0
16.0
14.0
12.0
10.0
8.0
6.0
4.0
2.0
0.0
5.0
7.3
7.0
10.3
12.1
5.5
12.7
16.0
7.9
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013

FAHIRISI MBALIMBALI ZA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO NA WAKAZI WA MIJINI-TANZANIA BARA (2001=100)

Jedwali Na.16

Mwaka	F A H I R I S I			WAKAZI MIJINI TANZ. BARA	B A D I L I K O %			WAKAZI MIJINI TANZ. BARA
	K I P A T O C H A				K I P A T O C H A			
	CHINI	KATI	JUU		CHINI	KATI	JUU	
1982	1.1	1.0	0.8	0.9	21.8	25.9	25.9	28.9
1983	1.4	1.2	1.0	1.2	23.6	25.1	24.2	27.1
1984	1.6	1.5	1.2	1.6	17.5	25.2	18.4	36.1
1985	2.3	2.2	1.5	2.2	45.1	44.2	23.6	33.3
1986	3.3	3.0	2.1	2.9	42.2	37.3	41.2	32.4
1987	4.2	3.9	3.1	3.7	26.6	30.9	49.3	29.9
1988	5.4	5.2	4.5	4.9	29.5	33.2	41.8	31.2
1989	7.0	6.8	6.4	6.4	30.7	30.1	43.8	30.4
1990	9.3	8.5	8.5	8.6	31.8	25.8	32.2	35.9
1991	12.6	12.0	11.1	11.1	36.0	41.1	31.0	28.8
1992	13.5	14.4	14.0	13.6	7.0	20.2	26.0	21.9
1993	16.6	18.6	17.1	16.8	22.9	29.0	22.4	24.0
1994	24.9	24.9	22.9	22.8	50.5	34.1	34.1	35.3
1995	27.1	31.9	26.6	29.0	8.5	27.9	16.1	27.4
1996	32.4	37.1	31.2	35.1	19.9	16.3	17.1	21.0
1997	34.6	39.4	32.8	40.7	6.8	6.3	5.2	16.1
1998	37.0	41.4	33.4	45.9	6.8	5.0	1.9	12.9
1999	37.3	41.7	35.5	49.6	0.9	0.8	6.3	7.8
2000	38.0	42.7	37.8	52.5	1.7	2.5	6.2	6.0
2001	41.2	44.7	42.5	55.2	8.5	4.5	12.5	5.1
2002	42.8	46.2	43.9	57.6	3.8	3.5	3.3	4.3
2003	45.2	47.3	45.8	60.6	5.8	2.3	4.3	5.3
2004	48.1	51.2	48.6	63.5	6.4	8.2	6.2	4.7
2005	52.1	55.2	52.8	66.7	8.3	7.9	8.6	5.0
2006	58.1	60.3	59.0	71.5	11.5	9.2	11.8	7.3
2007	63.5	67.2	66.9	76.6	9.3	11.5	13.3	7.0
2008	74.5	77.5	79.1	84.4	17.3	15.3	18.3	10.3
2009	87.0	90.3	91.5	94.7	16.8	16.4	15.7	12.1
2010*	98.6	99.3	98.9	99.9	13.2	10.0	8.1	5.5
2011	105.9	107.1	109.4	112.5	7.4	7.9	10.6	12.7
2012	125.7	124.9	121.6	130.6	18.8	16.6	11.2	16.0
2013	137.5	135.3	131.2	140.8	9.3	8.3	8.0	7.9

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010=100 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

SURA YA 2

HALI YA UCHUMI DUNIANI NA USHIRIKIANO WA KIMATAIFA

HALI YA UCHUMI DUNIANI

Ukuaji wa Uchumi Duniani

32. Tangu kutokea kwa msukosuko wa fedha na uchumi mwaka 2008, ukuaji wa shughuli za kiuchumi duniani umekuwa chini ya kiwango chake cha awali kutokana na mfululizo wa matukio mbalimbali. Mwaka 2013, kasi ya ukuaji wa uchumi wa dunia iliendelea kupungua na kuwa asilimia 3.0 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 3.2 mwaka 2012. Miongoni mwa mambo yaliyoendelea kuchangia kupungua kwa kasi ya ukuaji wa uchumi duniani ni pamoja na: wasiwasi wa ulipaji wa madeni kwa baadhi ya nchi za Jumuiya ya Ulaya; sera za kubana matumizi ya Serikali; na kudhoofu kasi ya ukuaji wa uchumi kwa nchi zilizoendelea.

33. Mwaka 2013, kasi ya ukuaji wa Pato kwa nchi zilizoendelea ilipungua na kuwa asilimia 1.3 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 1.4 mwaka 2012. Kwa upande wa nchi zinazoendelea, kasi ya ukuaji wa uchumi ilipungua hadi asilimia 4.7 mwaka 2013 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 5.1 mwaka 2012. Ukuaji huu kwa nchi zinazoendelea ulichangiwa zaidi na kupungua kasi ya ukuaji wa shughuli za kiuchumi kwa nchi za Urusi, Amerika ya Kusini na Caribbean. Aidha, kasi ya ukuaji wa Pato la nchi za Asia zinazoendelea za China na India ilipungua na kuwa asilimia 6.5 mwaka 2013 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 6.7 mwaka 2012.

Jedwali Na 2.1: Pato la Dunia 2006 – 2013

	2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**
	Ukuaji kwa Asilimia							
Pato la Dunia	5.2	5.3	2.7	-0.4	5.2	3.9	3.2	3.0
Nchi Zilizoendelea	3.0	2.7	0.1	-3.4	3.0	1.7	1.4	1.3
Nchi Zinazoendelea	8.2	8.7	5.9	3.1	7.5	6.3	5.1	4.7
Nchi za Asia Zinazoendelea	10.3	11.5	7.3	7.7	9.7	7.9	6.7	6.5
Afrika Kusini ya Jangwa la Sahara	6.3	7.1	5.7	2.6	5.6	5.5	4.9	4.9

Chanzo: Shirika la Fedha la Kimataifa, Aprili 2014

Mwenendo wa Biashara na Mfumuko wa Bei Duniani

34. Kasi ya biashara duniani iliendelea kupungua ambapo ilikua kwa asilimia 2.1 mwaka 2013 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 2.3 mwaka 2012. Kiwango hiki cha ukuaji ni cha chini ikilinganishwa na wastani wa asilimia 5.3 kwa kipindi cha miaka 20 iliyopita. Kupungua kwa kasi ya ongezeko la biashara duniani kulitokana na: Kupungua kwa kasi ya ukuaji wa uchumi wa dunia; Migogoro ya kisiasa na kiuchumi; na vita vya wenyewe kwa wenyewe katika baadhi ya nchi duniani.

35. Mwaka 2013, mwenendo wa mfumuko wa bei kwa mlaji duniani uliendelea kuonesha mwelekeo wa kupungua kutokana na Sera za kubana matumizi ya Serikali na udhibiti wa ujazi wa fedha. Mfumuko wa bei ya mlaji duniani ulipungua hadi wastani wa asilimia 3.6 mwaka 2013 kutoka asilimia 3.9 mwaka 2012, ukichangiwa na kupungua kwa mfumuko wa bei ya mlaji kwa Nchi Zilizoendelea. Kwa Nchi Zilizoendelea mfumuko wa bei ulipungua kutoka wastani wa asilimia 2.0 mwaka 2012 hadi asilimia 1.4 mwaka 2013. Aidha, kwa Nchi Zinazoendelea mfumuko wa bei ya mlaji uliongezeka kiasi hadi wastani wa asilimia 6.1 mwaka 2013 kutoka asilimia 6.0 mwaka 2012.

Hali ya Uchumi wa Nchi za Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara

36. Mwaka 2013, ukuaji wa Pato la nchi za Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara ulikuwa asilimia 4.9, sawa na ukuaji wa mwaka 2012. Ukuaji huu ulichangiwa zaidi na uwekezaji kutoka sekta za umma na binafsi hususan kwenye maeneo ya migodi ya madini, miundombinu ya usafiri na mawasiliano, kilimo, uzalishaji wa nishati na upanuzi wa shughuli za biashara. Aidha, sababu nyingine ni ongezeko la mahitaji ya ndani ambalo lilichangiwa zaidi na kuimarika kwa mikopo kwa sekta binafsi.

37. Mwaka 2013, kiwango cha ukuaji kwa nchi za kipato cha kati zilizopo Afrika kusini mwa Jangwa la Sahara kilishuka na kuwa asilimia 2.7 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 3.4 mwaka 2012. Hata hivyo, kiwango cha ukuaji wa uchumi kwa nchi zinazouza mafuta nje kiliongezeka kwa asilimia 5.7 mwaka 2013 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 5.2 mwaka 2012. Vile vile, kasi ya ukuaji wa uchumi kwa nchi za kipato cha chini Kusini mwa Jangwa la Sahara iliongezeka na kuwa asilimia 6.8 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 6.2 mwaka 2012.

38. Mwaka 2013, kasi ya ongezeko la bei ya mlaji kwa nchi za Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara ilipungua na kufikia wastani wa asilimia 5.9 kutoka wastani wa asilimia 7.7 mwaka 2012. Aidha, kasi ya ongezeko la bei ya mlaji kwa nchi zinazouza mafuta nje ilipungua na kufikia wastani wa asilimia 6.4 mwaka 2013 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 9.9 mwaka 2012. Vile vile, kasi ya mfumuko wa bei ya mlaji kwa nchi za kipato cha chini ilipungua na kufikia wastani wa asilimia 5.8 mwaka 2013 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 8.5 mwaka 2012.

Jedwali Na.2.2: Mwenendo wa Baadhi ya Viashiria vya Uchumi kwa Baadhi ya Nchi za Afrika

	Pato halisi la Taifa			Bei za Mlaji			Urari wa Biashara ya Nje		
	Ukuaji kwa mwaka			*Ukuaji kwa mwaka*			*Sehemu ya pato la taifa*		
	2011	**2012**	**2013**	**2011**	**2012**	**2013**	**2011**	**2012**	**2013**
Nchi Kusini mwa Jangwa la Sahara	**5.5**	**4.9**	**4.9**	**10.2**	**7.7**	**5.9**	**-1.0**	**-2.7**	**-3.6**
Nchi zinazouza mafuta	**6.1**	**5.2**	**5.7**	**9.6**	**9.9**	**6.4**	**5.9**	**5.8**	**3.4**
Nigeria	7.4	6.6	6.3	10.8	12.2	8.5	3.5	7.7	4.7
Angola	3.9	5.2	4.1	13.5	10.3	8.8	12.6	9.2	5.0
Equatorial Guinea	5.0	3.2	-4.9	4.8	3.4	3.2	-0.6	-4.6	-12.0
Gabon	6.9	5.5	5.9	1.3	2.7	0.5	13.2	14.0	10.6
Republic of Congo	3.4	3.8	4.5	1.8	5.0	4.6	5.8	-1.3	-1.2
Chad	0.1	8.9	3.6	1.9	7.7	0.2	-5.6	-8.3	-8.1
Cameroon	4.1	4.6	4.6	2.9	2.4	2.1	-2.9	-4.0	-4.4
South Sudan	1.4	-47.6	24.4	47.3	45.1	0.0	18.4	-27.7	2.2
Nchi za Kipato cha Kati	**4.8**	**3.4**	**2.7**	**5.6**	**6.0**	**6.0**	**-3.1**	**-5.5**	**-6.1**
Botswana	6.1	4.2	3.9	8.5	7.5	5.8	-0.2	-4.9	-0.4
Cape Verde	4.0	2.5	1.5	4.5	2.5	3.3	-45.4	-39.4	-36.4
Ghana	15.0	7.9	5.5	8.7	9.2	11.7	-9.1	-12.2	-13.2
Lesotho	4.3	6.0	5.8	5.0	6.2	5.3	-8.6	-4.2	-1.3
Mauritius	3.8	3.3	3.1	6.5	3.9	3.5	-13.3	-7.9	-9.1
Namibia	5.7	5.0	4.3	5.0	6.5	6.2	-3.5	-2.6	-4.6
Senegal	2.1	3.5	4.0	3.4	1.4	0.8	-7.9	-10.3	-9.3
Seychelles	7.9	2.8	3.6	2.6	7.1	4.3	-26.6	-24.8	-17.7
South Africa	3.6	2.5	1.9	5.0	5.7	5.8	-2.3	-5.2	-5.8
Swaziland	-0.6	1.9	2.8	6.1	8.9	5.6	-8.6	4.1	5.5
Zambia	6.8	7.2	6.0	8.7	6.6	7.0	3.7	3.8	1.2
Nchi za Kipato cha Chini	**6.5**	**6.2**	**6.8**	**18.9**	**8.5**	**5.8**	**-10.2**	**-12.2**	**-11.3**
Benin	3.3	5.4	5.6	2.7	6.7	1.0	-7.8	-7.9	-14.5
Burkina Faso	5.0	9.0	6.8	2.8	3.8	2.0	-1.2	-0.8	-7.2
Ethiopia	11.4	8.5	9.7	33.2	24.1	8.0	-0.7	-6.5	-6.1
Gambia	-4.3	5.3	6.3	4.8	4.6	5.2	-15.6	-17.0	-17.0
Kenya	4.4	4.6	5.6	14.0	9.4	5.7	-11.2	-10.4	-8.3
Madagascar	1.5	2.5	2.4	10.0	5.8	5.8	-5.6	-6.2	-4.6
Malawi	4.3	1.9	5.0	7.6	21.3	27.7	-5.8	-4.0	-3.4
Mali	2.7	0.0	1.7	3.1	5.3	-0.6	-6.0	-3.3	-3.3
Niger	2.3	11.1	3.6	2.9	0.5	2.3	-22.3	-15.4	-17.2
Rwanda	8.2	8.0	5.0	5.7	6.3	4.2	-7.2	-11.4	-7.3
Sierra Leone	6.0	15.2	16.3	18.5	13.8	9.8	-44.9	-36.7	-14.2
Tanzania	6.4	6.9	7.0	12.7	16.0	7.9	-14.5	-15.9	-14.3
Uganda	6.2	2.8	6.0	18.7	14.0	5.4	-12.5	-10.5	-11.7
Mozambique	7.3	7.2	7.1	10.4	2.1	4.2	-24.4	-45.6	-41.9

Chanzo:-Shirika la Fedha Duniani (IMF), Aprili 2014.

USHIRIKIANO WA UCHUMI KIMATAIFA

Jumuiya ya Afrika Mashariki

39. Kikao cha kumi na tano cha wakuu wa nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki kilifanyika Uganda mwezi Novemba 2013, ambapo uenyekiti ulikabidhiwa kwa nchi ya Kenya kutoka Uganda. Katika kikao hicho, pamoja na mambo mengine, wakuu wa nchi wanachama walitia saini itifaki ya kuanzisha sarafu moja kwa nchi za Afrika Mashariki. Masuala ya msingi yaliyotakiwa kutekelezwa kwenye mpango wa uanzishaji wa sarafu moja kwa nchi za Afrika Mashariki ni kukamilisha hatua za awali za mtangamano za umoja wa forodha na soko la pamoja. Aidha, masuala mengine ni kufikia vigezo vya muunganiko wa uchumi mpana na kuanzisha Taasisi muhimu za kusimamia utekelezaji wa sarafu moja kwa nchi husika.

40. Katika uendelezaji wa miundombinu ya barabara na reli ndani ya Jumuiya, usanifu wa kina wa barabara ya Arusha – Holili/Taveta – Voi inayounganisha Tanzania na Kenya ulikamilika. Mkataba wa ujenzi wa barabara hiyo ulitiwa saini mwezi Mei 2013 kati ya Benki ya Maendeleo ya Afrika na nchi za Kenya na Tanzania. Aidha, katika kutekeleza mpango kabambe wa kuendeleza reli ndani ya Jumuiya, usanifu wa kina wa reli ya Dar es Salaam – Isaka – Kigali/Kezi – Gitegi – Musongati inayojumuisha nchi za Burundi, Rwanda na Tanzania ulikamilika.

41. Mwaka 2013, mpango-kazi wa utekelezaji wa sera na mkakati wa maendeleo ya viwanda kwa nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki ulikamilika. Mpango-kazi huo unabainisha hatua za kuchukuliwa katika kuendeleza viwanda vya kimkakati ndani ya Jumuiya ya Afrika Mashariki. Aidha, katika kuendeleza sekta ya kilimo rasimu ya sera ya upatikanaji wa chakula iliandaliwa ikiwa ni hatua ya kukabiliana na tatizo la upungufu wa chakula katika ukanda wa Jumuiya ya Afrika Mashariki.

Umoja wa Afrika na Tume ya Uchumi ya Bara la Afrika

42. Ukuaji wa uchumi wa Afrika unakabiliwa na changamoto za kuongeza fursa za ajira na kupunguza kiwango cha umasikini. Hii inatokana na kuendelea kutegemea sekta ya kilimo ambayo mazao yake yanauzwa nje bila kuyaongezea thamani. Aidha, kilimo chenyewe kinategemea mvua ambayo haitabiriki na bei za mazao ya kilimo hayana uhakika katika soko la ndani na nje. Katika

kukabiliana na changamoto hiyo, Umoja wa Afrika na Tume ya Uchumi ya Bara la Afrika uliandaa mada iliyohusu "Ujenzi wa Viwanda kwa Afrika inayochipukia" (Industrialization for Emerging Africa) katika kikao chao cha sita cha pamoja kilichofanyika Abidjan - Ivory Coast Machi 2013. Mambo yaliyojadiliwa kulingana na mada hiyo ni pamoja na: Kuongeza kasi ya ujenzi wa viwanda Afrika; Ujenzi wa viwanda na mabadiliko ya kimuundo Afrika; Mpangilio wa ujenzi wa viwanda; na Ugharamiaji wa ujenzi wa viwanda.

43. Katika kikao hicho, nchi za Afrika zilishauriwa kutekeleza mambo kadhaa ili kufanikisha ujenzi wa viwanda kwa lengo la kutoa ajira na kuongeza thamani kwa mazao ghafi. Baadhi ya mambo hayo ni: Kubuni na kutekeleza sera za ujenzi wa viwanda zenye mtazamo wa umiliki wa kitaifa na kuongeza thamani ya mazao ghafi; Kubuni na kutekeleza sera maalum za kulinda viwanda vichanga; Matumizi ya sera za kupunguza uuzaji nje mazao na malighafi na badala yake kuongeza thamani ya mazao hayo; Kuchukua hatua madhubuti za kuongeza vyanzo mbalimbali vya nishati kwa lengo la kuongeza tija na ushindani; na Kuweka kipaumbele cha ugharamiaji ujenzi wa viwanda katika mipango ya maendeleo. Vile vile, Benki ya Maendeleo ya Afrika pamoja na taasisi nyingine za fedha za maendeleo zilishauriwa kushiriki kugharamia miradi ya viwanda vya kitaifa na kikanda.

Shirikisho la Biashara Ulimwenguni

44. Katika kikao cha tisa cha Shirikisho la Biashara Duniani kilichofanyika Desemba 2013, Mawaziri wa nchi wanachama 159 wa Shirikisho walikubaliana kuwa na "Mpango wa Bali" (Bali Package) kwa lengo la kuziwezesha kibiashara nchi wanachama. "Mpango wa Bali" unajumuisha hatua mbalimbali za kuboresha biashara duniani. Hatua hizo ni pamoja na kuziruhusu nchi zinazoendelea kuwa na fursa zaidi ya kuzalisha chakula cha akiba, kuinua kiwango cha biashara kwa nchi changa na kusaidia maendeleo ya nchi changa kibiashara. Nchi wanachama wa Shirikisho waliridhia "Makubaliano ya Urahisishaji wa Biashara" ambayo yanalenga kuharakisha taratibu na kuongeza tija katika shughuli za forodha kupitia ushirikiano baina ya forodha na mamlaka mbalimbali za biashara. Aidha, makubaliano hayo yanajumuisha utoaji wa elimu ya biashara na misaada ya kiufundi kwa nchi wanachama.

SURA YA 3

SEKTA YA NJE

Utangulizi

45. Mwaka 2013, mwenendo wa biashara ya bidhaa na huduma nje haukuwa wa kuridhisha ikilinganishwa na ilivyokuwa mwaka 2012. Thamani ya mauzo ya bidhaa na huduma nje ilipungua kwa asilimia 1.7 kutoka Dola za Kimarekani milioni 8,675.6 mwaka 2012 hadi Dola milioni 8,532.0. Upungufu huu ulichangiwa zaidi na kupungua kwa mauzo ya dhahabu na bidhaa asilia zikiwemo tumbaku, kahawa, pamba na katani. Kwa upande mwingine, thamani ya uagizaji wa bidhaa na huduma kutoka nje iliongezeka kwa asilimia 6.6 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 13,517.6 kutoka Dola milioni 12,678.0 mwaka 2012.

Bidhaa Zilizouzwa Nje

46. Mwaka 2013, thamani ya mauzo ya bidhaa zilizouzwa nje ilikuwa Dola za Kimarekani milioni 5,348.9 ikilinganishwa na Dola milioni 5,889.2 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 9.2. Upungufu huu ulitokana na kushuka kwa thamani ya mauzo ya bidhaa asilia pamoja na mauzo ya dhahabu nje. Kiasi hiki cha mauzo ya bidhaa nje kwa mwaka 2013 kinajumuisha bidhaa zisizorekodiwa zenye thamani ya Dola za Kimarekani milioni 697.7.

Bidhaa Asilia

47. Mwaka 2013, thamani ya mauzo ya bidhaa asilia ilipungua hadi Dola za Kimarekani milioni 868.9 kutoka Dola milioni 956.7 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 9.2. Hii ilitokana na kupungua kwa kiasi cha mauzo ya tumbaku, pamba na katani kilichouzwa nje sambamba na kushuka kwa wastani wa bei ya kahawa, katani, chai na karafuu katika soko la dunia, na kupelekea thamani ya mauzo nje nayo kupungua.

Kahawa

48. Thamani ya mauzo ya kahawa ilipungua kwa asilimia 8.4 hadi kufikia Dola za Kimarekani milioni 171.0 mwaka 2013 kutoka Dola milioni 186.6 mwaka 2012. Hii ilitokana na kupungua kwa wastani wa bei ya kahawa katika soko la dunia kutoka Dola za Kimarekani 3,403.2 kwa tani mwaka 2012 hadi Dola 2,872.7 kwa tani mwaka 2013. Hata hivyo, kiasi cha kahawa iliyouzwa nje

kiliongezeka kwa asilimia 8.5 kutoka tani 54,800 mwaka 2012 hadi tani 59,500 mwaka 2013.

Pamba

49. Mwaka 2013, thamani ya mauzo ya pamba ilikuwa Dola za Kimarekani milioni 111.7 ikilinganishwa na Dola milioni 164.9 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 32.3. Hii ilitokana na kupungua kwa kiasi cha pamba kilichouzwa nje kutoka tani 132,000 mwaka 2012 hadi tani 89,000 mwaka 2013. Hata hivyo, wastani wa bei ya pamba katika soko la dunia uliongezeka kwa asilimia 0.5 hadi kufikia Dola za Kimarekani 1,256.0 kwa tani ikilinganishwa na Dola 1,249.7 kwa tani mwaka 2012.

Katani

50. Mwaka 2013, thamani ya mauzo ya katani nje ilikuwa Dola za Kimarekani milioni 16.9 kutoka Dola milioni 18.4 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 7.8. Upungufu huu ulitokana na kupungua kwa kiasi cha katani kilichouzwa nje kwa asilimia 6.8 na kushuka kwa wastani wa bei ya katani katika soko la dunia kwa asilimia 1.1. Kiasi cha katani kilichouzwa nje mwaka 2013 kilikuwa tani 12.6 ikilinganishwa na tani 13.5 zilizouzwa mwaka 2012. Aidha, wastani wa bei ya katani katika soko la dunia kwa mwaka 2013 ulikuwa Dola za Kimarekani 1,341.6 kwa tani ikilinganishwa na Dola 1,357.1 kwa tani mwaka 2012.

Chai

51. Thamani ya chai iliyouzwa nje iliongezeka kwa asilimia 1.5 kutoka Dola za Kimarekani 56.1 mwaka 2012 hadi Dola milioni 56.9 mwaka 2013. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa kiasi cha chai iliyouzwa nje kutoka tani 27,200 mwaka 2012 hadi tani 28,800 mwaka 2013. Hata hivyo, wastani wa bei ya chai katika soko la dunia ulipungua kwa asilimia 4.0 na kufikia Dola za Kimarekani 1,977.9 kwa tani ikilinganishwa na Dola 2,061.2 kwa tani mwaka 2012.

Tumbaku

52. Thamani ya mauzo ya tumbaku nje ilipungua kwa asilimia 12.3 mwaka 2013 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 307.0 ikilinganishwa na Dola milioni 350.1 mwaka 2012. Hii ilitokana na kupungua kwa kiasi cha mauzo ya tumbaku nje kutoka tani 105,600 mwaka 2012 hadi tani 67,800 mwaka 2013, sawa na

upungufu wa asilimia 35.7. Hata hivyo, wastani wa bei ya tumbaku katika soko la dunia kwa mwaka 2013 uliongezeka kwa asilimia 36.5 na kuwa Dola za Kimarekani 4,526.1 kwa tani ikilinganishwa na Dola za Kimarekani 3,316.0 kwa tani mwaka 2012.

Korosho

53. Mwaka 2013, thamani ya mauzo ya korosho nje ilikuwa Dola za Kimarekani milioni 162.4 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani milioni 142.6 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 13.9. Hii ilitokana na kuongezeka kwa kiasi cha korosho kilichouzwa nje sambamba na kupanda kwa wastani wa bei ya korosho katika soko la dunia. Kiasi cha korosho kilichouzwa nje kiliongezeka kwa asilimia 12.5 kutoka tani 130,900 mwaka 2012 hadi tani 147,300 mwaka 2013. Aidha, wastani wa bei ya korosho katika soko la dunia ulikuwa Dola 1,102.5 kwa tani mwaka 2013 ikilinganishwa na Dola 1,089.3 kwa tani mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 1.2.

Karafuu

54. Mwaka 2013, thamani ya mauzo ya karafuu nje iliongezeka kwa asilimia 12.8 hadi Dola za Kimarekani milioni 43.0 kutoka Dola milioni 38.1 mwaka 2012. Hii ilitokana na kuongezeka kwa kiasi cha karafuu kilichouzwa nje kufuatia kuongezeka kwa uzalishaji. Aidha, kiasi cha karafuu kilichouzwa nje kiliongezeka kwa asilimia 19.6 kutoka tani 3,400 mwaka 2012 hadi tani 4,100 mwaka 2013. Hata hivyo, wastani wa bei ya karafuu katika soko la dunia ilishuka kwa asilimia 5.7 na kufikia Dola za Kimarekani 10,562.8 kwa tani mwaka 2013 kutoka Dola 11,198.5 kwa tani mwaka 2012.

Bidhaa Zisizo Asilia

55. Thamani ya mauzo ya bidhaa zisizo asilia ilipungua kwa asilimia 9.2 kutoka Dola za Kimarekani milioni 4,164.4 mwaka 2012 hadi Dola milioni 3,782.3 mwaka 2013. Hii, ilitokana na kupungua kwa thamani ya mauzo ya dhahabu nje.

Madini

56. Thamani ya mauzo ya madini nje ilipungua kwa asilimia 15.3 kutoka Dola za Kimarekani milioni 2,197.8 mwaka 2012 na kufikia Dola milioni 1,861.2 mwaka 2013. Upungufu huu ulitokana na kushuka kwa thamani ya mauzo ya dhahabu kufuatia kupungua kwa kiasi cha dhahabu iliyouzwa nje sambamba na kushuka kwa wastani wa bei ya dhahabu katika soko la dunia. Mauzo ya

dhahabu yalipungua kwa asilimia 18.2 kutoka Dola za Kimarekani milioni 2,117.4 mwaka 2012 hadi Dola milioni 1,732.9 mwaka 2013. Pamoja na thamani ya mauzo ya dhahabu kupungua, dhahabu iliendelea kutoa mchango mkubwa katika bidhaa zisizo asilia. Mwaka 2013, dhahabu peke yake ilichangia asilimia 45.8 ya mauzo yote ya bidhaa zisizo asilia. Kwa upande mwingine, thamani ya mauzo ya almasi na madini mengine nje iliongezeka mwaka 2013 ikilinganishwa na mwaka 2012.

Bidhaa za Viwandani

57. Thamani ya mauzo ya bidhaa za viwandani iliongezeka hadi Dola za Kimarekani milioni 1,072.1 mwaka 2013 kutoka Dola milioni 1,037.3 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 3.3. Hii ilitokana zaidi na kuongezeka kwa mauzo ya nyuzi za pamba nje ambazo thamani yake iliongezeka kwa asilimia 88.8 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 10.9 mwaka 2013 kutoka Dola milioni 5.8 mwaka 2012. Aidha, mauzo ya bidhaa za viwandani yalichangia asilimia 28.3 ya mauzo yote ya bidhaa zisizo asilia.

Samaki na Mazao ya Samaki

58. Mwaka 2013, thamani ya mauzo ya samaki na mazao ya samaki nje ilipungua kwa asilimia 18.7 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 130.6 mwaka 2013 kutoka Dola milioni 160.6 mwaka 2012. Hali hii ilitokana na upatikanaji duni wa samaki na mazao yake kufuatia uchakavu na uduni wa vifaa vya uvuvi na uharibifu wa mazalio ya samaki kutokana na uvuaji usioruhusu samaki kuzaliana.

Mazao ya Mboga na Maua

59. Mwaka 2013, thamani ya mauzo ya mazao ya mboga na maua nje ilikuwa Dola za kimarekani milioni 28.1 ikilinganishwa na Dola milioni 31.3 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 10.2. Upungufu huu ulitokana na kupungua kwa kasi ya mahitaji ya mazao ya mboga na maua kufuatia kupungua kwa mahitaji katika soko la dunia na kuongezeka kwa ushindani kutoka nchi nyingine.

Bidhaa Nyinginezo Zilizouzwa Nje

60. Thamani ya mauzo ya bidhaa nyinginezo zilizouzwa nje mwaka 2013 ilipungua kwa asilimia 6.9 kutoka Dola za Kimarekani milioni 555.7 mwaka 2012 hadi Dola za Kimarekani milioni 517.6.

Jedwali Na.3.1: Thamani, Kiasi na Bei ya Bidhaa Zilizouzwa Nje

Bidhaa	2009	2010	2011	2012	2013	Badiliko
Bidhaa Asilia						
Kahawa						
Thamani (US$ milioni)	111.2	101.6	142.6	186.6	171.0	-8.4%
Kiasi (‘000 tani)	56.0	35.6	39.0	54.8	59.5	8.5%
Bei (US$ kwa tani)	1984.6	2853.1	3654.9	3403.2	2872.7	-15.6%
Pamba						
Thamani (US$ milioni)	111.0	84.0	61.6	164.9	111.7	-32.3%
Kiasi (‘000 ttani)	99.4	67.6	40.3	132.0	89.0	-32.6%
Bei (US$ kwa tani)	1116.7	1241.9	1529.0	1249.7	1256.0	0.5%
Katani						
Thamani (US$ milioni)	6.7	10.9	16.9	18.4	16.9	-7.8%
Kiasi (‘000 tani)	8.2	11.6	13.8	13.5	12.6	-6.8%
Bei (US$ kwa tani)	826.0	939.8	1223.5	1357.1	1341.6	-1.1%
Chai						
Thamani (US$ milioni)	47.2	49.8	47.2	56.1	56.9	1.5%
Kiasi (‘000 tani)	30.6	27.1	27.1	27.2	28.8	5.8%
Bei (US$ kwa tani)	1538.7	1840.2	1739.7	2061.2	1977.9	-4.0%
Tumbaku						
Thamani (US$ milioni)	127.4	232.4	281.2	350.1	307.0	-12.3%
Kiasi (‘000 tani)	33.8	53.6	73.3	105.6	67.8	-35.7%
Bei (US$ kwa tani)	3764.0	4337.0	3839.4	3316.0	4526.1	36.5%
Korosho						
Thamani (US$ milioni)	68.6	96.9	107.0	142.6	162.4	13.9%
Kiasi (‘000 tani)	95.5	100.6	96.4	130.9	147.3	12.5%
Bei (US$ kwa tani)	718.2	963.2	1110.0	1089.3	1102.5	1.2%
Karafuu						
Thamani (US$ milioni)	14.4	7.6	28.9	38.1	43.0	12.8%
Kiasi (‘000 tani)	4.8	2.2	2.2	3.4	4.1	19.6%
Bei (US$ kwa tani)	2977.9	3449.6	13162.9	11198.5	10562.8	-5.7%
Jumla (Bidhaa Asilia)	**486.4**	**583.2**	**685.5**	**956.7**	**868.9**	**-9.2%**
Bidhaa Zisizo Asilia						
Madini	**1274.8**	**1561.2**	**2283.4**	**2197.8**	**1861.2**	**-15.3%**
Dhahabu	1229.5	1516.6	2224.1	2117.4	1732.9	-18.2%
Almasi	18.9	11.1	10.2	30.2	39.8	31.5%
Madini mengine	26.4	33.5	49.2	50.2	88.5	76.3%
Bidhaa za Viwandani	**506.5**	**964.0**	**861.5**	**1037.3**	**1072.1**	**3.3%**
Nyuzi za Pamba	8.1	11.5	4.8	5.8	10.9	88.8%
Kahawa Iliyozalishwa	2.0	0.7	1.1	1.0	1.1	7.1%
Tumbaku ilizalishwa	7.0	10.5	16.7	24.6	32.2	30.7%
Mazao ya Katani	13.4	9.0	11.8	9.1	9.7	6.3%
Mazao mengine ya Viwandani	476.1	932.4	827.1	996.8	1018.2	2.1%
Samaki na Mazao ya Samaki	**155.0**	**150.4**	**137.7**	**160.6**	**130.6**	**-18.7%**
Mazao ya mboga na Maua	**33.3**	**30.8**	**36.4**	**31.3**	**28.1**	**-10.2%**
Bidhaa zilizouzwa tena (re-exports)	**282.9**	**338.2**	**330.2**	**555.7**	**517.6**	**-6.8%**
Bidhaa nyinginezo	**120.4**	**132.5**	**98.3**	**181.7**	**172.8**	**-4.9%**
Jumla (Bidhaa zisizo Asilia)	**2372.9**	**3177.0**	**3747.5**	**4164.4**	**3782.3**	**-9.2%**
Bidhaa zisizorekodiwa	438.9	564.0	664.9	768.2	697.7	-9.2%
JUMLA KUU (BIDHAA ZOTE)	**3298.1**	**4324.3**	**5097.9**	**5889.2**	**5348.9**	**-9.2%**

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania na Wizara ya Fedha

Mapato ya Huduma

61. Mwaka 2013, mapato yatokanayo na huduma yaliongezeka kwa asilimia 14.4 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 3,188.0 ikilinganishwa na Dola milioni 2,786.4 mwaka 2012. Hii ilitokana hasa na kuongezeka kwa mapato yatokanayo na shughuli za usafiri na usafirishaji kufuatia kuongezeka kwa idadi ya watalii waliongia nchini pamoja na kiasi cha mizigo iliyosafirishwa kwenda nchi za jirani. Mapato yatokanayo na huduma ya usafirishaji wa mizigo kwenda nchi jirani yalikua kwa asilimia 16.0 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 576.8 mwaka 2013. Sehemu kubwa ya mizigo hiyo ilisafirishwa kwenda nchi jirani za Zambia, Jamhuri ya Kidemokrasi ya Kongo na Rwanda. Aidha, shughuli za usafiri zilichangia asilimia 59.0 na shughuli za usafirishaji zilichangia asilimia 24.6 ya mapato yote yatokanayo na huduma katika mwaka 2013.

Bidhaa Zilizoagizwa Kutoka Nje

62. Mwaka 2013, thamani ya bidhaa zilizoagizwa kutoka nje (f.o.b) ilikuwa Dola za Kimarekani milioni 11,029.1 ikilinganishwa na Dola milioni 10,319.1 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 6.9. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa thamani ya bidhaa za kati na bidhaa za matumizi ya kawaida.

Bidhaa za Kukuza Mitaji

63. Mwaka 2013, thamani ya bidhaa za kukuza mitaji zilizoagizwa kutoka nje ilipungua kwa asilimia 6.1 hadi Dola za Kimarekani milioni 3,460.4 kutoka Dola milioni 3,686.5 mwaka 2012. Upungufu huu ulitokana na kushuka kwa thamani ya mitambo iliyoagizwa kutoka nje. Thamani ya mitambo iliyoagizwa kutoka nje ilishuka kwa asilimia 22.2 ikilinganishwa na ilivyokuwa mwaka 2012 kufuatia kupungua kwa uwekezaji mpya kwenye miradi mikubwa hasusan miradi ya madini ambayo kwa sasa mingi ipo kwenye hatua ya uzalishaji au utafiti wa awali.

Bidhaa za Kati

64. Thamani ya bidhaa za kati zilizoagizwa kutoka nje iliongezeka kwa asilimia 20.5 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 5,205.2 mwaka 2013 kutoka Dola milioni 4,320.2 mwaka 2012. Hii ilitokana hasa na kuongezeka kwa kiasi cha bidhaa za mafuta zilizoagizwa kutoka nje sambamba na ongezeko la wastani wa bei ya mafuta katika soko la dunia. Thamani ya bidhaa za mafuta yaliyoagizwa

kutoka nje mwaka 2013 iliongezeka kwa asilimia 27.4 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 4,308.6 kutoka Dola 3,380.6 mwaka 2012. Mafuta peke yake yalichangia asilimia 39.1 ya bidhaa zote zilizoagizwa kutoka nje mwaka 2013. Aidha, mbolea iliyoagizwa kutoka nje mwaka 2013 ilikuwa na thamani ya Dola za Kimarekani milioni 160.1, ikiwa ni ongezeko la asilimia 19.6. Hata hivyo, thamani ya uagizaji wa malighafi za viwandani ilipungua kwa asilimia 8.6 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 736.6 kutoka dola milioni 805.7 mwaka 2012.

Bidhaa za Matumizi ya Kawaida

65. Mwaka 2013, thamani ya uagizaji wa bidhaa za matumizi ya kawaida iliongezeka kwa asilimia 2.2 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 2,361.3 kutoka Dola milioni 2,310.3 mwaka 2012. Hii ilitokana na kuongezeka kwa uagizaji wa bidhaa nyinginezo za matumizi ya kawaida. Mwaka 2013, thamani ya uagizaji wa bidhaa nyinginezo za matumizi ya kawaida iliongezeka kwa asilimia 3.7 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 1,714.9 kutoka Dola milioni 1,653.7 mwaka 2012.

Malipo ya Huduma

66. Mwaka 2013, malipo ya huduma yalikuwa na thamani ya Dola za Kimarekani milioni 2,488.5 ikilinganishwa na Dola milioni 2,358.9 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 5.5. Hii ilitokana na kuongezeka kwa malipo ya huduma za usafirishaji wa mizigo kufuatia kuongezeka kwa thamani ya bidhaa zilizoagizwa toka nje.

Mwenendo wa Biashara Baina ya Tanzania na Nchi Mbalimbali

67. Mwaka 2013, mwenendo wa biashara baina ya Tanzania na nchi mbalimbali duniani pamoja na jumuiya za kikanda zikiwemo nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), Jumuiya ya Maendeleo ya nchi za kusini mwa Afrika (SADC), na Umoja wa nchi za Ulaya (EU) haukuwa wa kuridhisha. Thamani ya mauzo ya bidhaa za Tanzania kwenda nchi za Bara la Ulaya, America, EAC, SADC na Bara la Asia ilipungua kwa asilimia 41.4, 18.8, 18.6, 15.0, na 8.1, kwa mtiririko huo mwaka 2013. Aidha, sehemu kubwa ya mauzo ya Tanzania nje yalikwenda katika nchi ya Afrika ya Kusini iliyochangia asilimia 14.2 ya mauzo yote, ikifuatiwa na India (asilimia 14.0), Uswisi (asilimia 7.5), China (asilimia 5.8), Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (asilimia 4.4) na Kenya (asilimia 4.2).

68. Kwa upande mwengine, thamani ya uagizaji wa bidhaa kutoka nchi mbalimbali duniani uliongezeka kwa asilimia 6.9 mwaka 2013. Sehemu kubwa ya bidhaa zilizoagizwa zilitoka katika nchi za bara la Asia hususan nchi za India, China, na Falme za nchi za Kiarabu ambazo mwaka 2013 zilichangia asilimia 18.9, 13.1 na 9.8 ya bidhaa zote zilizoagizwa kwa mtiririko huo na pia zilikuwa na ongezeko katika thamani ya bidhaa zilizoagizwa. Kiwango cha uagizaji karibu nchi nyingine zote zikiwemo za jumuiya za kikanda kilipungua mwaka 2013 ikilinganishwa na mwaka 2012.

69. Mchanganuo wa mauzo na uagizaji wa bidhaa kati ya Tanzania na nchi mbalimbali duniani ni kama inavyoonekana katika jedwali Na. 3.2 na 3.3.

Jedwali Na. 3.3: Thamani ya Bidhaa Zilizouzwa Nje (Miln USD)

JUMUIYA/ NCHI	2008	2009	2010	2011	2012	2013p	2012 -2013 (Badiliko)
JUMUIYA YA ULAYA	461.9	440.0	464.0	553.5	745.4	898.4	**20.5%**
NCHI NYINGINE ZA ULAYA	533.3	469.0	687.1	828.5	816.8	16.9	**-97.9%**
JUMLA - BARA LA ULAYA	**995.2**	**909.0**	**1151.1**	**1382.0**	**1562.2**	**915.3**	**-41.4%**
JUMUIYA YA NCHI ZA KUSINI MWA AFRIKA (SADC)							
Afrika ya kusini	232.5	170.9	416.8	831.1	967.9	760.5	**-21.4%**
Zambia	36.6	44.3	53.5	47.1	71.4	90.6	**26.9%**
Swaziland	0.6	20.8	0	12.5	2.2	4.1	**86.4%**
Zimbabwe	1.2	5.7	0	4.1	4.7	6.5	**38.3%**
Msumbiji	31.4	20.3	17.7	61.9	53.1	66.4	**25.0%**
Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo	124	79.9	137.1	119.5	181.6	236.2	**30.1%**
Nchi nyingine za SADC	**17.1**	**32.3**	**0**	**82.6**	**141**	**44.9**	**-68.2%**
JUMLA- SADC	**443.4**	**374.2**	**625.1**	**1158.8**	**1421.9**	**1209.2**	**-15.0%**
JUMUIYA YA AFRIKA MASHARIKI (EAC)							
Burundi	19.5	23.6	51.0	30.8	45.8	45.0	**-1.7%**
Kenya	235	177.4	297.3	211.2	330.9	227.1	**-31.4%**
Rwanda	20.6	15.1	55.0	65.8	72.8	81.1	**11.4%**
Uganda	40.5	47.7	46.8	44.6	65.8	66.1	**0.5%**
JUMLA – EAC	**315.6**	**263.8**	**450.1**	**352.4**	**515.3**	**419.3**	**-18.6%**
Nchi nyingine za Afrika	**96.1**	**0.6**	**5.8**	**67.9**	**47.7**	**3.5**	**-92.7%**
JUMLA –AFRIKA	**855.1**	**638.6**	**1081.0**	**1579.1**	**1984.9**	**1632.0**	**-17.8%**
BARA LA AMERIKA							
Marekani	55.1	39.5	46.5	47.5	66.8	60.5	**-9.4%**
Canada	3.8	6.1	4.6	5.0	25.2	12.9	**-48.8%**
Nchi nyingine za Bara la Amerika	5.4	0	0	7.4	1.7	2.7	**58.8%**
JUMLA- BARA LA AMERIKA	**64.3**	**45.6**	**51.1**	**59.9**	**93.7**	**76.1**	**-18.8%**
ASIA							
China	223.5	363.9	634.2	659.2	520.4	307.8	**-40.9%**
India	171.8	183.8	218.5	202.7	476.5	748.2	**57.0%**
Japan	136.9	164.7	209.7	346.8	296.5	220	**-25.8%**
Umoja wa Falme za Kiarabu	65.4	66.8	55.3	74.9	94.2	84.2	**-10.6%**
Hong Kong	13.4	85.6	12.6	11.1	23.1	30.4	**31.6%**
Singapore	11.0	6.4	13.5	10.9	24.3	55.7	**129.2%**
Nchi nyingine za Asia	52.4	59.1	56.4	109.1	209.4	64.7	**-69.1%**
JUMLA- ASIA	**674.4**	**930.3**	**1200.2**	**1414.7**	**1644.4**	**1511**	**-8.1%**
NCHI NYINGINEZO	**989.8**	**774.6**	**840.9**	**662.2**	**604.0**	**1214.5**	**101.1%**
JUMLA KUU	**3,578.8**	**3,298.1**	**4,324.3**	**5,097.9**	**5,889.2**	**5,348.9**	**-9.2%**

Chanzo: Benki Kuu na Wizara ya Fedha
P – Takwimu za Awali

Jedwali Na. 3.4: Thamani ya Bidhaa Zilizoagizwa Nje (Mln USD)

JUMUIYA/ NCHI	2008	2009	2010	2011	2012	2013p	2012-2013 (Badiliko, %)
JUMUIYA YA ULAYA NA USWISI	1280.8	1076.6	1111.4	1074.4	1536.9	2759.4	79.5
NCHI NYINGINE ZA ULAYA	153.8	145.5	558.4	647.1	1756.3	218.0	-87.6
JUMLA - BARA LA ULAYA	**1434.6**	**1222.1**	**1669.8**	**1721.5**	**3293.2**	**3077.4**	-6.6
AFRIKA							
JUMUIYA YA NCHI ZA KUSINI MWA AFRIKA (SADC)							
Afrika ya Kusini	791.0	672.8	745.5	676.5	920.8	660.1	-28.3
Zimbabwe	27.6	0.6	1.1	1.0	2.9	3.4	17.2
Zambia	27.6	23.3	29.8	27.0	39.6	46.2	16.7
Msumbiji	18.2	9.0	18.5	16.9	11.0	66.9	508.2
Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo	19.6	1.2	1.1	1.0	0.9	0.1	-88.9
Swaziland	76.5	26.3	31.7	29.0	34.6	33.9	-2.0
Nchi nyingine za SADC	**19.2**	**-**	**-**	**29.9**	**83.3**	**25.3**	-69.6
JUMLA –SADC	**979.7**	**733.2**	**827.7**	**781.3**	**1098.1**	**835.9**	-23.5
JUMUIYA YA AFRIKA MASHARIKI (EAC)							
Burundi	0.4	0.3	0.6	0.6	3.8	1.5	-60.5
Kenya	197.9	298.3	265.9	246.1	555.8	303.6	-45.4
Rwanda	0.1	0.0	1.4	1.2	2.1	1.5	-28.6
Uganda	6.4	11.9	17.3	15.9	106.7	52.5	-50.8
JUMLA –EAC	**204.8**	**310.5**	**285.2**	**263.8**	**668.4**	**359.1**	-46.3
Nchi nyingine za Afrika	**71.9**	**0.3**	**0.0**	**53.2**	**56.2**	**0.6**	-98.9
JUMLA NCHI ZOTE ZA AFRIKA	**1256.4**	**1044.0**	**1112.9**	**1098.3**	**1822**	**1195.6**	-34.2
BARA LA AMERIKA							
Marekani	200.4	136.0	150.6	138.5	235.5	211.9	-10.0
Canada	57.1	35.2	36.4	33.1	110.1	91.8	-16.6
Nchi nyingine za Bara la Amerika	**120.3**	**91.4**	**72.0**	**68.6**	**199.1**	**34.5**	-82.7
JUMLA - BARA LA AMERIKA	**377.8**	**262.6**	**259.0**	**240.2**	**544.7**	**338.2**	-37.9
ASIA							
China	711.8	678.1	846.8	787.6	1145.4	1444.2	26.1
India	891.2	757.3	864.6	784.5	867.4	2088.2	140.7
Japan	711.8	413.6	548.8	502.9	510.5	466.7	-8.6
Hong	18.1	30.7	23.3	21.1	52.5	32.7	-37.7
Singapore	433.0	188.2	429.3	390.4	145.6	200.7	37.8
Umoja wa Falme za Kiarabu	859.7	618.8	649.3	590.9	1010.3	1079.3	6.8
Nchi nyingine za Asia	386.0	438.3	796.0	959.9	2024.9	381.0	-81.2
JUMLA- ASIA	**4011.6**	**3125.0**	**4158.1**	**4037.3**	**5756.6**	**5692.8**	-1.1
NCHI NYINGINEZO	**-68.1**	**180.4**	**-34.3**	**2730.2**	**-1097.4**	**725.1**	-166.7
JUMLA KUU	**7012.3**	**5834.1**	**7165.5**	**9827.5**	**10319.1**	**11029.**	6.8

Chanzo: Benki Kuu na Wizara ya Fedha

P – Takwimu za Awali

Mizania ya Malipo na Nchi za Nje

Urari wa Biashara ya Bidhaa

70. Mwaka 2013, urari wa biashara ya bidhaa ulikuwa na nakisi ya Dola za Kimarekani milioni 5,680.2 ikilinganishwa na nakisi ya Dola milioni 4,429.9 mwaka 2012, sawa na ongezeko la nakisi kwa asilimia 28.2. Hii ilitokana na kupungua kwa mauzo ya bidhaa nje sambamba na kuongezeka kwa uagizaji wa bidhaa.

Urari wa Biashara ya Huduma

71. Mwaka 2013, urari wa biashara ya huduma ulikuwa na ziada ya Dola za Kimarekani milioni 694.1 ikilinganishwa na ziada ya Dola milioni 427.5 mwaka 2012. Ongezeko la mapato yatokanayo na shughuli za usafirishaji na usafiri hususan biashara ya utalii kulichangia kwa kiasi kikubwa kuongezeka kwa ziada katika biashara ya huduma.

Urari wa Biashara ya Huduma na Bidhaa

72. Mwaka 2013, urari wa biashara ya bidhaa na huduma ulikuwa na nakisi ya Dola za Kimarekani milioni 4,986.1 ikilinganishwa na nakisi ya Dola milioni 4,002.4 mwaka 2012 sawa na ongezeko la nakisi kwa asilimia 24.6. Ongezeko la nakisi katika biashara ya bidhaa kulichangia kwa kiasi kikubwa kuongezeka kwa nakisi katika biashara ya bidhaa na huduma.

Urari wa Mapato ya Vitega Uchumi

73. Mwaka 2013, urari wa mapato ya vitega uchumi ambayo yanajumuisha fidia kwa wafanyakazi, mapato ya uwekezaji na malipo ya riba ulikuwa na nakisi ya Dola za Kimarekani milioni 445.5 ikilinganishwa na nakisi ya Dola milioni 607.5 mwaka 2012, sawa na upungufu wa nakisi kwa asilimia 26.7. Hata hivyo, katika mwaka 2013 malipo ya riba yaliongezeka kwa asilimia 76.1 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 148.2 ikilinganishwa na malipo ya riba mwaka 2012.

Urari wa Uhamisho Mali wa Kawaida

74. Urari wa uhamisho mali wa kawaida unaojumuisha uhamisho wa fedha unaofanywa na sekta binafsi, misaada na unafuu wa kulipa deni ulikuwa na ziada ya Dola za Kimarekani milioni 774.4 mwaka 2013 ikilinganishwa na ziada ya Dola milioni 817.8 mwaka 2012. Upungufu huu ulitokana na kupungua kwa

misaada kutoka nchi washirika wa maendeleo. Mwaka 2013, misaada kutoka nchi washirika wa maendeleo ilishuka kwa asilimia 12.5 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 485.5 kutoka Dola milioni 554.6 mwaka 2012. Hii ilitokana na hatua ya nchi hizi kubadilisha mfumo wa utoaji wa misaada kutoka misaada ya kawaida kwenda kwenye utaratibu wa misaada kwa miradi moja kwa moja.

Urari wa Malipo ya Kawaida

75. Mwaka 2013, urari wa malipo ya kawaida ambao unajumuisha urari wa biashara ya bidhaa, huduma, mapato ya vitega uchumi na uhamisho mali wa kawaida ulikuwa na nakisi ya Dola za Kimarekani milioni 4,657.1 ikilinganishwa na nakisi ya Dola milioni 3,792.0 mwaka 2012, sawa na ongezeko la nakisi kwa asilimia 22.8. Kuongezeka kwa nakisi ya urari wa malipo ya kawaida kulichangiwa zaidi na kupungua kwa mauzo ya bidhaa nje, pamoja na kushuka kwa kiwango cha misaada ya kiserikali kutoka Nchi Washirika wa Maendeleo

Urari wa Uhamisho wa Mitaji

76. Mwaka 2013, urari wa uhamisho wa mitaji ambao unaojumuisha misaada ya vitega uchumi na misamaha ya madeni ya nje kutoka kwa mashirika ya fedha ya Kimataifa na Nchi Wahisani ulikuwa na ziada ya Dola za Kimarekani milioni 659.7 ikilinganishwa na ziada ya Dola milioni 777.2 mwaka 2012. Kupungua kwa ziada ya urari wa uhamisho wa mitaji kulitokana na kupungua kwa misaada ya kawaida ya kibajeti kutoka nchi washirika wa maendeleo.

Urari wa Malipo ya Fedha katika Uwekezaji

77. Mwaka 2013, urari wa malipo ya fedha katika uwekezaji, unaojumuisha uwekezaji wa mitaji ya kigeni ya moja kwa moja na mikopo ya fedha kutoka nje ulikuwa na ziada ya Dola za Kimarekani milioni 4,878.2 ikilinganishwa na ziada ya Dola milioni 3,874.5 mwaka 2012, sawa na ongezeko la ziada kwa asilimia 25.9. Ongezeko hili lilichangiwa na kuongezeka kwa mikopo yenye masharti ya kibiashara kwa ajili ya shughuli mbalimbali za kiuchumi ikiwemo ujenzi wa bomba la gesi kutoka Mtwara hadi Dar es Salaam. Vile vile, kumekuwa na kiwango kikubwa cha uwekezaji wa moja kwa moja kwenye sekta mbalimbali kama madini na gesi asilia.

Urari wa Malipo Yote

78. Mwaka 2013, urari wa malipo yote ulikuwa na ziada ya Dola za Kimarekani milioni 495.7 ikilinganishwa na ziada ya Dola milioni 326.2 mwaka 2012. Ongezeko hili la ziada lilitokana na kuongezeka kwa ziada katika urari wa uhamishaji wa mitaji pamoja na urari wa malipo ya fedha katika uwekezaji ambazo ziliweza kufidia nakisi katika urari wa malipo ya kawaida.

Akiba ya Fedha za Kigeni

79. Hali ya akiba ya fedha za kigeni mpaka mwisho wa mwezi Desemba 2013 iliendelea kuwa ya kuridhisha. Katika kipindi kilichoishia Desemba 2013, akiba ya fedha za kigeni ilifikia Dola za Kimarekani milioni 4,676.2 ikilinganishwa na Dola milioni 4,069.1 katika kipindi kama hicho mwaka 2012. Kiasi hiki cha akiba ya fedha za kigeni kwa mwaka 2013 kinatosheleza uagizaji bidhaa na huduma kutoka nje kwa zaidi ya miezi 4.5 (ukiondoa bidhaa na huduma ambazo zinalipiwa na fedha za uwekezaji wa moja kwa moja) ikilinganishwa na miezi 3.9 iliyofikiwa mwaka 2012. Wakati huo huo, akiba ya fedha za kigeni katika benki za biashara ilipungua kwa asilimia 2.2 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 867.3 kutoka Dola milioni 887.1 mwaka 2012.

Soko la Fedha za Kigeni kwa Mabenki

80. Mwaka 2013, viwango vya ubadilishaji wa fedha za kigeni viliendelea kuamuliwa na nguvu ya soko. Kiasi cha fedha za kigeni zilizouzwa katika soko la fedha za kigeni kilikuwa Dola za Kimarekani milioni 1,743.2 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani milioni 1,375.0 mwaka 2012. Kati ya mauzo yote yaliyofanyika mwaka 2013, Dola za Kimarekani milioni 961.2 (sawa na asilimia 55.1) ziliuzwa na Benki Kuu na kiasi kilichobaki kiliuzwa na benki za biashara.

Thamani ya Fedha ya Tanzania

81. Mwaka 2013, thamani ya shilingi ya Tanzania dhidi ya Dola ya Kimarekani ilishuka kwa wastani wa asilimia 1.7 ikilinganishwa na kushuka kwa asilimia 0.9 mwaka 2012. Dola moja ya Kimarekani ilinunuliwa kwa wastani wa Shilingi za Tanzania 1,598.60 mwaka 2013, ikilinganishwa na shilingi 1,571.70 mwaka 2012. Aidha, mwishoni mwa mwaka 2013 Dola moja ya Kimarekani iliuzwa kwa Shilingi 1,578.57 ikilinganishwa na Shilingi 1,571.62 mwishoni mwa mwaka 2012.

THAMANI YA BIDHAA ZA BIASHARA BAINA YA TANZANIA NA NCHI ZA NJE

Jedwali Na.17 Shs. Million

Aina ya Bidhaa	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Zilizouzwa Nje	1874265	2156732	2628866	3194929	3671935	4050561	7331020	8653372	8223206
Bidhaa Halisi	1726241	1967358	2413809	2992530	3568071	3921648	7175377	8368496	7012100
Zilizouzwa Tena	148024	189374	215057	202399	103864	128913	155643	289875	1211106
Zilizoagizwa	3659962	5534418	7296763	8839274	8446721	11086891	17217173	18275893	19904472
Jumla	5534227	7691150	9925629	12034203	12118656	15137452	24548193	26929265	28127678
Urari	-1785697	-3377686	-4667897	-5644345	-4774785	-7036330	-9886153	-9622521	-11681266
Thamani ya Fedha (Shs/US$)	1122.7	1251.9	1232.8	1196.3	1320.3	1409.3	1557.4	1571.7	1598.6

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu, Idara ya forodha na Banki Kuu ya Tanzania

KIASI NA THAMANI YA BIDHAA MUHIMU ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 18

Bidhaa	Kiasi(Tani)						Thamani(sh. Milioni)					
	2009	2010	2011	2012	2013	Badiliko(%) 2012/13	2009	2010	2011	2012	2013	Badiliko (%) 2012/13
Kahawa	56079	35359	40456	54213	62654	15.6%	147427	162310	225748	292787	259132	-11.5%
Pamba	100361	74859	43042	92817	68274	-26.4%	146752	83999	61636	164926	137663	-16.5%
Katani	8151	11601	13838	13536	11928	-11.9%	6733	10903	16931	18369	25396	38.3%
Chai	19191	44254	27114	27783	25585	-7.9%	45552	65479	72257	87359	86810	-0.6%
Tumbaku	33839	69095	74022	110649	71258	-35.6%	168057	327521	189834	348062	159454	-54.2%
Korosho	99313	132675	99425	130882	154997	18.4%	94413	173572	162715	221971	301212	35.7%
Karafuu	4853	2566	2306	5957	4089	-31.4%	19453	11265	48362	58281	68429	17.4%
Almasi (Carat)	158838	367849	417000	411000	-	-	24988	14234	16976	-	63584	-
Dhahabu(gms)	34600000	35600000	40400000	37900000	35100000	-7.4%	1420756	2137344	3463813	3410746	2768481	-18.8%

Chanzo: Idara ya forodha, TRA

- Takwimu hazikupatikana

Katani imebadilishwa "code" yake na umoja wa Forodha

KIASI NA THAMANI YA BIDHAA ZA ASILIA NA ZISIZO ZA ASILIA ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 19

Bidhaa	Kiasi (Tani)					Badiliko(%)	Thamani (Milioni US$)					Badiliko (%)
	2009	2010	2011	2012	2013	2012/13	2009	2010	2011	2012	2013	2012/13
Bidhaa Asilia:												
Kahawa	56079	35359	40455	54213	62654	15.6	111.2	101.6	142.6	186.6	171.0	-8.4
Pamba	100361	83999	43042	92817	68274	(26.4)	111.0	84.0	61.6	164.9	111.7	-32.3
Katani	8198	9041	0	13536	11928	(11.9)	6.7	10.9	16.9	18.4	16.9	-7.8
Chai	19191	44254	27113	27783	25585	(7.9)	47.2	49.8	47.2	56.1	56.9	1.5
Tumbaku	33839	69095	74022	110649	71258	(35.6)	127.4	232.4	281.2	350.1	307.0	-12.3
Korosho	99313	132675	117041	130882	154997	18.4	68.6	96.9	107.0	142.6	162.4	13.9
Karafuu	4853	2566	2306	5957	4089	(31.4)	14.4	7.6	28.9	38.1	43.0	12.8
Jumla							**486.4**	**583.2**	**685.5**	**956.7**	**868.9**	**-9.2**
Bidhaa zisizo asilia:												
Madini							1274.8	1561.2	2283.4	2197.8	1861.2	-15.3
Bidhaa za Viwanda							506.5	964.0	861.5	1037.3	1072.1	3.3
Samaki na Mazao ya Samaki							155.0	150.4	137.7	160.6	130.6	-18.7
Mazao ya Mboga na Maua							33.3	30.8	36.4	31.3	28.1	-10.2
Bidhaa zilizouzwa tena							120.4	132.5	98.3	181.7	172.8	-4.9
Bidhaa nyinginezo							282.9	338.2	330.2	555.7	517.6	-6.8
Jumla							**2372.9**	**3177.0**	**3747.5**	**4164.4**	**3782.3**	**-9.2**
Bidhaa Zisizorekodiwa							438.9	564.0	664.9	768.2	697.7	-9.2
JUMLA KUBWA							**3298.1**	**4324.3**	**5097.9**	**5889.2**	**5348.9**	**-9.2**

Chanzo: Idara ya Forodha, TRA

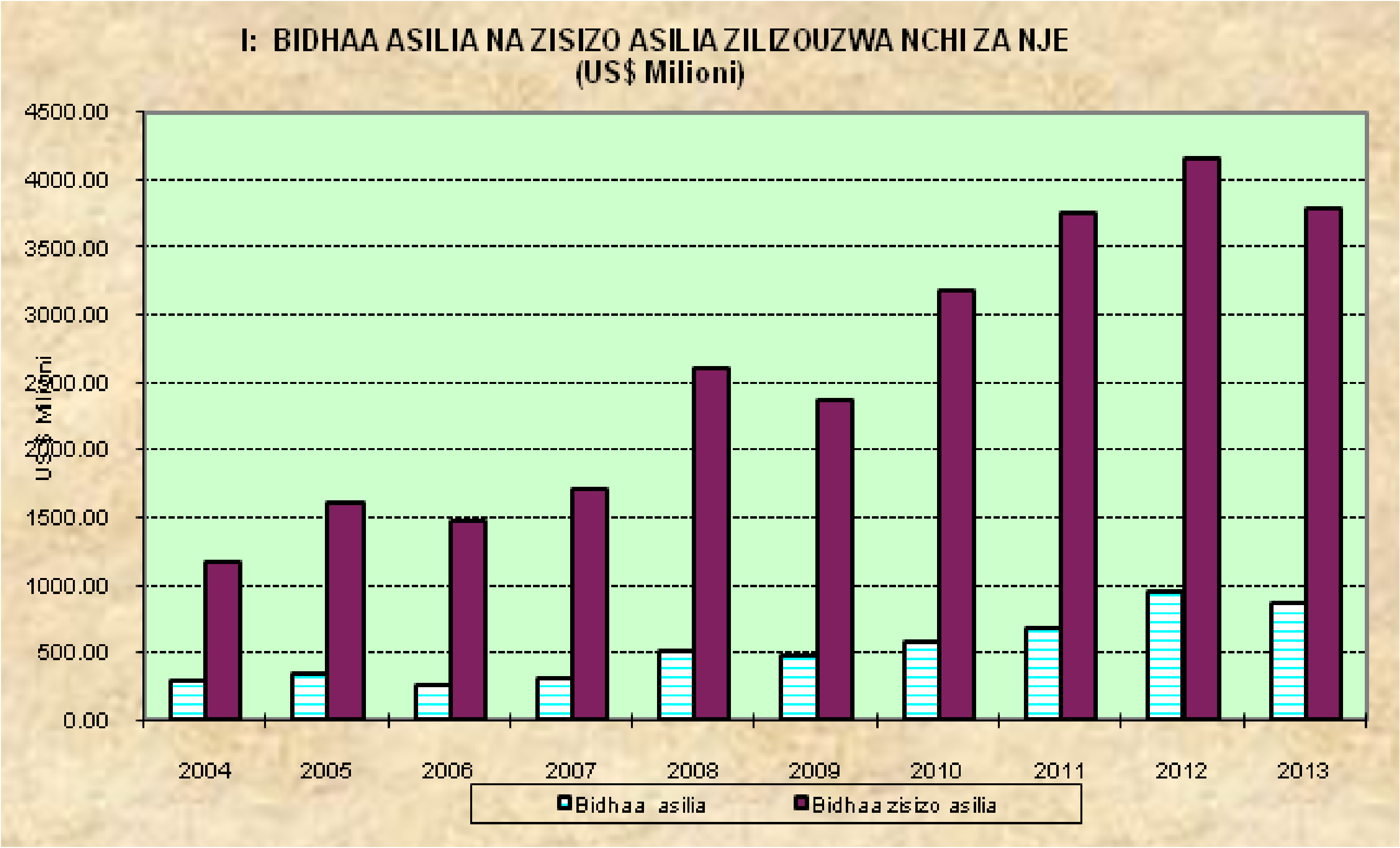
I: BIDHAA ASILIA NA ZISIZO ASILIA ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE
(US$ Milioni)
US$ Milioni
4500.00
4000.00
3500.00
3000.00
2500.00
2000.00
1500.00
1000.00
500.00
0.00
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
Bidhaa asilia
Bidhaa zisizo asilia

II: PAMBA NA KAHAWA ILIYOUZWA NCHI ZA NJE
(Kiasi kwa Tani '000)

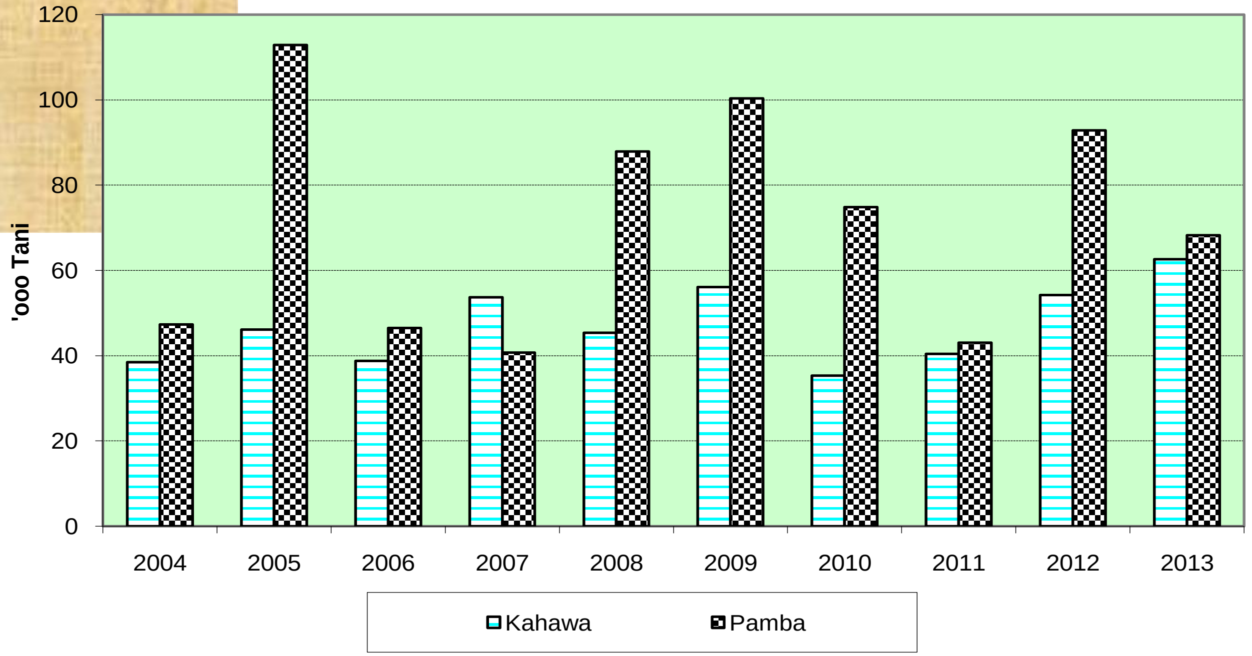

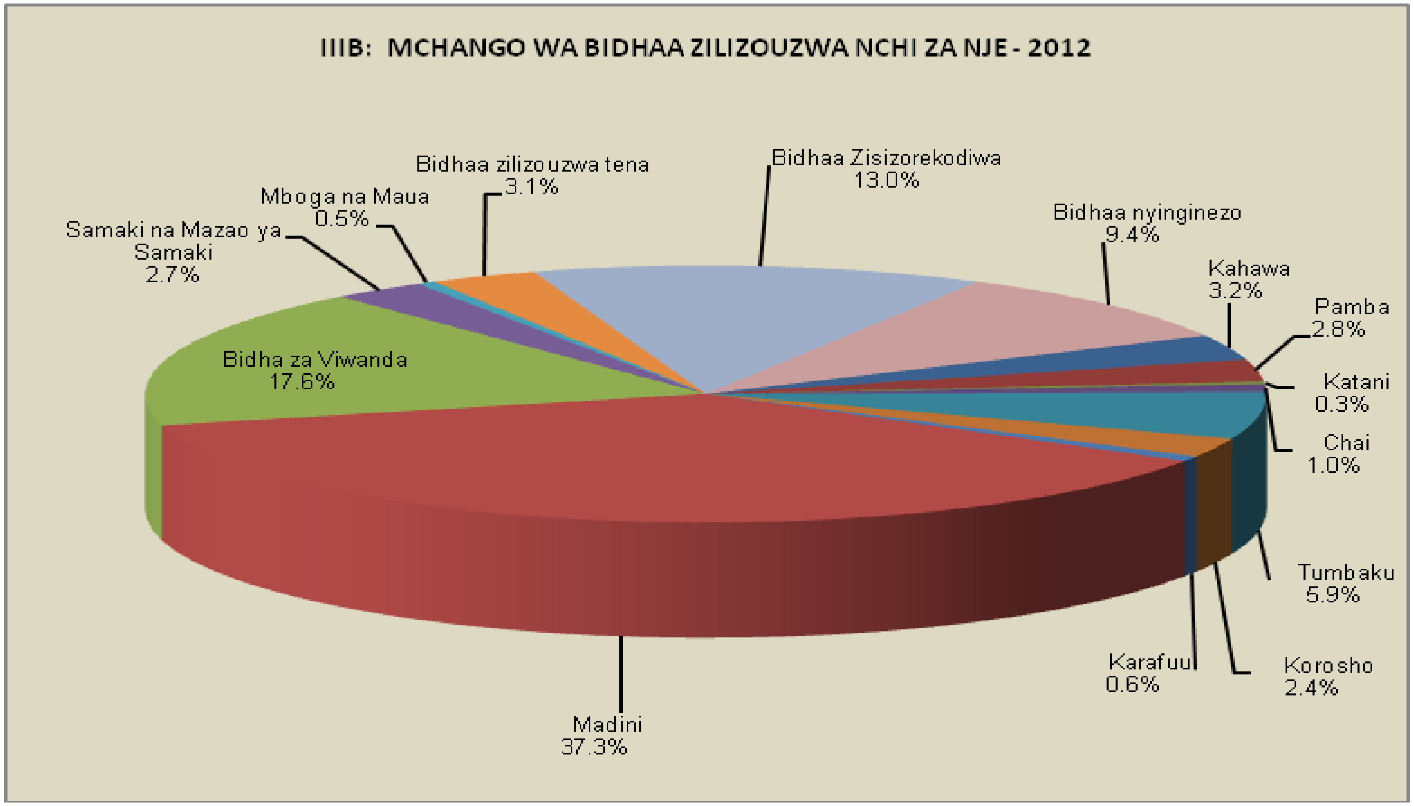
IIIB: MCHANGO WA BIDHAA ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE - 2012
Bidhaa zilizouzwa tena 3.1%
Bidhaa Zisizorekodiwa 13.0%
Mboga na Maua 0.5%
Samaki na Mazao ya Samaki 2.7%
Bidhaa nyinginezo 9.4%
Kahawa 3.2%
Pamba 2.8%
Bidha za Viwanda 17.6%
Katani 0.3%
Chai 1.0%
Tumbaku 5.9%
Karafuu 0.6%
Korosho 2.4%
Madini 37.3%

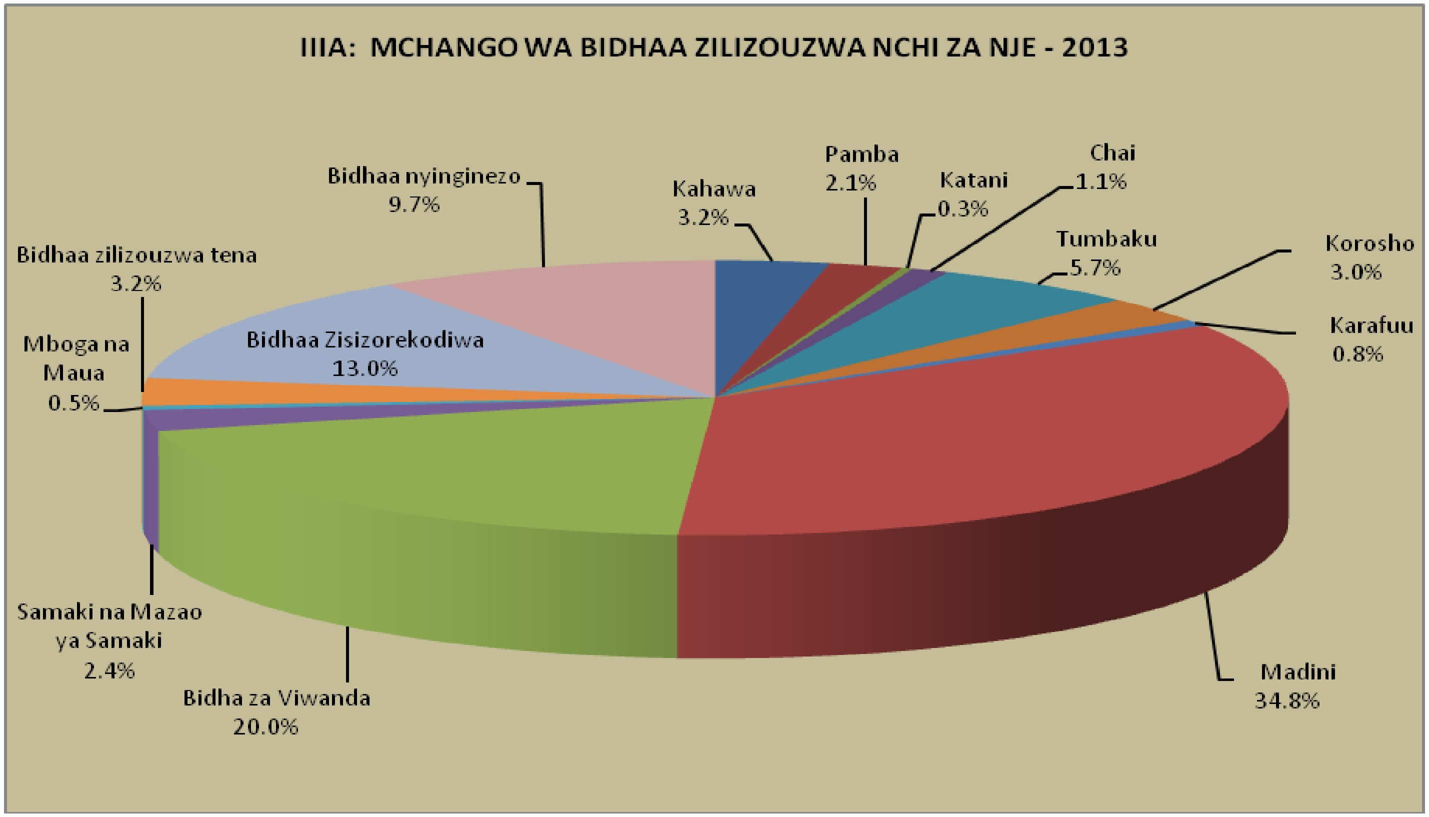

IIIA: MCHANGO WA BIDHAA ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE - 2013
Bidhaa nyinginezo 9.7%
Kahawa 3.2%
Pamba 2.1%
Katani 0.3%
Chai 1.1%
Tumbaku 5.7%
Korosho 3.0%
Karafuu 0.8%
Bidhaa zilizouzwa tena 3.2%
Mboga na Maua 0.5%
Bidhaa Zisizorekodiwa 13.0%
Samaki na Mazao ya Samaki 2.4%
Bidha za Viwanda 20.0%
Madini 34.8%

WASTANI WA BEI YA BIDHAA MUHIMU ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 20 Sh./Tani*

Bidhaa	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013^{p}	Badiliko (%) 2012/13
Kahawa	1812959	2390243	2668414	2642540	2628934	4069399	5580087	5400679	4135909	-23.4
Pamba	1126467	1221942	1222475	1767694	1462236	1775008	1431997	1724164	2016331	16.9
Katani	879366	931090	1047444	946323	1951011	1986211	2091121	2102332	2129058	1.3
Chai	1322780	1680523	1581921	1861435	2373683	2501897	2664933	3144333	3392989	7.9
Tumbaku	2938727	3440586	2869021	4593309	4970800	2586996	2564562	3145641	2237711	-28.9
Korosho	874903	1058854	2278459	1356504	950656	1284308	1636560	1695963	1943340	14.6
Karafuu	3210533	3285196	3321160	4202786	4008131	4390290	20972246	9783616	16735615	71.1
Almasi (kwa carat)	129576	138878	156300	157692	157319	38695	40709	99809	-	-
Dhahabu (kwa gramu)	24223	21778	9982	34504	40826	60038	85738	89993	78874	-12.4

Chanzo:Idara ya Forodha, Mamlaka ya Mapato Tanzania

- Takwimu hazikupatikana

* Isipokuwa kwa almasi na dhahabu

p - Takwimu za Awali

WASTANI WA BEI YA BIDHAA MUHIMU ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 21

US$/Tani*

Bidhaa	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013^p	Badiliko(%) 2012/13
Kahawa	1612	1932	2165	2203	1991	3318	3609	3468	2602	-25.0%
Pamba	988	988	992	1321	1108	1306	1431	1353	1274	-5.8%
Katani	785	751	850	1251	980	880	1010	1250	1341	7.3%
Chai	1174	1359	1283	1575	1542	1125	1741	2016	2150	6.7%
Tumbaku	2598	2779	2327	3041	3762	3363	3799	2015	3256	61.5%
Korosho	752	855	1848	730	720	730	914	1085	1065	-1.9%
Karafuu	2833	2638	2694	3578	3036	3173	13443	6211	10516	69.3%
Almasi (kwa carat)	115	111	127	133	1193	3028	2395	2188	-	-
Dhahabu (kwa gramu)	12.30	17.40	8.10	1.78	35.34	42.58	55.01	57.26	35.10	-38.7%

Chanzo: Idara ya forodha, TRA

* Isipokuwa kwa almasi na dhahabu

p - Takwimu za Awali

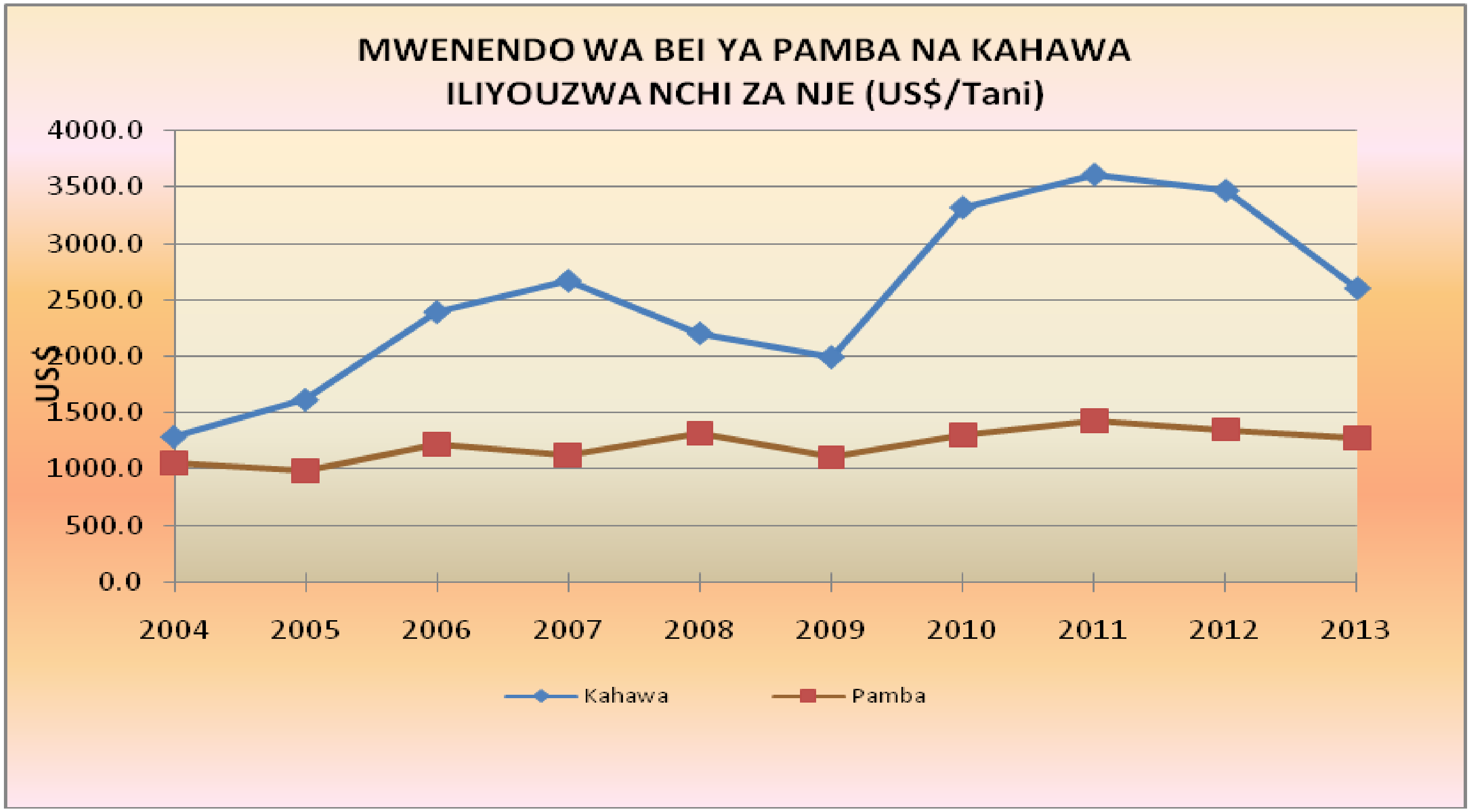
MWENENDO WA BEI YA PAMBA NA KAHAWA
ILIYOUZWA NCHI ZA NJE (US$/Tani)
US$
4000.0
3500.0
3000.0
2500.0
2000.0
1500.0
1000.0
500.0
0.0
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
Kahawa
Pamba

AINA NA THAMANI YA BIDHAA ZILIZOAGIZWA TOKA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 23 Sh. Milioni

Mwaka	Bidhaa za Matumizi ya Kawaida	Bidhaa za Kati	Bidhaa za Viwanda	Jumla
1987	13180	23819	41948	78947
1988	29841	55284	43950	129075
1989	34779	60176	96804	191759
1990*	18783	116277	96223	231283
1991	62000	69710	139668	271378
1992	101641	94233	196791	392665
1993	194604	107481	229657	531742
1994	247076	128544	290638	666258
1995	201347	294224	275207	770778
1996	182340	267600	252501	702441
1997	301018	203418	198670	703106
1998	441025	155225	311244	907495
1999	503868	197271	360225	1061363
2000	401612	222399	444427	1068438
2001	468173	386317	648361	1502851
2002	499346	408872	697209	1605426
2003	654630	705729	846251	2206610
2004	917953	1024705	1029389	2972046
2005	937031	1451062	1341462	3729555
2006	1068550	1977695	1799855	4846100
2007	1393799	2441781	2186910	6022490
2008	1703932	3217747	3537543	8459222
2009	1836142	2471066	3319331	7626538
2010	2395659	3842586	3806139	10044384
2011	3322611	6462590	5559326	15344528
2012	3631073	6790046	5794109	16215229
2013	3774647	8320829	5531694	17627170

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

*Angalia: Kuanzia mwaka 1990, thamani ya bidhaa zilizoagizwa ni f.o.b. badala ya c.i.f.

MIZANIA YA MALIPO NA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 24 US $ milioni

	2004 Halisi	2005 Halisi	2006 Halisi	2007 Halisi	2008 Halisi	2009 Halisi	2010 Halisi	2011 Halisi	2012 Halisi	2013 Matarajio
Urari wa Biashara	**-1009.7**	**-1321.8**	**-1946.5**	**-2634.1**	**-3433.5**	**-2536.1**	**-2841.2**	**-4729.6**	**-4429.9**	**-5680.2**
Zilizouzwa nje (fob)	1473.1	1675.8	1917.6	2226.6	3578.8	3298.1	4324.3	5097.9	5889.2	5348.9
Zilizonunuliwa toka nje (fob)*	2482.8	2997.6	3864.1	4860.6	7012.3	5834.1	7165.5	9827.5	10319.1	11029.1
Urari wa Huduma	158.9	61.8	278.8	462.1	336.9	132.7	156.9	92.2	427.5	694.1
Mapato	1133.6	1269.2	1528.1	1875.7	1998.8	1854.6	2045.7	2300.3	2786.4	3183.0
Malipo	974.7	1207.3	1249.3	1413.7	1661.9	1722.0	1888.9	2208.1	2358.9	2488.9
Urari wa Mapato ya Vitega Uchumi	-119.1	-104.1	-94.8	-282.1	559.7	-297.8	-326.9	-257.1	-607.5	-445.5
Yaliyoingia	81.8	80.9	80.3	107.3	122.7	161.1	160.1	184.2	131.1	130.1
Yaliyotoka	200.9	185.0	175.1	389.4	-437.0	458.9	487.0	441.3	738.5	575.5
Urari wa Uhamisho Mali wa Kawaida	586.7	496.4	588.7	651.5	833.8	891.2	1051.2	902.2	817.8	774.4
Iliyoingia	651.7	563.9	654.6	724.0	913.4	959.7	1130.2	994.9	923.3	837.3
Serikalini	582.0	478.5	559.7	626.9	588.5	658.4	798.1	609.7	554.6	485.5
Sekta nyingine	69.7	85.4	94.9	97.1	324.9	301.3	332.1	385.2	368.7	351.7
Iliyotoka	65.0	67.5	65.9	72.5	79.6	68.4	79.0	92.7	105.4	62.9
Urari wa Biashara ya Bidhaa, Huduma na Uhamisho Mali	**-383.2**	**-867.6**	**-1173.8**	**-1802.6**	**-1703.1**	**-1809.9**	**-1960.1**	**-3992.2**	**-3792.0**	**-4657.1**
Urari wa Uhamisho wa Mitaji	460.0	393.2	5183.5	938.5	524.2	442.2	537.9	690.9	777.2	659.7
Iliyoingia	460	393.2	5183.5	938.5	524.2	442.2	537.9	690.9	777.2	659.7
Iliyotoka	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Urari katika uwekezaji	275.6	807.6	-4081.6	873.0	2592.8	1984.4	3074.3	3424.5	3874.5	4878.2
Uwekezaji katika miradi	330.6	494.1	403.0	581.5	1383.3	952.6	1812.5	1229.4	1799.6	1872.4
Uwekezaji katika hisa	2.4	2.5	2.6	4.3	1.8	3.5	3.4	4.0	1.0	6.7
Uwekezaji aina nyingine	-57.4	311.0	-4487.3	287.1	1207.8	1028.3	1258.4	2191.1	2073.9	2999.1
Makosa na Masahihisho	-146.3	-555.4	532.6	307.8	-391.9	-250.5	-1282.3	-325.2	-533.5	-385.1
Urari wa Malipo yote	**206.1**	**-222.2**	**460.8**	**316.7**	**1022.0**	**366.2**	**369.8**	**-202.0**	**326.2**	**495.7**

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

* Kuanzia mwaka 2006 bidhaa zilizouzwa nje zinajumuisha pia zile zisizorekodiwa (Unrecorded trade)

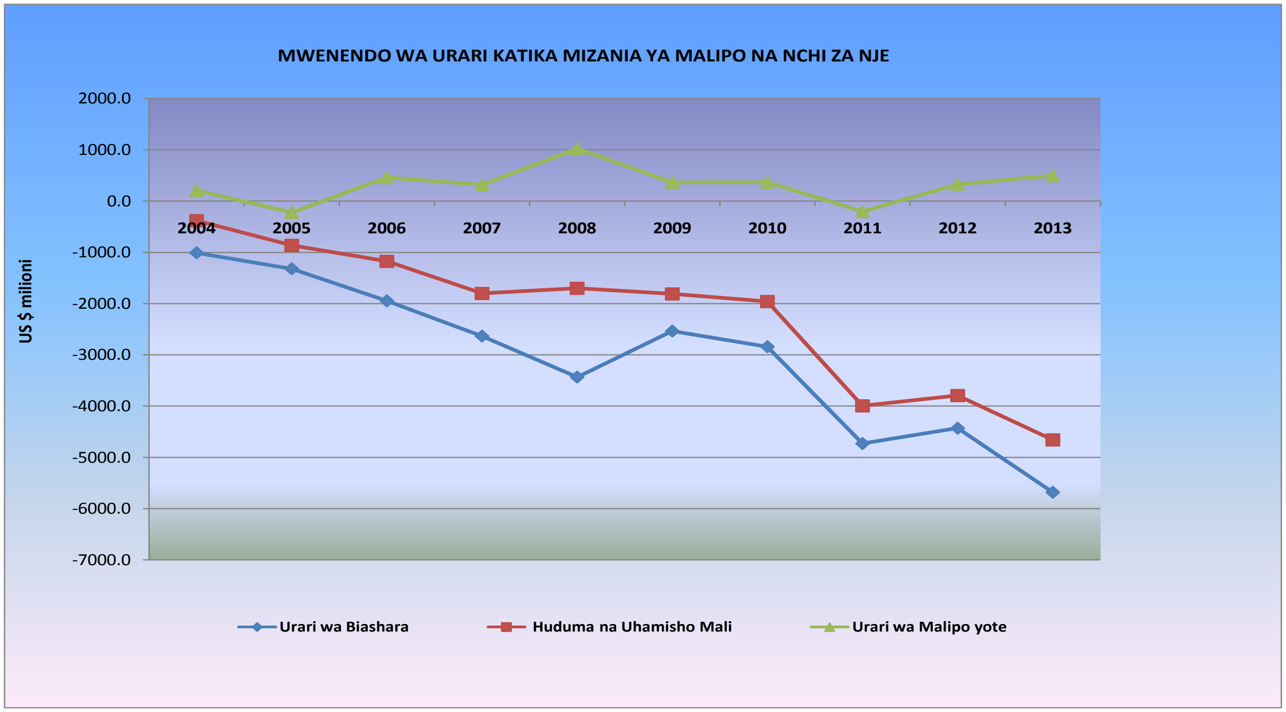
MWENENDO WA URARI KATIKA MIZANIA YA MALIPO NA NCHI ZA NJE
US $ milioni
2000.0
1000.0
0.0
-1000.0
-2000.0
-3000.0
-4000.0
-5000.0
-6000.0
-7000.0
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
Urari wa Biashara
Huduma na Uhamisho Mali
Urari wa Malipo yote

SURA YA 4

FEDHA ZA SERIKALI

Utangulizi

82. Bajeti ya mwaka 2013/14 ilizingatia vipaumbele vilivyoainishwa kwenye: Mpango wa Maendeleo wa mwaka 2013/14 na mfumo mpya wa utekelezaji wa vipaumbele vyenye matokeo makubwa na ya haraka; Awamu ya Pili ya Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umasikini (MKUKUTA II); Malengo ya Maendeleo ya Milenia 2015; Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2010; na programu za maboresho katika sekta ya umma. Lengo likiwa ni kufikia Dira yaTaifa ya Maendeleo 2025.

83. Bajeti ya mwaka 2013/14, pamoja na mambo mengine ilijielekeza katika kufikia shabaha na malengo yafuatayo: kuongezeka kwa mapato ya ndani yatakayofikia uwiano na Pato la Taifa wa asilimia 20.2 mwaka 2013/14; kuwa na nakisi ya bajeti (ikijumuisha misaada) isiyozidi asilimia 5.0 ya Pato la Taifa mwaka 2013/14; kuimarisha utaratibu wa ubia kati ya sekta binafsi na sekta ya umma ili kuchangia utekelezaji wa miradi ya maendeleo; kuimarisha uhusiano na Washirika wa Maendeleo; kuongeza mapato ya ndani kwa kuimarisha vyanzo vilivyopo na kubuni vyanzo vipya vya mapato pamoja na kuendelea kuimarisha usimamizi katika matumizi ya fedha za umma; na kuboresha mfumo wa utekelezaji wa vipaumbele na uwajibikaji.

84. Katika kipindi cha mwaka 2013/14, Serikali ilikadiria kukusanya jumla ya shilingi bilioni 18,249.1 kutoka kwenye vyanzo vya ndani na nje. Kati ya mapato hayo, mapato ya kodi na mapato yasiyo ya kodi yalitarajiwa kufikia shilingi bilioni 11,154.1, sawa na asilimia 20.2 ya Pato la Taifa. Mapato kutokana na vyanzo vya Halmashauri yalikadiriwa kufikia shilingi bilioni 383.5, sawa na asilimia 0.7 ya Pato la Taifa. Katika kipindi hicho, Washirika wa Maendeleo walitarajiwa kutoa misaada na mikopo ya jumla ya shilingi bilioni 3,855.2. Aidha, Serikali ilipanga kukopa shilingi bilioni 2,856.3 kutoka katika vyanzo vya ndani na nje kwa ajili ya kugharamia miradi ya maendeleo, ambapo shilingi bilioni 1,156.4 ni mikopo yenye masharti ya kibiashara kuwiana na ukomo wa kukopa.

Mwenendo wa Mapato

Mapato ya Ndani

85. Katika mwaka 2013/14, sera za mapato zililenga kukusanya mapato ya ndani ya serikali kuu jumla ya shilingi bilioni 11,154, sawa na asilimia 61.1 ya bajeti yote ya Serikali. Kufikia Machi, 2014, mapato ya ndani ya serikali kuu yalifikia shilingi bilioni 7,130.076, ambayo ni sawa na asilimia 92 ya makadirio ya kipindi hicho kilichoishia Machi 2014 ya shilingi bilioni 7,750.

86. Mapato ya kodi hayakufikia lengo kutokana na kushuka kwa makusanyo hususan kwenye kodi ya zuio kutokana na kupungua kwa makusanyo kwenye shughuli za utafiti wa gesi na mafuta. Aidha, kulikuwa na mapato pungufu ya kodi ya makampuni kuliko ilivyotarajiwa kutoka kwenye baadhi ya makampuni ya madini kutokana na kushuka kwa bei ya dhahabu katika soko la dunia. Kadhalika, kampuni za simu za mikononi hazikukusanya tozo ya kadi za simu (*SIMcard levy*) ambayo ili tarajiwa kuiingizia Serikali mapato ya shilingi bilioni 178 katika mwaka huu wa fedha ambapo hadi kufikia mwezi Desemba, 2013 hakuna kiasi chochote cha tozo ya kadi za simu kilichokuwa kimekusanywa. Kuanzia Januari 2014, Bunge lilibadilisha tozo za kadi ya simu kuwa nyongeza kwenye ushuru wa bidhaa kwenye kadi za simu.

87. Hadi Machi 2014, mapato yasiyotokana na kodi yalifikia kiasi cha shilingi bilioni 366.4 ikiwa ni asilimia 60 ya lengo la kukusanya shilingi bilioni 555.75 kwa kipindi hicho. Lengo la makusanyo katika kipindi husika halikufikiwa kutokana na baadhi ya tozo kutoanza kutozwa kama ilivyopendekezwa ikiwa ni pamoja na *bednight Levy* na michango isiyoridhisha kutoka kwa Mashirika na Taasisi. Aidha, hadi Machi 2014, mapato ya halmashauri yalifikia shilingi bilioni 213, sawa na asilimia 82 ya makadirio kwa kipindi husika. Kutofikiwa kwa lengo kulitokana na: kuchelewa kuanza ukusanyaji wa ada za leseni na zoezi la kuthamanisha majengo kufanyika pasipo umakini na hivyo kuathiri ukusanyaji wa kodi ya majengo.

Misaada na Mikopo Nafuu

88. Katika kipindi cha Julai 2013 hadi Machi 2014, jumla ya shilingi bilioni 1,201.38 zilipokelewa kama misaada kutoka kwa Washirika wa Maendeleo ikiwa ni asilimia 50 ya ahadi ya shilingi bilioni 2,390.78. Jumla ya misaada ya

kibajeti (GBS) iliyopokelewa katika kipindi cha Julai 2013 – Machi 2014 ilikuwa shilingi bilioni 495.49 zikiwa ni asilimia 64 ya ahadi ya shilingi bilioni 776.91. Aidha, kiasi cha shilingi bilioni 206.278 zilipokelewa kupitia misaada ya mifuko ya kisekta, ikiwa ni asilimia 78 ya makadirio ya shilingi bilioni 266.07 kwa mwaka 2013/14. Misaada iliyopokelewa kwa ajili ya miradi ya maendeleo kwa kipindi cha Julai 2013 – Machi 2014 ilifikia shilingi bilioni 508.4 ambayo ni asilimia 38 ya ahadi ya shilingi bilioni 1,347.80 kwa mwaka 2013/14.

Mikopo ya Kibiashara ya Ndani

89. Katika kipindi cha Julai 2013 – Machi, 2014, Serikali ilikopa jumla ya shilingi bilioni 1,242.763 ikiwa ni asilimia 125 ya makadirio ya shilingi bilioni 996.9 zilizopangwa kukopwa kwa ajili ya kulipia Hatifungani na amana za Serikali zilizoiva (*rollover*) kwa kipindi kilichoishia Machi 2014. Aidha, hadi Machi 2014, Serikali ilikopa kiasi cha shilingi bilioni 474.6 kwa ajili ya kugharamia miradi ya maendeleo, sawa na asilimia 99 zaidi ya kiasi kilichopangwa kukopwa kwa kipindi husika. Lengo kuu la mwaka 2013/14 ni kukopa ndani asilimia moja ya Pato la Taifa, sawa na shilingi bilioni 552.

Mikopo ya Kibiashara kutoka Nje

90. Katika mwaka 2013/14, Serikali ilipanga kukopa shilingi bilioni 1,156.4, sawa na Dola za Kimarekani milioni 700 kutoka kwenye vyanzo vya nje ili kugharamia miradi mbalimbali ya maendeleo. Katika kipindi cha Julai 2013 hadi Machi, 2014, kiasi cha dola milioni 394.116 kilipatikana. Kati ya kiasi hicho, dola milioni 238.75 zimepatikana kutoka Benki ya *Credit Suisse* na HBS kwa ajili ya kugharamia miradi ya Maendeleo ya Serikali na dola milioni 83 zimepatikana kutoka Benki ya Citi kwa ajili ya kugharamia miradi ya ufuaji umeme inayoendeshwa na TANESCO. Majadiliano ya kupata kiasi kilichobaki yanaendelea na yako katika hatua za mwisho.

Matumizi

91. Sera za matumizi ya Serikali kwa mwaka 2013/14, zililenga yafuatayo: kuwianisha matumizi na mapato yanayotarajiwa; mafungu yatazingatia viwango vya matumizi vitakavyoidhinishwa na Bunge; kutenga fedha za kutosha katika kutekeleza miradi ya vipaumbele vilivyoainishwa; na kuzingatia Sheria ya Fedha za Umma na Sheria ya Ununuzi wa Umma.

92. Sera za matumizi ya mwaka 2013/14 zilizingatia vipaumbele vilivyoainishwa kwenye Mpango wa Maendeleo wa mwaka 2013/14 ili kuongeza kasi ya ukuaji wa uchumi na kupunguza umaskini. Katika mwaka 2013/14, Serikali ilipanga kutumia kiasi cha shilingi bilioni 18,249 kwa matumizi ya kawaida na ya maendeleo. Kati ya kiasi hicho, matumizi ya kawaida yalikadiriwa kuwa shilingi bilioni 12,604 na matumizi ya maendeleo shilingi bilioni 5,645. Hadi kufikia mwezi Machi, 2014 kiasi cha shilingi bilioni 11,559 kilitumika sawa na asilimia 93 ya makadirio ya kipindi hicho. Kati ya kiasi hicho, matumizi ya kawaida yalikuwa shilingi bilioni 8,823 na matumizi ya maendeleo yalikuwa shilingi bilioni 2,735.

Matumizi ya Kawaida

Mishahara

93. Malipo ya mishahara ya watumishi wa Serikali kwa kipindi cha Julai 2013 hadi Machi 2014 yalikuwa shilingi bilioni 3,356.4, sawa na asilimia 99 ya lengo la kipindi hicho. Kati ya fedha hizo, jumla ya shilingi bilioni 1,401.8 zilitolewa kwa ajili ya watumishi wa wizara, idara zinazojitegemea na taasisi za serikali; shilingi bilioni 82.6 kwa watumishi wa sekretarieti za mikoa; na shilingi bilioni 1,872.1 kwa ajili ya mishahara ya halmashauri za jiji, manispaa, miji na wilaya.

Malipo ya Deni

94. Katika kipindi cha Julai 2013 hadi Machi 2014, malipo ya riba kwa madeni ya ndani na nje yalifikia shilingi bilioni 507.4 na shilingi bilioni 286.3 kwa mtiririko huo, ikiwa ni kiasi sawa na lengo la kipindi hicho. Aidha, kwa upande wa malipo ya mtaji, Serikali imelipa jumla ya shilingi bilioni 1,695 ikiwa ni kiasi sawa na lengo la kipindi hicho. Serikali imeendelea kutoa kipaumbele katika ulipaji wa madeni kwa wakati ili kuepuka malimbikizo ya riba.

Matumizi Mengineyo

95. Matumizi mengineyo ya Wizara, Idara zinazojitegemea, Taasisi za serikali, Mikoa na Halmashauri yalifikia shilingi bilioni 3,068 hadi Machi 2014, ikiwa ni asilimia 96.5 ya makadirio ya shilingi bilioni 3,179 kwa kipindi hicho. Kati ya kiasi hicho, matumizi yatokanayo na mapato ya ndani ya Halmashauri ni shilingi

bilioni 181. Kwa upande wa ruzuku toka mfuko mkuu wa Serikali, mafungu ya wizara yalipewa jumla ya shilingi bilioni 2,624.4, sawa na asilimia 88.6 ya makadirio ya shilingi bilioni 2,960.7 kwa kipindi hicho; mafungu ya mikoa shilingi bilioni 32.24, sawa na asilimia 86.5; na mafungu ya Halmashauri shilingi bilioni 230.47, sawa na asilimia 89.8.

Matumizi ya Maendeleo

96. Katika kipindi cha Julai 2013 hadi Machi, 2014 jumla ya matumizi ya maendeleo yalikuwa shilingi bilioni 2,758.019, sawa na asilimia 5 zaidi ya lengo la kipindi hicho la shilingi bilioni 2,619. Kati ya kiasi hicho, fedha za ndani zilikuwa shilingi bilioni 1,221.848, sawa na asilimia 110 na fedha za nje zilikuwa shilingi bilioni 1,536.171, sawa na asilimia 100 ya lango la kipindi kilichoishia Machi 2014.

Deni la Taifa

97. Hadi Desemba 2013, deni la taifa lilikuwa limefikia Dola za Kimarekani bilioni 17.10, sawa na shilingi trilioni 27.04 ikilinganishwa na shilingi trilioni 22.71 katika kipindi kama hicho mwaka 2012, ikiwa ni ongezeko la asilimia 19.1. Ongezeko hilo lilitokana na mikopo mipya yenye masharti nafuu na ya kibiashara na malimbikizo ya riba ya deni la nje hasa kwenye nchi zisizo wanachama wa kundi la Paris ambazo hazitoa misamaha ya madeni kulingana na makubaliano. Mikopo hii ilitumika kugharamia miradi mbalimbali ya maendeleo ikiwemo: ujenzi wa bomba la gesi kutoka Mtwara hadi Dar es salaam; ujenzi na ukarabati wa miundombinu ya barabara; ujenzi wa miundombinu ya umeme; na mradi wa maji wa Ruvu juu na Ruvu chini.

98. Kati ya kiasi cha deni la taifa hadi Desemba 2013, deni la nje lilikuwa Dola za Kimarekani bilioni 12.79, sawa na shilingi trilioni 20.23 ambazo ni asilimia 74.8 ya deni la taifa. Kati ya deni la nje la taifa, Dola za Kimarekani milioni 10,563, sawa na shilingi trilioni 16.71 ni deni la Serikali na Dola za Kimarekani bilioni 2.23, sawa na shilingi trilioni 3.52 zilikuwa deni la sekta binafsi. Aidha, deni la nje la Serikali linajumuisha malimbikizo ya riba ya deni la nje ya kiasi cha dola milioni 801.7 na kiasi kilichobaki cha dola 9,761.3 ni bakaa ya deni.

99. Mikopo ya masharti nafuu kutoka Mashirika ya Fedha ya Kimataifa iliendelea kuwa chanzo kikubwa cha mikopo kutoka nje ambapo ilichangia asilimia 60 ya mikopo yote ya nje ikilinganishwa na asilimia 75 Desemba 2012. Aidha, mikopo kutoka nchi wahisani ilichangia asilimia 17 na mikopo yenye masharti ya kibiashara ilichangia asilimia 23 ya mikopo yote ya nje Desemba 2013 ikilinganishwa na asilimia 13 na 12 Desemba 2012 kwa mtiririko huo.

100. Hadi kufikia Desemba 2013, deni la ndani la Serikali linalojumuisha dhamana za muda mfupi kwa ajili ya kudhibiti ukwasi katika uchumi lilikuwa shilingi trilioni 6.81 ikilinganishwa na shilingi trilioni 6.17 Desemba 2012, sawa na ongezeko la asilimia 10.4. Ongezeko hilo lilitokana na mikopo mipya kwa ajili ya kugharamia miradi mbalimbali ya maendeleo. Aidha, uchambuzi wa deni la ndani la Serikali kwa makundi yanayohodhi ulibainisha kuwa benki za biashara zinaendelea kuhodhi sehemu kubwa ya deni hilo. Hadi kufikia mwishoni mwa Desemba 2013, benki za biashara ziilikua zinahodhi asilimia 47.4 ya deni lote la ndani ikilinganishwa na asilimia 48.8 Desemba 2012, ikifuatiwa na Benki Kuu ya Tanzania asilimia 26.2 ikilinganishwa na asilimia 28.9 Desemba 2012, mifuko ya hifadhi ya jamii/makampuni ya bima asilimia 25.9 ikilinganishwa na asilimia 21.2 Desemba 2012 na watu binafsi asilimia 0.5 ikilinganishwa na asilimia 1.1 Desemba 2012.

Kielelezo Na. 4.1: Deni la Ndani kwa Mkopeshaji- Desemba 2013

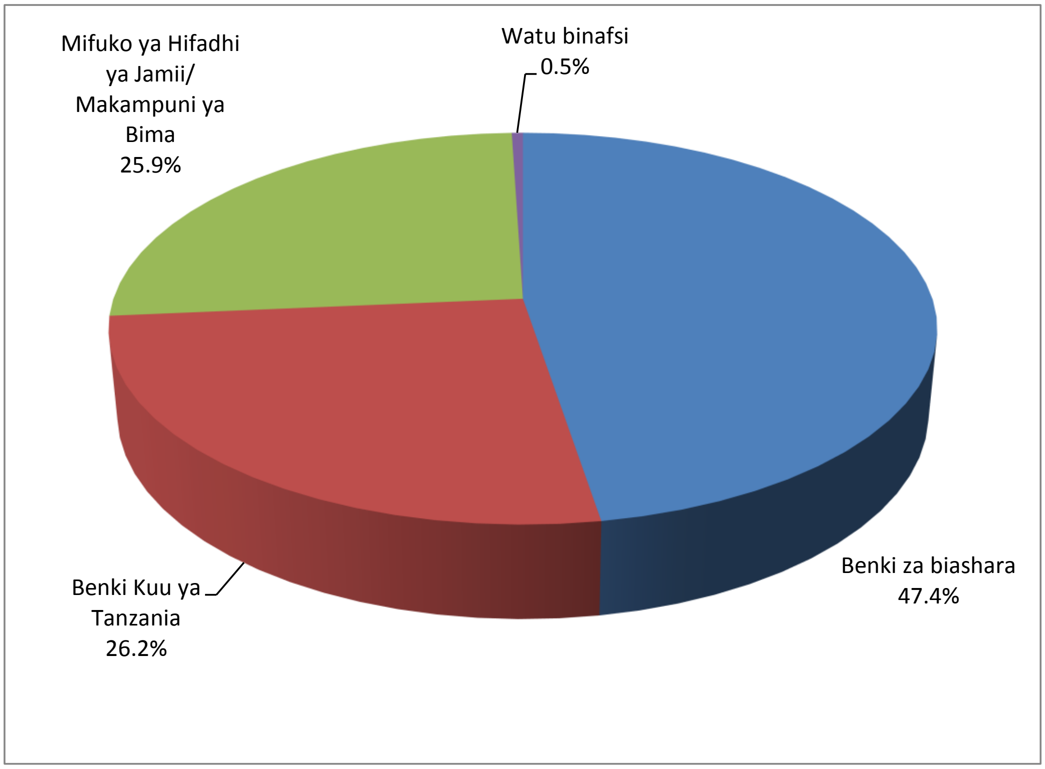

Uhimilivu wa Deni la Taifa

101. Katika kutekeleza Mkakati wa Deni la Taifa, Serikali iliendelea kusimamia kwa umakini deni lake kwa kukopa zaidi kutoka vyanzo nafuu na kuchambua athari zinazotokana na mikopo mipya. Vyanzo vikuu vya mikopo nafuu ni pamoja na Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo ya Afrika, Umoja wa nchi za Ulaya, China, India, Japani, Korea ya Kusini na Nchi za Kiarabu. Tathmini ya uhimilivu wa deni iliyofanyika mwezi Septemba, 2013, ilionesha kuwa deni la Taifa ni himilivu kama viashiria vya deni vinavyoonesha katika Jedwali Na.4.1

Jedwali Na.4.1: Viashiria vya Uhimilivu wa Deni hadi mwaka 2030

Aina ya Kiashiria	2013	2017	2023	2027	2030	Ukomo
Deni la nje kwa sasa /Pato la Taifa	24.83	25.19	17.00	14.02	12.54	**50**
Deni la nje kwa sasa / uuzaji wa bidhaa nje	93.80	92.77	61.69	50.88	45.49	**200**
Deni la nje kwa sasa / Mapato ya ndani	121.23	117.04	78.54	63.76	56.77	**300**
Ulipaji wa deni la nje/Uuzaji wa bidhaa nje	3.34	5.89	3.03	2.89	2.72	**25**
Ulipaji wa deni/ Mapato ya ndani	4.32	7.44	3.86	3.63	3.40	**22**
Deni la Serikali kwa sasa/Pato la Taifa	35.58	35.10	25.60	21.93	20.04	**74**

Chanzo: WizarayaFedha

MWENENDO WA MAPATO NA MATUMIZI YA SERIKALI

Jedwali Na. 25

Sh. milioni

	2006/07 Halisi	2007/08 Halisi	2008/09 halisi	2009/10 halisi	2010/11 Halisi	2011/12 Halisi	2012/13 Halisi	2013/14 Bajeti	2013/14 Matokeo hadi March	2013/14 Matarajio hadi Juni
A. MAPATO YA NDANI (yakijumuisha Halmashauri)	2739022	3634581	4293075	4661540	5736266	7221409	8442611	11537523	7130076	10747230
MAPATO YA NDANI	2739022	3634581	4293075	4661540	5577986	7025884	8221776	11154071	6917076	10363778
1. Mapato yatokanayo na Kodi	2529439	3359250	4043674	4427834	5293277	6480478	7729986	10395440	6550704	9817620
Ushuru wa Forodha na Excise Duty	765644	965498	1130860	1214626	1512135	1538617	1845218	2768933	1599261	2401100
Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT)	861050	1110951	1333789	1488452	1632863	2072621	2374977	2991086	1922983	2841532
Bidhaa toka nje	431614	550289	641392	729040	905611	1082918	1240149	1494836	938765	1420094
Bidhaa za ndani	429436	560661	692397	759412	727252	989703	1134829	1496251	984218	1421438
Kodi ya Mapato	790877	1028902	1257861	1388778	1719790	2311350	3036110	3681997	2461768	3605900
Kodi nyingine	218581	382792	462544	499497	601448	732303	706910	1387587	928592	1359836
Marejesho (Refunds Accounts)	-106713	-128893	-141380	-163519	-172959	-174414	-233231	-434164	-361901	-390748
2. Mapato yasiyotokana na Kodi	209583	275331	249401	233707	284709	545406	491790	758631	366372	546159
3. Mapato ya Halmashauri					158280	195525	220835	383452	213000	383452
B. JUMLA YA MATUMIZI	4474680	5208996	6811827	8173749	9439407	10764528	13543018	16710973	9493308	14862397
1. Matumizi ya Kawaida	3137469	3398024	4681459	5562443	6690370	6989807	9043323	11065984	6735289	9217407
2. Matumizi ya Maendeleo	1337211	1810972	2130368	2611306	2749037	3774722	4499695	5644989	2758019	5644989
Fedha za ndani	503291	567421	906023	1004530	984555	1872312	2314718	2952920	1221848	2952920
Fedha za nje	833920	1243551	1224345	1606776	1764482	1902410	2184977	2692069	1536171	2692069
C. NAKISI/SALIO (A-B)	-1735658	-1574415	-2518752	-3512209	-3703141	-3543120	-5100407	-5173450	-2363232	-4115166
D. KUZIBA NAKISI	1735660	1574415	2518752	3512209	3703141	3543120	5100407	5173450	2363232	4115166
1. Fedha kutoka nje	1689337	2302805	2201485	2784944	2776309	3590357	3942498	4621166	2300925	4112660
Ruzuku	971547	1573195	1257283	1405288	1627425	1855097	1447013	2124096	995105	1746984
Basket support	47331	200628	151370	194071	220681	172212	280936	266070	206278	159220
Mikopo ya uagizaji bidhaa/OGL	266946	365038	331315	558320	173806	246850	543817	620573	339785	589544
Mikopo ya miradi	433203	209342	488795	695597	643395	595414	734389	844461	482554	692103
Mikopo ya masharti ya kibiashara					153948	801282	1063006	1156400	394116	1156400
Kulipia madeni ya nje (Amortization Foreign	-29690	-45399	-27278	-68331	-42946	-80497	-126663	-390433	-116914	-231591
2. Fedha za Ndani	46323	-728390	317267	727265	926832	-47237	1157910	552284	62307	2507
Mikopo isiyo ya mabenki	212475	-19795	1108	-24754	337494	263614	401391	55228	-37881	55228
Mikopo ya mabenki	25533	-316755	212567	593023	906837	71250	667930	497056	413472	497056
Mikopo ya ndani (Rollover)				714315	720249	1326852	1734535	1147576	1242763	1622891
Mapato ya Ubinafsishaji	0	0	45000	9659	0	0	0	0	0	0
Marekebisho (Adjustment to Cash)	-60370	-78308	275298	595034	162629	-198539	439984	0	297347	60853
Kulipia madeni ya ndani (amortization)	0	-14648	0	-723776	-720249	-1326852	-1734535	-1147576	-1242763	-1622891
Expenditure float	-131315	-298884	-216706	-436236	-480127	-183562	-351395	0	-610630	-610630

Chanzo: Wizara ya Fedha

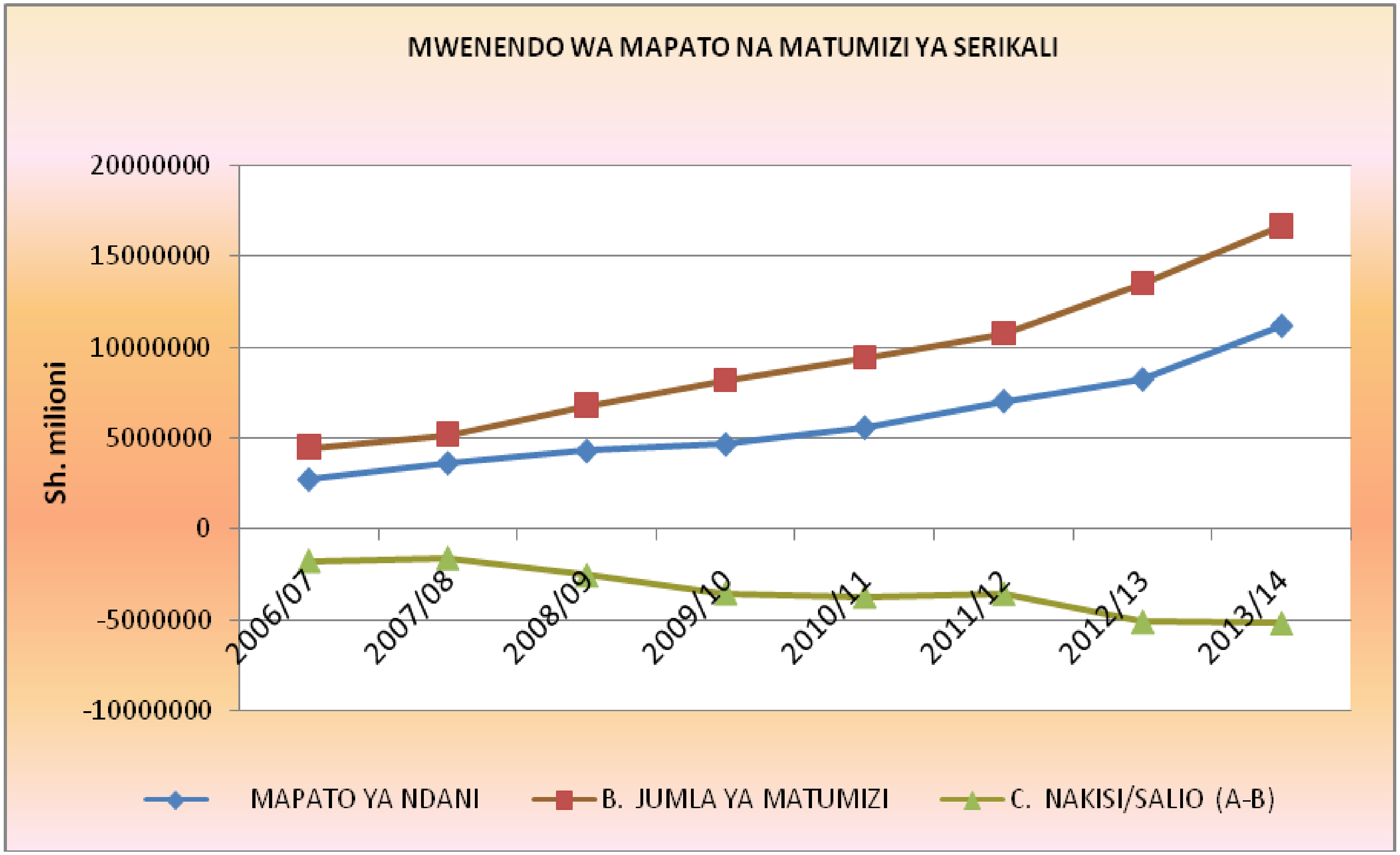
MWENENDO WA MAPATO NA MATUMIZI YA SERIKALI
Sh. milioni
20000000
15000000
10000000
5000000
0
-5000000
-10000000
2006/07
2007/08
2008/09
2009/10
2010/11
2011/12
2012/13
2013/14
MAPATO YA NDANI
B. JUMLA YA MATUMIZI
C. NAKISI/SALIO (A-B)

MGAWANYO WA MATUMIZI YA SERIKALI KWA HUDUMA ZA SERIKALI

Jedwali Na. 26 Sh. Milioni

Fungu	Melezo	2012/2013			2013/2014*			2014/2015*		
		Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla
701	**Huduma za kawaida**	**6,552,891**	**871,073**	**7,423,964**	**7,865,795**	**925,639**	**8,791,434**	**9,029,085**	**750,216**	**9,779,301**
70111	Utawala na shughuli za bunge	284,570	13,316	297,886	286,570	30,216	316,787	303,850	35,875	339,724
70112	Fedha na masuala ya kodi	401,148	341,810	742,959	1,453,635	294,484	1,748,119	959,933	78,564	1,038,497
70113	Mambo ya nje (CS)	128,419	13,261	141,680	101,990	28,000	129,990	150,981	30,000	180,981
70121	Misaada ya kiuchumi kutoka nje	1,474	0	1,474	1,683	0	1,683	1,936	0	1,936
70122	Misaada ya kiuchumi kupitia Mashirika ya Kimataifa	126	0	126	244	0	244	425	0	425
70131	Huduma za Umma	77,903	49,986	127,889	86,180	101,123	187,304	106,119	76,284	182,403
70132	Huduma za Mipango na Takwimu	472,742	167,446	640,188	480,399	60,048	540,447	544,913	76,944	621,857
70133	Huduma nyinginezo za kawaida (CS)	139,325	18	139,343	176,554	1,320	177,874	258,776	5,823	264,599
70140	Utafiti wa Msingi	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70150	Utafiti na Maendeleo Huduma za Umma	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70160	Huduma za Umma zizizotajwa hapo juu	8,553	0	8,553	4,351	1,959	6,310	4,870	2,699	7,569
70170	Deni la taifa (CS)	3,341,691	0	3,341,691	3,319,018	0	3,319,018	4,354,865	0	4,354,865
70180	Uhamishaji Fedha ndani ya Serikali	1,696,941	285,236	1,982,176	1,955,170	408,487	2,363,658	2,342,417	444,028	2,786,445
702	**Ulinzi**	**798,933**	**229,700**	**1,028,633**	**854,237**	**245,582**	**1,099,819**	**1,016,711**	**245,645**	**1,262,356**
70210	Huduma za Ulinzi wa Kijeshi	798,933	229,700	1,028,633	854,237	245,582	1,099,819	1,016,711	245,645	1,262,356
70220	Huduma za Ulinzi wa Kiraia	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70230	Misaada ya nje ya ulinzi (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70240	Utafiti na maendeleo ya ulinzi (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70250	Huduma za ulinzi zisizotajwa hapo juu (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
703	**Usalama wa Raia**	**752,128**	**58,439**	**810,567**	**733,463**	**224,357**	**957,821**	**827,068**	**270,815**	**1,097,883**
70310	Huduma za polisi (CS)	489,964	46,102	536,065	436,919	160,180	597,099	493,193	212,809	706,002
70320	Huduma za zimamoto (CS)	8,070	0	8,070	10,540	0	10,540	10,787	0	10,787
70330	Mahakama (CS)	114,532	11,723	126,255	168,199	61,810	230,009	183,360	56,393	239,753
70340	Magereza (CS)	139,346	615	139,961	117,643	2,367	120,010	139,319	1,613	140,931
70350	Huduma za Utafiti na Maendeleo Usalama wa Raia	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70360	Huduma Usalama wa Raia zizizotajwa hapo juu	217	0	217	163	0	163	410	0	410
704	**Shughuli za kiuchumi**	**734,282**	**1,631,808**	**2,366,090**	**962,304**	**2,663,531**	**3,625,835**	**1,153,586**	**2,269,079**	**3,422,665**
70411	Shughuli za kiuchumi na biashara (CS)	14,399	49,630	64,029	15,265	58,886	74,151	19,701	82,342	102,044
70412	Masuala ya kazi (CS)	10,711	0	10,711	12,337	0	12,337	14,307	3,000	17,307
70421	Kilimo (CS)	181,123	85,123	266,246	303,925	145,452	449,377	312,360	112,202	424,561
70422	Misitu (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70423	Uvuvi na uwindaji (CS)	6,456	2,614	9,070	7,849	0	7,849	8,050	0	8,050
70431	Makaa ya mawe na nishati Nyingine	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70432	Petroli na gesi asilia (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70433	Nishati ya Nyukilia	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70434	Nishati Nyingine	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70435	Umeme (CS)	43,048	604,764	647,812	44,879	1,131,653	1,176,532	34,120	923,805	957,925
70436	Nishati isiyo ya Umeme	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70441	Uchimaji Madini yasiyo ya Nishati	28,954	0	28,954	14,144	0	14,144	20,352	0	20,352
70442	Uzalishaji viwandani (CS)	5,789	4,194	9,983	5,886	6,225	12,110	5,622	2,769	8,391
70443	Ujenzi (CS)	40,444	37,424	77,868	42,667	52,855	95,523	58,242	44,417	102,659
70451	Usafiri wa barabara (CS)	373,702	771,493	1,145,194	476,337	983,749	1,460,086	634,900	788,496	1,423,396
70452	Usafiri wa majini (CS)	429	54,919	55,348	551	255,720	256,271	687	261,730	262,417
70453	Usafiri wa reli (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70454	Usafiri wa anga (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70455	Njia nyingine za usafiri (CS)	1,502	2,639	4,141	1,608	6,547	8,155	3,227	24,690	27,917
70460	Mawasiliano (CS)	8,313	3,128	11,440	10,776	10,695	21,472	12,729	5,245	17,974
70471	Huduma za Biashara na Utunzaji Mizigo	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70472	Hoteli na migahawa (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70473	Utalii (CS)	6,874	0	6,874	12,384	1,000	13,384	12,331	1,200	13,531
70474	Miradi ya maendeleo (multi-purpose) (CS)	3,319	680	3,999	3,709	3,600	7,309	4,702	13,600	18,302
70481	Utafiti katika shughuli za kiuchumi, biashara na kazi (CS)	41	0	41	67	0	67	212	1,355	1,567
70482	Utafiti na maendeleo ya kilimo, misitu, uvuvi na uwindaji (CS)	0	0	0	0	0	0	50	0	50
70483	Utafiti na maendeleo ya mafuta na nishati (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70484	Utafiti na maendeleo ya uchimbaji madini, uzalishaji viwandani na ujenzi (CS)	0	1,000	1,000	0	1,000	1,000	0	2,000	2,000
70485	Utafiti na maendeleo ya usafiri (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70486	Utafiti na maendeleo ya mawasiliano (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70487	Utafiti na maendeleo ya viwanda vingine (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70490	Shughuli nyingine za kiuchumi zisizotajwa hapo juu (CS)	9,178	14,201	23,379	9,922	6,149	16,071	11,993	2,228	14,221

Jedwali linaendelea ukurasa unaofuata...

Jedwali Na. 26 linaendelea

Fungu	Melezo	2012/2013			2013/2014*			2014/2015*		
		Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla
705	**Hifadhi ya mazingira**	**620,754**	**186,297**	**807,051**	**858,219**	**295,992**	**1,154,211**	**1,005,215**	**309,861**	**1,315,076**
70510	Hifadhi ya taka	122	0	122	109	0	109	122	0	122
70520	Hifadhi ya maji taka	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70530	Kupunguza Uhalibifu wa mazingira	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70540	Hifadhi ya viumbehai na mazingira	14,454	360	14,814	19,163	2,860	22,023	20,837	4,507	25,344
70550	Utafiti na maendeleo ya hifadhi ya mazingira (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70560	Huduma nyingine za hifadhi ya mazingira zisizotajwa hapo juu (CS)	606,179	185,937	792,116	838,947	293,132	1,132,079	984,256	305,354	1,289,610
706	**Nyumba na huduma za jamii**	**224,807**	**242,794**	**467,601**	**239,574**	**638,300**	**877,874**	**271,725**	**485,194**	**756,919**
70610	Maendeleo ya nyumba (CS)	6,058	3,257	9,315	8,377	63,306	71,683	14,386	21,852	36,238
70620	Maendeleo ya jamii (CS)	6,712	197,089	203,801	11,293	272,997	284,290	12,477	213,429	225,906
70630	Usambazaji maji (CS)	6,383	10,218	16,601	8,197	242,497	250,695	9,742	207,078	216,820
70640	Taa za barabarani (CS)	170	0	170	316	0	316	321	0	321
70650	Utafiti wa nyumba na maendeleo ya jamii (CS)	1,998	0	1,998	2,196	400	2,596	2,383	500	2,883
70660	Nyumba na huduma za jamii zisizotajwa hapo juu (CS)	203,485	32,230	235,715	209,196	59,099	268,295	232,416	42,335	274,751
707	**Afya**	**295,667**	**85,714**	**381,381**	**282,327**	**112,805**	**395,131**	**334,717**	**77,373**	**412,090**
70711	Madawa (IS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70712	Bidhaa nyingine za madawa	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70713	Huduma za tiba na vifaa tiba	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70721	Huduma za tiba za jumla	25	0	25	72	0	72	882	141	1,023
70722	Huduma maalumu za tiba	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70723	Huduma za meno (IS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70724	Huduma za wakunga wasaidizi	214,942	69,468	284,410	209,546	84,226	293,772	241,848	57,065	298,913
70731	Huduma za hospitali (IS)	6,679	717	7,396	6,590	1,507	8,097	8,720	1,902	10,622
70732	Huduma za Hospitali Maaalum	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70733	Huduma za Vituo vya Kujjifungulia wajawazito	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70734	Huduma za Wakunga na Wakunga wa jadi	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70740	Huduma za afya (IS)	5,121	6,530	11,651	6,051	15,374	21,425	7,965	5,491	13,456
70750	Utafiti na maendeleo ya huduma za afya (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70760	Huduma za afya zisizotajwa hapo juu (CS)	68,901	8,999	77,900	60,068	11,697	71,764	75,302	12,775	88,076
708	**Burudani, utamaduni na dini**	**9,587**	**2,520**	**12,107**	**12,434**	**6,700**	**19,134**	**13,253**	**13,550**	**26,803**
70810	Huduma za burudani na michezo (IS)	1,822	1,660	3,482	2,504	0	2,504	3,016	7,280	10,296
70820	Huduma za utamaduni (IS)	7,358	860	8,218	9,387	6,700	16,087	9,657	6,120	15,777
70830	Huduma za utangazaji na uchapishaji (CS)	42	0	42	81	0	81	86	0	86
70840	Dini na huduma nyingine za kijamii (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70850	Utafiti na maendeleo katika burudani, utamaduni na dini (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70860	Huduma nyingine za burudani, utamaduni na dini zisizotajwa hapo juu	364	0	364	461	0	461	495	150	645
709	**Elimu**	**656,129**	**136,014**	**792,143**	**643,215**	**135,560**	**778,775**	**375,880**	**639,428**	**1,015,308**
70911	Elimu ya Awali (IS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70912	Elimu ya Msingi (IS)	847	3,596	4,443	1,304	3,302	4,606	642	15,406	16,047
70921	Elimu ya sekondari (Kidato I -IV) (IS)	10,325	79,570	89,895	8,441	64,660	73,101	15,753	188,859	204,612
70922	Elimu ya sekondari (Kidato V -VI (IS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70930	Elimu baada ya sekondari isiyo ya Chuo Kikuu	7,648	0	7,648	5,815	1,900	7,715	6,976	4,000	10,976
70941	Daraja la awali Elimu ya Chuo Kikuu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70942	Daraja linalofuata Elimu ya Chuo Kikuu	0	1,000	1,000	0	1,220	1,220	0	3,200	3,200
70950	Elimu isiyopambanuliwa (IS)	23,586	755	24,341	24,640	10,700	35,340	24,657	2,698	27,355
70960	Huduma za ziada kwa elimu (IS)	611,474	51,094	662,567	601,158	53,778	654,937	325,534	425,265	750,799
70970	Utafiti wa Elimu (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70980	Huduma za elimu zisizotajwa hapo juu (CS)	2,249	0	2,249	1,856	0	1,856	2,318	0	2,318
710	**Kinga ya Jamii**	**220,170**	**194,767**	**414,936**	**152,441**	**393,822**	**546,263**	**177,170**	**381,938**	**559,108**
71011	Ugonjwa (IS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
71012	Ulemavu (IS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
71020	Wazee (IS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
71030	Wahanga	0	0	0	0	0	0	0	0	0
71040	Familia na Watoto (IS)	166,054	19,485	185,539	102,001	26,140	128,140	119,160	25,585	144,745
71050	Ukosefu wa ajira (IS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
71060	Nyumba (IS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
71070	Huduma za Jamii zizizotajwa hapo juu	451	587	1,038	505	0	505	743	725	1,468
71080	Utafiti wa kinga ya jamii (CS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
71090	Huduma za kinga ya jamii zisizotajwa hapo juu (CS)	53,665	174,694	228,359	49,935	367,682	417,617	57,268	355,628	412,896
	Jumla Kuu	**10,865,347**	**3,639,126**	**14,504,473**	**12,604,009**	**5,642,288**	**18,246,296**	**14,204,410**	**5,443,100**	**19,647,510**

Chanzo: ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Makadirio

CS - Huduma za Umma zinazotolewa na Serikali na wanaonufaika ni watu wote

IS - Huduma za Umma zinzotolewa na Serikali na wanaonufaika ni wanakaya

SURA YA 5

FEDHA NA TAASISI ZA FEDHA

Ujazi wa Fedha na Karadha

102. Mwaka 2013, Benki Kuu ya Tanzania iliendelea na sera ya kudhibiti ujazi wa fedha ili kuzuia mfumuko wa bei. Katika kipindi hicho, ujazi wa fedha kwa tafsiri pana zaidi (M3) ulikuwa shilingi bilioni 16,106.8 ikilinganishwa na shilingi bilioni 14,647.1 mwaka 2012, ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 10.0. Ukuaji huu ni chini ya lengo lililowekwa la asilimia 15.0 kwa mwaka 2013. Hii ilitokana na kupungua kwa kasi ya ukuaji wa rasilimali katika fedha za ndani kwenye mabenki ambayo ilikua kwa asilimia 15.5 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 22.3 mwaka 2012. Aidha, katika kipindi hicho, kasi ya ukuaji wa mikopo kwa sekta binafsi nayo ilipungua na kuwa asilimia 15.3 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 18.2 mwaka 2012. Vile vile, madai halisi ya mabenki kwa serikali kuu yalikua kwa asilimia 26.5 mwaka 2013 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 37.3 mwaka 2012. Wakati huo huo, rasilimali halisi katika fedha za kigeni katika mabenki zilikua kwa asilimia 2.8 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 2.0 mwaka 2012.

103. Mwaka 2013, ujazi wa fedha kwa tafsiri pana (M2) uliongezeka na kufikia shilingi bilioni 11,890.6 kutoka shilingi bilioni 10,724.5 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 10.9. Aidha, karadha nchini iliongezeka kwa asilimia 18.8 kutoka shilingi bilioni 13,719.0 mwaka 2012 hadi shilingi bilioni 16,293.1 mwaka 2013. Kati ya hizo, shilingi bilioni 5,900.4 zilikuwa mikopo kwa Serikali Kuu na mikopo kwa sekta binafsi ilikuwa shilingi bilioni 10,387.9.

Mikopo ya Benki za Biashara kwa Shughuli za Kiuchumi

104.Katika kipindi kilichoishia Desemba 2013, mikopo iliyotolewa na benki za biashara kwa sekta binafsi ilikuwa na thamani ya shilingi bilioni 10,392.7 ikilinganishwa na shilingi bilioni 9,010.4 katika kipindi kama hicho mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 15.3. Mikopo kwa sekta binafsi ilikuwa sawa na wastani wa asilimia 19.5 ya Pato la Taifa, ikilinganishwa na asilimia 20.1 kwa mwaka 2012. Ukuaji wa mikopo kwenye shughuli za kilimo, huduma za kifedha, majengo na ujenzi, biashara, umeme na biashara za watu binafsi ulipungua ikilinganishwa na mwaka 2012. Aidha, mikopo katika shughuli za madini na uchimbaji mawe, viwanda, uchukuzi na mawasiliano, utalii pamoja na mahoteli na migahawa uliimarika. Hata hivyo, sehemu kubwa ya mikopo kwa sekta binafsi ilielekezwa katika shughuli za biashara ambazo zilipata wastani wa asilimia 21.3 ya mikopo yote iliyoelekezwa katika sekta binafsi mwaka 2013 ikifuatiwa na biashara za watu binafsi asilimia 17.2.

Kielelezo Na 5.1: Mchango wa Mikopo ya Benki za Biashara kwa Shughuli za Kiuchumi

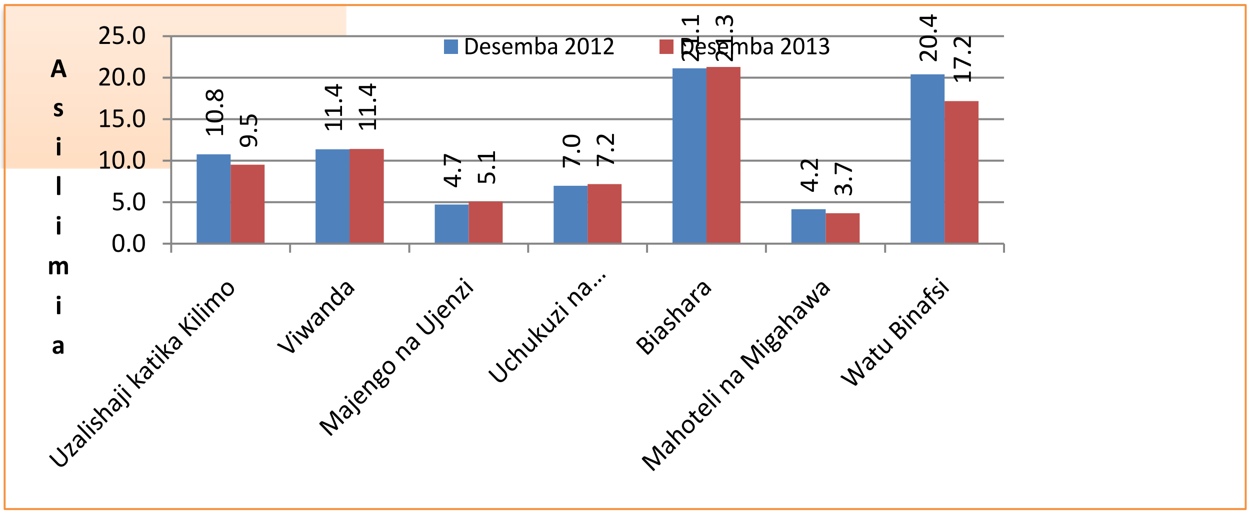

Amana Katika Benki za Biashara

105. Mwaka 2013, amana katika benki za biashara ziliongezeka kwa asilimia 9.9 na kufikia shilingi bilioni 14,115.5 kutoka shilingi bilioni 12,847.3 mwaka 2012. Kati ya hizo, sekta binafsi ilichangia shilingi bilioni 13,323.0, sawa na asilimia 94.4 ya amana zote. Aidha, uwiano wa amana za fedha za kigeni katika amana zote ulipungua na kufikia asilimia 29.9 mwaka 2013 kutoka asilimia 30.2 mwaka 2012.

Mwenendo wa Viwango vya Riba

106. Mwaka 2013, mwenendo wa riba za amana mbalimbali na zile za mikopo ziliimarika ikilinganishwa na ilivyokuwa mwaka 2012. Kiwango cha riba kwa amana za muda maalum kiliongezeka kutoka wastani wa asilimia 8.67 Desemba 2012 hadi asilimia 8.71 Desemba 2013. Hata hivyo, riba ya mikopo kwa ujumla iliongezeka kutoka wastani wa asilimia 15.68 Desemba 2012 hadi asilimia 16.01 Desemba 2013. Aidha, riba ya mikopo ya mwaka mmoja ilipungua kutoka wastani wa asilimia 14.09 Desemba 2012 hadi kufikia asilimia 13.78 Desemba 2013, wakati riba za amana za mwaka mmoja ziliongezeka kufikia wastani wa asilimia 11.12 Desemba 2013 kutoka asilimia 11.06 katika kipindi kama hicho mwaka 2012. Kutokana na mwenendo huo, tofauti kati ya riba za amana za mwaka mmoja na riba za mikopo ya mwaka mmoja ilipungua kutoka wastani wa asilimia 3.03 Desemba 2012 na kufikia asilimia 2.66 Desemba 2013.

107. Kutokana na kupungua kwa ukwasi kwenye mabenki hasa katika kipindi cha mwisho wa mwaka 2013, riba zilizotozwa katika soko la fedha kati ya mabenki ziliongezeka hadi kufikia wastani wa asilimia 8.58 mwezi Desemba 2013 ikilinganishwa na asilimia 5.80 mwezi Desemba 2012. Wakati huo huo, riba kwenye dhamana za serikali ziliongezeka na kufikia wastani wa asilimia 15.20 ikilinganishwa na asilimia 12.85 mwaka 2012.

108. Dhamana za Serikali zenye jumla ya thamani ya shilingi bilioni 3,341.3 ziliuzwa mwaka 2013 ikilinganishwa na dhamana zenye thamani ya shilingi bilioni 2,620.0 zilizouzwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 27.5. Aidha, mauzo ya hati fungani katika mwaka 2013 yalipungua kwa asilimia 11.1 kufikia shilingi bilioni 755.9 ikilinganishwa na mauzo ya mwaka 2012 ya shilingi bilioni 850.

Maboresho Katika Sekta ya Benki

109. Mwaka 2013, Benki Kuu ya Tanzania ilitoa leseni za kufanya biashara nchini kwa benki mpya tatu. Benki hizo ni FINCA Tanzania Ltd iliyoanza kutoa huduma mwezi Januari 2013, UBL Bank Tanzania Ltd iliyoanza kutoa huduma mwezi Mei 2013 na Maendeleo Bank Plc iliyoanza kutoa huduma mwezi Septemba 2013. Kufuatia hali hiyo, hadi kufikia mwezi Desemba 2013, idadi ya benki za biashara nchini iliongezeka na kufikia 52 kutoka 49 zilizokuwepo mwaka 2012. Wakati huo huo, matawi ya benki yaliongezeka kutoka 552 hadi 609. Mashine za kutolea fedha (ATMs) ziliongezeka kutoka 1,367 mwaka 2012 kufikia 1,452 mwaka 2013. Aidha, kufuatia kukamilika kwa mwongozo wa uwakala wa huduma za kibenki mwezi Februari 2013, Benki Kuu ya Tanzania ilitoa leseni ya kuziruhusu benki ya CRDB, Benki ya Posta, *Equity Bank* na Benki ya Wananchi Dar es salaam kutoa huduma hii. Utaratibu huu wa uwakala umepanua wigo wa huduma za kibenki na hivyo kuwafikia wananchi wengi zaidi mijini na vijijini na kwa gharama nafuu. Vile vile, benki nyingi zimeendeleza ushirikiano na makampuni ya simu katika kutoa huduma za kifedha na malipo kupitia simu za mikononi.

110. Tathmini ya awali ya mabenki nchini kwa mwaka 2013 inaonesha kuwa benki nyingi ni salama na zinaweza kuhimili misukosuko ya kifedha. Vile vile, takwimu zinaonesha kuwa, benki nyingi zimetimiza masharti mapya ya kuongeza mtaji kutoka shilingi bilioni 5 hadi shilingi bilioni 15 hata kabla ya tarehe ya mwisho iliyopangwa ambayo ni Februari 2015. Aidha, uwiano wa mitaji kwa mali iliyowekezwa katika mabenki ulikuwa ni asilimia 18.3 ikilinganishwa na kiwango cha chini kinachotakiwa kisheria cha asilimia 12.

111. Katika kipindi cha mwaka 2013, kiwango cha mikopo chechefu kilipungua. Uwiano kati ya mikopo chechefu na jumla ya mikopo yote katika benki za biashara ulipungua hadi kufikia wastani wa asilimia 6.5 mwaka 2013 kutoka wastani wa asilimia 7.4 wa mwaka 2012. Kiwango cha mali inayoweza kubadilishwa kuwa fedha taslimu ikilinganishwa na kiwango cha amana zinazoweza kuhitajika katika muda mfupi kilifikia asilimia 38.1. Kiwango hiki ni kikubwa kikilinganishwa na asilimia 36.5 kwa mwaka 2012 na kiwango cha asilimia 20 au zaidi kinachohitajika kisheria.

112.Hadi kufikia Desemba 2013, Benki ya Rasilimali Tanzania iliidhinisha jumla ya miradi ya kilimo 15 iliyokuwa na thamani ya shilingi bilioni 4.45. Hivyo, jumla ya miradi iliyoidhinishwa tangu dirisha hilo lilipoanza kazi Mei 2010 imefikia 168. Hadi Desemba 2013, jumla ya mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni 281.9 iliombwa ambapo mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni 56.7 iliidhinishwa, sawa na asilimia 20.1 ya mikopo iliyoombwa. Aidha, hadi kufikia Aprili 2014, Serikali ilishatoa jumla ya shilingi bilioni 42 za kuongeza mtaji kwenye Dirisha la Kilimo.

113. Hadi kufikia Desemba 2013, mikopo iliyotolewa kupitia Dirisha la Kilimo ilifikia jumla ya shilingi bilioni 41.9 ambapo thamani ya mikopo iliyorejeshwa hadi Desemba 2013 ilikuwa shilingi bilioni 13.1. Kasi ya urejeshaji wa mikopo iliyoiva siyo ya kuridhisha na Serikali kupitia Benki ya Rasilimali Tanzania inaendelea kuwafuatilia kwa karibu waliokopeshwa ili warejeshe mikopo hiyo kwa wakati iweze pia kuwasaidia watu wengine. Miongoni mwa sababu zilizochangia kutorejeshwa mikopo kwa wakati ni ufanisi duni katika sekta ya kilimo uliotokana na hali mbaya ya hewa, kushuka kwa bei za mazao na uharibikaji wa zana za kilimo kama matrekta na mbegu. Hadi Desemba 2013, mikopo ya dirisha la kilimo ilitolewa kwenye mikoa 23 na wilaya 72.

114.Mwaka 2013, Serikali iliendelea na mchakato wa kukamilisha uanzishwaji wa Benki ya Maendeleo ya Kilimo Tanzania yenye lengo la kuwapatia wakulima mikopo yenye masharti nafuu ya muda mfupi, wa kati na mrefu. Mwezi Desemba 2013, Serikali ilizindua Bodi ya Wakurugenzi wa Benki ya Maendeleo ya Kilimo Tanzania ambayo inasimamia hatua za uanzishwaji wa Benki hii. Hadi kufikia Machi 2014, Bodi ilifanya usaili wa nafasi ya Mkurugenzi Mtendaji wa Benki na Wakuu wa Idara tano wa kuanzia. Aidha, Serikali ilitoa shilingi bilioni 10 kuongezea mtaji wa benki hiyo na kufikia shilingi bilioni 100.

Maendeleo ya Ukuaji wa Soko la Mikopo ya Nyumba Tanzania

115.Mwaka 2013, soko la mikopo ya nyumba lilikua kutokana na kuongezeka kwa kasi ya uwekezaji kwenye nyumba za makazi. Hadi kufikia Desemba 2013, sekta ya benki ilitoa mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni 156.5 kwa ajili ya ujenzi wa nyumba za makazi ikilinganishwa na shilingi bilioni 107.2 zilizotolewa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 46. Vile vile, mikopo ya

nyumba iliongezeka kutoka 1,889 mwaka 2012 na kufikia 2,784 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 47.4. Ongezeko la mikopo ya nyumba lilitokana na: kuwepo kwa viwango vizuri vya riba; kuongezeka kwa uelewa juu ya mikopo ya nyumba miongoni mwa wakopaji; uhamasishaji wa umma uliofanywa na mabenki kuhusiana na mikopo ya nyumba; na kuanzishwa kwa utoaji wa mikopo ya nyumba kwenye benki ambazo hazikuwa zikitoa huduma hiyo hapo awali kama vile CRDB na *Exim Bank*.

116. Mwaka 2013, jumla ya taasisi 18 za benki zilikuwa zikitoa mikopo ya nyumba. Soko la mikopo ya nyumba kwa mwaka 2013 lilikuwa na wakopeshaji wakubwa watatu, ambao kwa pamoja walichangia wastani wa asilimia 60.1 ya mikopo yote ya nyumba iliyotolewa. Wakopeshaji hao ni: Benki ya Azania (asilimia 24.3), Benki ya Stanbic (asilimia 20.74), na Benki ya Kibiashara ya Afrika (asilimia 15.1).

Jedwali Na. 5.1: Mwenendo wa Soko la Mikopo ya Nyumba kwenye Benki hadi Desemba 2013

Mkopeshaji	Mikopo iliyotolewa	Kiwango cha Mikopo (Shs. Bilioni)	Umiliki wa Soko (%)
Azania Bank Limited	701	38.04	24.3
Stanbic Bank (T) Limited	114	32.46	20.74
Commercial Bank of Africa (T) Limited	144	23.63	15.1
Equity Bank Tanzania Limited	20	11.75	7.51
EFC Tanzania M.F.C. Limited	679	8.65	5.53
Barclays Bank (T) Limited	60	7.11	4.54
DCB Commercial Bank Plc	580	6.47	4.13
Bank of Africa Tanzania Limited	44	5.86	3.74
African Banking Corporation (T) Limited	31	5.49	3.51
I & M Bank Tanzania Limited	25	3.85	2.46
Exim Bank Tanzania Limited	13	2.93	1.87
KCB Bank Tanzania Limited	15	2.89	1.85
National Microfinance Bank (T) Plc	16	2.39	1.53
Citibank Tanzania Limited	14	2.36	1.51
CRDB Bank Plc	35	1.34	0.85
Akiba Commercial Bank Limited	290	0.83	0.53
NIC Bank Tanzania Limited	1	0.25	0.16
First National Bank Tanzania Limited	2	0.23	0.14
Jumla	**2,784**	**156.53**	**100**

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

117. Pamoja na kuongezeka kwa thamani ya mikopo iliyotolewa, soko la mikopo ya nyumba nchini bado ni dogo ikilinganishwa na nchi nyingine. Wastani wa kiwango cha mikopo ya nyumba kwa Pato la Taifa ni asilimia 0.36. Kiwango hiki ni kidogo ikilinganishwa na viwango vya nchi jirani za Afrika ya Mashariki ambapo Kenya (asilimia 2.4), Rwanda (asilimia 2.4) na Uganda (asilimia 1.0). Aidha, mahitaji ya nyumba na mikopo ya nyumba ni makubwa lakini yanakabiliwa na changamoto ya upatikanaji wa nyumba za gharama nafuu.

Mamlaka ya Usimamizi na Udhibiti wa sekta ya Hifadhi ya Jamii

118. Mwaka 2012/13, Mamlaka ya Usimamizi na Udhibiti wa sekta ya Hifadhi ya Jamii (SSRA) iliendelea kusimamia mifuko sita ya hifadhi ya jamii. Hii inajumuisha mifuko mitano ya pensheni (PPF, NSSF, LAPF, PSPF, GEPF) na mmoja wa bima ya afya (NHIF). Jumla ya wanachama katika mifuko kwa pamoja ilifikia 1,869,888 mwaka 2012/13 ikijumuisha wanachama 536,829 wa Mfuko wa Bima ya Afya ikilinganishwa na wanachama 1,674,932 wakiwemo wanachama 474,760 wa Mfuko wa Bima ya Afya mwaka 2011/12. Wanachama wa mifuko ya pensheni wanakadiriwa kuwa asilimia 6 ya nguvu kazi ya Tanzania Bara. Mchanganuo wa wanachama kwa aina ya mfuko ni kama inavyoonekana katika jedwali hapa chini:

Jedwali Na.5.2 : Wanachama wa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii

Mwaka	LAPF	PPF	PSPF	NSSF	GEPF	NHIF	Mifuko ya Pensheni tu	Mifuko yote
2005/06	53,015	66,305	222,258	380,693	25,678	275,865	747,949	1,023,814
2006/07	56,479	72,770	2,39,374	408,970	27,333	295,205	804,926	1,100,131
2007/08	63,302	84,186	256,774	449,039	29,779	316,460	883,080	1,199,540
2008/09	66,394	104,684	266,045	371,911	30,227	332,650	839,650	1,171,911
2009/10	73,833	156,239	288,055	383,808	35,279	373,326	937,214	1,310,540
2010/11	80,529	180,046	306,514	521,629	41,879	468,611	1,130,597	1,599,208
2011/12	91,852	202,198	309,767	543,685	52,670	474,760	1,200,172	1,674,392
2012/13	104,840	247,418	322,184	599,575	59,042	536,829	1,333,059	1,869,888

Chanzo: Mifuko Hifadhi ya Jamii

119. Mwaka 2012/13, thamani ya mali za mifuko ilikuwa shilingi bilioni 6,190.51 ikilinganishwa na shilingi bilioni 5,357.21 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 15.5. Ongezeko hili lilitokana na ukuaji wa thamani ya vitega uchumi na kuongezeka kwa michango ya wanachama. Thamani ya vitega uchumi vya mifuko yote iliongezeka kutoka shilingi bilioni 4,245.49 mwaka 2011/12 hadi shilingi bilioni 5,348.63 mwaka 2012/13, sawa na ongezeko la asilimia 25.9. Aidha, michango ya wanachama kwa mifuko yote iliongezeka hadi kufikia shilingi bilioni 1,602.57 mwaka 2012/13 kutoka shilingi bilioni 1,364.21 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 17.4. Kutokana na

uchanga wa sekta ya fedha nchini, mifuko imewekeza katika maeneo machache yenye athari ndogo kama vile dhamana za muda maalumu, hisa na majengo. Aidha mwaka 2012/13 sehemu kubwa ya uwekezaji katika vitega uchumi vya mifuko ilikua kwenye dhamana za muda maalumu sawa na asilimia 67.8 ambapo uwekezaji katika majengo ni asilimia 19.5.

120.Mwaka 2012/13, jumla ya wanachama 86,995 walipata mafao ya pensheni ikilinganishwa na wanachama 72,751 mwaka 2011/12. Aidha jumla ya shilingi bilioni 1,131.4 zililipwa kama mafao kwa wanachama hao mwaka 2012/13 ikilinganishwa na shilingi bilioni 733.63 zilizolipwa mwaka 2011/12 sawa na ongezeko la asilimia 54.2. Uwiano wa mafao yanayolipwa na thamani ya mali za mifuko ulikua asilimia 18.3 na uwiano wa mafao kwa michango ya wanachama ulikua asilimia 70.6.

Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma

121.Mwaka 2013, Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma uliendelea kutekeleza malengo makuu ya Mfuko ili kuweza kufanikisha Dira ya Mfuko ya kuwa chaguo katika tasnia ya hifadhi za jamii nchini. Mwaka 2013, Mfuko ulisajili jumla ya wanachama 18,781 na kufanya idadi ya wanachama waliosajiliwa kuongezeka na kufika 322,184 kutoka wanachama 309,767 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 4.0.

122.Mwaka 2013, Mfuko ulilipa jumla ya mafao sita yenye thamani ya jumla ya shilingi milioni 607,446.8 kwa wanachama wake ikilinganishwa na mafao ya shilingi milioni 355,980.3 yaliyolipwa mwaka 2012. Mafao hayo ni: malipo ya kustaafu kwa umri ambayo ni asilimia 70.4 ya mafao yaliyolipwa, pensheni kwa wastaafu (asilimia 18.0), mafao ya kifo (asilimia 8.7), pensheni ya wategemezi (asilimia 2.9), mafao ya kujitoa (asilimia 0.06) na msaada wa mazishi (asilimia 0.05).

123.Hadi kufikia Desemba 2013, thamani ya rasilimali na uwekezaji halisi wa Mfuko ilikuwa shilingi milioni 1,248,653.36, sawa na ongezeko la asilimia 14.9 ikilinganishwa na shilingi milioni 1,086,279.7 mwaka 2012. Aidha, thamani ya mapato yatokanayo na vitega uchumi mwaka 2013 ilikuwa shilingi milioni 202,235.41 ikilinganishwa na shilingi milioni 79,166.6 mwaka 2012.

Mfuko wa Taifa wa Hifadhi ya Jamii

124. Mwaka 2012/13, wanachama wa Mfuko wa Taifa wa Hifadhi ya Jamii waliongezeka kwa asilimia 10.3 kufikia 599,575 ikilinganishwa na wanachama 543,685 mwaka 2011/12. Vile vile, michango iliyokusanywa kutoka kwa wanachama ilikuwa na thamani ya shilingi milioni 476,107.47 ikilinganishwa na shilingi milioni 420,245.20 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 13.3. Hii ilitokana na kuongezeka kwa wanachama na waajiri wapya 1,819 kuwasilisha michango kwa wakati.

125. Mwaka 2012/13, mafao yaliyotolewa kwa wanachama yalikuwa na thamani ya shilingi milioni 228,049.37 ikilinganishwa na shilingi milioni 178,691.9 zilizotolewa na Mfuko mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 27.6. Aidha, idadi ya wanachama waliolipwa mafao mwaka 2012/13 ilikuwa 67,055 ikilinganishwa na wanachama 136,395, sawa na upungufu wa asilimia 50.8. Hii ilitokana na kupungua kwa idadi ya wanachama wa fao la kujitoa baada ya kuelimishwa na kuelewa kuhusu umuhimu wa mifuko ya jamii katika maisha yao ya baadaye. Mwaka 2013, Mfuko uliendesha semina 2,018 nchi nzima kwa lengo la kutoa elimu kwa umma juu ya umuhimu wa mifuko ya jamii katika maisha ya baadaye ikilinganishwa na semina 553 mwaka 2012.

126. Thamani ya uwekezaji katika vitega uchumi vya Mfuko iliongezeka hadi shilingi milioni 2,059,076.28 mwaka 2012/13 kutoka shilingi milioni 1,800,118.8 mwaka 2011/12, ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 14.4. Vile vile, thamani ya uwekezaji katika dhamana za Serikali iliongezeka kwa asilimia 11.8 kufikia shilingi milioni 350,647.1 mwaka 2012/13 kutoka shilingi milioni 313,747.5 mwaka 2011/12. Aidha, mapato kutokana na uwekezaji katika vitega uchumi yalikuwa shilingi milioni 231,061.3 mwaka 2012/13 ikilinganishwa na shilingi milioni 398,669.9 mwaka 2011/12, sawa na upungufu wa asilimia 42.0. Kupungua kwa mapato ya vitega uchumi kulitokana na mabadiliko yaliyotokana na sababu za kitathmini. Mfuko hufanya tathmini ya vitega uchumi vyake kila baada ya miaka mitatu ambapo katika tathmini iliyofanyika mwaka 2012 ilionekana kuwa thamani ya vitega uchumi vyake (hususan majengo) ilikuwa imeongezeka. Hata hivyo, mapato halisi ya vitega uchumi (ikijumuisha dhamana za Serikali, dhamana za makampuni, mikopo, amana za muda maalum, majengo na hisa) yaliongezeka kwa asilimia 38.0 kutoka shilingi milioni 139,989.2 mwaka 2011/12 hadi shilingi milioni 193,156.8 mwaka 2012/13. Vilevile, katika

mwaka 2012/13, thamani halisi ya mali za Mfuko kwa ajili ya mafao zilikuwa shilingi milioni 2,239,866.67 ikilinganishwa na shilingi milioni 1,970,636.1 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 13.7.

Mfuko wa Akiba ya Wafanyakazi wa Serikali

127. Mwaka 2012/13, thamani ya rasilimali ya Mfuko iliongezeka hadi kufikia shilingi milioni 198,435.07 kutoka shilingi milioni 154,410.99 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 28.5. Aidha, wanachama wa Mfuko waliongezeka kutoka 52,670 mwaka 2011/12 hadi kufikia wanachama 59,042 mwaka 2012/13, sawa na ongezeko la asilimia 12.1.

128. Makusanyo kutoka kwa wanachama yaliongezeka kutoka shilingi milioni 30,149.12 mwaka 2011/12 hadi shilingi milioni 36,816.18 mwaka 2012/13, sawa na ongezeko la asilimia 22.1. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa idadi ya wanachama. Vile vile, mafao yaliyolipwa na Mfuko kwa wanachama yaliongezeka kutoka shilingi milioni 5,247.25 mwaka 2011/12 hadi shilingi milioni 9,161.62 mwaka 2012/13, sawa na ongezeko la asilimia 74.6.

129. Mwaka 2012/13, mapato yatokanayo na vitega uchumi yaliongezeka hadi shilingi milioni 18,253.99 kutoka shilingi milioni 11,538.15 mwaka 2011/12, ikiwa ni ongezeko la asilimia 58.2. Hii ilipelekea kuongezeka kwa thamani ya uwekezaji wa Mfuko katika vitega uchumi kutoka shilingi milioni 137,746.75 mwaka 2011/12 hadi shilingi milioni 179,552.6 mwaka 2012/13, sawa na ongezeko la asilimia 30.3.

Mfuko wa Pensheni wa Mashirika ya Umma

130. Mwaka 2013, idadi ya wanachama wanaochangia katika Mfuko wa Pensheni wa Mashirika ya Umma iliongezeka na kufikia 247,418 kutoka wanachama 203,981 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 21.3. Aidha, mapato ya Mfuko yatokanayo na makusanyo ya michango kutoka kwa wanachama yalikuwa shilingi bilioni 278.57 ikilinganishwa na shilingi bilioni 235.89 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 18.1.

131. Mwaka 2013, uwekezaji wa Mfuko katika vitega uchumi mbalimbali uliendelea kuimarika. Hadi kufikia Desemba 2013, Mfuko uliwekeza jumla ya shilingi bilioni 1,329.18 kutoka shilingi bilioni 1,022.43 zilizowekezwa mwaka

2012, sawa na ongezeko la asilimia 30. Ukuaji mkubwa wa thamani ya uwekezaji ilikuwa kwenye hisa za makampuni ambapo ulikua kwa asilimia 87.1. Hii ilitokana na kuongezeka kwa kiasi kikubwa kwa thamani ya hisa za makampuni katika Soko la Mitaji la Dar es Salaam.

Jedwali Na. 5.3: Thamani ya Uwekezaji ya Vitega Uchumi vya Mfuko (Sh.Biln)

Aina ya Uwekezaji	2012	2013	Ukuaji (%)
Mali zenye faida inayojulikana kabla ya kuwekeza	721.52	869.39	20.5%
Hisa za Makampuni	150.62	281.82	87.1%
Majengo	99.07	104.18	5.2%
Mfuko wa Uwekezaji wa Pamoja	51.22	73.79	44.1%
Jumla	**1,022.43**	**1,329.18**	**30.0%**

132.Mapato ya Mfuko yanayotokana na uwekezaji yaliongezeka kutoka shilingi bilioni 111.15 mwaka 2012 hadi shilingi bilioni 305.2 mwaka 2013. Ukuaji huu ulitokana na kuongezeka kwa thamani ya hisa za makampuni katika soko la mitaji, pamoja na kujumuishwa kwa mapato yatokanayo na riba katika mkopo kwa Serikali kwa ajili ya ujenzi wa Chuo Kikuu cha Dodoma baada ya kusainiwa mkataba kati ya Serikali na Mfuko wa Pensheni ya Mashirika ya Umma.

133.Malipo ya pensheni kwa wastaafu kwa mwaka 2013 yalikuwa shilingi bilioni 131.97 ikilinganishwa na shilingi bilioni 99.39 zilizolipwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 32.7. Hii imetokana na kuongezeka kwa malipo ya kujitoa pamoja na malipo ya mkupuo yaliyofanywa na Mfuko kwa wafanyakazi mbalimbali waliostaafu pamoja na kuongezeka kwa wastaafu.

Mfuko wa Pensheni wa Serikali za Mitaa

134.Idadi ya wanachama wa Mfuko wa Pensheni wa Serikali za Mitaa iliongezeka na kufikia 104,840 mwaka 2012/13 ikilinganishwa na wanachama 91,852 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 14.1. Aidha, michango kutoka kwa wanachama ilikua kwa asilimia 33.8 kufikia shilingi bilioni 119.175

mwaka 2012/13 ikilinganishwa na shilingi bilioni 89.06 mwaka 2011/12. Hii ilitokana na kuongezeka kwa usajili wa wanachama wapya. Mafao yaliyolipwa kwa wanachama mwaka 2012/13 yaliongezeka kwa asilimia 48.4 na kufikia shilingi bilioni 56.87 kutoka shilingi bilioni 38.3 mwaka 2011/12. Aidha, thamani ya uwekezaji katika vitega uchumi vya Mfuko iliongezeka hadi kufikia shilingi bilioni 570.35 mwaka 2012/13 kutoka shilingi bilioni 490.36 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 16.3.

Jedwali Na.5.4: Idadi ya Wanachama, Michango na Malipo ya Mafao

Mwaka	Wanachama	Michango (Tshs. Biln)	Malipo ya Mafao (Ths. Biln)
2005/06	53,015	15.9	6.98
2006/07	56,479	23.71	6.50
2007/08	63,302	32.21	9.29
2008/09	66,394	47.05	14.89
2009/10	73,833	54.24	22.51
2010/11	80,529	80.51	26.50
2011/12	91,253	89.06	38.30
2012/13	104,840	119.2	56.9

Chanzo: Mfuko wa Pensheni wa Serikali za Mitaa

Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya

135. Mwaka 2012/13, Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya uliendelea kupanua utoaji wa huduma ili kuongeza wigo kwa wananchi, kuboresha huduma za matibabu hasa vijijini na kuharakisha utekelezaji wa Mpango wa Maendeleo wa Afya ya Msingi (MMAM, 2007-2017). Aidha, mabadiliko ya kisheria yaliyofanywa katika Mfuko yalipelekea kupanuka kwa wigo wa uanachama na hivyo kuongezeka kwa idadi ya wanachama kufikia 536,829 (sawa na wanufaika 2,963,269) mwaka 2012/13 kutoka wanachama 474,760 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 13.1. Aidha, Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya ulipewa jukumu la kusimamia Mfuko wa Afya ya Jamii. Mwaka 2012/13, idadi ya kaya zilizo wanachama wa Mfuko wa Afya ya Jamii ilipungua kwa asilimia 15.3 kufikia 543,621 (sawa na wanufaika 3,261,726) kutoka kaya 641,753 mwaka 2011/12. Upungufu huu ulitokana na baadhi ya kaya kujitoa kufuatia kuwepo kwa hali ya upungufu wa madawa katika baadhi ya vituo vya kutolea huduma za

afya pamoja na usimamizi hafifu wa vyombo vya usimamizi kwenye ngazi ya Halmashauri.

136. Hadi kufikia Juni 2013, Mfuko ulikuwa unahudumia jumla ya wanufaika 6,225,022 ikilinganishwa na wanufaika 6,353,312 waliohudumiwa mwaka 2011/12, sawa na upungufu wa asilimia 2.0. Hii ilitokana na kupungua kwa idadi ya wanachama wa Mfuko wa Afya ya Jamii. Aidha, katika kipindi hicho, mafao yaliyotolewa kwa wanufaika wa Mfuko yalikuwa shilingi milioni 97,924.61 ambazo ni sawa na asilimia 94.3 ya madai ya shilingi milioni 103,800.09.

137. Mwaka 2012/13, Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya uliendelea kukusanya mapato yake kutoka katika sehemu kuu tatu ambazo ni; michango inayotokana na makato ya mishahara ya wanachama; mapato yatokanayo na vitega uchumi; na mapato mengineyo. Sehemu kubwa ya mapato ya Mfuko yanatokana na michango ya wanachama ambapo iliongezeka na kufikia shilingi milioni 207,502.1 kutoka shilingi milioni 163,457.46 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 26.9. Hii ilitokana na kuongezeka kwa idadi ya wanachama na marekebisho ya mishahara ya wafanyakazi. Mapato yanayotokana na thamani ya uwekezaji katika vitega uchumi vya Mfuko yaliongezeka kwa asilimia 43.9 kutoka shilingi milioni 38,034.64 mwaka 2011/12 hadi shilingi milioni 54,739.24. Vile vile, mapato mengineyo ya Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya yaliongezeka na kufikia shilingi milioni 2,291.78 mwaka 2012/13 kutoka shilingi milioni 1,417.87 mwaka 2011/12. Pia Mfuko ulipokea kiasi cha shilingi milioni 2,000 kutoka Serikalini kwa ajili ya uendeshaji wa shughuli za Mfuko wa Afya wa Jamii.

138. Mwaka 2012/13, Mfuko ulikuwa na ongezeko la vituo vya afya 411 vilivyosajiliwa kwa kipindi cha mwaka mzima. Ongezeko hilo limepelekea Mfuko wa Taifa ya Bima Afya kuwa na jumla ya vituo vilivyosajiliwa 5,837 hadi kufikia Juni 2013, ikilinganishwa na vituo 5,426 vilivyosajiliwa hadi kufikia mwaka 2011/12. Kati ya vituo vilivyosajiliwa 2012/13, vituo 4,662 sawa na asilimia 79.8 vilikuwa vituo vya Serikali; vituo 612 (10.5%) madhehebu ya dini; vituo 566 (9.7%) mashirika yasiyo ya kiserikali na maduka ya dawa.

Jedwali Na.5.5: Jumla ya Vituo vya Afya Vilivyosajiliwa

Aina ya Kituo	2010/11	2011/12	2012/13	Ukuaji (%)
Zahati	4,555	4,242	4,513	6.39
Vituo vya Afya	552	549	591	7.65
Hospitali	235	232	238	2.5
Maduka ya dawa	331	403	495	22.83
Jumla	**5,673**	**5,426**	**5,837**	**7.6**

Chanzo: Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya

Mamlaka ya Usimamizi wa Shughuli za Bima Tanzania

139. Mwaka 2013, idadi ya kampuni zilizosajiliwa kufanya biashara ya bima nchini iliongezeka na kufikia 30 kutoka kampuni 28 zilizosajiliwa mwaka 2012. Vile vile, kampuni zilizosajiliwa kufanya biashara ya uwakala wa bima zilifikia 400, na kampuni 100 zilisajiliwa kufanya biashara ya udalali wa bima nchini.

140. Mwaka 2013, mauzo ya bima yalifikia shilingi bilioni 481.7 ikilinganishwa na shilingi bilioni 415.6 zilizouzwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 15.9. Kati ya mauzo hayo, shilingi bilioni 51.7 (asilimia 10.7) zilikuwa za bima ya maisha na shilingi bilioni 430 (asilimia 89.3) zilikuwa za bima ya kawaida. Sababu zilizopelekea ukuaji wa mauzo ya bima ni kuongezeka kwa uelewa wa umma juu ya umuhimu wa kukata bima kufuatia utoaji wa elimu ya bima kwa wananchi pamoja na kuongezeka kwa madai ya bima.

Jedwali Na. 5.6: Mauzo ya Bima kwa Mwaka 2008 – 2013 (Sh. Bilioni)

Mauzo	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bima za Kaiwaida	**164.497**	**209.559**	**255.7**	**305.3**	**367.6**	**430.04**
Ukuaji	17.4%	27.4%	22.04%	19.4%	20.4%	17.0%
Mchango kwa jumla ya mauzo	86.2%	90.6%	89.10%	89.20%	88.50%	89.30%
Bima za Maisha	**26.338**	**21.678**	**31.2**	**36.8**	**48.0**	**51.7**
Ukuaji	31.1%	-17.7%	44.0%	17.9%	30.4%	7.7%
Mchango kwa jumla ya mauzo	13.8%	9.4%	10.88%	10.80%	11.50%	10.70%
Jumla ya Mauzo	**190.835**	**231.237**	**287.0**	**342.1**	**415.6**	**481.73**
Ukuaji	19.3%	21.2%	24.1%	19.2%	21.5%	15.9%

Chanzo: Mamlaka ya Usimamizi wa Shughuli za Bima

141.Mwaka 2013, madai ya bima za kawaida kutoka kwa wateja yaliongezeka na kufikia shilingi bilioni 110.4 kutoka shilingi bilioni 96.6 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 14.3. Vile vile, madai ya bima za maisha yaliongezeka kutoka shilingi bilioni 14.4 mwaka 2012 hadi shilingi bilioni 15.2 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 5.6. Hii ilitokana na kuongezeka kwa ufanisi kwenye makampuni ya bima na kupungua kwa urasimu katika ufuatiliaji wa madai ya bima.

142.Mwaka 2013, thamani ya mali za makampuni ya bima iliongezeka kwa asilimia 12.0 kufikia shilingi bilioni 504.6 kutoka shilingi bilioni 450.5 mwaka 2012. Ongezeko hili lilitokana na kukua kwa biashara ya bima na kuongezeka kwa uwekezaji wa ada za bima katika amana za Serikali na mabenki. Aidha, thamani ya madeni ya makampuni ya bima iliongezeka na kufikia shilingi bilioni 360.1 kutoka shilingi bilioni 317.8 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 13.3. Madeni ya makampuni ya bima yaliongezeka kutokana na ukuaji wa mauzo ambao ulipelekea kampuni kutenga fedha za kutosha kwa ajili ya kulipa fidia zinazotarajiwa. Mwenendo huu umepelekea makampuni ya bima kuwa na ziada ya mali zenye thamani ya shilingi bilioni 144.5 ikilinganishwa na shilingi bilioni 132.7 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 8.9.

Jedwali Na. 5.7: Thamani ya Mali na Madeni ya Kampuni za Bima (Sh.Bln)

Mali na Madeni	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Jumla ya Mali	**289.456**	**320.611**	**355.7**	**416.1**	**450.5**	**504.6**
Ukuaji	26.6%	10.8%	10.9%	17.0%	8.3%	12.0%
Jumla ya Madeni	**202.238**	**219.022**	**247.8**	**289.3**	**317.8**	**360.1**
Ukuaji	34.2%	8.3%	13.1%	16.7%	9.9%	13.3%
Ziada ya Mali	**87.218**	**101.589**	**108**	**126.9**	**132.7**	**144.5**
Ukuaji	9.0%	16.5%	6.3%	17.5%	4.6%	8.9%

Chanzo: Mamlaka ya Usimamizi wa Shughuli za Bima

Maendeleo ya Masoko ya Mitaji na Dhamana

143. Mwaka 2013, Soko la Hisa la Dar es Salaam lilianzisha dirisha maalum kwa ajili ya kukuza na kuimarisha masoko ya wajasiriamali wadogo. Hali hii inatoa fursa za uwekezaji kwa wajasiriamali wadogo, ikiwa ni pamoja na kujiandikisha na kuwekeza mitaji yao (IPOs) katika soko la hisa. Benki ya Maendeleo imeshakaribisha uwekezaji kupitia ununuzi wa hisa zake chini ya mpango huu. Hadi kufikia Desemba 2013, wawekezaji waliosajiliwa na soko la hisa walifikia 192,391 ambapo wawekezaji wa ndani ya nchi walikuwa 191,324 na wa nje ya nchi walikuwa 467.

144. Hadi kufikia Desemba 2013, kampuni 18 zilikuwa zimeorodheshwa katika Soko la Hisa la Dar es Salaam ikilinganishwa na kampuni 17 zilizokuwa zimeorodheshwa katika kipindi kama hicho mwaka 2012. Hii ilitokana na kuorodheshwa kwa Benki ya Maendeleo iliyoanzishwa mwaka 2013. Kati ya hizo, kampuni za ndani ni 12 na za nje ni sita. Aidha, hadi Desemba 2013, thamani ya hisa zote zilizoorodheshwa katika soko la Hisa la Dar es Salaam zilifikia shilingi bilioni 16,464.3, ikiwa ni ongezeko la asilimia 24.8 ikilinganishwa na shilingi bilioni 13,197.3 Desemba 2012. Ongezeko hili lilitokana na kupanda kwa bei ya hisa za kampuni za TBL kwa asilimia 176; NMB (asilimia 130); kampuni ya sigara (asilimia 99); benki ya CRDB (asilimia 75); na SWISSPORT (asilimia 54).

145. Mwaka 2013, jumla ya hisa zenye thamani ya shilingi bilioni 252.4 ziliuzwa na kununuliwa ikilinganishwa na hisa zenye thamani ya shilingi bilioni 50.43 zilizouzwa na kununuliwa mwaka 2012. Ongezeko hili lilitokana na

kupunguza muda wa uhawilishaji na malipo ya dhamana toka siku tano mpaka tatu; kuongezeka kwa muda wa soko toka masaa mawili mpaka manne; na kuongezeka kwa uelewa juu ya masoko ya mitaji na dhamana.

146. Mwaka 2013, hatifungani zenye thamani ya jumla ya shilingi bilioni 3,635.4 ziliuzwa katika soko la hisa ikilinganishwa na shilingi bilioni 2,924.34 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 24.3. Hatifungani za Serikali Kuu na hatifungani za hazina ziliuzwa katika soko la pili, wakati hatifungani za kampuni ziliuzwa na kununuliwa kwenye Soko la Hisa la Dar es Salaam.

Jedwali Na. 5.8: Hatifungani za Soko la Hisa la Dar es Salaam (Sh. Biln)

Aina ya Hisa	2012	2013	Ukuaji (%)
Hatifungani za Serikali Kuu	2,606.88	3,290.51	26.2%
Hatifungani za Hazina	241.77	302.29	25.0%
Hatifungani za Kampuni	75.67	42.57	-43.7%
Jumla	**2,924.32**	**3,635.37**	**24.3%**

Chanzo: Soko la Hisa la Dar es Salaam

Benki ya Posta

147. Mwaka 2013, Benki ya Posta Tanzania ilitekeleza miradi mbali mbali yenye lengo la kuongeza uwezo na ubora wa utoaji huduma. Maeneo yaliopewa kipaumbele ni pamoja na: ukarabati wa matawi; mradi wa TPB popote; ukuzaji wa mtaji; na kushirikisha vyombo vingine katika kutoa huduma. Katika kipindi hicho, amana za wateja ziliongezeka na kufikia shilingi milioni 169,297 kutoka shilingi milioni 138,287 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 22.4. Ongezeko hili lilitokana na kupanuka kwa wigo wa kutoa huduma.

148. Mwaka 2013, thamani ya uwekezaji katika dhamana za Serikali iliongezeka na kufikia shilingi milioni 45,735 kutoka shilingi milioni 38,146 zilizowekezwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 19.9. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa viwango vya riba kwenye dhamana pamoja na kuanzisha uwekezaji kwenye dhamana binafsi. Thamani ya mikopo iliyotolewa na Benki ya Posta ilikuwa shilingi milioni 117,539, sawa na ukuaji wa asilimia 22.5 kutoka shilingi milioni 95,914 mwishoni mwa mwaka 2013. Hii ilitokana na

maboresho yaliyofanyika katika mfumo wa ukusanyaji wa mikopo yenye lengo la kuhakikisha kwamba wadaiwa wanarejesha mikopo kwa wakati ili iweze kutumika kukopesha wengine. Aidha, mwaka 2013, Benki ya Posta ilianzisha aina mpya ya mikopo kwa ajili ya wafanyakazi ambapo hadi Desemba 2013 mikopo iliyotolewa ilikuwa na thamani ya jumla ya shilingi milioni 5,049.

Jedwali Na. 5.9: Thamani ya Rasilimali katika Dhamana (Shilingi milioni)

Kitega Uchumi	31/12/2010	31/12/2011	31/12/2012	31/12/2013
Dhamana za Serikali za muda mfupi (Bills)	16,876	16,113	10,000	15,894
Dhamana za Serikali	26,036	33,348	28,146	29,404
Dhamana binafsi				437
Jumla ya dhamana	**42,912**	**49,461**	**38,146**	**45,735**
Badiliko (%)	**-**	**15.3%**	**(22.9%)**	**19.9%**

Chanzo: Benki ya Posta Tanzania

Jedwali Na. 5.10: Thamani ya Mikopo ya Benki (Shilingi milioni)

Aina ya Mkopo	31/12/2010	31/12/2011	31/12/2012	31/12/2013
Mikopo ya Biashara	4,338	4,665	6,589	7,655
Mikopo ya Watumishi	58,857	57,892	85,113	95,444
Mikopo midogo midogo	1,634	1,525	4,106	7,471
Mikopo ya Uwezeshaji	255	413	106	1,920
Mikopo ya Wafanyakazi				5,049
Jumla	**65,084**	**64,495**	**95,914**	**117,539**
Badiliko (%)	**-**	**(0.9)**	**48.7**	**22.5**

Chanzo: Benki ya Posta Tanzania

149. Mwaka 2013, mapato ya Benki yalikuwa shilingi milioni 38,359 ikiwa ni ongezeko la asilimia 25.4, kutoka shilingi milioni 30,587 mwaka 2012. Ongezeko hilo lilitokana na: usimamizi madhubuti wa matumizi ya benki; kupanuka kwa uwekezaji katika mikopo; na kuongezeka kwa wigo wa huduma pamoja na aina ya huduma zinazotolewa na Benki.

MWENENDO WA KARADHA NA UJAZI WA FEDHA - TANZANIA BARA

Jedwali Na. 27

Sh. Bilioni

	Kipindi kinachoishia mwezi Desemba						Badiliko 2012-2013	
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Kiasi	%
Fedha ya msingi (M0)	**2,276.4**	**3,009.1**	**3,497.8**	**4,111.9**	**4,525.6**	**5,027.8**	**502.2**	**11.1%**
Ujazi wa fedha, kwa tafsiri finyu (M1)	**3,158.3**	**3,590.8**	**4,521.4**	**5,572.0**	**6,538.6**	**7,218.1**	**679.6**	**10.4%**
Amana za Akiba na za muda maalum	2,310.2	3,012.6	3,520.7	3,676.0	4,186.0	4,672.4	**486.5**	**11.6%**
Ujazi wa fedha, kwa tafsiri pana (M2)	**5,468.5**	**6,603.4**	**8,042.2**	**9,247.9**	**10,724.5**	**11,890.6**	**1,166.0**	**10.9%**
Amana za fedha za kigeni	1,990.3	2,176.7	2,970.5	3,773.4	3,922.6	4,216.2	**293.6**	**7.5%**
Ujazi wa fedha kwa tafsiri pana zaidi (M3)	**7,458.8**	**8,780.1**	**11,012.7**	**13,021.3**	**14,647.1**	**16,106.8**	**1,459.7**	**10.0%**
Rasilimali halisi katika fedha za kigeni kwenye benki (Net foreign assets)	**4,086.8**	**4,939.5**	**6,125.6**	**6,273.6**	**6,396.0**	**6,576.3**	**180.3**	**2.8%**
Rasilimali halisi katika fedha za ndani kwenye benki (Net domestic assets)	**3,372.0**	**3,840.6**	**4,887.1**	**6,747.7**	**8,251.1**	**9,530.4**	**1,279.4**	**15.5%**
Karadha Nchini	6,753.9	7,857.6	9,522.8	10,958.1	13,719.0	16,293.0	**2,574.0**	**18.8%**
Madai halisi kwa serikali kuu	-335.0	128.4	806.7	1,471.3	2,019.4	2,554.6	**535.2**	**26.5%**
Mikopo kwa serikali kuu	2,197.8	2,865.8	3,531.0	3,335.7	4,708.6	5,900.4	**1,191.7**	**25.3%**
Mikopo kwa sekta isiyo serikali	4,556.2	4,991.9	5,991.8	7,622.3	9,010.4	10,392.7	**1,382.3**	**15.3%**
Rasilimali nyinginezo (Other Items Net)	-849.2	-1,279.6	-1,911.4	-2,345.9	-2,778.7	-3,416.8	**-638.1**	**23.0%**

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

VIWANGO VYA UKUAJI WA KARADHA NA UJAZI WA FEDHA - TANZANIA BARA

Jedwali Na. 28

	Kipindi kinachoishia mwezi Desemba									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Fedha ya msingi (M0)	**21.1%**	**28.5%**	**17.1%**	**24.9%**	**21.1%**	**32.2%**	**16.2%**	**17.6%**	**10.1%**	**11.1%**
Ujazi wa fedha, kwa tafsiri finyu (M1)	**22.7%**	**31.8%**	**12.0%**	**29.1%**	**21.9%**	**13.7%**	**25.9%**	**23.2%**	**17.3%**	**10.4%**
Amana za Akiba na za muda maalum	15.3%	37.2%	23.8%	24.6%	28.1%	30.4%	16.9%	4.4%	13.9%	11.6%
Ujazi wa fedha, kwa tafsiri pana (M2)	**19.8%**	**33.9%**	**16.7%**	**27.2%**	**24.4%**	**20.8%**	**21.8%**	**15.0%**	**16.0%**	**10.9%**
Amana za fedha za kigeni	1.1%	36.9%	32.5%	7.0%	8.8%	9.4%	36.5%	27.0%	4.0%	7.5%
Ujazi wa fedha kwa tafsiri pana zaidi (M3)	**13.5%**	**34.8%**	**21.5%**	**20.5%**	**19.8%**	**17.7%**	**25.4%**	**18.2%**	**12.5%**	**10.0%**
Rasilimali halisi katika fedha za kigeni kwenye benki (Net foreign assets)	**8.5%**	**6.7%**	**35.7%**	**0.7%**	**12.2%**	**20.9%**	**24.0%**	**2.4%**	**2.0%**	**2.8%**
Rasilimali halisi katika fedha za ndani kwenye benki (Net domestic assets)	**37.6%**	**142.1%**	**-2.4%**	**66.9%**	**30.6%**	**13.9%**	**27.2%**	**38.1%**	**22.3%**	**15.5%**
Karadha Nchini	24.1%	47.7%	23.4%	31.7%	24.6%	16.3%	21.2%	15.1%	25.2%	18.8%
Madai halisi kwa serikali kuu	150.7%	-170.6%	-247.1%	13.2%	4.7%	-138.3%	528.4%	82.4%	37.3%	26.5%
Mikopo kwa serikali kuu	14.3%	77.7%	7.5%	25.7%	-3.2%	30.4%	23.2%	-5.5%	41.2%	25.3%
Mikopo kwa sekta isiyo serikali	32.3%	26.0%	39.6%	36.4%	44.6%	9.6%	20.0%	27.2%	18.2%	15.3%
Rasilimali nyinginezo (Other Items Net)	-5.5%	-32.4%	84.3%	-48.0%	240.1%	50.7%	49.4%	22.7%	18.5%	23.0%

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

MWENENDO WA VIWANGO VYA UBADILISHAJI KATI YA SHILINGI NA DOLA YA MAREKANI

Jedwali Na.29

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Shs/Dola mwisho wa mwaka	1,165.51	1,261.64	1,132.09	1,280.30	1,313.29	1,453.54	1,566.66	1,571.62	1578.57
Badiliko la thamani ya shilingi (%)	11.8	8.2	-10.3	13.1	2.6	10.7	7.8	0.3	0.4
Shs/Dola wastani wa mwaka	1,132.23	1,254.17	1,239.04	1,206.32	1,307.23	1,401.79	1,557.44	1,571.70	1598.6
Badiliko la wastani wa thamani ya shilingi (%)	3.9	10.8	-1.2	-2.6	8.4	7.2	11.1	0.9	1.7

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

MIKOPO YA BENKI ZA BIASHARA KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI

Jedwali Na. 30

Aina ya Shughuli	Kipindi kinachoishia mwezi Desemba (Sh. Milioni)						Ukuaji (%)	Mchango (%)
	2008	2009	2010	2011	2012	2013		
Uzalishaji katika Kilimo	515936.0	467097.1	691210.3	912331.8	938915.0	965140.6	2.8	9.5
Huduma za Kifedha	122001.1	105843.7	142600.1	177691.8	231269.4	251255.0	8.6	2.5
Madini na Uchimbaji Mawe	37727.8	18926.3	33943.7	39175.7	55158.0	96739.0	75.4	1.0
Viwanda	612670.6	565775.5	786470.6	928746.6	991795.9	1160593.7	17.0	11.4
Majengo na Ujenzi	142992.8	148713.4	182071.6	320938.2	410748.0	514408.4	25.2	5.1
Uchukuzi na Mawasiliano	320600.6	457407.2	533990.3	545243.5	610053.9	727538.0	19.3	7.2
Biashara	737105.8	926626.3	1014177.8	1523962.2	1843242.7	2162191.4	17.3	21.3
Utalii	29165.5	27097.6	37665.7	49730.4	60152.3	113394.5	88.5	1.1
Mahoteli na Migahawa	150978.4	187204.6	263046.3	361039.7	363033.4	371008.5	2.2	3.7
Umeme	183487.0	193609.6	156528.3	166672.8	338035.1	403022.7	19.2	4.0
Watu Binafsi	928510.5	1063142.9	1242763.5	1557495.5	1778743.2	1744954.0	-1.9	17.2
Sekta Nyinginezo	595294.9	644369.9	713954.0	815729.5	1101473.5	1643118.0	49.2	16.2
Jumla	**4376471.1**	**4805814.0**	**5798422.1**	**7398757.6**	**8722620.4**	**10153363.7**	**16.4**	**100.0**

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

MWENENDO WA AMANA KATIKA BENKI ZA BIASHARA

Jedwali Na.31 — **Sh. Bilioni**

	Kipindi Kinachoishia mwezi Desemba													Badiliko
	2001	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2011/12 (%)**
Amana za Sekta Binafsi														
Amana za Hundi/Zinazaohamishika	339.8	441.4	541.7	662.3	898.1	969.5	1,424.8	1,715.7	2,019.4	2,617.9	3,329.5	4,114.4	4,442.2	8.0
Amana za Akiba na za Muda Maalum	548.5	623.3	735.1	848.9	1,165.9	1,444.5	1,803.9	2,307.9	3,011.9	3,505.2	3,664.2	4,113.7	4,664.7	13.4
Amana za fedha za kigeni	563.3	764.3	921.3	934.8	1,289.0	1,709.9	1,828.6	1,989.3	2,158.8	2,926.4	3,722.0	3,882.4	4,216.0	8.6
Jumla	**1,451.6**	**1,828.9**	**2,198.1**	**2,446.0**	**3,353.0**	**4,123.9**	**5,057.3**	**6,012.9**	**7,190.1**	**9,049.5**	**10,715.8**	**12,110.5**	**13,323.0**	10.0
Amana za Serikali	80.0	102.8	125.2	152.1	206.6	230.1	325.2	401.7	662.6	699.3	626.6	736.8	792.6	7.6
Jumla za Amana zote	**1,531.5**	**1,931.7**	**2,323.3**	**2,598.0**	**3,559.6**	**4,354.0**	**5,382.5**	**6,414.5**	**7,852.7**	**9,748.8**	**11,342.4**	**12,847.3**	**14,115.5**	9.9

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

VIWANGO VYA WASTANI WA RIBA

Jedwali Na. 32 — **Asilimia**

Aina ya Riba	Kipindi Kinachoishia Mwezi Desemba										
	2003	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**
Riba ya Benki Kuu (Bank rate)	12.34	14.42	19.33	20.07	16.40	15.99	3.70	7.58	12.00	12.00	16.00
Riba za Amana											
Amana za akiba	2.45	2.60	2.60	2.59	2.65	2.74	2.83	2.43	2.90	2.88	3.04
Amana za muda maalum	3.87	4.39	5.28	7.17	8.37	6.63	6.36	6.09	7.12	8.67	8.71
Riba za mikopo											
Mikopo ya muda mfupi hadi mwaka mmoja	15.65	14.23	15.65	15.67	15.01	13.56	13.96	14.37	13.78	14.09	13.78
Mikopo ya muda wa kati na mrefu	13.83	14.80	14.98	16.36	15.31	16.05	14.38	14.92	14.21	15.68	16.01
Riba za Hawala za Hazina											
Siku 91	7.57	9.63	14.70	14.39	9.90	11.20	6.06	5.24	12.61	11.89	13.62
Siku 182	7.61	9.87	14.71	14.95	10.15	12.13	6.59	6.20	16.39	12.96	15.46
Siku 364	7.93	10.67	15.72	15.61	12.95	12.79	8.83	7.67	18.66	13.69	15.63

Chanzo:Benki Kuu ya Tazania

SURA YA 6

RASILIMALI WATU

Idadi ya Watu

150. Mwaka 2013, idadi ya watu Tanzania ilikadiriwa kuwa 46,170,150 ikilinganishwa na watu 44,928,923 mwaka 2012. Kati ya hao, Tanzania Bara ilikadiriwa kuwa na watu 44,827,757 sawa na asilima 97.1 ya watu wote na Tanzania Zanzibar watu 1,342,394. Aidha, mchanganuo wa watu kwa jinsia unaonesha kuwa wanawake walikuwa 23,058,933 sawa na asilimia 51.3 ya watu wote na wanaume walikuwa 21,869,990 sawa na asilimia 48.7. Makadirio haya yalitokana na maoteo ya Sensa ya Watu na Makazi ya Mwaka 2012 ya ukuaji wa idadi ya watu kwa wastani wa asilimia 2.7 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 2.9 kwa mujibu wa Sensa ya Watu na Makazi ya mwaka 2002.

Mgawanyiko wa Watu Kimkoa

151. Mwaka 2013, mkoa wa Dar es salaam ulikuwa na idadi kubwa zaidi ya watu ikilinganishwa na mikoa mingine, ukiwa na takribani watu 4,617,000 sawa na asilimia 10.0 ya watu wote Tanzania Bara. Mkoa wa Mwanza ndio uliofuatia kwa kuwa na watu 2,856,258 (asilimia 6.4); na Mbeya watu 2,781,971 (asilimia 6.2). Idadi kubwa ya watu katika mkoa wa Dar es salaam ilitokana na ongezeko kubwa la idadi ya watu wanaohamia kutoka mikoa mingine. Aidha, mkoa wa Katavi ulikuwa na watu 583,160 (asilimia 1.3) ambayo ni idadi ndogo zaidi ya watu ikilinganishwa na mikoa mingine ya Tanzania Bara. Kwa upande wa Tanzania Zanzibar, mkoa uliokuwa na idadi kubwa zaidi ya watu ni Mjini Magharibi (619,144), sawa na asilimia 46.12 ya watu wote Tanzania Zanzibar na mkoa uliokuwa na idadi ndogo zaidi ya watu ni Kusini Unguja uliokuwa na watu 117,923 sawa na asilimi 8.8.

152. Msongamano wa watu Tanzania Bara ulikuwa watu 51 kwa kilometa moja ya mraba, huku kukiwa na tofauti kimkoa. Kwa Tanzania Bara, msongamano wa watu ulikuwa mkubwa zaidi kwa Mkoa wa Dar es Salaam uliokuwa na watu 3,314 kwa kilometa moja ya mraba ikifuatiwa na Mwanza (145), Kilimanjaro (126) na Kagera (89). Aidha, Mkoa uliokuwa na idadi ndogo ya watu kwa kilometa ya mraba ulikuwa mkoa wa Lindi uliokuwa na watu 13 kwa kilometa

moja ya mraba ukifuatiwa na mikoa ya Rukwa na Njombe iliyokuwa na watu 15 kwa kilometa moja ya mraba. Kwa upande wa Zanzibar, Mkoa wa Mjini Magharibi ulikuwa na msongamano mkubwa wa watu 2,692 wakati ambapo Mkoa wa Kusini Unguja ulikuwa na idadi ndogo zaidi ya watu 138 kwa kilometea moja ya mraba. Kwa wastani, msongamano wa watu Tanzania ulikuwa watu 52 kwa kilometa moja ya mraba.

Jedwali Na. 6.1: Matokeo ya Sensa ya Watu na Makazi ya Mwaka 2012

Mkoa	Idadi ya Watu			Wastani wa Ongezeko la Idadi ya Watu (2002 - 2012)	Msongamano wa Watu kwa kilometa moja ya Mraba	Wastani wa Idadi ya Watu kwa Kaya	Uwiano wa Kijinsi
	Jumla	Wanaume	Wanawake				
Tanzania	**44,928,923**	**21,869,990**	**23,058,933**	**2.7**	**51**	**4.8**	**95**
Tanzania Bara	**43,625,354**	**21,239,313**	**22,386,041**	**2.7**	**49**	**4.8**	**95**
Dodoma	2,083,588	1,014,974	1,068,614	2.1	50	4.6	95
Arusha	1,694,310	821,282	873,028	2.7	45	4.5	94
Kilimanjaro	1,640,087	793,140	846,947	1.8	124	4.3	94
Tanga	2,045,205	992,347	1,052,858	2.2	77	4.7	94
Morogoro	2,218,492	1,093,302	1,125,190	2.4	31	4.4	97
Pwani	1,098,668	537,826	560,842	2.2	34	4.3	96
Dar es Salaam	4,364,541	2,125,786	2,238,755	5.6	3,133	4	95
Lindi	864,652	414,507	450,145	0.9	13	3.8	92
Mtwara	1,270,854	599,648	671,206	1.2	76	3.7	89
Ruvuma	1,376,891	668,684	708,207	2.1	22	4.5	94
Iringa	941,238	452,052	489,186	1.1	27	4.2	92
Mbeya	2,707,410	1,297,738	1,409,672	2.7	45	4.3	92
Singida	1,370,637	677,995	692,642	2.3	28	5.3	98
Tabora	2,291,623	1,129,730	1,161,893	2.9	30	6	97
Rukwa	1,004,539	487,311	517,228	3.2	44	5	94
Kigoma	2,127,930	1,028,994	1,098,936	2.4	57	5.7	94
Shinyanga	1,534,808	750,841	783,967	2.1	81	5.9	96
Kagera	2,458,023	1,205,683	1,252,340	3.2	97	4.7	96
Mwanza	2,772,509	1,360,381	1,412,128	3	293	5.7	96
Mara	1,743,830	840,020	903,810	2.5	80	5.6	93
Manyara	1,425,131	717,085	708,046	3.2	32	5.2	101
Njombe	702,097	329,359	372,738	0.8	15	4.1	88
Katavi	564,604	279,682	284,922	3.2	28	5.5	98
Simiyu	1,584,157	759,891	824,266	1.8	63	6.9	92
Geita	1,739,530	861,055	878,475	2.6	81	6.1	98
Tanzania Zanzibar	**1,303,569**	**630,677**	**672,892**	**2.8**	**530**	**5.1**	**94**
Kaskazini Unguja	187,455	92,114	95,341	3.2	399	4.8	97
Kusini Unguja	115,588	57,880	57,708	2	135	4.4	100
Mjini Magharibi	593,678	283,590	310,088	4.2	2,581	5.2	91
Kaskazini Pemba	211,732	103,222	108,510	1.3	369	5.3	95
Kusini Pemba	195,116	93,871	101,245	1.1	588	5.4	93

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

Nguvukazi na Ajira

153. Mwezi Julai 2013, Serikali ilizindua taarifa ya matokeo ya Utafiti wa Ajira na Mapato (*Employment and Earnings Survey*) uliofanyika mwaka 2012. Kwa mujibu wa matokeo ya Utafiti huo uliohusisha sekta rasmi peke yake yalionesha kuwa ajira nchini ziliongezeka kwa asilimia 13.8 kufikia 1,550,018 ikilinganishwa na ajira 1,362,559 kutokana na Utafiti kama huo uliofanyika mwaka 2011. Utafiti huu ulionesha kuna ongezeko la ajira za masharti ya muda mrefu kutoka ajira 1,102,473 mwaka 2011 hadi kufikia 1,323,733 mwaka 2012. Ajira za muda mfupi zilipungua kwa asilimia 13 kutoka 260,086 mwaka 2011 hadi kufikia 226,285 mwaka 2012. Kupungua kwa ajira za masharti ya muda mfupi kunamaanisha kuongezeka kwa kazi za staha, ambazo zinakuwa na maslahi mazuri ikijumuisha masuala ya hifadhi ya jamii, likizo, na bima za afya. Aidha, uwiano wa ajira kati ya sekta binafsi na sekta ya umma ulionesha kuwa sekta binafsi ilitoa nafasi nyingi za ajira (asilimia 64.2) ikilinganishwa na sekta ya umma (asilimia 35.8). Vile vile, uwiano wa ajira kwa jinsia haukuwa na mabadiliko makubwa kwani wanawake walikuwa ni asilimia 37.3 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 37.8 mwaka 2011 wakati ajira za wanaume zilishuka na kufikia asilimia 62.7 kutoka asilimia 62.2 katika kipindi hicho. Matokeo ya Utafiti huo yalizidi kubainisha kuwa, kati ya ajira 1,550,018 zilizokuwepo katika mwaka 2012, kulikuwa na vijana wenye umri wa miaka 15-24 wapatao 37,972 waliokuwa kwenye ajira, sawa na asilimia 2.4 ya ajira zote. Hii ni kutokana na kuwa sehemu kubwa ya vijana wa umri huo wanakuwa bado wako shuleni/vyuoni.

Jedwali Na 6.2: Mchanganuo wa Jumla ya Ajira kwa Jinsia

Waajiriwa	Mwaka		
	2010	**2011**	**2012**
Wanaume	810,427	845,569	947,545
Wanawake	465,883	513,527	564,501
Chini ya Miaka 18	672	3,463	37,927
Jumla	**1,276,982**	**1,362,559**	**1,550,018**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

154. Sekta ya ulinzi na utawala iliendelea kutoa mchango mkubwa katika ajira ingawa mchango wake ulipungua kufikia asilimia 18.5 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 23.4 mwaka 2011. Sekta ya viwanda ilifuatia ambapo

mchango katika ajira uliongezeka kufikia asilimia 16.8 mwaka 2012 kutoka asilimia 13.9 mwaka 2011 na elimu imechangia asilimia 16.4 ikilinganishwa na asilimia 11.3 mwaka 2011. Mwaka 2012, sekta ya ulinzi na utawala iliajiri watu 286,327; sekta ya viwanda watu 260,974; na sekta ya elimu watu 254,538 ikilinganishwa na ajira 318,210; 188,403; na 154,528 mwaka 2011 kwa mtiririko huo.

Jedwali Na. 6.3: Mchanganuo wa Ajira kwa Mikoa (% ya Mchango)

Mkoa	Sekta Binafsi			Sekta ya Umma			Jumla		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Dodoma	0.9	0.9	1.2	1.6	1.5	1.4	2.6	2.4	2.6
Arusha	4.0	4.3	4.2	1.2	1.1	1.1	5.2	5.4	5.3
Kilimanjaro	3.4	3.1	4.4	1.4	2.1	2.0	4.8	5.2	6.4
Tanga	2.1	2.2	3.0	1.7	1.8	1.8	3.8	4.0	4.8
Morogoro	8.4	10.6	6.0	3.8	3.5	3.1	12.2	14.1	9.1
Pwani	0.6	0.6	0.7	1.1	1.3	1.1	1.7	1.9	1.8
Dar es Salaam	25.7	25.5	25.8	7.2	8.1	7.2	32.9	33.6	33.0
Lindi	0.3	0.3	0.3	1.0	0.8	1.0	1.3	1.1	1.3
Mtwara	1.1	1.2	1.4	0.8	0.8	0.8	1.9	2.0	2.2
Ruvuma	0.7	1.1	1.2	0.9	0.8	0.8	1.6	1.9	2.0
Iringa	1.8	1.5	2.1	2.3	1.7	1.8	4.1	3.2	3.9
Mbeya	3.0	2.6	3.1	2.3	2.2	2.2	5.3	4.8	5.3
Singida	0.7	0.6	0.7	0.9	0.9	0.9	1.6	1.5	1.6
Tabora	0.6	0.3	0.5	1.2	1.3	1.3	1.9	1.6	1.8
Rukwa	0.3	0.4	0.4	0.7	0.4	0.7	1.0	0.8	1.1
Kigoma	0.5	0.8	0.9	1.1	0.9	1.1	1.6	1.7	2.0
Shinyanga	1.5	1.4	1.7	2.3	2.8	2.6	3.8	4.2	4.2
Kagera	1.0	1.1	1.1	0.9	1.2	1.1	1.8	2.3	2.2
Mwanza	4.9	3.1	3.2	1.8	1.7	1.8	6.8	4.8	5.0
Mara	0.7	0.7	1.2	1.6	1.5	1.4	2.3	2.2	2.5
Manyara	1.5	0.8	1.1	0.6	0.5	0.7	2.0	1.3	1.8
Jumla (%)	63.7	63.1	64.2	36.3	36.9	35.8	100.0	100.0	100
Jumla ya Ajira	**813,297**	**859,435**	**995,705**	**463,685**	**503,124**	**554,313**	**1,276,982**	**1,362,559**	**1,550,018**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

155. Mkoa wa Dar es salaam unaongoza katika kuajiri watu wengi katika sekta rasmi ambapo jumla ya watu 511,596 (sawa na asilimia 33) kati ya watu 1,550,018 wameajiriwa katika Mkoa wa Dar es Salaam mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 33.6 mwaka 2011. Hii inafuatiwa na Mkoa wa Morogoro ambapo wameajiriwa watu 141,416 ambao ni sawa na aslimia 9.1 na mkoa wa mwisho kwa kuajiri watu ni Rukwa wenye jumla ya ajira rasmi 17,557 sawa na asilimia 1.1.

156. Matokeo ya utafiti huo pia yalionesha kuwa jumla ya watu 74,474 waliajiriwa mwaka 2011/12 ikilinganishwa na watu 47,637 walioajiriwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 56.3.Kati ya hao, wanaume walikuwa 45,835 na wanawake 28,639 (asilimia 38.5). Kwa upande wa aina ya ajira, idadi kubwa ya walioajiriwa walikuwa katika kada za mafundi na wataalam washiriki ambao walikuwa 31,191 (sawa na asilimia 41.9 ya waajiriwa wote) wakifuatiwa na watoa huduma ambao walikuwa 19,594 (asilimia 26.3) na Wataalamu (Professionals) ajira 12,134 sawa na asilimia 16.3. Sekta ya elimu iliongoza kwa kuajiri idadi kubwa ya wafanyakazi wapya katika kipindi cha mwaka 2012 ambao walikuwa 19,745, sawa na asilimia 26.5, ikifuatiwa na utengenezaji wa bidhaa na usindikaji viwandani wafanyakazi 16,703 sawa na asilimia 22.4. Aidha, utafiti ulibaini kuwa kulikuwa na fursa za ajira 126,073 katika sekta rasmi mwaka 2012, nyingi (asilimia 60.5) zikiwa za kitaalam.

157. Mwaka 2013, Wakala wa Huduma za Ajira Tanzania (TaESA) uliandikisha jumla ya watafuta kazi 1,707 ikilinganishwa na watafuta kazi 1,625 walioandikishwa mwaka 2012. Kati ya watafuta kazi walioandikishwa mwaka 2013, watafuta kazi 683 waliunganishwa kwa waajiri wenye fursa za ajira. Wakala pia uliwaunganisha watanzania wanaotafuta kazi nje ya nchi kwa kuweka utaratibu madhubuti wa kuhakikisha kuwa wanaajiriwa bila kuwepo na aina yeyote ya unyanyashaji wala ubaguzi kwa kuzingatia Sheria za nchi na Miongozo ya Shirika la Kazi Duniani. Utaratibu huu umewezesha Wakala kwa kushirikiana na taasisi binafsi za ajira na Balozi katika nchi husika kupitia na kuridhia mikataba ya Watanzania 652 waliopata ajira kwenye nchi za Saudi Arabia, Falme za Nchi za Kiarabu, Oman, India, Denmark na Qatar.

158. Mwaka 2013, Wakala uliwatembelea waajiri 103 na kusajili nafasi 106 za kazi zenye fursa za ajira 366. Aidha, Wakala uliendelea kutoa mafunzo ya

kuwajengea uwezo watafuta kazi 350 ili waweze kuhimili ushindani na changamoto za soko la ajira. Mafunzo hayo yalihusu namna ya kubaini vyanzo vya taarifa juu ya fursa mpya za ajira kama vile matangazo kwenye magazeti, vyombo vya habari, tovuti, majarida na kuwatembelea waajiri; jinsi ya kuandika wasifu binafsi; jinsi ya kufanya vyema kwenye usaili na dondoo muhimu za kujibu vyema maswali ya usaili. Vile vile, Wakala ulikagua wakala binafsi za ajira zipatazo 43 ikilinganishwa na wakala binafsi 18 zilizokaguliwa mwaka 2012. Kati ya hizo, wakala 25 zilikidhi vigezo vya kutoa huduma za ajira.

IDADI YA WATU NCHINI TANZANIA KIMKOA: 2005-2013

Jedwali 33

Mkoa	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012**	2013
Dodoma	1786073	1896786	1951071	2004544	2058630	2111764	2163817	2083588	2127416
Arusha	1427904	1475489	1522975	1570394	1617728	1664780	1711624	1694310	1741396
Kilimanjaro	1435847	1503014	1535975	1569212	1602530	1635870	1669174	1640087	1669051
Tanga	1716271	1753284	1837661	1880389	1923468	1966908	2010480	2045205	2091341
Morogoro	1881113	1929087	1975160	2021713	2068426	2115275	2162197	2218492	2271310
Pwani	944145	968637	991586	1014968	1038654	1062574	1086658	1098668	1122685
Dar es Salaam	2799241	2801675	2881548	2961150	3040118	3118132	3194903	4364541	4617000
Lindi	816815	851764	869522	887434	905480	923607	941884	864652	872758
Mtwara	1176112	1220248	1246089	1271912	1297751	1323568	1349235	1270854	1286501
Ruvuma	1192680	1235161	1268738	1303330	1338800	1375017	1412084	1376891	1406411
Iringa	1553392	1617696	1649200	1679828	1709225	1737382	1764285	941238	951964
Mbeya	2201206	2346388	2423635	2502258	2581792	2662156	2743084	2707410	2781971
Singida	1150367	1222810	1258545	1294584	1330931	1367481	1404065	1370637	1402820
Tabora	1887507	2004115	2086048	2170926	2258664	2349374	2443049	2291623	2359642
Rukwa	1251697	1302278	1349579	1398866	1450118	1503184	1558200	1004539	1037259
Kigoma	1910592	1970750	1601020	1669078	1740111	1814158	1891173	2127930	2179598
Shinyanga	3060176	3277784	3411023	3549342	3692941	3841787	3998664	1534808	1566734
Kagera	2206814	2210217	2293093	2379637	2469904	2563870	2661671	2458023	2537021
Mwanza	3196714	3168904	3265729	3364378	3464566	3566263	3669380	2772509	2856258
Mara	1461270	1572068	1631031	1692449	1756442	1822866	1891907	1743830	1787279
Manyara	1141376	1198051	1241994	1288280	1337015	1388295	1441771	1425131	1471083
Njombe								702097	707698
Katavi								564604	583160
Simiyu								1584157	1613580
Geita								1739530	1785824
Tanzania Bara	**36197312**	**37526206**	**38291222**	**39474672**	**40683294**	**41914311**	**43169305**	**43625354**	**44827757**
Kaskazini Unguja	146221	155066	160175	165544	171150	177095	183209	187455	193551
Kusini Unguja	99678	103191	105456	107811	110183	112612	115035	115588	117923
Mjini Magharibi	441446	461759	447716	459502	471341	483205	495054	593678	619144
Kaskazini Pemba	196221	216174	224951	234142	243759	253999	264677	211732	214502
Kusini Pemba	186651	207348	216479	226055	236072	246601	257577	195116	197274
Zanzibar	**1070217**	**1143538**	**1154777**	**1193054**	**1232505**	**1273512**	**1315552**	**1303569**	**1342394**
Tanzania	**37267529**	**38669744**	**39445999**	**40667726**	**41915799**	**43187823**	**44484857**	**44928923**	**46170151**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

**Takwimu za matokeo ya sensa mwaka 2012

SEHEMU YA PILI

UENDELEZAJI SEKTA BINAFSI

SURA YA 7

UENDELEZAJI WA SEKTA BINAFSI

Uwekezaji Vitega Uchumi Nchini

159.Mwaka 2013, Kituo cha Uwekezaji Rasilimali kilisajili jumla ya miradi 885 yenye thamani ya Dola za Kimarekani bilioni 88.24 ikilinganishwa na miradi 869 yenye thamani ya dola bilioni 11.42 mwaka 2012. Ongezeko hili lilitokana na kusajiliwa kwa miradi mikubwa ya miundombinu ya reli na bandari. Miradi hiyo ilitoa fursa za ajira 202,487 ambazo ni ongezeko la asilimia 16.1 ikilinganishwa na fursa za ajira 174,412 mwaka 2012. Kati ya miradi hiyo 885 iliyosajiliwa mwaka 2013, miradi 417 (asilimia 47.1) inamilikiwa na watanzania, miradi 184 (asilimia 20.8) ni ya wageni na miradi 284 (asilimia 32.1) ni ya ubia. Aidha, miradi mipya miongoni mwa iliyosajiliwa mwaka.

Mgawanyiko wa Miradi Kisekta na Umiliki

160.Mwaka 2013, uwekezaji kisekta ulilenga kuinua miundombinu ambapo miradi yenye thamani ya Dola za Kimarekani bilioni 80 ilisajiliwa ili kutekeleza miradi mikubwa ya miundombinu ya bandari na reli. Sekta iliyofuata ilikuwa ya uzalishaji viwandani iliyokuwa na thamani ya Dola za Kimarekani bilioni 2.0 na sekta ya majengo ya biashara iliyokuwa na thamani ya dola bilioni 1.7.

Uwekezaji Mitaji ya Kigeni ya moja kwa moja

161.Mwaka 2013, thamani ya mitaji ya kigeni ya moja kwa moja ilikadiriwa kuwa Dola za Kimarekani milioni 1,879.4, sawa na ongezeko la asilimia 4.4 ikilinganishwa na dola milioni 1,799.6 mwaka 2012. Ongezeko hili lilitokana na uwekezaji mkubwa unaondelea katika sekta ndogo za gesi na petroli.

Jedwali Na.7.1 Thamani ya Uwekezaji Mitaji ya Kigeni yaMoja kwa Moja

Mwaka	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
Kiasi (Dola Milioni)	308.2	330.6	447.6	616.6	653.4	744	558.4	1800	1330	1799.6	1872.4

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

*Takwimu za Makadirio

Uboreshaji wa Mazingira Wezeshi kwa Sekta Binafsi

162. Mwaka 2013, Serikali iliendelea na juhudi za kuboresha mazingira wezeshi kwa sekta binafsi ili kuiwezesha kushiriki kikamilifu katika shughuli za kiuchumi. Katika kutekeleza hilo, Serikali iliandaa na kuratibu Sera ya Maendeleo ya Sekta Binafsi Tanzania kwa kuzingatia changamoto zilizopo na uzoefu wa nchi nyingine. Sambamba na hili, Serikali iliratibu na kusimamia urekebishaji wa mfumo uliopo katika sekta binafsi kwa lengo la kuufanya kuwa wa kisasa na wenye uwezo wa kutatua changamoto zinazojitokeza. Hatua nyingine zilizochukuliwa na Serikali katika kuboresha mazingira ya sekta binafsi ni pamoja na:

a) Uanzishaji na Ufungaji wa Biashara

163. Mwaka 2013, Serikali kupitia Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni, iliweka kwenye mtandao sampuli ya taarifa na maelezo muhimu yanayohitajika katika kuanzisha kampuni (*Memorandum and Article of Association Model*) kwa lengo la kuwarahisishia wafanyabiashara kuandaa taarifa hizo wenyewe. Hii imeondoa gharama kubwa iliyokuwa inalipwa kwa wataalam kwa ajili ya kuandaa nyaraka hizi. Sambamba na hili, Wakala umeanza kupokea maombi ya usajili wa majina ya biashara na makampuni kutoka mikoa yote ya Tanzania Bara kwa njia ya mtandao. Hatua hii pia imeondoa usumbufu kwa wafanyabiashara kusafiri kutoka mikoani kwenda makao makuu Dar es salaam kwa ajili ya usajili wa biashara na kampuni.

164. Mwaka 2013, Serikali iliondoa masharti ya kupitishia maombi ya leseni za biashara katika ofisi za afya na mipango miji kama kigezo cha kupata leseni. Udhibiti wa masharti ya afya, usalama na mazingira kwa sasa unatekelezwa nje ya taratibu za kupata leseni za biashara. Aidha, Serikali iliboresha masijala za wakala wa Usajili, Ufilisi na Udhamini *(Registration, Insolvency and Trusteeship Agency - RITA)* ambapo imeziwezesha kutunza kumbukumbu zote katika mfumo wa TEHAMA sambamba na kuunganisha masijala za wilaya na za makao makuu kwa lengo la kurahisisha huduma zinazotolewa na Wakala.

b) Upatikanaji wa Vibali vya Ujenzi

165. Mwaka 2013, Serikali ilipitia taratibu za kiutawala, sheria na kanuni zinazohusiana na vibali vya ujenzi kwa lengo la kuangalia uwezekano wa

kuondoa urasimu katika mfumo wa utoaji wa vibali vya ujenzi na kuongeza ufanisi. Mchakato huo uliweza kupunguza muda na gharama za upatikanaji wa vibali bila kuathiri ubora na usalama wa majengo. Aidha, kamati za madiwani zinazoidhinisha vibali vya ujenzi na ramani ziliwekewa utaratibu wa uhakika wa vikao na Halmashauri zilielekezwa kuhakikisha zinafanya mikutano iliyopangwa ili kuondoa kero ya kuchelewesha vibali vya ujenzi. Vile vile, Halmashauri ziliagizwa kuhakikisha kuwa: (i) ukaguzi wa maeneo ya ujenzi kabla na baada ya ujenzi unafanyika kwa wakati mmoja ikihusisha timu za wataalam kutoka taasisi zote zinazohusika; (ii) Ramani zinapowasilishwa, siku hiyo hiyo zinapitiwa na wataalam waandamizi ili kuhakiki ukamilifu wa vigezo; na (iii) ramani zisizotimiza vigezo zinarejeshwa siku hiyo hiyo kwa wahusika kwa ajili ya kufanyiwa marekebisho.

c) Ulinzi wa Mikataba ya Biashara

166. Mwaka 2013, katika jitihada za Serikali za kupunguza urasimu, gharama, mlundikano wa kesi na muda unaotumika katika kuendesha kesi za migogoro ya kibiashara, mambo yafuatayo yalitekelezwa: (i) kutenganisha Idara ya *"Civil & International Law"* na kuwa na idara mbili ambazo ni Idara ya Madai na Usuluhishi na Idara ya Mikataba; (ii) kuboresha mfumo wa sheria za kesi na madai kwa jumla ya sheria 9 na kanuni 8; (iii) kuanza kutumika kwa mfumo wa TEHAMA *(Electronic Court Case Management System*) kwa ajili ya shughuli za Mahakama Kuu – kitengo cha Mahakama ya Biashara; na (iv) kuanza kutumika kwa mfumo mbadala wa utatuzi wa migogoro *(Alternative Dispute Resolution – ADR)* unaolenga kupunguza mlundikano wa kesi mahakamani.

Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi

167. Mwaka 2013, Serikali kwa kushirikiana na Baraza la Taifa la Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi liliendelea kusimamia, kufuatilia na kuratibu utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Uwezeshaji wa Wananchi Kiuchumi ya Mwaka 2004. Aidha, katika kipindi hicho, Serikali iliridhia Mkakati wa Taifa wa Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi. Mkakati huu unasimamia utekelezaji wa Sera ya Uwezeshaji kwa wadau mbalimbali kwa kuainisha malengo, kazi zinazotakiwa kufanyika, watekelezaji, ufuatiliaji na upimaji wa matokeo.

Mfuko wa Uwezeshaji Wananchi

168. Mwaka 2013, Serikali kupitia Mfuko wa Uwezeshaji Wananchi ilitoa mikopo ya masharti nafuu yenye thamani ya shilingi bilioni 9.2 kwa wajasiriamali 9,651 (wanaume 5,869; wanawake 3,782) ikilinganishwa na shilingi bilioni 8.5 zilizotolewa kwa wajasiriamali 8,497 (wanaume 5,331 na wanawake 3,166) mwaka 2012. Mikopo hiyo ilitolewa kupitia vyama 51 vya akiba na mikopo (SACCOS) katika mikoa ya Lindi, Mtwara, Singida, Rukwa, Manyara, Ruvuma, Dodoma, Pwani, Tanga, Mbeya na Kagera. Katika mikoa ya Lindi na Mtwara, mikopo iliwekezwa katika mashamba ya zao la korosho ikiwa ni pamoja na kuongeza ukubwa wa mashamba kutoka wastani wa ekari 10 mwaka 2012 hadi ekari 20 mwaka 2013. Hadi kufikia Desemba 2013, marejesho ya mikopo yalikuwa asilimia 83 ya mikopo iliyotolewa. Marejesho hayakufikia lengo la asilimia mia kutokana na kukosekena kwa soko mahususi la korosho katika mikoa ya Mtwara na Lindi ambako ndiko mikopo mingi ilitolewa.

Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi na Kuongeza Ajira

169. Mwaka 2013, Mpango wa Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi na Kuongeza Ajira ulikuwa umetoa mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni 50.06 ikilinganishwa na shilingi bilioni 49.65 mwaka 2012. Mikopo hiyo iliweza kuwanufaisha wajasiriamali 76,546 ikilinganishwa na wajasiriamali 72,197 mwaka 2012. Hadi kufikia Desemba 2013 mikopo iliyokuwa imerejeshwa ni asilimia 84 ya mikopo iliyotolewa.

KITUO CHA UWEKEZAJI TANZANIA (TIC): MIRADI ILIYOPITISHWA

Jedwali Na.34

Sekta	2012								2013							
	A	B	C	D	E	F	G	H	A	B	C	D	E	F	G	H
Kilimo na Ufugaji	60	51	9	28	19	13	51939	821.8	43	31	12	15	12	16	20635	529.2
Maliasili	2	0	2	2	0	0	110	5.6	6	5	1	2	3	1	2526	73.3
Utalii	209	161	48	144	31	34	10788	741.2	186	153	33	93	38	55	10745	664.3
Uzalishaji Viwandani	225	184	41	86	74	65	24039	2976.4	258	225	33	95	75	88	26927	2343.4
Bidhaa za Petroli na Madini	1	1	0	0	0	1	64	8.1	2	2	-	-	-	2	98	2.6
Majengo ya Biashara	128	113	15	78	30	20	57541	838.9	132	120	12	77	20	35	9130	1728.0
Usafirishaji	163	139	24	92	35	36	17076	855.0	182	149	33	107	24	51	16473	842.4
Huduma	15	15	0	1	7	7	1892	424.3	8	5	3	1	3	4	570	29.9
Kompyuta	2	0	2	1	0	1	67	7.0	1	1	-	-	1	-	50	1.9
Asasi za Fedha	7	4	3	3	2	2	755	67.1	4	4	-	1	-	3	6979	9.9
Mawasiliano	4	2	2	2	0	2	803	2969.7	9	8	1	1	2	5	2244	944.7
Rasilimaliwatu	33	29	4	20	4	9	1781	95.0	32	27	5	14	5	13	2813	177.2
Nishati	7	7	0	2	2	3	4529	1344.1	8	6	2	4	-	5	2593	823.1
Miundombinu ya kiuchumi	7	6	1	5	1	1	2901	261.5	7	6	1	2	-	5	100369	80035.1
Utangazaji	6	6	0	5	0	1	127	4.5	7	7	-	5	1	1	335	31.3
Jumla	869	718	151	469	205	195	174412	11420.1	885	749	136	417	184	284	202487	88236.3

Chanzo: Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC)

A Jumla ya Miradi Iliyopitishwa

B Miradi Mipya

C Miradi ya Zamani (Upanuzi na Ukarabati)

D Miradi ya Nchini

E Miradi ya Nje

F Miradi ya Ubia

G Jumla ya Ajira

H Jumla ya Thamani ya Uwekezaji (USD. Milioni)

SURA YA 8

MASUALA MTAMBUKA

UKIMWI

170.UKIMWI umekuwa tishio kubwa kwa malengo ya ajira na ufanisi wa soko la ajira. Ukosefu wa wafanyakazi kutokana na maradhi yatokanayo na UKIMWI au kutokana na majukumu ya kuuguza waathirika unaweza kusababisha kushuka kwa uzalishaji mali, kupungua kwa mapato na kupotea kwa ujuzi na utaalam. Katika ngazi ya kaya, kuugua kwa mwanakaya kunamaanisha kupoteza kazi na kipato alichokuwa akiingiza mwanakaya huyo. Aidha, inamaanisha kuongezeka kwa gharama za matibabu na kupelekea kuacha kazi au shule kwa wanakaya wengine ili kumhudumia mgonjwa. Katika ngazi ya Taifa, UKIMWI unaathiri kwa namna mbalimbali uchumi wa nchi. Ongezeko la gharama za huduma za afya na za hifadhi ya jamii, pamoja na upungufu wa faida kwa mashirika na taasisi na kukosekana kwa mapato kwa wafanyakazi husababisha upungufu wa mapato ya Serikali, kutokufikiwa kwa malengo ya bajeti na kuyumba kwa uchumi wa nchi nzima. Hali hii, sambamba na kushuka kwa akiba za watu binafsi hupelekea kushuka kwa nafasi za ajira mpya. Hivyo, Serikali inachukua hatua za makusudi kuhakikisha kuwa inatokomeza maambukizi mapya ya VVU.

171.Mwaka 2013, Serikali ilianzisha mpango unaoitwa *‘Option B plus’* unaolenga kuwapatia wajawazito wenye maambukizi ya VVU dawa za kupunguza makali ya VVU kwa wakati. Hii ni katika kutekeleza Mpango wa kutokomeza maambukizi mapya ya VVU kutoka kwa mama kwenda kwa mtoto. Aidha, mafunzo na warsha zilitolewa kwa watoa huduma na viongozi wa ngazi mbalimbali za mikoa na wilaya kwa lengo la kuwawezesha kuandaa mipango endelevu ya kutokomeza maambukizi mapya ya VVU.

172.Mwaka 2013, Serikali kupitia Taasisi ya Chakula na Lishe Tanzania iliwapatia ‘chakula dawa’ watu wenye virusi vya UKIMWI. Watu wenye virusi vya UKIMWI walipimwa hali zao za lishe na waliobainika kuwa na utapiamlo waliingizwa kwenye programu ya “chakula dawa”. Programu hii inatekelezwa katika vituo vyote vya matunzo na tiba katika mikoa ya Arusha, Dodoma na Singida. Aidha, watoa huduma 2,530 walipata mafunzo ya jinsi ya kuchukua vipimo na kutoa “chakula dawa” kwa wagonjwa. Jumla ya watu 26,868

wanaoishi na virusi vya UKIMWI na wenye utapiamlo walipata matibabu ya utapiamlo kwa kutumia “chakula dawa”.

173. Mwaka 2013, Serikali kupitia Tume ya Kudhibiti UKIMWI Tanzania iliandaa mkakati wa tatu wa Taifa wa UKIMWI (NMSF III 2013-2018) ambao ulizinduliwa tarehe 01/12/2013. Mkakati huu ulitayarishwa kwa ushirikiano na wataalam wa Kitaifa na Kimataifa ambao walifanya mapitio na uchambuzi wa kina juu ya changamoto, mafanikio yaliyokwishapatikana na hatua zinazofuata. Hivyo, Mkakati huu unaendeleza mafanikio ya juhudi katika kinga dhidi ya VVU na UKIMWI katika kipindi cha miaka kumi iliyopita na kubainisha hatua za kuchukua katika kukabiliana na changamoto zilizojitokeza. Aidha, Mkakati huu umebainisha majukumu ya wadau wote ikiwa ni pamoja na hatua za ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji.

174. Mwaka 2013, Serikali iliandaa Mkakati wa Kupunguza Unyanyapaa na Ubaguzi 2013-2017. Katika mkakati huu yameainishwa maeneo makuu 13 ya utekelezaji kwa ajili ya kushughulikia visababishi, viashiria, na madhara ya unyanyapaa na ubaguzi. Afua zote za kimkakati zimeainisha maeneo muhimu yanayochangia kushamiri kwa unyanyapaa na madhara yake na kuelekeza hatua za kuchukua katika ngazi mbalimbali

Mazingira

175. Mwaka 2013, Serikali iliendelea kutekeleza Sera ya Mazingira ya mwaka 1997 na Sheria ya Usimamizi wa Mazingira Sura ya 191 ili kuleta maendeleo endelevu. Katika kipindi hiki, miongozo mitatu (3) kwa ajili ya kutekeleza Sheria ya Usimamizi wa Mazingira Sura 191 iliandaliwa na hivyo kufanya Sheria iwe na miongozo 7 kati ya 19 inayohitajika ikilinganishwa na miongozo minne iliyoandaliwa mwaka 2012. Miongozo hiyo ni: Mwongozo wa kuandaa tathmini ya kimkakati ya mazingira; Mwongozo wa kuhuisha masuala ya mabadiliko ya tabianchi katika sera na mipango; na mwongozo wa maandalizi ya mipango ya mazingira ya kisekta na Serikali za Mitaa.

176. Mwaka 2013, Serikali iliendelea kuhimiza wananchi kupanda na kutunza miti ili kuhifadhi mazingira. Katika kipindi hicho, jumla ya miti 145,156,884 ilipandwa katika mikoa 17 nchini ikilinganishwa na miti 111,994,448 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 29.6. Kati ya hiyo, miti 108,171,349 ilistawi, sawa na asilimia 74.5 ya miti iliyopandwa mwaka 2013 ikilinganishwa na

asilimia 80.7 ya miti iliyostawi mwaka 2012. Wilaya 25 zilipanda miti na kustawi kwa zaidi ya asilimia 80 ikilinganishwa na Wilaya 23 mwaka 2012. Wilaya hizo ni Mufindi, Kilolo, Nkasi, Pangani, Uyui, Urambo, Sikonge, Igunga, Kilindi, Handeni, Lushoto, Muheza, Tanga, Monduli, Ngorongoro, Muleba, Misenyi, Karagwe, Biharamulo, Chato, Kilombero, Sumbawanga, Temeke, Mbinga na Lindi.

177. Mwaka 2013, Serikali iliendelea kuwahimiza wawekezaji kuzingatia Sheria ya Usimamizi wa Mazingira katika uwekezaji kwa kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira kabla ya kutekeleza miradi yao. Katika kipindi hicho, jumla ya miradi 239 ya uwekezaji ilisajiliwa na kufanyiwa Tathmini ya Athari kwa Mazingira. Kati ya hiyo, miradi 207 ilipata hati za Tathmini ya Athari kwa Mazingira baada ya kukidhi vigezo ikilinganishwa na miradi 213 mwaka 2012.

178. Mwaka 2013, Serikali iliendelea kutekeleza programu na miradi mbalimbali kwa ajili ya kuhifadhi wa bioanuwai. Miradi hii ni pamoja na:

(i) Mradi wa kuhifadhi mazingira katika maeneo ya mfumo wa ikolojia wa Gombe Kigoma na Masito Mpanda ambao unatekelezwa katika eneo la kilomita za mraba 12,047: Katika kipindi hicho: Mipango ya matumizi bora ya ardhi iliandaliwa katika vijiji 6 na kufanya vijiji vyote 49 katika eneo hili kuwa na mipango ya matumizi bora ya ardhi; Kaya 5,950 zilihamasishwa kutengeneza majiko banifu na kutengenza majiko 6,150 katika vijiji 27 ikiwa ni hatua ya kupunguza uvunaji holela wa misitu kwa ajili ya kuni na mkaa; Wakulima 79 walihamasishwa kuanzisha mashamba- misitu (*agro-forestry*); Vijiji vitano vinavyozunguka msitu wa Masito-Ugalla vilipatiwa mizinga ya nyuki 200 ya kisasa; na Wadau 55 walipewa mafunzo kuhusu uangalizi wa misitu na matumizi ya teknolojia ya kufuatilia matukio ya moto katika misitu kwa njia ya komputa na simu.

(ii) Mradi wa kuhifadhi mazingira ya bonde la Ziwa Tanganyika ambao unatekelezwa katika mikoa ya Kigoma na Rukwa: Katika utekelezaji wa mradi huu, mipango ya matumizi bora ya ardhi iliandaliwa kwa vijiji sita (6) vya mfano, ambavyo ni: Nyange (Kibondo); Titye (Kasulu); Ilagala (Kigoma); Karema (Mpanda); Korongwe (Nkasi); na Kisumba (Sumbawanga). Aidha, kupitia mradi huu, vijiji 16 vya mfano vilipatiwa mizinga ya nyuki ya kisasa na vifaa vya kuchakata asali kwa lengo la

kuwawezesha wananchi kuwa na shughuli mbadala za kiuchumi na kuhifadhi misitu.

(iii) Mradi wa usimamizi wa matumizi endelevu ya ardhi ambao unatekelezwa katika vijiji 72 vya Mkoa wa Kilimanjaro. Mradi huu unalenga kuhakikisha kuwa juhudi za kuleta maendeleo ya kiuchumi na kupunguza umasikini zinaenda sambamba na kulinda na kuhifadhi mazingira. Katika kipindi hicho, matuta yenye urefu wa mita 510 na mita 30,530 yalitengenezwa katika Wilaya za Hai na Mwanga mtawalia ili kukinga mmomonyoko wa udongo. Aidha, makinga maji tisa (9) yamejengwa katika kijiji cha Sango, Manispaa ya Moshi ili kuzuia uharibifu uliopo kwenye eneo hilo. Ili kukabiliana na ukame, matenki matano (5) ya kuvuna maji yalijengwa katika Wilaya ya Rombo (3) na Wilaya ya Hai (2). Vile vile, mfereji wa Gunge katika Wilaya ya Same, wenye urefu wa mita 300 ulitengenezwa na wananchi wanaotumia mfereji waliongezeka kutoka 200 mwaka 2012 hadi 250 mwaka 2013.

Utawala Bora

179. Mwaka 2013, Serikali kupitia Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora iliendelea na juhudi za kukuza, kulinda na kuhifadhi haki za binadamu na utawala bora katika jamii. Katika jitihada za kuimarisha utawala bora, mwaka 2013, Tume ikishirikiana na Asasi Zisizo za Kiserikali ilizindua Mwongozo unaolenga kuongeza uelewa wa watendaji, wananchi na viongozi kuhusu utawala bora na haki za binadamu. Aidha, Serikali kupitia Ofisi ya Rais, Utawala Bora iliendelea kuratibu utekelezaji wa Mpango wa Uendeshaji wa Shughuli za Serikali kwa Uwazi ambapo ilitekeleza Mpango kazi wa mwaka mmoja. Miongoni mwa mambo yaliyotekelezwa mwaka 2013 kupitia Mpango huo ni kupitishwa kwa marekebisho ya Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma Sura Na. 398.

180. Mwaka 2013, Sekretarieti ya Maadili ya Viongozi wa Umma iliwatumia viongozi wa umma 13,119 fomu za Tamko la Rasilimali na Madeni. Hadi kufikia Desemba 2013, jumla ya viongozi 8,400 walirejesha fomu zao. Kati ya hao, viongozi 3,801 walikuwa wa siasa na viongozi 5,319 walikuwa wa utumishi wa umma. Viongozi wa siasa ambao hawakurejesha fomu zao walikuwa 1,170 na viongozi wa utumishi wa umma walikuwa 2,829.

Urejeshwaji mdogo wa fomu ulitokana na ongezeko la viongozi wapya uliofanyika mwezi Septemba 2013. Aidha, orodha ya viongozi wanaowajibika na Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma Na.13 ya mwaka 1995 kupitia Tangazo la Serikali Na. 260 la mwezi Septemba 2013, iliongezeka kufikia 8,148 kutoka 4,104 waliokuwepo awali. Idadi ya viongozi wa siasa walikuwa 4,971

Jinsia

181. Mwaka 2013, Serikali ilifanya vikao na wadau mbalimbali kujadili namna ya kujumuisha masuala ya jinsia katika mipango, mikakati, sera na programu mbalimbali za Kisekta. Katika vikao hivyo, pamoja na masuala mengine wadau walikubaliana kufuatilia uzingatiaji wa masuala ya jinsia katika Wizara zinazotekeleza mfumo wa Matokeo Makubwa Sasa. Aidha, vikao vitatu vya Kamati ya Kitaifa ya Kuzuia na Kutokomeza Ukatili Dhidi ya Wanawake, Watoto na walemavu wa ngozi vilifanyika ili kuratibu na kusimamia shughuli za kuzuia na kudhibiti vitendo vya ukatili wa kijinsia. Vile vile, tathmini ya utendaji wa Kamati za Ulinzi na Usalama katika mkoa wa Manyara kuhusiana na kupiga vita ukatili dhidi ya wanawake na watoto ilifanyika. Tathmini hiyo ilionesha kuwa Kamati husika zinahitaji kujengewa uwezo zaidi ili ziweze kufanya kazi zake kikamilifu.

182. Mwaka 2013, Benki ya Wanawake Tanzania ilitoa mikopo yenye masharti nafuu kwa wanawake na wanaume, yenye thamani ya jumla ya shilingi milioni 9,163.85 kwa wateja 9,380 ikilinganishwa na mikopo yenye thamani ya shilingi milioni 1,939.63 iliyotolewa kwa wateja 14,663 mwaka 2012. Kati ya wateja waliopata mikopo mwaka 2013, wanawake walikuwa 7,395, sawa na asilimia 78.8. Aidha, Benki ilitoa mafunzo ya ujasiriamali na uendeshaji wa biashara kwa wateja 8,858. Vile vile, Benki ilipanua wigo wa shughuli zake kwa kufungua tawi lingine eneo la Kariakoo na kufungua vituo vya kutolea mikopo katika mikoa ya Dar es Salaam, Dodoma, na Mwanza. Jumla ya wanawake 9,380 walipatiwa mikopo katika vituo hivyo.

183. Katika mwaka wa fedha wa 2013/14, Serikali ilitenga shilingi bilioni 2 kwa ajili ya Mfuko wa Maendeleo ya Wanawake. Katika kipindi cha Julai – Desemba 2013, Mfuko ulikuwa umepatiwa shilingi milioni 515.63. Kati ya kiasi kilichopatikana, shilingi milioni 347.0 sawa na asilimia 62 zilipelekwa katika Halmashauri 31 kwa ajili ya kuwakopesha wanawake wajasiriamali

kuendesha biashara zao. Aidha, shilingi milioni 103.13 zilitumika kwa ajili ya ufuatiliaji katika mikoa 9 ya Arusha, Manyara, Singida, Pwani, Tanga, Katavi, Rukwa, Morogoro na Kagera.

Usalama wa Raia

184. Mwaka 2012/13 hali ya ulinzi na usalama nchini ilikuwa tulivu kwa ujumla wake, licha ya kuendelea kuwepo kwa baadhi ya matukio ya kihalifu na uvunjifu wa amani katika maeneo mbalimbali nchini. Changamoto kubwa ni makosa ya jinai ambayo ingawa hayaongezeki kwa kasi lakini bado yako juu.

185. Mwaka 2012/13, makosa ya jinai yaliyoripotiwa katika vituo vya polisi nchini yalipungua kwa asilimia moja kufikia makosa 65,154 ikilinganishwa na makosa 65,798 yaliyoripotiwa mwaka 2011/12. Aidha, makosa dhidi ya maadili ya jamii yaliyoripotiwa mwaka 2012/13 yalipungua kwa asilimia 7.1 na kuwa 12,714 ikilinganishwa na makosa 13,683 yaliyoripotiwa mwaka 2011/12. Haya yanajumuisha makosa yote yanayopingana na maadili mema ya jamii kama vile biashara na matumizi ya madawa ya kulevya na rushwa. Hata hivyo, matukio ya kuwania mali yaliyoripotiwa mwaka 2012/13 yaliongezeka kwa asilimia 0.4 kufikia 41,278 ikilinganishwa na matukio 41,103 yaliyoripotiwa mwaka 2011/12. Vile vile, makosa dhidi ya binadamu yaliyoripotiwa mwaka 2012/13 yalikuwa 11,162 ikilinganishwa na makosa 11,012 yaliyoripotiwa mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 1.4. Haya ni makosa yanayoelekezwa kwenye nafsi ya binadamu kama vile mauaji, kubaka, kulawiti na wizi wa watoto.

186. Mwaka 2012/13, jumla ya ajali 23,800 ziliripotiwa ikilinganishwa na ajali 23,499 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 1.3. Aidha, ajali zilizosababisha vifo katika kipindi hicho zilikuwa 3,382 ikilinganishwa na ajali 3,321 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 1.8. Vile, vile, majeruhi wa ajali hizo katika kipindi hicho walikuwa 20,826 ikilinganishwa na majeruhi 19,696 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 5.7. Hata hivyo, vifo kutokana na ajali hizo vilipungua kwa asilimia 1.9 na kufikia 3,972 mwaka 2012/13 ikilinganishwa na vifo 4,049 mwaka 2011/12.

187. Hadi Juni, 2013, magereza yote nchini yalikuwa na uwezo wa kuhifadhi wahalifu/watuhumiwa 29,552 ikilinganishwa na wahalifu/watuhumiwa 32,494

waliokuwepo magerezani. Idadi hii inaonesha kuwepo kwa wahalifu/watuhumiwa 2,942 zaidi ya uwezo wa magereza. Kati ya idadi hiyo, waliohukumiwa kifungo walikuwa 15,343 na mahabusu wenye kesi katika mahakama mbalimbali walikuwa 17,151. Kwa wastani, magereza nchini yalikuwa na wafungwa 4,185 mwaka 2012/13 zaidi ya uwezo wake, sawa na asilimia 14.2 zaidi ya uwezo wa magereza.

188. Katika mwaka 2013, Serikali ilichukua hatua mbalimbali za kupunguza msongamano wa wafungwa pamoja na kuboresha huduma za magereza. Miongoni mwa hatua hizo ni pamoja na: Kutumia vikao vya Bodi ya Parole; Vifungo vya nje; Misamaha ya Rais; Kuharakisha usikilizwaji wa kesi za mahabusu hasa waliokaa muda mrefu gerezani; na Ujenzi na ukarabati wa mabweni.

189. Mwaka 2012/13, vikosi vya huduma ya zimamoto na uokoaji viliendelea kukabiliana na majanga ya moto kwa lengo la kuokoa maisha ya watu na mali zao. Katika kipindi hicho, jumla ya miito ya matukio 528 ilipokelewa ikilinganishwa na miito 642 iliyopokelewa mwaka 2011/12. Aidha, katika kukabiliana na matukio ya moto, Jeshi la Zimamoto na Uokoaji liliendelea na zoezi la ukaguzi wa tahadhari na kinga ya moto kwenye maeneo mbalimbali. Ukaguzi huo ulienda sambamba na utoaji elimu ya kujikinga na moto na namna ya kutumia vifaa vya kuzima moto vinavyowekwa sehemu za kazi. Mwaka 2012/13, jumla ya maeneo 7,336 yalikaguliwa ikilinganishwa na maeneo 29,582 yaliyokaguliwa mwaka 2011/12.

190. Mwaka 2012/13, wahamiaji haramu 3,732 walikamatwa ikilinganishwa na wahamiaji 6,293 waliokamatwa mwaka 2011/12. Aidha, wageni walioingia nchini kwa halali katika kipindi hicho walikuwa 1,054,987 ikilinganishwa na wageni 910,143 walioingia nchini mwaka 2011/12. Vile vile, wageni 973,503 walitoka nchini mwaka 2012/13 ikilinganishwa na wageni 939,852 waliotoka nchini mwaka 2011/12. Idadi ya wakimbizi waliokuwa nchini mwaka 2012/13 walikuwa 101,414,jumla ya wakimbizi 701 walipelekwa nchini Marekani chini ya usimamizi wa UNHCR na shirika la kimataifa la wakimbizi (IOM).

191. Jumla ya hati za ukaazi 30,913 zilitolewa mwaka 2012/13 ikilinganishwa na hati za ukaazi 14,127 zilizotolewa mwaka 2011/12. Aidha, jumla ya hati za

kusafiria 56,959 zilitolewa kwa watanzania mwaka 2012/13 ikilinganishwa na hati 42,582 zilizotolewa mwaka 2011/12. Kati ya hizo, hati za kawaida zilikuwa 54,988, hati za kibalozi (383), hati za watumishi (207), na hati za Afrika Mashariki (1,381).

192. Hadi Desemba 2013, Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa ilingiza taarifa za watumishi 290,000 kwenye mfumo wa kompyuta ikiwa ni pamoja na picha na alama za vidole. Watumishi hawa ni kutoka Wizara, Idara na Wakala wa Serikali kutoka Zanzibar na mkoa wa Dar es Salaam. Aidha, mwaka 2013, Mamlaka ilitoa vitambulisho kwa makundi maalum na kwa baadhi ya watumishi wa umma walioko mkoa wa Dar es Salaam. Vile vile, uchambuzi wa maombi ya wananchi 220,000 walioandikishwa katika wilaya ya Kilombero iliyoteuliwa kuwa ya majaribio ulifanyika na taarifa za uchambuzi kuingizwa kwenye kompyuta. Kadhalika, jumla ya wakazi 2,159,822 wa mkoa wa Dar es Salaam waliandikishwa na kuhakikiwa na kamati za ulinzi na usalama za kata na utaratibu wa kuingiza taarifa zao kwenye mfumo wa kompyuta unaendelea. Kwa upande wa Zanzibar, Mamlaka iliandikisha jumla ya wakazi 160,645.

SURA YA 9

MAENDELEO YA JUHUDI ZA KUKUZA UCHUMI NA KUPUNGUZA UMASKINI

Utangulizi

193. Katika kipindi cha mwaka wa fedha 20012/13, Serikali iliendelea na utekelezaji wa MKUKUTA-II kama nyenzo ya kufikia malengo yaliyowekwa ifikapo mwaka 2015, katika juhudi za kukuza uchumi na kupunguza umaskini. Katika kipindi cha miaka mitatu ya utekelezaji wa MKUKUTA-II (2010/11, 2011/12 na 2012/13), taarifa mabalimbali zinazoelezea mafanikio na changamoto zilizojitokeza zimekuwa zikiandaliwa chini ya "Mpango wa Ufuatiliaji wa MKUKUTA". Taarifa hizi ni pamoja na; Taarifa ya Mwaka ya Utekelezaji wa MKUKUTA (MAIR 2010/11,2011/12, 2012/13), Taarifa ya Hali ya Umaskini na Maendeleo ya Watu (PHDR 2011); Taarifa itokanayo na maoni ya watu (*Views of the People's Report 20012*); na taarifa za tafiti na uchambuzi/sensa mbalimbali kama vile taarifa ya viashiria vya UKIMWI na Malaria ya mwaka 2011/12 na taarifa ya utafiti wa mapato na matumizi ya kaya ya mwaka 2011/12.

194. Katika kupima utekelezaji wa MKUKUTA-II, viashiria mbalimbali vimeainishwa katika nguzo tatu ambazo ni Ukuaji wa uchumi na kupunguza umaskini wa kipato; Kuboresha maisha na ustawi wa jamii; na Utawala bora na Uwajibikaji. Uchambuzi wa mwenendo wa viashria hivyo katika mwaka wa tatu wa utekelezaji ni kama inavyoelezwa hapa chini:

Ukuaji wa Uchumi na Kupunguza Umaskini wa Kipato

195. Mwaka 2013, uchumi wa Tanzania ulikua kwa asilimia 7.0 ikilinganishwa na asilimia 6.9 mwaka 2012. Shabaha ya MKUKUTA-II ni kuwa na ukuaji wa wastani wa asilimia 8 hadi asilimia 10 ifikapo mwaka 2015. Ukuaji wa pato la ndani la taifa kwa mwaka 2013 ulichangiwa kwa kiasi kikubwa na mafanikio yaliyopatikana katika sekta ya mawasiliano iliyokua kwa asilimia 22.8; sekta ya fedha (asilimia 12.2); sekta ya ujenzi (asilimia 8.6); na sekta ya biashara (asilimia 8.3).

196.Katika kupunguza umaskini wa kipato, Serikali iliendelea na utekelezaji wa programu ya ajira nchini, kutoa mafunzo ya ujasiriamali kwa ajili ya kuwezesha vijana kujiajiri wenyewe na kusimamia sheria za kazi. Kutokana na hatua hizo zilizochukuliwa na Serikali, jumla ya nafasi za ajira 274,030 zilipatikana mwaka 2012/13 ukilinganisha na nafasi za ajira 250,678 mwaka 2011/12 kupitia programu na miradi ya maendeleo katika sekata ya umma na binafsi. Fursa hizo za ajira zilipatikana katika maeneo yafuatayo: Sekta ya umma (56,746); Sekta binafsi (rasmi) nafasi 8,603 na programu na miradi ya maendeleo (208,681) kama inavyoonekana katika jedwali Na. 9.1. Aidha, katika hatua nyingine ya kupunguza umaskini wa kipato, Serikali iliwezesha zaidi ya vikundi 502 katika Mikoa 17, vikiwa na jumla ya wanachama 5,385 (Wanawake 2,519 na Wanaume 2,866) kwa kuvipatia mitaji na mafunzo ya ujasiriamali.

Jedwali 9.1: Nafasi za ajira zilizopatikana mwaka 2012/2013

Miradi ya Maendeleo	**Nafasi za ajira**
TASAF	50,246
SIDO	2,436
TANROADS	1,033
Sekta ya Mawasiliano	86,702
TIC	59,010
EPZA	9,254
Serikali	56,746
Sekata binafsi (rasmi)	8,603
Jumla	**274,030**

Chanzo: Wizara ya Kazi na Ajira

197.“Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya wa mwaka 2011/12” umeboresha mbinu za ukusanyaji na ukokotoaji wa viashiria vya umaskini. Utafiti wa mwaka 2011/12 umekusanya taarifa nyingi zikiwemo mpya zilizokusanywa kwa mara ya kwanza kama vile huduma za afya, maji na huduma nyingine za kijamii. Mbinu za kitakwimu zilizotumika mwaka 2011/12 zilitumika pia kukokotoa viashiria vya 2007 kwa ajili ya kuweza kupima mwelekeo wa umaskini. Kufuatia kutumika kwa mbinu mpya za ukusanyaji na ukokotoaji wa viashiria

vya umaskini, takwimu za viashiria vya umaskini zilizotokana na utafiti wa mwaka 2006/07 nazo zilibadilika ili kupata ulinganifu.

198. Matokeo ya "Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya" kwa Tanzania Bara yalionesha kuwa idadi ya watanzania waliomo katika viwango vya chini vya mahitaji ya msingi vilipungua kutoka asilimia 34.4 mwaka 2007 hadi asilimia 28.2 mwaka 2011/12. Katika Jiji la Dar es Salaam, umaskini ulipungua kutoka asilimia 14.1 mwaka 2007 hadi asilimia 4.1 mwaka 2011/12 na maeneo mengine ya mijini umaskini ulipungua kutoka asilimia 22.7 hadi asilimia 21.7 katika kipindi hicho. Kwa ujumla, kiwango cha umaskini kimepungua kwa asilimia 6.2 katika kipindi cha mwaka 2007 hadi 2011/12. Aidha, matokeo yanaonesha kuwa asilimia 9.7 ya watu wote waishio Tanzania Bara wapo chini ya mstari wa umaskini wa chakula.

Jedwali Na 9.2. Mwenendo wa Viashiria vya Umaskini

Hali ya Umaskini		Maeneo			
Hali ya Umaskini	**Mwaka wa Utafiti**	**Dar es Salaaam**	**Maeneo mengine ya mijini**	**Maeneo ya Vijijini**	**Tanzania Bara**
Chakula	2007*	3.2	8.9	13.5	11.8
	2011/12	1.0	8.7	11.3	9.7
Mahitaji ya Msingi	2007*	14.1	22.7	39.4	34.4
	2011/12	4.1	21.7	33.3	28.2

Chanzo: Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya - 2007 na 2011/12

*Takwimu zimeboreshwa kwa kutumia mbinu mpya za ukokotoaji

199. Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya Binafsi wa mwaka 2011/12 unaonesha kuwa hali ya utofauti wa kipato ulipungua kufikia kipimo cha Gini cha 0.34 kwa Tanzania Bara ikilinganishwa na 0.35 mwaka 2007. Kwa kawaida, tofauti ya kipato hupimwa kwa kutumia kipimo cha tofauti ya kipato katika jamii maarufu kama "kizio cha Gini". Kipimo cha Gini huanzia sifuri (0) kama hakuna tofauti ya kipato mpaka moja (1) kama kuna tofauti kubwa ya kipato. Aidha, tafiti mbalimbali zimeonesha kwamba kuna uhusiano wa karibu kati ya idadi ya watu kwenye kaya na hali ya umaskini katika kaya. Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya Binafsi wa mwaka 2011/12 ulionesha uwiano huu,

ambapo hali ya umaskini imekuwa ikiongezeka kulingana na jinsi idadi ya watu katika kaya inavyoongezeka kama kielelezo 9.1 kinavyoonesha.

Kielelezo Na 9.1: Uhusiano wa Kiwango cha Umaskini kwa Idadi ya Watu, Tanzania Bara, 2011/12

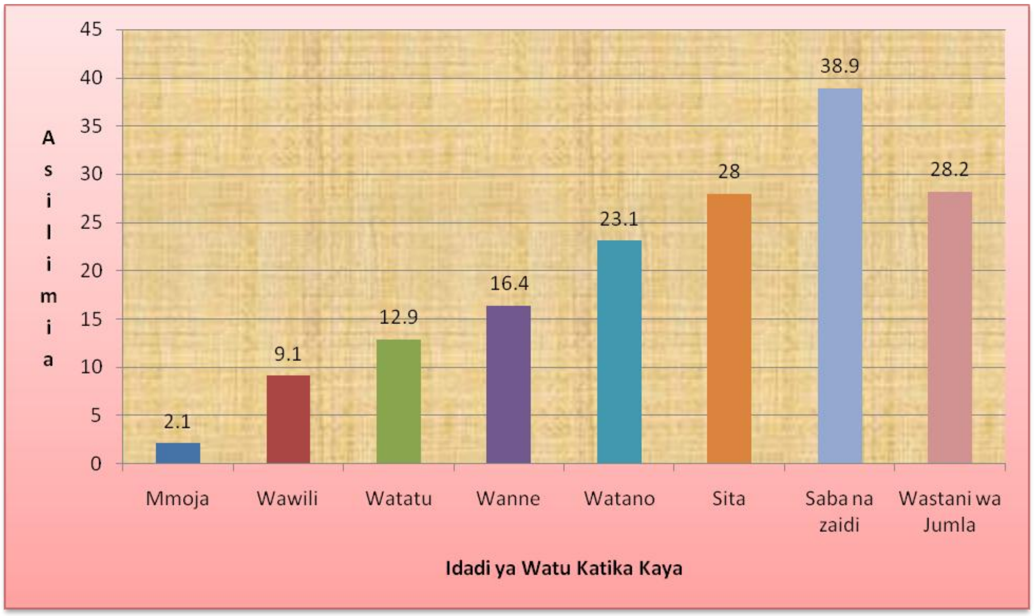

200.Kuhusu viashiria vya umaskini visivyo vya kipato, kumekuwa na ongezeko la uwiano wa kaya zinazoishi katika makazi yaliyo jengwa kwa vifaa vya kisasa kama vile zege, mawe, saruji na vyuma. Matokeo ya utafiti wa mwaka 2011/12 yalionesha kuwa asilimia 66 ya kaya zinaishi katika nyumba zenye paa za kisasa ikilinganishwa na asilimia 55 ya kaya mwaka 2007. Vivyo hivyo, asilimia 73 ya kaya zinaishi kwenye nyumba zilizojengwa kwa kuta imara mwaka 2011/12 ikilinganishwa na asilimia 33 za mwaka 2007. Kuta imara zinajumuisha kuta zilizojengwa kwa mawe, matofali ya saruji, au matofali ya kuchoma na paa za kisasa ni zile zilizojengwa kwa mabati. Aidha, kwa mujibu wa matokeo ya utafiti huo wa mwaka 2011/12, asilimia 18 ya kaya za Tanzania Bara zinaishi katika nyumba zilizounganishwa na umeme wa gridi ya Taifa, sawa na ongezeko la asilimia 6 ikilinganishwa na matokeo ya mwaka 2007. Vile vile, kuhusu umiliki wa mali, utafiti unaonesha kuwa asilimia 4 ya kaya zinamiliki pikipiki, asilimia 55 zinamiliki redio, na katika asilimia 57 ya kaya zote kuna angalau mwanakaya mmoja anayemiliki simu ya mkononi. Viashiria vya umiliki wa

pikipiki na simu za mkononi ni miongoni mwa viashiria ambavyo havikuwepo katika utafiti wa 2007.

Kuboresha Maisha na Ustawi wa Jamii

201. Katika kuboresha maisha na ustawi wa jamii, viashiaria vikuu katika nguzo hii ni vile vinavyohusiana na elimu, afya na maji. Katika kipindi cha miaka mitatu ya utekelezaji wa MKUKUTA-II, utoaji wa elimu umeimarika hasa katika uandikishaji wa wanafunzi katika ngazi zote. Miongoni mwa mafanikio yaliyopatikana katika elimu ni pamoja na kuongezeka kwa uandikishaji katika ngazi ya vyuo vya ufundi na elimu ya juu. Kiwango cha kuhitimu elimu ya msingi kiliongezeka kutoka asilimia 54.8 mwaka 2012 hadi asilimia 55.3 mwaka 2013. Hata hivyo, uandikishaji katika ngazi ya elimu ya awali na msingi ulipungua, ikiashiria kwamba idadi ya wanafunzi waliofikia na kuvuka umri wa kuandikishwa iliendelea kupungua.

202. Mafanikio pia yamepatikana katika huduma ya afya. Kwa mujibu wa utafiti wa viashiria vya malaria na UKIMWI wa mwaka 2011/12, kiwango cha ugonjwa wa malaria kimepungua kutoka asilimia 18 mwaka 2007/08 hadi asilimia 9 mwaka 2011/12. Kiwango cha maambukizi ya UKIMWI katika kundi la watu wenye umri kati ya miaka 15-49 kilipungua kutoka asilimia 5.7 mwaka 2007/08 hadi asilimia 5.1 mwaka 2011/12. Idadi ya watu wanaopata maji safi na salama vijijini na mijini (ukiondoa Dar es salaam) ilifikia wastani wa asilimia 57 mwezi Desemba 2012 na asilimia 86 mwezi June 2013 kwa mtiririko huo. Hata hivyo, kiwango hicho kilikuwa chini ya lengo la MKUKUTA la asilimia 95 kwa wakazi wa mijini na 65 kwa wakazi wa vijijini.

203. Mafanikio yamepatikana pia katika kuboresha makazi. Matokeo ya utafiti wa mapato na matumizi ya kaya yamwaka 2011/12 yanaonesha kwamba kumekuwa na ongezeko la familia zinazoishi katika nyumba zenye paa la bati kutoka familia 6 kati ya 10 mwaka 2006/07 hadi familia 7 kati ya 10 mwaka 2011/12. Vilevile, familia zinazoishi katika nyumba zenye ukuta wa matofali ya saruji au matofali ya kuchoma ziliongezeka kutoka asilimia 33 mwaka 2006/07 hadi asilimia 46 mwaka 2011/12.

Utawala Bora na Uwajibikaji

204. Katika kipindi cha mwaka 20012/13, Serikali iliendelea na juhudi zake za kupambana na rushwa, kujenga uwezo wa taasisi za umma katika kubresha utoaji wa huduma na uwajibikaji katika kusimamia fedha za umma, kutumia teknolojia ya habari na mawasiliano katika utendaji wa Serikali na utoaji wa haki kwa wakati mbele ya sheria.

205. Katika kipindi cha miaka miwili, uwajibikaji katika Wizara, Idara na Sekretarieti za Mikoa uliimarika. Mwaka 2011/12 idadi ya Wizara, Idara na Sekretarieti za Mikoa zilizopata hati safi ziliongezeka na kufikia asilimia 94.7 kutoka asilimia 85 mwaka 2010/11. Hati chafu zilipungua kutoka asilimia 15 hadi asilimia 5.3 katika kipindi hicho. Uwajibikaji pia umeimarika katika Mamlaka za Serikali za Mitaa ambapo hati safi ziliongezeka kwa asilimia 24 katika kipindi cha mwaka 2010/11 na 2011/12. Hati chafu pia zimeendelea kupungua kutoka asilimia 21 mwaka 2010/12 hadi asilimai 4 mwaka 2011/12.

Jedwali Na 9.3: Mwenendo wa Taarifa za Ukaguzi kwa Wizara, Taasisi za Serikali na Sekretarieti za Mikoa

Aina ya taarifa	**Hati safi**		**Hati zenye mashaka**		**Hati chafu**		**Taarifa inayosubiriwa**		**Jumla**	
Mwaka	2010/11	2011/12	2010/11	2011/12	2010/11	2011/12	2010/11	2011/12	2010/11	2011/12
Wizara na Idara za Serikali	50	87	10	6	0	0	-	0	60	93
Sekretarieti za Mikoa	19	21	2	0	0	0	-	0	21	21
Jumla	69	108	12	6	0	0	0	0	81	114
Asilimia (%)	85	94.7	15	5.3	0	0	0	0	100	100

Chanzo: Mkaguzi na Mdhibiti wa Hesabua za Serikali

206.Katika mwaka 2012/13, Serikali iliendelea kuchukua hatua mbalimbali katika kuleta usawa na haki mbele ya sheria. Katika kipindi hicho jumla ya kesi 94,872 zilisajiliwa katika mahakama za Wilaya ikilinganishwa na kesi 77,495 mwaka 2011/12. Hii ni sawa na ongezeko la asilimia 22. Vilevile, kesi zilizosajiliwa katika Mahakama za mwanzo pia ziliongezeka kutoka kesi 512,308 mwaka 2011/12 hadi kesi 650,181 mwaka 2012/13, sawa na ongezeko la asilimia 27. Jumla ya kesi zilizosikilizwa na kutolewa hukumu nazo ziliongezeka kutoka kesi 510,996 mwaka 2011/12 hadi kesi 577,425 mwaka 2012/13, sawa na ongezeko la asilimia 13.

SEHEMU YA TATU

SUALA MAALUMU KIMAENDELEO

SURA YA 10

MCHANGO WA GESI NA MAFUTA KATIKA UCHUMI

Historia ya Utafutaji wa Mafuta na Gesi Nchini

207. Shughuli za utafutaji wa mafuta na gesi nchini Tanzania zilianza takribani miaka 60 iliyopita. Utafutaji ulianza mwaka 1952 wakati *British Petroleum Company* (BP) na *Shell International Oil Company* (SHELL) walipoanza utafutaji wa mafuta katika miamba tabaka (*sedimentary basins*). Kwa kipindi kirefu na kwa nyakati tofauti, makampuni tofauti ya kimataifa ya mafuta yamekuwa yakifanya shughuli za utafutaji mafuta nchi kavu na kwenye maji ya kina kirefu. Mpaka sasa kiasi cha gesi iliyogunduliwa ni futi za ujazo trilioni 46.5 na hakuna ugunduzi wowote wa mafuta. Historia ya utafutaji mafuta na gesi imegawanyika kwa vipindi kama ifuatavyo:

a. Utafutaji Kabla ya 1980

208. Katika kipindi cha kabla ya mwaka 1964, eneo lote la mwambao lilitolewa kwa kampuni za SHELL na BP chini ya Sheria ya *"Mining Ordinance"* ambapo ilitolewa leseni moja na waliachia maeneo yote ilipofika mwaka 1964. Hizi zilikuwa ni kampuni za mwanzo kufanya utafiti na zilichoronga jumla ya visima vinne (4) katika maeneo ya Mafia, Zanzibar, Mandawa na Pemba.

209. Katika kipindi cha kuanzia mwaka 1969 hadi mwanzoni mwa mwaka 1980, Kampuni ya AGIP/AMOCO ilipewa na Serikali eneo lote la mwambao chini ya Sheria ya "*Mining ordinance*" na baadae chini ya Mkataba wa Ugawanaji (PSA) ambao ulianza kutumika baada ya kuanzishwa kwa Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC). Kwa kipindi hicho, Kampuni ya AGIP ilichoronga visima vinne (4) maeneo ya Ras Machui, Songo Songo, Kisangire na Kisarawe. Mwaka 1974, eneo la Songo Songo liligunduliwa kuwa na gesi na mwaka huo huo Kampuni ilirudisha eneo hilo kwa Serikali na baadae ilirudisha maeneo mengine kwa utaratibu wa kimkataba. Aidha, Kampuni iliachia maeneo yote mwaka 1982 baada ya kuona kuwa gesi iliyogundulika haikuwa na tija kiuchumi. Baada ya kurudishwa kwa maeneo hayo, wataalamu wa TPDC wakishirikiana na Kampuni ya ONGC ya India walichoronga visima vitatu (3) maeneo ya Songo Songo na kuthibitisha uwepo wa gesi asilia kwa kiasi kikubwa.

b. Utafutaji Miaka ya 1980-1990

210. Katika miaka hii, kulikuwa na ugunduzi wa gesi eneo la Mnazi Bay uliofanywa na Kampuni ya AGIP mwaka 1982. Aidha, wawekezaji kadhaa wakiwemo AMOCO, TEXACO, SHELL na IEDC waliingia katika mikataba ya ugawanaji (PSA) ambapo SHELL Petroleum walipewa eneo la mwambao wa kati na Selous. Kampuni hii ilipewa vitalu vitano vyenye ukubwa wa eneo la kati ya kilometa za mraba 7,000 na 16,817. Kampuni hii ilichukua takwimu za mitetemo kwa kila kitalu na kuchoronga jumla ya visima vitano. Aidha, Kampuni ya AMOCO ilichimba visima viwili (2) wakati TEXACO ilichimba kisima kimoja (1).

211. Kampuni ya IEDC ambayo ni kampuni tanzu ya KUFPEC ilipewa leseni ya utafutaji na uzalishaji mafuta eneo la mwambao wa Kaskazini. Kampuni ilipewa kitalu kimoja chenye ukubwa wa kilometa za mraba 12,000. Kazi ilizofanya ni ukusanyaji wa taarifa za mitetemo na kuchoronga visima viwili. Kampuni zote zilisitisha utafutaji kutokana na ukata wa fedha. Kati ya mwaka 1981 hadi 1983, TPDC kwa kutumia fedha za ndani ilichoronga jumla ya visima saba (7)).

c. Utafutaji Miaka ya 1990 – 1999

212. Mwanzoni mwa awamu hii, Serikali ilikazania katika kuhakikisha inaimarisha mazingira ya kisera na kuvutia zaidi uwekezaji kwa kulegeza masharti ya mikataba. Hii iliwezesha Serikali kuanza kuangalia namna ya kuwezesha ugunduzi wa gesi ya Songo Songo kuanza kutumika kibiashara kama vile kuzalisha umeme. Katika kipindi hicho, Serikali iliingia mikataba na makampuni kadhaa yakiwemo; Antrim, SHELL, Ndovu Resource, Tullow Oil na Canop Oil. Hata hivyo, kipindi hiki kilitawaliwa na shughuli finyu za utafutaji rasilimali hizo.

d. Utafutaji Miaka ya 2000 – 2013

213. Katika kipindi hiki kulikuwa na ugunduzi mkubwa wa gesi baharini na nchi kavu ambapo gesi iligunduliwa maeneo ya Mkuranga (2007), Kiliwani (2008), Ntorya (2012) na bahari ya kina kirefu (2010 – 2013). Duru tatu (3) za ugawaji vitalu kwenye maji ya kina kirefu zilitangazwa kati ya mwaka 2000 na 2007 na moja ya nchi kavu iliyokuwa na vitalu sita (6) ilitangazwa mwaka 2006.

214. Mwaka 2000, zabuni ya kwanza ya baharini ilitangazwa ikiwa na vitalu sita (6) vya baharini vyenye wastani wa ukubwa wa kilometa za mraba 10,000. Zabuni moja tu ilipokelewa kutoka kampuni ya PETROBRAS ambayo ndio kampuni pekee iliyoomba. Kampuni hii ilipewa kitalu namba 5 na kusaini mkataba wa PSA mwaka 2004. Taarifa zilizokusanywa hadi sasa ni pamoja na takwimu za mitetemo ya 2D (*Two Dimensional*) kwa umbali wa kilomita 2,800 na 3D (*Three Dimensional*) kwa kilomita za mraba 1,125. Kampuni hii ya PETROBRAS ilifanikiwa kuchoronga kisima kimoja.

215. Mwaka 2001, Serikali ilitangaza zabuni ya pili ya baharini ambapo vitalu 11 vilitangazwa kunadiwa. Kila kitalu kilikuwa na ukubwa wa kilomita za mraba 10,000. Zabuni mbili zilipokelewa kutoka kampuni ya SHELL na GLOBAL. Kampuni ya SHELL walipewa vitalu namba 9, 10, 11 na 12 wakati kampuni ya GLOBAL haikuonesha kuwa na uwezo wa kiutaalam na kifedha. Mpaka sasa katika eneo hilo la baharini hamna takwimu zilizokusanywa wala visima vilivyochorongwa kutokana na kutokamilika kwa mkataba.

216. Mwaka 2004, zabuni ya tatu ya baharini ilitangazwa ambapo vitalu saba (7) vilinadiwa vikiwa na ukubwa wa wastani wa kilomita za mraba 10,000. Katika zabuni hizo, kampuni tatu zilijitokeza ambazo ni OPHIR, STATOIL na PETROBRAS na walipewa vitalu na 1, 2 na 6. Takwimu zilizokusanywa hadi sasa ni mitetemo kilomita 12,626.025 za 2D na kilomita za mraba zipatazo 6,659 za 3D. Jumla ya visima vitano vilichorongwa vikiwemo vitatu vilivyochorongwa na OPHIR na visima viwili vilivyochorongwa na STATOIL.

217. Vitalu namba 3 na 4 vyenye wastani wa ukubwa wa kilomita za mraba 10,000 kwa kila kitalu vilitolewa kwa kampuni ya OPHIR ENERGY. Takwimu zilizokusanywa hadi sasa ni pamoja na za mitetemo ya 2D ambapo kilomita 4,824.925 zimekusanywa na takwimu za 3D zenye ukubwa wa kilomita za mraba 6,450. Visima vitatu vimechorongwa ambapo kitalu namba 3 kisima kimoja kimechorongwa wakati katika kitalu namba 4 visima viwili vimechorongwa.

218. Mwaka 2006, Serikali ilitoa agizo la kuharakisha utafutaji mafuta na gesi baharini ambapo TPDC iliruhusiwa kufanya mazungumzo ya moja kwa moja na kampuni zilizoonesha uwezo na nia ya kuwekeza. Katika kuharakisha utafutaji

baharini, mnamo mwaka 2007 zabuni ndogo ilitangazwa ambapo vitalu namba 7 na 8 vyenye ukubwa wa wastani wa kilomita za mraba 10,000 vilinadiwa. Vitalu hivi vilitolewa kwa kampuni za DOMINION kitalu namba 7 na PETROBRAS kitalu namba 8. Takwimu zilizokusanywa hadi sasa ni pamoja na mitetemo ya 2D kwa eneo la kilomita 4,315, mitetemo ya 3D kwa eneo la kilomita za mraba 1,235 na mpaka sasa hamna kisima ambacho kimeshachorongwa.

e. Utafutaji Kuanzia 2014

219. Mwaka 2013, Serikali ilizindua mchakato wa kuitisha zabuni ya utafutaji kwenye vitalu 7 vya bahari kuu ya kina kirefu na Ziwa Tanganyika. Vitalu hivyo ni namba 4/2A, 4/3A, 4/3B, 4/4A, 4/4B, 4/5A na 4/5B kwa baharini na kingine kaskazini mwa Ziwa Tanganyika. Uzinduzi huu ulifanyika nchini kwa mara ya kwanza.

Sheria, Sera na Kanuni Katika Masuala ya Gesi na Mafuta Nchini

220. Shughuli za utafutaji, uzalishaji na usambazaji wa gesi nchini zinafanywa kupitia Sera, Sheria na Kanuni mbali mbali kama ifuatavyo:

(i) Sheria ya Utafutaji na Uzalishaji Petroli ya mwaka 1980 (*Petroleum [Exploration and Production] Act 1980*);

(ii) Sheria ya Hifadhi ya Mazingira ya mwaka 2004 (*Environmental Management Act 2004);*

(iii) Sheria ya Kodi ya Mapato ya mwaka 2004 (*Income Tax Act 2004*);

(iv) Sera ya Nishati ya mwaka 2003 *(Energy Policy of 2003*);

(v) Sera ya Gesi Asilia ya mwaka 2013 (*Natural Gas Policy*); na

(vi) Mkataba wa Kugawana Mapato wa mwaka 2013 *(Production Sharing Agreement*);

Maeneo Yaliyogunduliwa Mafuta na Gesi, Kiwango cha Uzalishaji na Matumizi

Maeneo Yaliyogunduliwa Gesi

221. Maeneo ambayo yameshagunduliwa kuwa na gesi asilia ni pamoja na Songo Songo (1974), Mnazi Bay (1982), Mkuranga (2007), Kiliwani (2008), Ntorya (2012) na eneo la bahari ya kina kirefu (2010-2013) ambapo futi za ujazo trilioni 46.5 zimegundulika. Gesi asilia iliyogundulika baharini ni kiasi cha futi za ujazo trilioni 38.5 na nchi kavu ni futi za ujazo trilioni 8. Kiasi kilichohakikiwa ni futi za ujazo trilioni 1.169 na kinajumuisha gesi kutoka

Songo Songo (futi za ujazo bilioni 880), Kiliwani (futi za ujazo bilioni 27) na Mnazi Bay (futi za ujazo bilioni 262). Aidha, kulingana na matokeo ya utafutaji hadi kufikia sasa, Tanzania haijafanikiwa kugundua mafuta. Kielelezo kifuatacho kinaelezea ugunduzi huo.

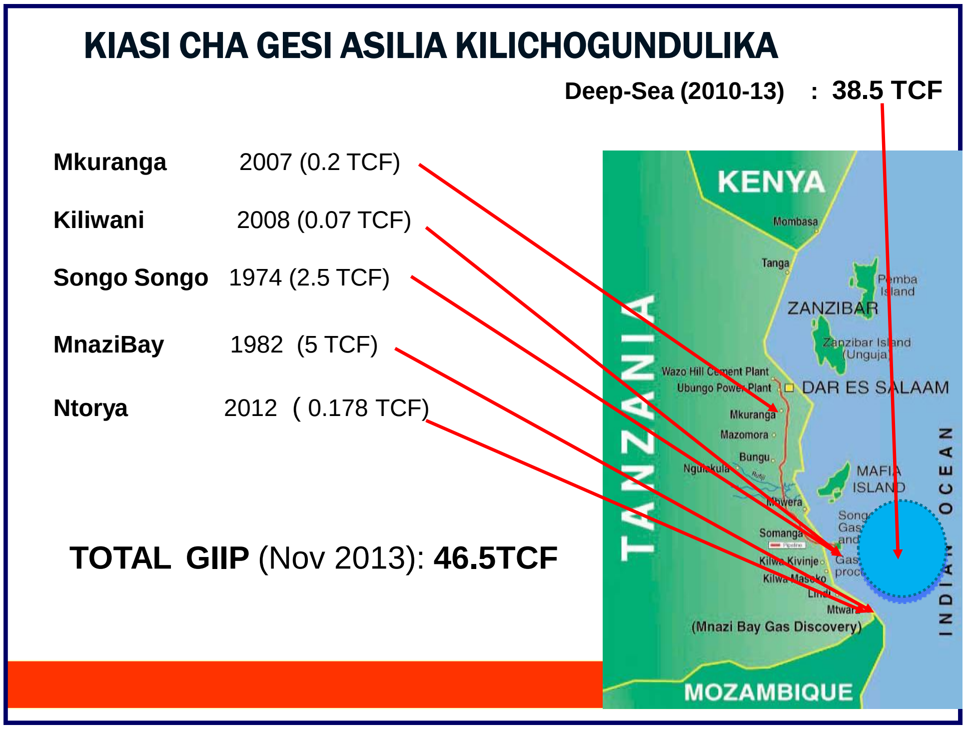

Kiwango cha Uzalishaji

222.Mpaka sasa uzalishaji wa gesi asilia kwa visima vya Songo Songo ni takribani futi za ujazo milioni 96 hadi 102 kwa siku ambazo husafirishwa kwa bomba hadi Dar es Salaam. Uwezo wa bomba lililopo kwa sasa ni kusafirisha futi za ujazo milioni 105 kwa siku. Mitambo ya kusafishia gesi iliyopo Songo Songo inaweza kusafisha hadi futi za ujazo milioni 110 kwa siku. Hivyo, uwezo wa bomba kusafirisha futi za ujazo milioni 105 kwa siku ni kikwazo kwa mitambo hii kufikia uwezo wake wa juu. Vile vile, kutokana na hali ya mahitaji ya umeme Mtwara, uzalishaji wa gesi eneo la Mnazi Bay ambao ni futi za ujazo milioni 2 kwa siku, hutumika kwa kuzalisha umeme kukidhi mahitaji hayo.

Matumizi ya gesi asilia

223.Hadi mwaka 2013, asilimia 88 ya gesi asilia inayozalishwa nchini inatumika katika kuzalisha nishati ya umeme. Mitambo iliyopo inayotumia gesi asilia ina uwezo wa kuzalisha Megawati 554 lakini inazalisha Megawati 320. Aidha, gesi hii pia inatumika kwa matumizi mbalimbali kama nishati mbadala ambapo takriban viwanda 37 vinatumia gesi asilia, taasisi 2, nyumba 70 na magari zaidi ya 40.

Gharama za Uwekezaji Katika Utafutaji na Uchimbaji wa Mafuta na Gesi

224.Gharama za utafutaji mafuta na gesi hutofautiana kulingana na hatua ambayo imefikiwa na mwekezaji na eneo la utafutaji. Kwa mfano, utafutaji mafuta baharini kwenye maji ya kina kirefu hugharimu fedha nyingi kiasi cha takriban shilingi bilioni 100 kwa kuchimba kisima kimoja ikilinganishwa na utafutaji nchi kavu ambao unagharimu kiasi cha takriban shilingi bilioni 25. Kutokana na ukubwa wa gharama hizo, Serikali inaingia mikataba na wawekezaji ambapo rasilimali inabaki kuwa ni mali ya Taifa. Serikali haina gharama wakati wa utafutaji na mgao hufuatana na mfumo wa ugawanaji (*production sharing*). Hatua zilizochukuliwa na Serikali katika kuhamasisha uwekezaji ni pamoja na uwepo wa Sheria ya Utafutaji na Uzalishaji Mafuta inayosimamia shughuli zote za utafutaji na uzalishaji mafuta na gesi, Mikataba ya Ugawanaji inayosimamiwa na TPDC kwa niaba ya Serikali na Sera ya Gesi Asilia. Katika kuongeza uwekezaji zaidi, Serikali kwa hivi sasa inatayarisha Sera ya Mafuta, Sera ya Uwezeshaji Wananchi katika miradi ya Mafuta na Sheria ya Gesi Asilia.

Utekelezaji wa Mradi wa Ujenzi wa Bomba la Gesi

225.Serikali kupitia Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC) inatekeleza mradi wa ujenzi wa mitambo ya kusafisha gesi asilia katika maeneo ya Madimba wilayani Mtwara Vijijini na Songo Songo Wilayani Kilwa na bomba la kusafirishia gesi hiyo kutoka Mtwara na Songo Songo hadi Dar es salaam kupitia Somanga Fungu. Mradi huu unatarajiwa kukamilika ifikapo Desemba, 2014.

226.Mitambo ya kusafisha gesi iliyopo Madimba ina uwezo wa kusafisha gesi kiasi cha futi za ujazo milioni 210 kwa siku na mitambo ya Songo Songo futi za ujazo milioni 140 kwa siku. Bomba la kusafirisha gesi litakuwa na urefu wa

kilomita 542. Katika hali ya kawaida ya uendeshaji, bomba hili litakapokamilika litakuwa na uwezo wa kusafirisha kiasi cha futi za ujazo milioni 784 kwa siku. Uwezo huu unaweza kuongezeka mpaka futi za ujazo milioni 1,002 kwa siku kwa kufunga mitambo ya kuongeza msukumo wa gesi.

227. Mradi huu utakapokamilika utaunganisha maeneo yanayozalisha gesi asilia hususan Mnazi Bay, Songo Songo, Kiliwani, Mkuranga, Ntorya na gesi iliyogunduliwa katika eneo la bahari ya kina kirefu. Vile vile, bomba litakuwa na matoleo maeneo ya Mtwara, Lindi, Kilwa, Somanga Fungu na Mkuranga kwa ajili ya matumizi ya gesi asilia katika maeneo hayo.

228. Mabomba ya kutosheleza ujenzi wa bomba la gesi kutoka Mtwara na Lindi hadi Dar es Salaam yameshawasili nchini. Kufikia mwezi Machi, 2014, kazi ya kuunganisha mabomba kwa kuchomelea (*welding*) kwenye maeneo ya ujenzi ilikuwa imefikia kilometa 338. Aidha, jumla ya kilomita 203 zilikuwa zimechimbwa kwa ajili ya kuweka bomba (*Trenching*) na kilometa 158 tayari mabomba yalikuwa yamekwishawekwa kwenye njia yake (*Lowering – in*). Kazi ya kuweka mkongo wa mawasiliano sambamba na bomba (*Fiber Optic Cable - FOC*) ilikuwa imefanyika kwa kilometa 155. Zoezi la kufukia bomba pamoja na mkongo wa mawasiliano (*Backfilling*) lilikuwa limefanyika kwa umbali wa kilometa 154. Kazi ya kuyaongezea uzito (*Concrete coating*) mabomba yatakayojengwa baharini na maeneo ya mito ilikwishakamilika. Kazi ya ujenzi wa bomba la baharini lenye urefu wa kilomita 25.6 ilikuwa inaendelea na tayari kilometa 19 zilikwishaunganishwa.

229. Kwa upande wa mitambo ya kusafisha gesi asilia, maandalizi ya eneo la kujenga mitambo ya kusafisha gesi (Madimba na Songo Songo) yameanza. Kazi ya usanifu wa kina wa michoro ya miradi ya kusafisha gesi asilia imekamilika. Mitambo ya kuzalisha umeme, kusafisha maji kwa ajili ya matumizi ya kawaida (*domestic use*) na maji taka (*waste water treatment*) imeshawasili nchini. Kwa sasa kazi inayoendelea ni kukamilisha ujenzi wa mitambo ya kusafisha gesi na ununuzi wa vifaa vya ujenzi kutoka nchi mbalimbali. Zoezi la kusafirisha shehena ya mitambo iliyo tayari kutoka nchi za wazalishaji linaendelea. Vile vile, ujenzi wa kipande cha bomba cha kusafirisha gesi kutoka visimani (*raw gas trunk pipeline*) kwa eneo la Mnazi Bay hadi Madimba unaendelea.

Mradi wa LNG (*Liquified Natural Gas*)

230. Sehemu kubwa ya gesi iliyogunduliwa nchini hadi sasa iko baharini kwenye kina kirefu na inafikia kiasi cha futi za ujazo trilioni 38.5. Gesi hiyo imegunduliwa takribani umbali wa kilometa 80 mpaka 100 kutoka nchi kavu na kwenye kina cha urefu wa kati ya mita 1,500 na 3,000. Kutokana na mazingira hayo na wingi wa gesi hiyo, Serikali kwa kushirikiana na wawekezaji ipo kwenye mchakato wa kuendeleza gesi hiyo kwa ajili ya matumizi ya ndani na pia kwa ajili ya kuuza nje ya nchi kama *Liquified Natural Gas (LNG).*

231. LNG ni gesi asilia iliyopozwa kwa kutumia teknolojia ya kisasa hadi kufikia kiwango cha nyuzi joto -161 ambapo huwa rahisi kubeba na kusafirisha. Ili nchi iweze kunufaika kiuchumi ikiwa ni pamoja na kusimamia vizuri rasilimali ya gesi katika mradi wa LNG, Serikali imeamua kwamba mtambo wa uchakataji gesi utajengwa na kuwekwa nchi kavu na sio baharini.

232. Mradi wa LNG utakapoanza utakuwa na faida nyingi za kiuchumi, ikiwa ni pamoja na kutoa ajira kwa watanzania na kuipatia nchi fedha za kigeni kutokana na mauzo ya gesi nje ya nchi. Faida nyingine za kiuchumi ni pamoja na kuiwezesha Serikali kuendeleza sekta ya umeme na viwanda ikiwa ni pamoja na kufanikisha uanzishwaji wa ukanda wa viwanda (*Industrial Park*) kwa ajili ya uwekezaji katika viwanda vya kemikali (*petrochemical*s), saruji, na mbolea. Hadi kufikia Desemba 2013, kampuni ambazo zilionesha nia ya kuwekeza katika mradi wa LNG ni pamoja na BG wakishirikiana na Ophir Energy na Statoil wakishirikiana na Exxon Mobil.

Ushirikishwaji wa Wananchi Katika Shughuli za Utafutaji na Uzalishaji wa Mafuta na Gesi

233. Shirika la Maendeleo ya Petroli (TPDC) ndilo Shirika lenye dhamana ya kusimamia maslahi ya nchi kwenye shughuli za utafiti. TPDC kama Shirika la taifa, linawakilisha na kusimamia maslahi ya kitaifa katika sekta ya petroli (ambayo ni pamoja na gesi asilia). TPDC hupewa leseni na Serikali na inapaswa kutimiza masharti ya leseni ambayo ni pamoja na kutekeleza mpango kazi unaoidhinishwa pamoja na leseni hiyo. TPDC kwa kumtumia mkandarasi hutekeleza mpango kazi na pia huweza kushiriki kimtaji pale mafuta na gesi vitakapogunduliwa.

234.Katika zabuni za ugawaji vitalu na miradi ya kusambaza gesi, makampuni ya hapa nchini yanapewa vipaumbele maalum ili kuyawezesha kumiliki na kushiriki kikamilifu. Ingawa zabuni iko wazi kwa kampuni za ndani na nje kushiriki, utaratibu umewekwa unaotoa upendeleo kwa kampuni za ndani ikiwa kampuni hizo zitatimiza vigezo vilivyowekwa. Vile vile, ushirikiano wa ubia kati ya kampuni zinazomilikiwa na wazawa na zile za nje utapewa upendeleo ikiwa utatimiza vigezo vilivyowekwa.

235.Mwaka 2013, Serikali iliendelea kuwajengea wananchi uwezo wa kushiriki katika fursa mbalimbali zinahusiana na sekta ikiwa ni pamoja na kushiriki kama waajiriwa kwenye kampuni mbalimbali. Aidha, mikakati iliandaliwa ili kuongeza rasilimali watu ambapo watanzania kadhaa wanasomeshwa katika fani mbalimbali za mafuta na gesi katika vyuo vya ndani na nje ya nchi. Vile vile, makongamano mbalimbali ya kuelimisha umma juu ya fursa zilizopo katika sekta ya mafuta na gesi yanaendelea kufanyika ili kuihabarisha jamii juu ya umuhimu wa rasilimali hiyo na fursa mbalimbali zinazopatikana katika uendelezaji wa rasilimali hii. Kadhalika, mchakato wa maandalizi ya sera maalum ya ushirikishwaji wazawa (*Local Content Policy*) katika shughuli za gesi na mafuta unaendelea. Sera hii, pamoja na mambo mengine inatoa msisitizo kwa kampuni kununua na kutumia bidhaa za hapa nchini.

Umuhimu na Mchango wa Mafuta na Gesi katika Uchumi

236.Uwepo wa nishati ya gesi nchini na shughuli zinazohusiana na utafutaji, uchimbaji na usambazaji wa gesi asilia umekuwa na manufaa makubwa kwa Taifa. Manufaa hayo yanajumuisha kupunguza gharama za matumizi ya mafuta, kupunguza uchafuzi wa mazingira, kutoa ajira na kuongeza mapato kwa Serikali kuu na Halmashauri za Wilaya.

237.Uchumi wa Tanzania unakadiriwa kupoteza zaidi ya kiasi cha shilingi trilioni moja na nusu kwa mwaka kwa kutumia mafuta badala ya gesi asilia kwa mitambo ya kufua umeme. Matumizi ya gesi asilia hapa nchini yataokoa fedha hizo ambazo kwa sasa zinalipwa kwa fedha za kigeni. Kwa kutumia gesi asilia ambayo inasafirishwa mpaka Dar es Salaam kutoka Songo Songo na ile inayotumika Mtwara, nchi imeendelea kuokoa fedha za kigeni katika kuzalisha umeme na matumizi ya viwandani. Katika kipindi cha Julai 2004 hadi Desemba 2013, jumla ya futi za ujazo bilioni 196.6 za gesi asilia zenye thamani ya Dola

za Kimarekani milioni 322.4 zilitumika kuzalisha nishati iliyotumika katika uzalishaji umeme. Nishati hiyo kama ingezalishwa kwa kutumia mafuta ingegharimu kiasi cha Dola za Kimarekani bilioni 6.4. Hii inatokana na utofauti mkubwa kati ya bei ya mafuta na gesi ambapo uzalishaji wa nishati kiasi cha mmBtu moja (1) kwa kutumia gesi asilia hugharimu wastani wa Dola za Kimarekani 1.6 wakati kwa kutumia mafuta hugharimu Dola za Kimarekani 32. Kwa sababu hiyo, kwa matumizi ya gesi asilia katika uzalishaji umeme Serikali imeokoa kiasi cha Dola za Marekani bilioni 6.1 kutoka gesi ilipoanza kuzalishwa mpaka mwishoni mwa mwaka 2013.

238.Kwa upande wa matumizi ya viwandani, kuanzia Julai 2004 mpaka Desemba 2013, gesi asilia yenye thamani ya Dola za Kimarekani milioni 238.8 ilitumika kama nishati mbadala kuendeshea mitambo ya viwanda hivyo. Kuzalisha nishati hiyo kwa kutumia mafuta kwa kipindi hicho chote ingegharimu Dola za Kimarekani milioni 713. Hivyo, kwa matumizi ya gesi asilia viwandani, kiasi cha Dola za Kimarekani milioni 474.2 kimeokolewa. Vile vile, matumizi ya gesi badala ya mafuta kwenye taasisi, majumbani na katika magari yameokoa fedha za kigeni kwa kiasi kikubwa. Kuanzia Disemba 2009 mpaka Desemba 2013, gesi asilia yenye thamani ya Dola za Kimarekani 819,907 ilitumika kuzalisha nishati kiasi cha mmBtu 37,705 ambapo kama nishati ya mafuta ingetumika ingegharimu kiasi cha Dola za Kimarekani 981,718. Hivyo, katika kipindi husika, Serikali iliweza kuokoa kiasi cha Dola za Kimarekani 161,811 kwa matumizi ya gesi asilia katika taasisi, majumbani na katika magari.

239.Kupitia shughuli za gesi na mafuta, nchi ilipata mapato mbalimbali yakijumuisha mrabaha, kodi za mapato, kodi ya huduma na kodi ya ongezeko la thamani. Kati ya Julai 2004 hadi Desemba 2013, mapato ya Serikali kuu yaliyotokana na mauzo ya gesi ya Songo Songo yalifikia Dola za Kimarekani milioni 232.8 wakati kwa upande wa Mnazi Bay yalikuwa Dola za Kimarekani milioni 6.7. Kati ya hayo, mapato yaliyotokana na kodi ya ongezeko la thamani yalikuwa Dola za Kimarekani milioni 82.4 kwa upande wa Songo Songo na Dola milioni 1.036 kwa upande wa Mnazi Bay. Aidha, halmashauri za wilaya za Lindi na Mtwara vijijini zinapata asilimia 0.3 ya mauzo ya gesi kama kodi ya huduma. Kuanzia mwaka 2004 wakati mradi wa Songo Songo ulipoanza

kuzalisha gesi hadi kufikia mwishoni mwa 2013, halmashauri hizo zilipata zaidi ya shilingi milioni 885.

240.Miradi mbali mbali inayotokana na ugunduzi wa gesi asilia nchini imeajiri na inaendelea kuajiri wananchi wazawa kwa kiasi kikubwa. Serikali kupitia TPDC imeajiri wataalam katika fani tofauti wakiwemo; wanasheria, wahandisi, wachumi na wahasibu na sasa Serikali ina mkakati wa kuajiri watumishi zaidi kulingana na mahitaji. Mbali na ajira za moja kwa moja ambazo Serikali kupitia TPDC imekuwa ikitoa, zipo ajira katika miradi ya kampuni wezeshi katika huduma mbali mbali (*service companies*) zinazohitajika kwenye miradi ya gesi asilia. Mfano, kampuni za ulinzi, usafi pamoja na fursa kwa wafanya biashara wadogo wadogo wa vyakula.

241.Hadi Desemba 2013, kulikuwa na kampuni 18 zinazojishughulisha na utafutaji mafuta na gesi ambapo kila kampuni ina wastani wa kuajiri wafanyakazi 40 wa kudumu na mahitaji huongezeka pale shughuli za utafutaji zinapoongezeka. Pamoja na hayo, zipo kampuni nyingine zinazotoa huduma kwa kampuni za utafutaji ambazo zimeajiri jumla ya watanzania 427. Aidha, baadhi ya kampuni zimekuwa na utaratibu wa kutoa mafunzo ya kiutaalam kwa wafanyakazi wake. Kampuni ya Statoil kama mfano, imekuwa na utaratibu wa kuwapa mafunzo wafanyakazi mara tu baada ya kujiunga na kampuni hiyo na jumla ya wafanyakazi 55 tayari wameshapata mafunzo ya kiutaalam. Mafunzo haya ni muhimu kwa Taifa kwani litaweza kujitegemea kiutaalam hapo baadae. Mradi wa ujenzi wa bomba la gesi kutoka Mtwara hadi Dar es Salaam pia umenufaisha jumla ya wafanyakazi (vibarua) zaidi ya 1,000 kwa siku katika maeneo bomba linapopita.

242.Matumizi ya gesi asilia nchini yamepunguza kwa kiasi kikubwa uchafuzi wa hali ya hewa unaotokana na matumizi ya mafuta katika uzalishaji umeme, viwandani na katika taasisi. Kiasi cha tani milioni 13.4 cha hewa chafu (CO_2) huzalishwa katika uzalishaji wa umeme kwa mitambo itumiayo mafuta aina ya *Jet 1* wakati matumizi ya gesi asilia huzalisha tani milioni 10.1 za CO_2. Hivyo, matumizi ya gesi asilia yamepunguza uchafuzi wa hewa kwa takriban tani milioni 3.3 za CO_2. Kwa upande wa viwandani, matumizi ya mafuta mazito (HFO) huzalisha CO_2 kiasi cha tani milioni 3.5 wakati matumizi ya gesi katika viwanda huzalisha tani milioni 2.1 za CO_2, hivyo punguzo la hewa chafu ni tani

milioni 1.4. Kuhusiana na matumizi ya LPG kwenye taasisi, CO_2 kiasi cha tani 2,215.43 huzalishwa ikilinganishwa na matumizi ya gesi asilia ambapo kiasi cha tani 1,860.35 za CO_2 huzalishwa ikiwa ni punguzo la hewa chafu kwa tani 355.08. Hivyo kwa wastani matumizi ya gesi asilia hupunguza hewa chafu kwa zaidi ya asilimia 25 ikilinganishwa na matumizi ya mafuta.

Changamoto na mikakati iliyowekwa na Serikali kukabiliana nayo

243. Sekta ya gesi na mafuta inakabiliwa na changamoto mbali mbali katika kutekeleza mipango yake. Changamoto na mikakati ya kukabiliana nazo zimejadiliwa kama ifuatavyo:-

a. Tishio la Uharamia Baharini na Ziwa Tanganyika (Piracy) kwa meli za Utafutaji

244. Kufuatia shughuli za utafutaji gesi na mafuta baharini, usalama wa utafutaji mafuta baharini unahatarishwa na kuwepo kwa maharamia wa Kisomali. Ili kukabiliana na changamoto hii, Jeshi likishirikiana na kampuni za utafutaji limejiimarisha zaidi katika kulinda meli za utafutaji.

b. Tatizo la mpaka kati ya Tanzania na nchi jirani

245. Upo mgogoro wa mpaka katika Ziwa Nyasa baina ya Serikali ya Tanzania na Serikali ya Malawi ambapo Serikali ya Malawi imeingia mikataba ya utafutaji mafuta na gesi kwa kugawa vitalu katika ziwa lote. Katika kutafuta muafaka, Serikali ya Malawi imeshauriwa kusitisha utafutaji kwanza mpaka suluhu itakapopatikana.

c. Kushindwa kufanya kazi za Utafiti kwenye Hifadhi za Taifa

246. Baadhi ya maeneo ya utafutaji gesi yako ndani ya hifadhi za taifa mfano Hifadhi ya Selous. Licha ya TPDC kuwa na leseni, haijaruhusiwa kutafuta mafuta katika maeneo hayo kwa kuwa yanalindwa na sheria za kimataifa. Wizara ya Maliasili na Utalii ipo kwenye mchakato wa kuandaa kanuni za utafutaji katika maeneo ya hifadhi ili kuiwezesha TPDC kufanya kazi zake inavyotakiwa.

d. Miamba inayozalisha Gesi Asilia kuwa katika Mipaka ya Nchi mbili

247. Jiolojia ya miamba haina mipaka kati ya leseni moja na leseni nyingine (ndani ya nchi), pia nchi moja na nchi nyingine mfano; Tanzania na Msumbiji, Tanzania na Malawi, Tanzania na Kenya, Tanzania na DRC. Hivyo ili kukabiliana na changamoto hii, mazungumzo ya uzalishaji wa pamoja (*unitization*) yatafanyika katika maeneo yenye muingiliano wa rasilimali za mafuta au gesi asilia.

e. Ushiriki wa Nchi na Mtaji mkubwa unaohitajika katika uwekezaji

248. TPDC inatakiwa iwekeze kwa kushiriki kimtaji katika miradi ya mafuta na gesi ili kuweza kupata faida zaidi lakini inashindwa kuwekeza kwa wakati katika miradi kutokana na ukosefu wa fedha. Katika kukabiliana na changamoto hii, TPDC imeanza kuwekeza kadri inavyopata mapato ya gesi kutoka kwenye mgao wake.

249. Vile vile, TPDC imetengewa maeneo yake ya utafutaji na uchimbaji wa gesi. Vitalu ilivyotengewa ni vya baharini kwenye kina kirefu ambako teknolojia yake ya utafiti na uchimbaji mafuta ni ya gharama kubwa. TPDC inakabiliwa na changamoto ya kupata fedha za kuwekeza katika vitalu hivyo na ili kuikabili changamoto hii, TPDC imejipanga kutafuta wawekezaji wa kuiwezesha kifedha na kitaalam (*Strategic partners*).

f. Wataalam

250. Nchi ina uhitaji mkubwa wa wataalam wa miamba wa kuendeleza utafutaji (*geoscientists–geologists, geophysicists, micropals*), wahandisi (*chemical processing, plant, pipeline, civil, production engineers*), wachumi, wanasheria kwa ajili ya mazungumzo ya mikataba, wahasibu na wakaguzi kwa ajili ya uhakiki wa gharama za utafutaji na uzalishaji na utunzaji wa taarifa (*Data Management*). Katika kuikabili changamoto hii, Serikali imeajiri wafanyakazi wenye fani mbali mbali, na ipo kwenye mchakato wa kuendelea kuajiri wataalam zaidi kulingana na mahitaji. Vile vile, Serikali inatekeleza mpango mkakati wa kuongeza wataalam wa mafuta na gesi kwa kusomesha watanzania zaidi ya 200 kwa kipindi cha miaka mitatu (2013 - 2015).

g. Kujenga uwezo wa TPDC katika kusimamia mikataba ya PSA

251. TPDC ina jukumu la kusimamia mikataba ya PSA *(Production Sharing Agreement)* kwa niaba ya Serikali lakini ina upungufu wa wataalam na vitendea kazi. Ili kuongeza uwezo wa kusimamia mikataba hiyo, TPDC inatarajia kuajiri wataalam wa kutosha ili kuiwezesha kusimamia vizuri mikataba hiyo, kuongeza vitendea kazi pamoja na kusomesha watumishi ili waweze kumudu kazi hizo kwa ufasaha.

h. Uelewa wa Watanzania na matarajio ya wananchi

252. Ugunduzi wa gesi umeibua mitazamo mbalimbali na kuamsha matarajio makubwa kwa wananchi (*public expectations*). Miundombinu ya miradi ya gesi huchukua kipindi kirefu kati ya miaka mitano mpaka saba toka kugunduliwa mpaka kuweza kutumika na hivyo kuibua mitazamo hasi kuhusu miradi hiyo. Katika kuikabili changamoto hii, Serikali imeandaa vipindi vya elimu kwa umma ambavyo vinaendelea kuelimisha wananchi kuhusiana na masuala ya gesi asilia.

Matarajio

253. Serikali imeweka vipaumbele na matarajio yake kama ifuatavyo:

a. Kuhakikisha kwamba gesi inayozalishwa hapa nchini inatumiwa kwa matumizi ya ndani kama vile kuzalisha umeme na inayobaki inauzwa nje kwa kukamilisha miundombinu ya kusafisha na kusafirisha gesi asilia itakayohudumia mikoa ya Mtwara, Lindi, Pwani na Dar es Salaam. Miundombinu hii inatarajiwa kuanza kazi mwanzoni mwa mwaka 2015.

b. Kuhamasisha kuanzishwa kwa viwanda kama vya mbolea na shughuli zitakazoongezea thamani ya gesi asilia inayozalishwa hapa nchini. Kwa sasa mpango mkakati wa matumizi ya gesi asilia unatayarishwa ambapo mpango huo utaibua miradi mbalimbali ya matumizi ya ndani.

c. Kuongeza ushiriki wa wananchi katika mlolongo wa shughuli za gesi na mafuta. Hii ni kwa kuhakikisha kwamba wananchi wanawezeshwa kupitia Sera ya Ushiriki wa Wananchi katika Gesi na Mafuta (*Local Content Policy in Oil and Gas*) inayoandaliwa.

d. Kuongeza wataalam wazawa ambapo vyuo mbalimbali hapa nchini vimeanza na vingine vitaanza kutoa mafunzo kuhusiana na sekta hii.

Vyuo vikuu na vyuo vya ufundi ambavyo vimeanza kufundisha kozi hizo vinajumuisha Chuo Kikuu cha Dodoma, Chuo kikuu cha Dar es Salaam, Chuo Kikuu cha Tumaini, Chuo Kikuu cha Nelson Mandela, Chuo cha VETA-Mtwara na Chuo cha Madini Dodoma.

e. Kuvutia uwekezaji zaidi ambapo Serikali imeanza kugawa vitalu kwa zabuni katika maeneo ya baharini kwenye kina kirefu ambapo Zabuni ya Awamu ya Nne imetangazwa. Kampuni mbalimbali za Kimataifa zimejitokeza na zinaendelea kujitokeza kununua zabuni hizi. Kabla ya utangazaji wa zabuni hizi, mazingira ya kuhamasisha wawekezaji yalifanywa ikiwa ni pamoja na kupitishwa kwa Sera ya Gesi na marekebisho kwenye mwongozo wa mikataba ya ugawanaji (*Model Production Sharing Agreement-MPSA*).

SEHEMU YA NNE

MAENDELEO KATIKA SEKTA MBALIMBALI

SURA YA 11

KILIMO NA USHIRIKA

Kiwango cha Ukuaji

254.Mwaka 2013, shughuli za kiuchumi za kilimo zilikua kwa asilimia 4.3 kama ilivyokuwa mwaka 2012. Aidha, shughuli ndogo za kiuchumi za mazao; mifugo; na misitu na uwindaji zilikua kwa asilimia 4.5, 3.8 na 3.3 mwaka 2013 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 4.7, 3.1 na 2.4 mwaka 2012, kwa mtiririko huo. Kwa upande mwingine, shughuli za kilimo zilichangia asilimia 24.5 ya Pato la Taifa mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 24.7 mwaka 2012.

Uzalishaji wa Mazao ya Chakula

255.Mwaka 2013, uzalishaji wa mazao ya chakula hususan mahindi, mchele, mihogo, ndizi na viazi vitamu na mviringo uliongezeka ikilinganishwa na mwaka 2012. Kuongezeka kwa uzalishaji kulitokana na hali nzuri ya hewa katika baadhi ya maeneo yanayolima mazao hayo. Hata hivyo, uzalishaji wa ngano, mtama/ulezi, na maharage na mikunde mingine ulipungua mwaka 2013 ikilinganishwa na uzalishaji katika mwaka 2012. Uzalishaji wa mazao hayo ulipungua kutokana na kutokuwepo kwa mvua za kutosha katika baadhi ya mikoa inayolima mazao hayo. Mwenendo wa uzalishaji wa mazao ya chakula ni kama unavyoonekana katika jedwali hapa chini.

Jedwali Na. 11.1: Uzalishaji wa Mazao ya Chakula (Tani 000)

Zao	2011	2012	2013	Badiliko (%) 2012/13
Mahindi	4,341	5,104	5,174	1.4
Mchele	1,461	1,170	1,307	11.7
Ngano	113	109	92	-16.0
Mtama na Ulezi	1,119	1,052	1,041	- 1.1
Muhogo	1,549	1,821	1,943	6.7
Maharage na Mikunde mingine	1,632	1,827	1,641	- 10.2
Ndizi	1,048	842	1,307	55.1
Viazi vitamu na mviringo	1,710	1,418	1,879	32.6

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

Uzalishaji wa Mazao ya Biashara

256. Mwaka 2013, uzalishaji wa tumbaku, sukari na mkonge uliongezeka ikilinganishwa na mwaka 2012. Ongezeko la uzalishaji wa tumbaku lilitokana na matumizi mazuri ya mbolea. Aidha, ongezeko la uzalishaji wa sukari lilitokana na kuongezeka kwa uzalishaji wa miwa kwa wakulima wadogo na kwa mashamba ya kiwanda cha sukari cha Kagera na kuongezeka kwa uwezo wa uzalishaji katika kiwanda cha sukari cha Kilombero. Vile vile, kuongezeka kwa mkonge kulitokana na kuongezeka kwa bei na mahitaji yake katika soko la dunia pamoja na ushiriki wa wakulima wadogo.

257. Kwa upande mwingine, uzalishaji wa pareto, pamba, kahawa, na korosho ulipungua mwaka 2013 ikilinganishwa na mwaka 2012. Kupungua kwa uzalishaji wa pamba kulitokana na kushuka kwa bei ya pamba katika msimu uliotangulia, kutopatikana kwa wakati na matumizi yasiyo sahihi ya viuwadudu. Aidha, kupungua kwa uzalishaji wa kahawa kulitokana na kuwepo kwa hali mbaya ya hewa katika kanda za uzalishaji wa kahawa. Vile vile, kupungua kwa uzalishaji wa korosho kulitokana na kutopatikana kwa mvua ya kutosha katika maeneo makuu ya uzalishaji.

Jedwali Na. 11.2: Uzalishaji wa Mazao ya Biashara (Tani).

Zao	2009	2010	2011	2012r	2013p	Badiliko (%) 2012/13
Pamba	267,004	163,644	225,938	350,277	241,198	58.01
Tumbaku	60,900	130,000	126,624	74,240	85,877	(5.23)
Sukari	279,850	263,461	260,055	262,878	296,679	10.12
Chai	33,160	31,646	33,000	32,308	32,422	(0.91)
Pareto	3,320	5,000	5,700	6,100	4,100	7.02
Kahawa	40,000	60,575	33,219	71,200	48,000	97.34
Mkonge	26,363	24,091	33,406	35,580	37,368	(30.12)
Korosho	74,169	121,070	160,000	127,947	126,000	(23.94)

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

P - Matarajio; r- Zimerekebishwa

Uzalishaji wa Mazao ya Mafuta

258. Mwaka 2013, uzalishaji wa mazao ya mafuta yakiwemo alizeti, karanga, ufuta na mawese uliongezeka ikilinganishwa na mwaka 2012. Ongezeko hilo

lilitokana na: Hali nzuri ya hewa katika maeneo yanayozalisha kwa wingi mazao hayo; jitihada za serikali za kuhakikisha upatikanaji wa ruzuku ya mbegu bora kwa wakulima; na Kuendelea kupanuka kwa wigo wa soko la mazao ya mafuta. Mwenendo wa uzalishaji wa mazao ya mafuta ni kama unavyoonekana katika jedwali hapa chini.

Jedwali Na. 11.3: Uzalishaji wa Mazao ya Mafuta (Tani)

Zao	2009	2010	2011	2012	2013	Badiliko (%) 2012/13
Alizeti	162,019	348,877	786,902	1,125,000	2,625,000	133.3
Karanga	256,401	320,582	651,397	810,000	1,425,000	75.9
Ufuta	72,932	65,557	357,162	456,000	1,050,000	130.3
Mawese		17,000	17,000	24,880	40,500	62.8
Soya	3,900	4,300	2,500	3,490	5830	67.0

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

Uwekezaji katika Shughuli za Kiuchumi za Kilimo

259.Mwaka 2013, idadi ya matrekta makubwa yaliyoingizwa na sekta binafsi iliongezeka na kufikia matreka 916 ikilinganishwa na matrekta 782 mwaka 2012. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa fursa ya kupata mikopo ya kununua matrekta hayo kutoka Mfuko wa Taifa wa Pembejeo, Benki ya Rasilimali Tanzania na benki nyingine. Vile vile, jumla ya matrekta madogo ya mkono 828 yaliingizwa nchini ikilinganishwa na matrekta madogo 949 yaliyoingizwa nchini mwaka 2012.

Kilimo cha Umwagiliaji

260. Mwaka 2013, eneo lenye jumla ya hekta 30,000 za umwagiliaji lilifanyiwa upembuzi yakinifu na usanifu na kufanya eneo lililofanyiwa upembuzi yakinifu na usanifu kufikia hekta 473,254 kutoka hekta 443,254 mwaka 2012. Aidha, jumla ya hekta 365,811 za umwagiliaji ziliendelezwa ikilinganishwa na hekta 363,514 zilizoendelezwa mwaka 2012.

261.Mwaka 2013, uzalishaji na tija kutokana na umwagiliaji wa mazao ya mpunga, nyanya, mahindi na vitunguu uliongezeka ikilinganishwa na mwaka 2012. Uzalishaji wa zao la mpunga kutokana na umwagiliaji uliongezeka na kufikia tani 5.5 kutoka tani 2 kwa hekta mwaka 2012; mahindi tani 5 kwa hekta kutoka tani 4; na vitunguu tani 26 kutoka 20 kwa hekta. Aidha, uzalishaji na tija

katika zao la nyanya ulifikia tani 18 mwaka 2013. Ongezeko hili lilitokana na uboreshwaji wa miundombinu ya umwagiliaji na matumizi ya pembejeo kwenye maeneo yenye miundombinu. Vile vile, jumla ya vikundi vya umwagiliaji vilivyoundwa na kusajiliwa vilifikia 352 mwaka 2013 kutoka jumla ya vikundi 306 mwaka 2012. Vikundi hivi viliundwa na kusajiliwa ili kuhakikisha skimu za umwagiliaji zinakuwa endelevu. Aidha, mwaka 2013, jumla ya wakulima 1,910 na wataalam 335 wa ngazi mbalimbali walipatiwa mafunzo ya kuendeleza teknolojia sahihi za umwagiliaji na matumizi bora ya maji kwa umwagiliaji ikilinganishwa na wakulima 715 na wataalam 37 waliopatiwa mafunzo mwaka 2012.

Huduma za Ugani na Mafunzo

262.Mwaka 2013, jumla ya wakulima 20,518 na maafisa ugani 258 walishiriki katika mafunzo mbalimbali kuhusu teknolojia bora. Kati ya wakulima walioshiriki, wanaume walikuwa 14,277 na wanawake 6,241; na kwa upande wa maafisa ugani, wanaume walikuwa 189 na wanawake walikuwa 69. Mafunzo yaliyotolewa yalihusu uzalishaji wa mbegu bora za mpunga, kanuni za kilimo bora, usindikaji, mnyororo wa thamani, upatikanaji wa masoko, matumizi ya simu za mkononi katika kupata taarifa za kilimo, mikopo na masuala ya uendelezaji wa vikundi. Vile vile, jumla ya mashamba darasa 13,023 yalianzishwa kuhusu mbinu za kilimo bora kwa mazao mbalimbali yanayolimwa nchini. Jumla ya wakulima 260,168 walishiriki kwenye mashamba darasa hayo ambapo wanawake walikuwa 106,488 na wanaume 153,680.

263.Mwaka 2013, jumla ya wakulima 120 na mabwana shamba 17 katika Halmashauri za Bunda na Ukerewe walipatiwa mafunzo ya kuanzisha na kusimamia mashamba darasa ya zao la muhogo. Aidha, mafunzo kuhusu kilimo bora, masoko na usindikaji wa mpunga yalitolewa kwa maafisa ugani 40 na wakulima wawezeshaji 10 kutoka skimu za umwagiliaji 20 nchini. Vile vile, vijana 300 kutoka wilaya za Sengerema, Bunda, Mvomero, Kilosa, Kyela na Mbarali walipatiwa mafunzo kuhusu uanzishwaji wa mashamba darasa ya mpunga. Aidha, mafunzo haya yalitolewa kwa mabwana shamba 42 kutoka Halmashauri za Mikoa ya Lindi, Mtwara na Morogoro. Sambamba na hilo, Serikali ilitoa mafunzo kwa maafisa ugani 14 na wakulima 84 toka skimu 14 kwenye Mikoa ya Mbeya, Kilimanjaro, Tanga, Ruvuma, Iringa, Morogoro, Manyara na Pwani ili kueneza matumizi sahihi ya mashine ya kupandikiza, kuvunia na kusindika mpunga.

Shughuli za Utafiti

264.Mwaka 2013, aina ya mbegu mpya 27 za mazao ziliidhinishwa kwa matumizi ya wakulima ikilinganishwa na mbegu 11 zilizoidhinishwa mwaka 2012. Kati ya mbegu zilizoidhinishwa mwaka 2013, saba zilikuwa za mahindi, nne za njugu mawe, nne za viazi vitamu, nne za tumbaku, nne za kahawa, mbili za soya, na mbili za mtama.

Mfuko wa Pembejeo

265.Mwaka 2013, mikopo 12 ya matrekta madogo ya mikono ilitolewa ikilinganishwa na mikopo minne mwaka 2012. Vile vile, jumla ya mikopo 81 ya matrekta makubwa ilitolewa ikilinganishwa na mikopo 115 mwaka 2012. Aidha, jumla ya mikopo 25 ilitolewa kwa ajili ya pembejeo za kilimo na mifugo ikilinganishwa na mikopo 23 iliyotolewa mwaka 2012 ikiwa ni ongezeko la asilimia 8.7. Vile vile, mkopo mmoja ulitolewa kwa ajili ya zana za umwagiliaji maji ikilinganishwa na mikopo mitatu mwaka 2012 na mikopo miwili ya mitambo ya kuvunia ilitolewa katika mwaka 2013.

MIFUGO

Kiwango cha Ukuaji na Mchango Katika Ukuaji

266.Mwaka 2013, shughuli ndogo za kiuchumi za mifugo zilikua kwa kiwango cha asilimia 3.8 ikilinganishwa na asilimia 3.1 mwaka 2012. Hali hii ilitokana na maeneo mengi ya ufugaji kupata mvua za wastani hivyo kusababisha kuwepo kwa maji na malisho bora kwa ajili ya mifugo na kuongezeka kwa thamani ya mifugo na bidhaa zake. Aidha, sekta hii ndogo ya mifugo ilichangia asilimia 4.4 katika Pato la Taifa mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 4.6 mwaka 2013.

Uzalishaji wa Mifugo na Mazao yake

267.Mwaka 2013, idadi ya mifugo nchini ilikadiriwa kufikia ng’ombe milioni 24.3, mbuzi milioni 16.3 na kondoo milioni 8.1 na nguruwe milioni 2.4 ikilinganishwa na ng’ombe milioni 22.8, mbuzi milioni 15.6 na kondoo milioni 7.0 na nguruwe milioni 2.01 . Aidha, idadi ya kuku ilikadiriwa kuwa milioni 66, ambapo kuku wa asili walikuwa milioni 36.5 na kuku wa kisasa milioni 29.5 ikilinganishwa na kuku wa asili milioni 35.5 na wa kisasa milioni 24.5 mwaka 2012.

268. Mwaka 2013, uzalishaji wa maziwa uliongezeka kwa asilimia 3.6 hadi lita bilioni 1.92 kutoka lita bilioni 1.85 mwaka 2012. Kati ya kiasi hicho, lita milioni 624 zilitokana na ng'ombe wa kisasa na lita bilioni 1.3 ng'ombe wa asili. Ongezeko la uzalishaji wa maziwa lilitokana na: kuongezeka kwa ukusanyaji wa maziwa kutoka kwenye kundi la ng'ombe wa asili; juhudi za uboreshaji wa kosaafu kwenye ng'ombe wa asili kupitia madume ya kisasa na uhamilishaji; na uboreshwaji wa vifaa vya kuhifadhia maziwa. Aidha, jumla ya dozi 168,000 za mbegu bora zilizalishwa kutoka kwenye Kituo cha Taifa cha uhamilishaji (NAIC) ambapo jumla ya ng'ombe 98,340 walihamilishwa ikilinganishwa na ng'ombe 81,300 waliohamilishwa mwaka 2012.

269. Mwaka 2013, usindikaji wa maziwa uliongezeka na kufikia lita 135,300 kwa siku sawa na ongezeko la asilimia 3.8 ikilinganishwa na lita 130,400 kwa siku mwaka 2012. Ongezeko hilo lilitokana kuongezeka kwa ukusanyaji na usindikaji katika viwanda vya Tanga fresh, Mara milk na Tan dairies.

270. Mwaka 2013, uzalishaji wa mayai uliongezeka na kufikia mayai bilioni 3.7 kutoka mayai bilioni 3.5 mwaka 2012. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa mahitaji ya ulaji wa mayai maeneo ya mijini na mayai ya kutotolesha vifaranga katika mashamba makubwa na ya kati.

Jedwali Na. 11.4: Uzalishaji wa Mazao Yatokanayo na Mifugo

Aina ya Zao	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Uzalishaji Maziwa ('000' lita)						
Ng'ombe wa Asili	980,000	1,012,436	997,261	1,135,422	1,255,938	1,297,775
Ng'ombe wa Kisasa	520,000	591,690	652,596	608,800	597,161	623,865
Jumla	1,500,000	1,604,126	1,649,857	1,738,683	1,853,099	1,921,640
Uzalishaji wa Nyama (Tani)						
N'gombe	218,976	225,178	243,943	262,606	289,835	299,581
Mbuzi/Kondoo	81,173	82,884	86,634	103,709	111,106	115,652
Nguruwe	33,307	36,000	38,180	43,647	47,246	50,814
Kuku	77,250	78,168	80,916	93,534	84,524	87,408
Jumla	410,706	422,230	449,673	503,496	532,711	553,455
Uzalishaji Mayai ('000')						
Mayai	2,690,000	2,806,350	2,917,875	3,339,566	3,494,584	3,725,200

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi

271.Mwaka 2013, ulaji wa mazao ya mifugo nchini kwa wastani ulikuwa kilo 12 za nyama, lita 45 za maziwa na mayai 75 kwa mtu kwa mwaka. Ulaji huu ni mdogo, ikilinganishwa na viwango vilivyopendekezwa na Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO, 2011) vya kilo 50 za nyama, lita 200 za maziwa na mayai 300 kwa mtu kwa mwaka. Hivyo, Serikali inaendelea na juhudi za uhamasishaji ulaji wa mazao ya mifugo kupitia Wiki ya Maziwa na Unywaji wa Maziwa Mashuleni ambazo hufanyika mwezi Juni kila mwaka.

Biashara ya Mifugo na Mazao Yake

272.Mwaka 2013, idadi ya ng’ombe 1,215,541, mbuzi 960,199 na kondoo 209,292 wenye thamani ya shilingi bilioni 989.3 waliuzwa minadani ikilinganishwa na ng’ombe 1,105,037, mbuzi 872,908 na kondoo 190,265 wenye thamani ya shilingi bilioni 951.2 waliouzwa mwaka 2012. Vile vile, tani 126.2 za nyama ya ng’ombe, tani 66.78 za nyama ya mbuzi na tani 88.4 za nyama ya kondoo zenye thamani ya shilingi bilioni 28.8 ziliuzwa nje ya nchi mwaka 2013.

273.Mwaka 2013, jumla ya vipande milioni 2.9 vya ngozi za ng’ombe, milioni 3.4 vya mbuzi na vya kondoo 700,000 vyenye thamani ya shilingi bilioni 34.7 vilikusanywa ikilinganishwa na vipande milioni 2.8 vya ngozi za ng’ombe, milioni 2.7 vya mbuzi na 650,000 vya kondoo vyenye thamani ya shilingi bilioni 33 vilivyokusanywa katika mwaka 2012.

274.Mwaka 2013, usindikaji wa ngozi uliongezeka hadi vipande vya ngozi za ng’ombe 1,181,060, vya mbuzi na kondoo 2,582,525 vyenye thamani ya shilingi bilioni 63.6 kutoka vipande vya ngozi za ng’ombe 782,447, mbuzi 1,535,562 na kondoo 61,200 vyenye thamani ya shilingi bilioni 10.6 vilivyosindikwa mwaka 2012. Kuongezeka kwa usindikaji wa ngozi kulitokana na kuongezeka kwa ushuru wa ngozi ghafi zinazouzwa nje ya nchi.

Jedwali Na. 11.5: Ukusanyaji na Uuzaji wa Ngozi Ndani na Nje ya Nchi

A. UKUSANYAJI WA NGOZI				
Mwaka	**Ngozi za Ng'ombe**	**Ngozi za Mbuzi**	**Ngozi za Kondoo**	**Thamani Tshs.'000**
2002	1,400,000	700,000	350,000	4,500,000
2003	1,400,000	800,000	460,000	5,500,000
2004	1,600,000	1,200,000	650,000	6,500,000
2005	1,600,000	1,500,000	750,160	5,500,000
2006	1,660,000	1,400,000	950,000	6,800,000
2007	1,980,000	1,520,000	1,200,000	8,700,000
2008	2,500,000	1,900,000	1,500,000	13,500,000
2009	1,650,000	2,990,000	1,250,000	10,900,000
2010	1,500,000	2,400,000	650,000	8,500,000
2011	2,500,000	2,400,000	200,000	16,100,000
2012	2,800,000	3,400,000	650,000	32,988,000
2013	2,900,000	3,600,000	700,000	34,673,500
B. UUZAJI NGOZI NJE				
Mwaka	**Ngozi za Ng'ombe**	**Ngozi za Mbuzi**	**Ngozi za Kondoo**	**Thamani Tshs.'000**
2002	1,200,000	511,700	165,000	4,000,000
2003	1,300,000	600,000	300,000	4,600,000
2004	1,774,000	1,431,000	488,000	5,712,000
2005	1,400,000	1,200,000	597,155	4,025,400
2006	1,363,721	1,216,740	861,770	7,500,000
2007	1,700,000	1,055,000	925,530	16,200,000
2008	2,300,000	1,600,000	1,100,000	21,500,000
2009	982,668	2,700,000	769,936	12,800,000
2010	739,315	1,912,182	176,400	8,191,803
2011	1,719,506	2,111,176	83,600	17,400,000
2012	2,000,000	2,900,000	578,000	17,500,000
2013	1,269,060	2,582,525	522,500	63,600,000

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi

Maendeleo ya Ushirika

275.Mwaka 2013, Serikali ilichukua hatua madhubuti za kukabiliana na changamoto za ushirika nchini. Miongoni mwa hatua hizo ni pamoja na kuimarisha ukaguzi na usimamizi wa vyama, ambapo mafunzo yalitolewa kwa Maafisa Ushirika 45 na kufanya ukaguzi katika Vyama vya Ushirika vya Msingi 252 na Vyama Vikuu Vitatu vya Singida, Tabora na Ruvuma. Aidha, Serikali imetunga Sheria ya Vyama vya Ushirika Namba 6 ya mwaka 2013 ambayo imeanzisha Tume ya Maendeleo ya Ushirika. Sheria hiyo imeainisha majukumu ya Tume hiyo ikiwa ni pamoja na usimamizi na udhibiti wa shughuli za Vyama vya Ushirika. Sheria mpya ya ushirika ilianza kutumika tarehe 1 Januari, 2014.

276.Mwaka 2013, Serikali ilifanya tathmini ya hali ya vyama vya ushirika na kubaini uwepo wa vyama vya ushirika mfu 360 ambavyo vilikuwa havitekelezi majukumu yao kwa mujibu wa sheria. Vyama hivyo vimefutwa katika Daftari la Usajili ili kubakiza vyama vinavyokidhi matakwa ya sheria. Hii ilifanya vyama vya ushirika kupungua kutoka 9,964 mwaka 2012 hadi 9,604 mwaka 2013. Aidha, idadi ya Vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo (SACCOS) ilipungua kufikia 5,478 mwaka 2013 kutoka vyama 5,559 mwaka 2012. Vile vile, idadi ya wanachama ilipungua kufikia 935,121 mwaka 2013 kutoka 1,153,248 mwaka 2012.

UZALISHAJI WA MIWA NA SUKARI NCHINI

Jedwali Na. 35

Msimu[1]	Miwa				Sukari		
	Wakulima					iliyotumika[3]	
	Umma (000 Tani)	Binafsi (000 Tani)	Jumla (000 Tani)	Bei[2] (Sh./Tani)	Iliyozalishwa Tani	Jumla Tani	Kilo kwa kila mtu[4]
1977/78	1008	116	1124	96.20	132979	111546	6.69
1978/79	1169	197	1366	96.20	114267	127712	7.42
1979/80	1180	210	1390	101.20	122530	112282	6.34
1980/81	854	193	1047	106.20	114667	115961	6.37
1981/82	1135	203	1338	137.30	124326	120629	6.44
1982/83	1090	113	1203	170.00	101996	93179	4.84
1983/84	1372	160	1532	238.00	131525	108369	5.48
1984/85	1148	105	1253	323.70	108102	111433	5.48
1985/86	1003	104	1107	352.30	100287	95379	4.56
1986/87	991	72	1063	463.00	94815	109462	5.09
1987/88	997	102	1099	600.00	101266	96271	4.35
1988/89	787	91	878	750.00	96227	126771	5.29
1989/90	963	98	1061	1748.45	111236	190750	5.47
1990/91	1068	116	1184	2525.90	118560	212585	5.93
1991/92	967	114	1081	3476.85	108480	202478	6.07
1992/93	1098	273	1371	5267.67	121414	204126	6.11
1993/94	1105	362	1467	6200.00	123949	139829	5.38
1994/95	914	370	1284	8600.00	104624	238424	5.38
1995/96	997	372	1369	8900.00	116810	268910	..
1996/97	951	347	1298	9500.00	116100	275700	5.54
1997/98	808	176	984	10500.00	116100	271790	5.70
1998/99	948	320	1268	12500.00	113622	101272	5.87
1999/00	907	341	1248	12500.00	116927	100127	6.70
2000/01	1050	284	1334	14000.00	135534	122534	10.00
2001/02	1134	389	1523	14700.00	164498	142398	10.10
2002/03	1402	411	1813	15000.00	190120	167300	10.42
2003/04	1672	670	2342	16800.00	223839	290711	10.90
2004/05	1594	752	2346	20568.00	229617	328005	10.90
2005/06	1545	956	2501	22383.00	263317	343292	12.00
2006/07	1430	611	2041	29000.00	192095	366708	12.00
2007/08	1967	799	2766	32767.00	265434	382518	13.00
2008/09	2056	693	2749	32770.51	279850	396113	13.40
2009/10	1972	598	2570	42046.00	263461	398070	13.68
2010/11	2357	661	3019	43865.00	304135	410259	12.00
2011/12	2036	680	2717	48833.00	262879	439307	12.00
2012/13	2242	711	2956	52167.00	296698	468000	12.00
Badiliko (%)							
11/12-12/13	0.10	0.05	0.09	0.07	0.13	0.07	0.00
Ongezeko (%)							
77/78-12/13	1.22	5.13	1.63	541.28	1.23	3.20	0.79

Chanzo: Bodi ya Sukari Tanzania

1 Msimu ni Kati ya Julai na Juni

2 Bei ya Mimea ni ile iliyo na asilimia 10 za Sucrose

3 Ni pamoja na Sukari iliyopelekwa Zanzibar

4 Ni kwa Tanzania bara

* Sukari yote huzalishwa na wakulima/mashirika binafsi

PAMBA ILIYONUNULIWA NA MAUZO NCHINI

Jedwali Na. 36

Msimu [1]	Pamba yenye mbegu					Pamba iliyoondolewa mbegu					
	Uzalishaji Kiasi (tani)			Bei ya wastani (Shs/Kilo)		Kiasi (tani)			Mauzo nchini		
									Kiasi (tani)	Bei ya wastani (Shs/tani)	
	AR	BR	Jumla	AR	BR	AR	BR	Jumla	Jumla [2]	AR	BR
1976/77	176894	17800	194694	2.00	1.00	61549	6074	67623	8146	9487	7230
1977/78	153292	14790	168082	2.30	1.15	46555	5821	52376	14422	12186	9370
1978/79	152267	14248	166515	2.40	1.20	51072	4696	55768	14253	12340	8810
1979/80	162087	18367	180454	3.00	1.30	52546	3931	56477	17284	13750	11040
1980/81	166233	8344	174577	3.20	1.50	54189	2962	57151	15634	13750	11040
1981/82	126799	6127	132926	3.70	1.70	42439	2153	44592	14070	15480	11730
1982/83	124559	3351	127910	4.70	2.50	40521	2381	42902	12660	15420	11730
1983/84	136151	4647	140798	6.00	3.70	41779	2175	43954	11771	15867	12038
1984/85	152355	4490	156845	8.40	4.50	50858	1154	52012	16236	26000	17400
1985/86	97384	8515	105899	13.00	7.00	29715	17775	47490	13247	52250	37350
1986/87	210454	4115	214569	16.90	9.10	55108	2338	57446	11389	52250	37350
1987/88	252177	2738	254915	19.45	9.10	67057	659	67716	13247	81350	67250
1988/89	184524	4720	189244	22.35	10.00	61552	1880	63432	11084	175000	140000
1989/90	112333	572	112905	28.00	11.00	37652	192	37844	13184	225000	190000
1990/91	148124	1017	149141	41.00	14.00	48880	341	49221	300000	300000	240000
1991/92	26841	32	26873	70.00	28.00	90706	11	90717	14301	325000	255000
1992/93	281984	22000	303984	60.00	28.00	85784	..	85784	4405	542916	..
1993/94	125434	..	125434	120.00	..	42695	..	42695	..	..	..
1994/95	125434	..	125434	120.00	..	42695	..	42695	..	..	..
1995/96	221148	..	221148	207.00	..	84782	..	84782	..	..	..
1996/97	251751	74	251751	170.00	..	85162	25	85187	..	..	..
1997/98	202217	..	202217	180.00	..	67780	..	67780	..	..	..
1998/99	105853	..	105853	185.00	..	35480	..	35480	..	..	..
1999/00	100500	..	100500	123.00	..	33686	..	33686	..	..	..
2000/01	123558	..	123558	180.00	..	41415	..	41415	..	..	..
2001/02	148180	..	148180	165.00	..	49668	..	49415	..	..	..
2002/03	187908	781	188689	180.00	50	62983	262	63245	..	..	..
2003/04	139756	213	139969	280.00	100	46843	72	46915	..	..	..
2004/05	341589	..	341589	250.00	0	114496	..	114496	..	..	..
2005/06	376591	..	376591	220.00	0	126228	..	126228	..	..	..
2006/07	130585	..	130585	350.00	0	43770	..	43770	..	..	..
2007/08	200662	-	200662	450		70773	-	70773	37488	..	..
2008/09	368697	0	368697	480	0	123582	0	123582	66554	..	..
2009/10	267644	0	267644	480	0	54851	0	54851	..	..	..
2010/11	163518	0	163518	900.00	0	54809	0	54809	..	..	..
2011/12	225938	..	225938	1000.00	..	75731	..	75731	..	..	..
2012/13	351156	..	351156	660.00	..	117702	..	117702	-	-	-
Badiliko (%) 2011/12-2012/13	0.55		0.55	-0.34		0.55		0.55			
Ongezeko (%) 77/78-12/13	0.99		0.80	329.00		0.91		0.74	-1.00	-1.00	-1.00

Chanzo: Bodi ya Mauzo ya Pamba

[1] Msimu ni kati ya Juni na Mei

[2] Ni jumla ya AR na BR

.. Takwimu hazikupatikana

ENEO LILILOPANDWA MICHAI NA MAJANI MABICHI YALIYOPATIKANA

Jedwali Na. 37

Msimu [1]	Eneo lililopandwa (hekta): mashamba			Majani Mabichi yaliyopatikana (tani)						Bei kwa mkulima (Shs/Kilo)	Mauzo[2] Nchini (tani)
				Kiumilikaji: mashamba			Kikanda: mashamba				
	Makubwa	Madogo	Jumla	Makubwa	Madogo	Jumla	Kaskazini	Kusini	Jumla		
1976/77	9023	9217	18240	59300	13679	72979	27841	45138	72979	0.90	2994
1977/78	9214	9334	18548	65933	22598	88531	32784	55747	88531	1.50	4168
1978/79	9268	9280	18548	60062	24230	84292	27177	57115	842292	1.50	3735
1979/80	9268	9289	18557	61294	21780	83074	27249	55825	83074	1.50	4376
1980/81	9268	9289	18557	59603	18800	78403	25267	53136	78403	1.50	5487
1981/82	9268	9289	18557	59603	18800	78403	25267	53136	78403	1.50	5487
1982/83	9268	9365	18633	56023	18540	74563	22622	51941	74563	1.50	6735
1983/84	9699	9177	18876	65309	18931	84240	22869	61371	84240	2.80	3763
1984/85	9699	9177	18876	51443	21493	72936	18346	54590	72936	2.80	4286
1985/86	9699	9177	18876	55680	21550	77230	22369	54861	77230	4.10	4714
1986/87	9699	9177	18876	52271	19201	71472	17564	53908	71472	4.90	6346
1987/88	9699	9177	18876	46752	17942	64694	12333	52361	64694	7.60	4556
1988/89	9699	9177	18876	45771	17851	63622	12749	50883	63632	9.90	4260
1989/90	9699	9177	18876	52194	18874	71068	18099	52969	71068	13.40	3559
1990/91	9699	9177	18876	70442	22434	92876	23531	69345	92876	17.00	3491
1991/92	9699	9177	18876	62994	20229	83223	19296	63927	83223	28.00	2750
1992/93	9699	9197	18896	80896	19934	100830	32218	68412	100630	45.00	3278
1993/94	10029	9197	19226	81159	21231	102390	32148	70242	102390	45.00	11124
1994/95	10149	9197	19346	93608	22641	116249	36825	79424	116249	50.00	..
1995/96	10652	9332	19984	79968	13803	93771	25935	67836	93771	55.00	2350
1996/97	11113	9451	20564	83126	7803	90929	21992	68937	93771	55.00	..
1997/98	11416	9451	20867	113448	7100	120548	30137	90411	120548	55.00	..
1998/99	11416	9451	20867	98800	7000	105800	26450	79350	150800	55.00	..
1999/00	..	..	..	99848	6092	105940	24439	81502	105941	55.00	..
2000/01	10811	10364	21175	109007	9728	118735	29419	89316	118735	65.00	2386
2001/02	10811	10364	21175	97297	13999	111296	22794	88502	111296	80.00	2683
2002/03	11097	9762	20889	100677	31718	132395	28679	103716	132395	85.00	3158
2003/04	11485	10801	22286	95986	31993	127979	26384	101595	127979	86.00	3225
2004/05	11271	11442	22713	94172	39246	133418	20649	112769	133418	86.00	4004
2005/06	11310	10977	22287	91337	31881	123218	29046	94172	123218	93.00	3881
2006/07	11271	11956	23227	109632	49024	158656	39673	118983	158656	100.00	4737
2007/08	11272	11449	22722	97310	51160	148470	33456	115015	148471	111.00	4253
2008/09	11271	11449	22722	100644	41167	141811	31677	110134	141811	118.00	4464
2009/10	11272	11449	22722	106021	44716	150737	33309	117428	150737	124.00	5084
2010/11	11272	11449	22722	95511	47616	143127	112368	30759	143127	152.00	6065
2011/12	11272	11449	22722	88582	52359	140941	27009	113932	140941	200.00	4839
2012/13	11272	11449	22722	113628	54872	168500	30997	137503	168500	206.00	5498
Badiliko (%)											
2011/12-2012/1	0.00	0.00	0.00	0.28	0.05	0.20	0.15	0.21	0.20	0.03	0.14
Ongezeko (%)											
76/77-2012/13	0.25	0.24	0.25	0.92	3.01	1.31	0.11	2.05	1.31	227.89	0.84

Chanzo: Bodi ya Chai Tanzania

1 Msimu ni kati ya Julai na Juni

2 Chai iliyotengenezwa

.. Takwimu hazikupatikana

KAHAWA ILIYONUNULIWA NA MAUZO NCHINI

Jedwali Na. 38

Msimu[1]	Iliyonunuliwa (Tani)				Bei (Sh./kilo)			Mauzo nchini[+]	
	ARABICA		ROBUSTA	JUMLA	ARABICA		ROBUSTA	KIASI	THAMANI
	Laini	Ngumu			Laini	Ngumu	Maganda	(Tani)	(shs'000)
1976/77	35263	2424	10995	48682	15.00	11.00	8.90	1625	9516
1977/78	38222	2851	12023	53096	10.89	17.50	5.27	758	6300
1978/79	33853	2551	12946	49350	9.07	14.16	4.64	587	8232
1979/80	30850	2968	14216	48034	11.42	13.32	5.55	336	5541
1980/81	52301	3223	11237	66761	12.36	10.50	4.50	687	7012
1981/82	36090	3753	10947	50790	14.90	10.50	5.93	997	13072
1982/83	38852	2216	12728	53796	15.17	10.55	10.55	1020	20170
1983/84	36436	1729	11509	49674	22.87	16.35	16.35	1730	25716
1984/85	36270	1974	10836	49080	29.68	15.07	15.07	895	36418
1985/86	41042	2820	11285	55147	45.80	20.90	20.90	1408	94117
1986/87	39060	2702	16975	58737	50.75	29.00	29.00	1146	96626
1987/88	32804	2514	10389	45707	66.00	37.70	37.00	1122	120638
1988/89	41230	2280	11620	55130	90.00	51.00	51.00	1220	229322
1989/90	34945	1702	16427	53074	165.00	66.50	55.00	783	144998
1990/91	31304	1416	11403	44123	165.00	66.50	60.50	783	151088
1991/92	37065	1926	8996	47987	230.00	100.00	70.00	1140	2558.76
1992/93	36901	2128	12217	51246	316.00	123.00	100.00	765	128200
1993/94	26361	2448	7577	36386	923.00	904.00	700.30	..	..
1994/95	27137	1542	7157	35836	1965.00	1481.10	1453.60	..	..
1995/96	35142	2096	9710	46948	1229.30	1301.60	1169.00	..	..
1996/97	32933	1279	9279	43491	..	..	..	..	..
1997/98	19789	1894	9165	30848	..	..	..	..	..
1998/99	23605	2590	13523	39718	1936.00	1064.00	1040.00	..	..
1999/00	18171	3593	1078	32842	1486.60	1894.80	476.47	..	..
2000/01	37176	3805	17007	57988	..	..	..	..	..
2001/02	38000	3500	12000	53500	..	..	..	..	..
2002/03	37294	4766	34368	76428	..	..	..	..	..
2003/04	20716	1850	16138	38704	1800.00	1200.00	600.00	38704	46670
2004/05	23870	888	9133	33891	2593.50	1976.00	1235.00	33891	62566
2005/06	24116	1362	8856	34334	1200.00	420.00	270.00	33300	79304246
2006/07	33345	2417	19076	54838	2840.00	1796.00	1616.00	548	1298675
2007/08	26330	1588	15606	43524	2995.00	1875.00	1734.00	43523	89,099
2008/09	37207	1727	29643	68577	2887.00	2172.00	1836.00	68577	165615552
2009/10	22217	915	11467	34599	3988.00	2475.00	1563.00	34599	108741091
2010/11	30309	2013	24348	56670	4500.00	1300.00	1200.00	56670	264143599
2011/12	20775	941	11590	33306	8144.37	5436.40	3276.93	33306	212,292,594
2012/13	33204	1655	36150	71009	4850.00	3600.00	3200.00	71009	281781798
Badiliko (%)									
2011/12-12/13	0.60	0.76	2.12	1.13	-0.40	-0.34	-0.02	1.13	0.33
Ongezeko (%)									
1976/77-12/13	-0.1	-0.3	2.3	0.5	322.3	326.3	358.6	42.7	29610.4

Chanzo: Bodi ya Kahawa Tanzania

+ Kahawa iliyosafishwa
1 Msimu ni kati ya Julai na Juni
2 Ni ya muda
.. Takwimu hazikupatikana

ENEO LILILOPANDWA MKONGE NA KATANI ILIYOPATIKANA

Jedwali Na. 39

Msimu[1]	Eneo (Hekta)			Katani iliyopatikana		Mauzo nchini[+]	
	Uliokomaa	Usiokomaa	Jumla	Kiasi (tani)	Bei kwa Mkulima (shs/tani)	Kiasi (tani)	Thamani (Sh. milioni)
1977/78	11626	38626	150252	91873	2474	25104	57.7
1978/79	107371	32589	139960	81384	2549	32023	95.6
1979/80	106866	26024	132890	85978	3135	35730	125.4
1980/81	99771	21642	121413	73753	3749	19687	68.0
1981/82	82257	17998	100255	60635	3784	30851	117.4
1982/83	85314	15720	101034	46187	4797	22384	94.9
1983/84	69799	13121	82920	38255	6410	12573	70.0
1984/85	62307	11796	74103	32247	7213	13075	88.3
1985/86	67606	13606	81212	30151	16099	19842	200.0
1986/87	67606	13606	81212	33170	19472	16477	407.0
1987/88	32932	20866	53798	33268	38750	20635	862.0
1988/89	47651	30584	78235	32265	64604	22661	1464.0
1989/90	48826	33780	82606	33743	94003	25563	2403.0
1990/91	49374	36240	85614	36001	89633	10398	932.0
1991/92	49374	36240	85614	24309	89203	17644	1582.2
1992/93	49374	36240	85614	21221	107079	18067	1517.6
1993/94	54485	24608	79093	29002	163540	17694	4031.0
1994/95	52953	25757	78710	24716	216026	18206	2629.0
1995/96	52018	27153	79171	28902	370807	18719	2549.0
1996/97	50459	28507	78967	25022	..	18606	3374.0
1997/98	48745	29997	78742	22180	..	18819	..
1998/99	151869	33997	185666	23229	..	6712	2146.0
1999/00	34645	7942	42587	41084	..	16033	5617.8
2000/01	34645	11473	46118	23542	368077	7569	2786.0
2001/02	34645	11473	46118	23641	337732	4947	1671.0
2002/03	39462	10611	50073	23280	450000	6300	2835.0
2003/04	29493	12204	41697	26758	540000	6370	4027.0
2004/05	45079	14500	59579	27794	617342	8213	5070.0
2005/06	26384	13264	39649	30934	810000	10767	8613.0
2006/07	28273	13608	41882	33327	975000	11010	10152.0
2007/08	28577	15622	44199	34057	1000000	16997	15800.0
2008/09	35751	18023	53774	25996	1000000	11496	10100.0
2009/10	30556	11849	42405	24092	1200000	12761	10375.0
2010/11	31117	12169	43286	25090	1300000	11617	13154.0
2011/12	32601	14302	46902	36600	1500000	11511	14390.0
2012/13	33649	11994	45642	34874	1600	11466	16823.0
Badiliko (%) 2011/12-12/13	3.2%	-16.1%	-2.7%	-4.7%	-99.9%	-0.4%	16.9%
Ongezeko (%) 1977/78- 12/13	189.43%	-68.95%	-69.62%	-62.04%	-35.33%	-54.33%	29055.98%

Chanzo: Bodi ya Katani

\+ Katani aina ya Line fibre, Tow na Flume Tow

1 Msimu ni kati ya Julai na Juni

.. Takwimu hazikupatikana

TUMBAKU ILIYONUNULIWA NA MAUZO NCHINI

Jedwali Na. 40

Msimu[1]	Iliyonunuliwa (tani)				Bei (shs/kg)			Mauzo Nchini[+]			
	Mvuke	Moshi	Hewa	Jumla	Mvuke	Moshi	Hewa	Kiasi (tani)		Thamani (shs.mil.)	
								Mvuke	Moshi	Mvuke	Moshi
1977/78	14451	2653	33	17137	7.40	5.20	4.80	3694	433	56.10	6.10
1978/79	14403	2654	30	17087	7.40	5.20	4.80	3254	1212	54.90	13.30
1979/80	13005	4195	34	17234	8.80	6.25	6.50	2829	1197	51.80	19.30
1980/81	12972	3670	33	16675	10.50	6.25	6.50	2981	958	57.70	43.40
1981/82	12164	4060	40	16264	12.60	7.70	6.80	3515	685	61.60	10.80
1982/83	9576	3987	52	13615	18.00	11.50	10.00	4048	462	99.00	31.10
1983/84	9009	1963	40	11012	18.00	11.50	10.00	3571	583	114.50	19.30
1984/85	10554	2726	36	13316	25.20	16.10	14.00	4417	333	179.80	13.20
1985/86	12113	415	21	12549	37.90	23.30	20.30	2302	281	126.30	13.80
1986/87	15009	1422	14	16445	49.25	30.30	26.40	4040	256	452.40	32.50
1987/88	11111	1802	8	12921	63.00	39.00	34.00	4069	259	651.90	45.10
1988/89	10187	1355	12	11554	75.60	48.75	37.32	4383	537	1074.10	88.20
1989/90	8461	3342	5	11808	93.04	76.49	40.25	8027	1057	2554.50	392.00
1990/91	10718	5733	8	16459	117.00	91.00	61.00	3845	531	4319.40	301.30
1991/92	18754	4566	2	23322	264.61	157.65	106.54	5364	172	7457.90	114.40
1992/93	18756	4566	2	23324	313.95	221.28	234.20	5372	209	7463.40	255.00
1993/94	21838	3953	6	25797	343.97	253.00	286.00	3164	285	4540.60	1120.00
1994/95	18269	4362	19	22650	564.58	353.30	373.22	18260	4360	10309.00	1984.00
1995/96	23415	5183	-	28598	561.00	455.00	-	1319	183	1785.00	1331.00
1996/97	27101	8279	-	35380	632.00	551.00	-	2914	86	1236.00	1332.00
1997/98	42041	9054	-	51095	714.00	477.00	-	2647	117	1890.00	1320.00
1998/99	32041	5482	-	37957	530.00	454.00	-	979	69	2077.00	2435.00
1999/00	18232	6202	-	24434	603.00	566.00	-	-	-	-	-
2000/01	18231	6578	-	24809	543.00	556.00	-	2176	3392	5669.00	-
2001/02	25905	1799	-	27704	519.00	428.00	-	1595	348	4996.00	-
2002/03	23074	4798	-	27872	563.00	547.00	-	2325	45	5940.00	-
2003/04	30124	3422	-	43547	725.00	680.00	-	2245	136	6862.00	-
2004/05	41394	5983	74	47451	918.11	781.93	729.23	3144	252	6881.00	427.00
2005/06	50494	5228	741	56464	983.00	735.00	635.00	3486	168	9335.00	392.00
2006/07	49576	1038	170	50784	1264.00	881.00	960.00	3685	0	14302.00	0.00
2007/08	52597	2474	286	55357	1144.00	849.00	957.00	4057	231	15392.26	800.87
2008/09	56663	3641	437	60741	2741.47	1658.85	1698.48	5544	0	26167.09	0.00
2009/10	88808	4901	497	94202	2946.00	1691.00	1773.00	2210	148	9699.00	590.00
2010/11	116886	3685	0	120572	1960.00	1540.00	0	1877	0	11815.00	0.00
2011/12	71667	2562	0	74239	2784.60	2369.97	0	3862	0	23890.95	0.00
2012/13	84131	2212	0	86343	3840.00	2720.00	-	63967	505	512764.00	2297.00
Badiliko (%)											
11/12 - 12/13	0.17	-0.14		0.16	0.38	0.15		15.56		20.46	
Ongezeko (%)											
77/78-12/13	4.82	-0.17	-1.00	4.04	517.92	522.08	-1.00	16.32	0.17	9139.18	375.56

Chanzo: Bodi ya Tumbaku Tanzania

\+ Mauzo ya Tumbaku Moshi ni pamoja na Tumbaku Hewa

1 Msimu ni kati ya April na Machi

\- Takwimu hazikupatikana

MAUA YA PARETO YALIYONUNULIWA NA MAUZO YA BIDHAA ZA PARETO NCHINI

Jedwali Na. 41

Msimu [1]	Maua yaliyonunuliwa (tani)				Mauzo Nchini: Kiasi (tani)			Mauzo Nchini: Thamani (Sh.'000)		
	Kaskazini	Kusini	Jumla	Bei [2] (Sh./kg)	Utomvu (Crude Extract)	Poda	Dawa (Dry Mack)	Utomvu (Crude Extract)	Poda	Dawa (Dry Mack)
1977/78	173	2379	2552	4.00	1.4	89.0	1609.0	332.00	880.00	555.00
1978/79	50	1550	1600	4.00	1.1	95.0	270.0	338.00	1298.00	224.00
1979/80	26	1598	1624	6.00	0.7	156.0	216.0	322.00	2829.00	550.00
1980/81	59	1943	2002	7.50	1.7	224.0	303.0	184.00	4870.00	885.00
1981/82	70	1817	1887	10.00	2.1	180.0	254.0	1280.00	4596.00	998.00
1982/83	32	1569	1601	10.00	0.7	175.0	241.0	500.00	4700.00	1330.00
1983/84	19	1419	1438	14.00	1.0	223.0	175.0	764.00	5936.00	1329.00
1984/85	8	1534	1542	19.50	2.1	151.0	373.0	3563.00	7100.00	1585.00
1985/86	12	1340	1352	21.10	0.5	215.0	207.0	978.00	12900.00	1419.00
1986/87	12	1219	1231	29.50	0.3	183.0	358.0	1092	17535.00	3663.00
1987/88	6	1406	1412	35.40	1.0	140.0	321.0	3900.00	16600.00	4100.00
1988/89	8	1305	1313	47.80	0.6	106.0	239.0	3021.00	15389.00	5436.00
1989/90	8	1582	1590	60.00	0.8	139.0	253.0	6681.00	22907.00	1636.00
1990/91	16	1656	1672	120.00	0.8	59.0	253.0	11654.00	26120.00	2315.00
1991/92	43	2425	2468	230.00	0.3	38.0	59.0	18390.00	19040.00	672.00
1992/93	60	2034	2094	230.00	1.0	70.0	-	26500.00	39900.00	-
1993/94	10	450	460	250.00	0.0	40.0	-	17500.00	22800.00	-
1994/95	10	450	480	250.00	0.0	28.4	-	2112.00	16160.00	-
1995/96	6	430	438	300.00	0.0	-	-	-	-	-
1996/97	6	262	262	300.00	0.0	-	-	-	-	-
1997/98	6	430	430	300.00	5.0	-	-	-	-	-
1998/99	-	500	500	320.00	8.0	-	-	-	-	-
1999/00	-	571	571	320.00	-	-	-	-	-	-
2000/01	3	1463	1466	400.00	-	-	-	-	-	-
2001/02	36	1699	1735	420.00	-	-	-	-	-	-
2002/03*	111	979	1090	380.00	2	90	-	106920.00	99891.00	-
2003/04	85	751	842	360.00	-	-	-	-	-	-
2004/05	90	910	1000	360.00	-	-	-	-	-	-
2005/06	-	2800	2800	360.00	-	-	-	-	-	-
2006/07	-	1600	1600	700.00	-	-	-	-	-	-
2007/08	-	1470	1470	1050.00	-	-	-	-	-	-
2008/09	-	1600	1600	1500.00	36.4	105.0	624.0	0.00	0.00	0.00
2009/10	-	1780	1780	1500.00	57.0	69.0	1035.0	37361.00	1473.00	248.00
2010/11	-	1787	1787	1500.00	57.2	69.3	69.3	37503.70	1478.60	246.90
2011/12	0	5700	5700	1700.00	82.0	0.0	750.0	0.00	204.00	360919.00
2012/13	0	6100	6100	2400.00	84.0	0.0	2000.0	0.00	0.00	462000.00
Badiliko (%)										
2011/12-2012/13	-	0.07	0.07	0.41	0.02		1.67		-1.00	0.28
Ongezeko (%)										
77/78-2012/13	-	1.56	1.39	599.00	59.00	-1.00	0.24	-1.00	-1.00	831.43

Chanzo: Bodi ya Pareto Tanzania

1 Msimu ni kati ya Julai na Juni

2 Bei ni kwa maua ya daraja la tano

\- Takwimu hazikupatikana

* Takwimu hizi hadi December 30 2002, Msimu bado unaendelea

KOROSHO ZILIZONUNULIWA NA MAUZO NCHINI

Jedwali Na. 42

Msimu[1]	Zilizonunuliwa (Tani)			Bei (shs/kilo)		Mauzo Nchini	
	Gredi ya Juu	Gredi ya Chini	Jumla	Gredi ya Juu	Gredi ya Chini	Kiasi (Kg)	Thamani (sh.'000)
1977/78	54238	14245	68483	1.15	0.95	20083	38760
1978/79	44190	12878	57068	1.70	1.40	24620	69798
1979/80	38102	3314	41416	1.80	1.50	22044	62495
1980/81	47792	8766	56558	3.00	2.00	36205	159121
1981/82	41221	3110	44331	5.00	3.50	-	-
1982/83	30721	2245	32966	5.00	3.50	-	-
1983/84	46177	2129	48306	7.00	4.90	-	-
1984/85	31842	690	32532	9.80	6.90	-	-
1985/86	16066	2835	18901	11.75	8.30	-	-
1986/87	15324	1224	16548	18.20	12.85	-	-
1987/88	23274	1013	24287	30.00	20.00	134082	142080
1988/89	18602	673	19275	40.00	27.00	275016	224440
1989/90	16829	230	17059	84.00	56.00	152752	497970
1990/91	27426	1444	28870	110.00	73.00	161703	887750
1991/92	41238	6037	41238	137.00	89.00	151804	654517
1992/93	39323	6887	39323	160.00	100.00	-	-
1993/94	46603	4789	46603	200.00	185.00	-	-
1994/95	63403	-	63403	330.00	-	-	-
1995/96	81729	-	81729	380.00	-	-	-
1996/97	63033	-	63033	300.00	-	-	-
1997/98	99915	-	99915	330.00	-	-	-
1998/99	106442	-	106442	460.00	-	-	-
1999/00	121207	-	121207	600.00	-	5071	3043
2000/01	122283	-	122283	250.00	-	934	233
2001/02	64886	14394	79280	300.00	180.00	2928	878
2002/03	79300	15700	95000	360.00	290.00	5630	2122
2003/04	65000	15000	80000	462.00	370.00	6061000	2521376
2004/05	59425	11575	71000	750.00	600.00	7013017	4733786
2005/06	61976	15470	77446	600.00	480.00	10738	6354240
2006/07	82154	8587	90741	600.00	480.00	22299	13001000
2007/08	89639	8633	98273	610.00	488.00	98273	59335652
2008/09	48633	-	48633	700.00	560.00	48633410	34043387
2009/10	118825	355	119180	1700.00	1200.00	119179718	202428500
2010/11	65892218	-	65892218	1865.00	-	65892218	122888987
2011/12	121946116	-	121946116	1572.00	-	84055582	123855900
2012/13	124722892	201338	124924230	1563.00	850.00	124924230	195050656
Badiliko (%)							
2011/12-2012/13	0.02		0.02	-0.01		0.49	0.57
Ongezeko (%)							
77/78-12/13	2298.55	13.13	1823.16	1358.13	893.74	6219.40	5031.27

Chanzo: Bodi ya Mauzo ya Korosho

1 Msimu ni kati ya Oktoba mpaka Septemba

\- Takwimu hazikupatikana

MUHTASARI WA KIASI CHA MAZAO MUHIMU YA BIASHARA YALIYONUNULIWA

Jedwali Na. 43 (Tani)

Mazao	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	Badiliko % 2011/12 - 2012/13
Katani	27,794	30,934	33,327	34,057	25,480	24,092	25,090	36,600	34,874	-4.7%
Kahawa	33,891	34,334	54,838	43,524	68,577	34,599	56,670	33,306	71,009	113.2%
Pamba[1]	341,589	376,591	130,585	200,662	368,697	267,644	163,518	225,938	351,156	55.4%
Tumbaku	47,451	56,464	50,784	55,357	60,741	94,202	120,572	74,239	86,343	16.3%
Pareto	1,000	2,800	1,600	1,470	1,600	1,780	1,787	5,700	6,100	7.0%
Chai[2]	133,418	123,218	158,656	148,471	141,811	150,737	143,127	140,941	168,500	19.6%
Korosho	71,000	77,446	90,741	98,273	48,633	119,180	658,922	121,946	124,924	2.4%
Miwa	2,346	2,501	2,041	2,766	2,749	2,569	3,019	2,717	2,956	8.8%

Chanzo: : Bodi zinazohusika

1 Yenye mbegu

2 Majani mabichi

SURA YA 12

MALIASILI NA UTALII

Kiwango cha ukuaji

277. Kiwango halisi cha ukuaji wa shughuli ndogo za kiuchumi za misitu na uwindaji kilikuwa asilimia 3.3 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 2.4 mwaka 2012. Aidha, mchango wa sekta hii ndogo katika Pato la Taifa uliongezeka kutoka asilimia 2.5 mwaka 2012 hadi asilimia 2.6 mwaka 2013.

Misitu na Nyuki

278. Katika mwaka 2013, jumla ya shilingi milioni 61,003, zilikusanywa kutokana na ushuru wa huduma ya uuzaji wa mazao ya misitu nje ya nchi, mauzo ya mazao ya misitu, usajili wa wafanyabiashara wa mazao ya misitu ikilinganishwa na shilingi 73,090 milioni zilizokusanywa mwaka 2012, sawa na kushuka kwa mapato kwa asilimia 16. Upungufu huu ulitokana na mauzo ya miti aina ya misaji kwa mnada kutofanyika kwa ufanisi ambapo bei kwa mita moja ya ujazo ilishuka kutoka wastani wa Shilingi 550,000 hadi wastani wa Shilingi 480,000. Aidha, mauzo ya bidhaa ya misitu katika masoko ya nje yalipungua kufikia dola za Kimarekani milioni 15.2 mwaka 2013 kutoka dola za Kimarekani milioni 26.2 mwaka 2012.

279. Mwaka 2013, Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania ulitekeleza majukumu yake ya kuendeleza mashamba 15 ya miti yanayomilikiwa na Wakala. Katika kipindi hicho, jumla ya miche 14,288, 673 ya aina mbalimbali ilikuzwa na kupandwa kwenye hekta 6,723 za maeneo yaliyovunwa miti, sawa na ongezeko la asilimia 7.7 ikilinganishwa na miche 13,260,000 iliyopandwa kwenye hekta 5,385 mwaka 2012. Aidha, jumla ya hekta 2851 za mashamba mapya zilioteshwa katika misitu ya Rubare, Meru na Shamba la miti Sao Hill ikilinganishwa na hekta 2,445 za mashamba mapya zilizooteshwa mwaka 2012.

280. Ujenzi wa barabara mpya ulifanyika katika mashamba ya Mtibwa na Sao Hill ambapo jumla ya kilomita 74 za barabara zilijengwa na jumla ya kilomita 691 zilikarabatiwa. Aidha, barabara za moto zenye urefu wa kilomita 2,475 na mipaka yenye urefu wa kilomita 205 zilipaliliwa mwaka 2013 ikilinganishwa barabara zenye urefu wa kilomita 2,094 na mipaka yenye urefu wa kilomita 140 zilizopaliliwa mwaka 2012.

281.Mwaka 2013, jumla ya wastani wa tani 15,000 za asali zenye thamani ya shilingi bilioni 36 zilizalishwa ikilinganishwa na tani 9,000 za asali zenye thamani ya shilingi bilioni 27 zilizozalishwa mwaka 2012. Kati ya kiasi kilichozalishwa, Serikali ilitoa vibali kwa tani 83 za asali zenye thamani ya shilingi milioni 287.3 kuuzwa nje ya nchi ikilinganishwa na tani 103.7 zenye thamani ya shilingi milioni 262.0 zilizouzwa mwaka 2012. Kushuka kwa kiwango cha mauzo ya asali nje ya nchi kulitokana na kuwepo kwa ushindani wa kibiashara na kuongezeka kwa mahitaji katika soko la ndani. Aidha, jumla ya tani 384 za nta zenye thamani ya shilingi milioni 4,659.9 ziliuzwa nje ya nchi ikilinganishwa na wastani wa tani 277 za nta zenye thamani ya shilingi milioni 2,582. 8 zilizouzwa mwaka 2012. Asali na nta ziliuzwa katika nchi za Ujerumani, Oman, China, Japan,Yemen, India, Ubelgiji, Botswana, Kenya, na Marekani.

Jedwali Na.12:1 Mauzo ya Mazao ya Nyuki (Asali na Nta) Nje ya Nchi

	Asali		**Nta**	
Mwaka	**Uzito (Kgs)**	**Thamani (T sh.)**	**Uzito (Kgs)**	**Thamani (Tshs)**
2009	485,842	1,097,642,183	556,000	3,525,245,806
2010	428,825	1,271,121,001	568,260	3,731,939,869
2011	343,000	2,181,319,119	534,000	3,898,239,826
2012	103,754	262,043,582	277,000	2,582,805,057
2013	83,000	287,368,000	384,000	4,659,954,408

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii; Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania

282.Mwaka 2013, Serikali ilipeleka katika soko la Ulaya sampuli 70 ili kufanyiwa uchambuzi wa viwango vya ubora na usalama ikilinganishwa sampuli 54 zilizopelekwa mwaka 2012. Matokeo ya uchambuzi yalionesha kuwa asali ya Tanzania ina viwango vya ubora na usalama unaokubalika katika masoko ya kimataifa.

283.Mwaka 2013, Serikali kupitia vikosi maalum vya doria za misitu za kikanda na kikosi maalum iliendelea kuimarisha ulinzi wa rasilimali za misitu katika Pwani ya Tanga, Dar es Salaam, Lindi na Mtwara. Hatua hii iliwezesha kukamatwa na kutaifishwa kwa magunia ya mkaa 31,680 ikilinganishwa na magunia 4,167 yaliyokamatwa mwaka 2012; vipande vya mbao 67,886 ikilinganishwa na vipande 9,883 vilivyokamatwa mwaka 2012; magogo yenye mita za ujazo 6,949 ikilinganishwa na magogo yenye mita za ujazo 9,883 mwaka 2012; na baiskeli 1,095 ikilinganishwa na baiskeli 45 mwaka 2012.

Wanyamapori

284.Mwaka 2013, sekta ndogo ya wanyamapori ilikusanya shilingi 33,865. 3 milioni ikilinganishwa na Shilingi 21,191.6 milioni zilizokusanywa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 60. Ongezeko hili lilitokana na utekelezaji wa mapendekezo ya stadi mbalimbali zenye lengo la kuboresha ukusanyaji maduhuli zilizofanywa na Serikali. Mapendekezo hayo ni pamoja na kuanzishwa kwa mfumo mpya wa kielektroniki katika ukusanyaji maduhuli; kuanzishwa kwa mfumo wa upangaji na ugawaji wa vitalu katika madaraja kuanzia Dola za Kimarekani 5,000 hadi 60,000 kwa kitalu cha uwindaji; na mabadiliko ya bei ya vitalu kutoka mfumo unaotoza tozo inayolingana (*flat rate*) kwa vitalu vyote kwenda mfumo unazingatia mahitaji ya soko na uzalishaji. Utaratibu uliokuwa unatumika awali ulikuwa unatoza tozo inayolingana ya dola za Kimarekani 27,000 kwa kila kitalu. Aidha, sababu nyingine ni pamoja na kuimarishwa kwa usimamizi na ukusanyaji maduhuli hasa katika maeneo ya utalii wa picha na uwindaji wa kitalii na hatua ya Serikali kuruhusu tena biashara ya Wanyamahai ambayo ilikuwa imesimamishwa. Hata hivyo, vitalu 10 kati ya 149 vilivyogawiwa vilirudishwa kutokana na sababu mbalimbali zikiwemo uvamizi wa Hifadhi utokanao na mifugo pamoja na makazi ya binadamu, uhaba wa wanyama wawindwao na kukithiri kwa ujangili. Jedwali Na.12.2 linaonesha mwenendo wa ukusanyaji wa maduhuli katika sekta ndogo ya wanyamapori.

Jedwali Na. 12.2: Mwenendo wa Ukusanyaji wa Maduhuli katika Sekta Ndogo ya Wanyamapori

Maelezo		2009	2010	2011	2012	2013
Uwindaji wa Kitalii	USD	18,444,881	14,443,417	13,375,780	10,768,056	16,255,674
Utalii wa Picha	USD	2,706,603	2,576,677	7,975,452	2,854,370	4,566,708
	TZS	261,639,400	128,704,850	408,873,272	32,075,365	27,533,000
Leseni ya Biashara za Nyara	TZS	172,046,203	16,122,000	20,707,000	17,719,914	52,000,000
Vibali vya kusafirishia Nyara Nje ya Nchi	TZS	5,651,750	14,705,750	14,529,768	9,752,456	34,133,596
Vibali vya Kukamata Wanyamapori	TZS	87,559,229	137,055,190	65,665,766	5,372,060	200,760,325
Hati za Kumiliki Nyara	TZS	1,462,000	2,231,840	1,752,330	3,012,887	9,038,661
Ada Nyinginezo	TZS	7,361,669	15,174,066	7,228,219	8,939,516	17,879,032
Jumla	USD	**21,151,484**	**17,020,094**	**21,351,232**	**13,622,426**	**20,822,382**
	TZS	**535,720,251**	**313,993,696**	**518,756,355**	**76,872,198**	**341,344,614**

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii, Idara ya Wanyamapori

285. Mwaka 2013, Serikali iliendelea na juhudi za kulinda rasilimali dhidi ya ujangili na uvunaji usio endelevu. Jumla ya siku za doria 120,179 zilifanyika katika mapori ya akiba na maeneo ya wazi ikilinganishwa na siku za doria 73,619 zilizofanyika mwaka 2012. Aidha, watuhumiwa 1,445 walifunguliwa jumla ya kesi 758 katika mahakama mbalimbali ikilinganishwa na kesi 823 zenye watuhumiwa 1,531 mwaka 2012. Kati ya kesi hizo, kesi 322 zilimalizika ambapo watuhumiwa wa kesi 302 walilipa faini ya jumla ya shilingi 331.6 milioni. Vile vile, kesi 20 zilimalizika kwa watuhumiwa 51 kufungwa vifungo vya jumla ya miezi 532.

286. Katika doria zilizofanyika mwaka 2013, Serikali iliweza kukamata bunduki 142 zikiwemo Rifle 40, Shotgun 17 na gobole 85. Vile vile, jumla ya risasi 1,175 za aina mbalimbali na baruti gramu 800 zilikamatwa. Aidha, silaha ndogondogo zilizokamatwa ni pamoja na mitego (roda) 907, mishale 71, ndoano 794, panga 80, misumeno 158, shoka 64, nyavu 110, visu 85, mitego ya kamba 205, mitego ya ndege 81 na mkuki 1. Vile vile, nyara za Serikali za aina

mbalimbali zilikamatwa zikiwemo meno ya tembo vipande 2,931 vyenye uzito wa kilo 8,699.62, mikia 82 ya tembo, Ngozi za Chui 11, Kobe hai 231, Kasuku mapenzi 52, *Sea Shells*, Kakakuona-3, Ngozi za pundamilia 10 na kilo 17,913 za nyamapori mbalimbali. Aidha, jumla ya ng’ombe 36,001 walikamatwa kwa kula malisho ndani ya Mapori ya Akiba.

287. Mwaka 2013, Serikali katika kupunguza tatizo sugu la ujangili, iliendesha Operesheni Tokomeza iliyoshirikisha Jeshi la Wananchi, Polisi, Idara ya Wanyamapori na Wakala wa Huduma za Misitu. Katika operesheni hiyo, jumla ya watumiwa 2,085, meno ya tembo 172 yenye uzito wa kg 522, ngo’mbe 11,585, bunduki za kijeshi 21 na za kiraia 1,700 pamoja na risasi 5301 zilikamatwa.

288. Mwaka 2013, zoezi la kuidadi wanyamapori ili kuhakikisha kunakuwepo na matumizi endelevu ya rasilimali za wanyamapori lilifanyika. Zoezi hilo lilifanyika katika Mifumo ya Ikolojia ya Selous – Niassa, Tarangire – Manyara, Ruaha – Rungwa, Katavi – Rukwa, Moyowosi – Kigosi, na Selous – Mikumi kwa kushirikiana na Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori, Shirika la Hifadhi za Taifa na Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro. Aidha, Sensa ya Tembo ilifanyika katika Mfumo wa Ikolojia wa Selous Mikumi na Ruaha Rungwa. Matokeo ya sensa hiyo yalionesha kuwepo kwa tembo 13,084 katika Mfumo wa Ikolojia wa Selous-Mikumi na Tembo 20,090 katika Mfumo wa Ikolojia wa Ruaha-Rungwa. Idadi hii inaonesha kupungua kwa idadi ya tembo ikilinganishwa na tembo 38,975 wa Mfumo wa Ikolojia wa Selous-Mikumi mwaka 2009 na tembo 35,461 wa Mfumo wa Ikolojia wa Ruaha-Rungwa mwaka 2006.

289. Mwaka 2013, Serikali iliziwezesha jamii zinazoishi kuzunguka maeneo ya hifadhi ziliwezeshwa kwa kuzipatia mgawo wa asilimia 25 ya fedha zitokanazo na uwindaji wa kitalii ambapo jumla ya Shilingi 8.7 bilioni zilitolewa katika Halmashauri 38 zenye vitalu vya uwindaji ikilinganishwa na shilingi 1.4 bilioni kwa halmashauri 36 zilizotolewa mwaka 2012. Jumla ya shilingi 164.9 milioni zilitolewa kwa jumuiya 12 za Hifadhi ya Wanyamapori zenye vitalu vya uwindaji ikilinganishwa na shilingi milioni 320 zilizotolewa mwaka 2012. Hifadhi hizo ni Ikona (Serengeti), Ipole (Sikonge), Mbomipa (Iringa), Burunge (Babati), Enduimet (Longido), Mbarang'andu (Namtumbo), Ngarambe - Tapika (Rufiji), Nalika (Tunduru), Magingo (Liwale), Uyui (Urambo), Makao (Meatu) na Ukutu (Morogoro).

Utalii

290. Mwaka 2013, idadi ya watalii kutoka nje ya nchi ilikadiriwa kuongezeka kwa asilimia 5.5 kutoka watalii 1,077,058 mwaka 2012 hadi watalii 1,135,884. Mapato kutokana na ujio wa watalii hao hapa nchini yalikadiriwa kufikia Dola za Kimarekani milioni 1,806.3 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani milioni 1,712.75 zilizopatikana mwaka 2012. Ongezeko hili lilichangiwa kwa kiasi kikubwa na juhudi za Serikali kutangaza utalii pamoja na uboreshaji wa sekta ya huduma za kitalii hususan hoteli, miundombinu na mawasiliano.

291. Serikali kupitia Bodi ya Utalii Tanzania ndiyo yenye jukumu la kutangaza vivutio vya utalii ndani na nje ya nchi. Mwaka 2013, Bodi ilishiriki maonesho 8 ya utalii katika masoko mbalimbali ya utalii duniani ikilinganishwa na maonesho 11 mwaka 2012. Aidha, Bodi iliendelea kutumia fursa za maonesho mbalimbali ya ndani katika kukuza utalii wa ndani na kupunguza utegemezi wa soko la nje. Vile vile, Bodi iliendelea kutoa mafunzo kwa watoa huduma za utalii sambamba na kuwapatia miongozo ya utendaji sahihi wa huduma zao. Katika kuimarisha ubora wa huduma za sekta ya utalii, Serikali ilifanya ukaguzi wa biashara za utalii na kutoa elimu juu ya uendeshaji wa biashara katika Kanda ya Ziwa, Kanda ya Kaskazini na Kanda ya Magharibi.

292. Mwaka 2013, jumla ya watalii 647,733 walitembelea Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro ikilinganishwa na watalii 565,267 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 14. Kati ya hao, watalii 350,970 walitoka nje ya nchi, sawa na asilimia 54.2 ya watalii wote waliotembelea Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro na watalii 296,763 ni watalii wa ndani. Jedwali Na. 12.3, linatoa mchanganuo wa mwenendo wa idadi ya watalii waliotembelea Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro.

Jedwali Na 12.3: Watalii waliotembelea Mamlaka ya Hifadhi Ngorongoro

Mwezi	Wageni kutoka nje	Watanzania	Jumla ya wageni	Wageni kutoka nje	Watanzania	Jumla ya wageni
	2012			2013		
Januari	28,619	21,888	50507	30,972	24,095	55,067
Februari	12,220	22,215	34,435	37,102	23,900	61,002
Machi	20,392	17,262	37,654	25,469	21,646	47,115
Aprili	14,073	14,574	28,647	11,337	13,312	24,649
Mei	14,620	13,814	28,434	15,728	34,958	50,686
Juni	21,445	19,504	40,949	25,187	22,505	47,692
Julai	44,320	27,736	72,056	44,334	27,722	72,056
Agosti	45,536	28,787	74,323	49,467	31,060	80,527
Septemba	29,408	23,365	52,773	30,996	24,895	55,891
Oktoba	30,855	21,876	52,731	33,115	25,442	58,557
Novemba	20,836	18,019	38,855	20,753	19,682	40,435
Desemba	28,213	25,690	53,903	26,510	27,546	54,056
Jumla	**310,537**	**254,730**	**565,267**	**350,970**	**296,763**	**647,733**

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii, Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro

Malikale

293. Mwaka 2013, idadi ya wageni wa ndani na nje walitembelea vivutio vya malikale ilipungua kidogo kwa asilimia 0.3 kufikia wageni 123,847 kutoka wageni 124,260 mwaka 2012. Hata hivyo, mapato yatokanayo na utalii yaliongezeka kwa asilimia 196 kutoka shilingi milioni 379.3 mwaka 2012 hadi shilingi milioni 1,124 mwaka 2013.

Jedwali Na. 12.4: Mapato yatokanayo na Wageni waliotembelea Vivutio vya Malikale

Kituo	Wageni 2012	Mapato (Shs.)	Wageni 2013	Mapato (Shs.)
Olduvai George	59,515	320,179,613.78	38,343	1,016,434,514
Kaole	23,745	17,480,000	25,138	26,691,000
Isimila	3,767	3,744,000	3,124	5,420,500
Mji Mkongwe	8,575	5,593,100	24,390	16,551,500
Kalenga	4,355	4,044,000	3,618	3,696,000
Kilwa	1,963	1,653,700	2,052	15,288,850
Mbozi	1,582	1,498,200	990	811,000
Amboni	11,717	7,432,300	13,488	14,844,500
Tongoni	628	718,000	1,659	4,176,000
Ujiji	3,283	11,959,500	3,319	5,770,700
Kwihara	1,083	957,000	542	468,000
Kolo	1,071	870,800	514	1,327,000
Caravan Serai	6,873	4,633,300	6,670	7,019,000
Jumla	**124,260**	**379,348,713.78**	**123,847**	**1,124,048,564**

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii, Idara ya Mambo ya Kale

294. Mwaka 2013, Serikali iliendelea kufanya kazi ya uhifadhi na uendelezaji wa malikale kwa kushirikiana na wananchi wanaozunguka maeneo hayo. Kupitia mfuko wa *African World Fund (AWF)*, elimu ya uhifadhi ilitolewa kwa wananchi wa vijiji vya Pahi, Mnenia na Kolo kupitia vikundi vyao vya kulinda na kuhifadhi maeneo yenye michoro ya kwenye miamba (Kondoa). Vile vile, wananchi wa Kilwa walishirikishwa katika kuhifadhi na kukarabati magofu ya Kilwa na Songo Mnara. Ili kuboresha na kuinua kipato kwa wananchi wa Kilwa Kisiwani na Songo Mnara, Serikali ilihamasisha na kutoa mafunzo kwa vikundi mbalimbali namna ya kuongeza vipato kwa kutumia utalii wa utamaduni.

295. Mwaka 2013, sekta ndogo ya malikale kwa kushirikiana na Shirika la Utangazaji Tanzania iliandaa na kurusha kipindi cha Zamadamu katika ’TBC_1’ ili kuelimisha umma kuhusu matumizi endelevu ya malikale. Jumla ya vipindi 10 kuhusu umuhimu wa utalii wa utamaduni na elimu ya uhifadhi wa malikale kutoka mkoa wa Dodoma viliandaliwa ikilinganishwa na vipindi 20 mwaka 2012. Maeneo yaliyohusika ni michoro ya miambani iliyopo katika eneo la Urithi wa Dunia; Kolo wilaya ya Kondoa.

296. Idadi ya wageni waliotembelea Shirika la Makumbusho ya Taifa iliongezeka kutoka wageni 148,395 mwaka 2012 hadi kufikia wageni 167,098 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 12. Hata hivyo, mapato yalishuka kwa asilimia 24 kutoka shilingi milioni 441.2 mwaka 2012 hadi shilingi milioni 332.4 mwaka 2013. Hii inatokana na kuongezeka kwa wageni waliotembelea Makumbusho ya Taifa kwa ruhusa maalum ambao hawalipi kiingilio. Wageni hao ni pamoja na wageni wa kitaifa, makundi maalum (yatima, wazee n.k) na wageni wanaotembelea makumbusho wakati wa uadhimishaji wa siku ya makumbusho duniani. Jedwali Na.45 linatoa mchanganuo wa idadi ya wageni waliotembelea Makumbusho ya Taifa na mapato yaliopatikana.

Uvuvi

297. Mwaka 2013, shughuli za kiuchumi za uvuvi zilikua kwa kiwango cha asilimia 2.2 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 2.9 mwaka 2012. Aidha, shughuli za kiuchumi za uvuvi zilichangia asilimia 1.4 ya Pato la Taifa mwaka 2013 kama ilivyokuwa mwaka 2012. Aidha, ulaji wa mazao ya uvuvi kwa mtu kwa mwaka ni kilo 8.0 ikilinganishwa na kilo 16.7 zinazopendekezwa na Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa. (FAO, 2011)

298. Mwaka 2013, idadi ya wavuvi iliongezeka kwa asilimia 0.4 na kufikia wavuvi 183,431 ikilinganishwa na wavuvi 182,741 mwaka 2012. Aidha, idadi ya vyombo vya uvuvi iliongezeka na kufikia vyombo 57,385 mwaka 2013 kutoka vyombo 56,985 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 0.7. Vile vile, uvunaji wa samaki uliongezeka kwa asilimia 2.8 mwaka 2013 na kufikia tani 375,160 zenye thamani ya wastani wa shilingi milioni 1,473.3 ikilinganishwa na tani 365,023 za mazao ya samaki zenye thamani ya shilingi milioni 1,307.1 zilizovunwa mwaka 2012.

Jedwali Na.12.5: Hali ya Rasilimali ya Samaki kwa Mwaka 2012 - 2013

Maji	2012				2013			
	Idadi		Uzito (Tani)	Thamani Shillingi '000	Idadi		Uzito (Tani)	Thamani Shillingi '000
	Wavuvi	Vyombo			Wavuvi	Vyombo		
Ziwa Victoria	101,250	28,470	238,366	876,855.291	101,250	28,470	234,530	938,119.72
Ziwa Tanganyika	26,612	11,506	59,395	190,062.720	26,612	11,506	67,218	262,149.81
Ziwa Nyasa	5,550	2,632	10,890	39,959.000	5,550	2,632	9,913	38,165.05
Ziwa Rukwa	3,428	1,786	3,965	12,687.168	3,428	1,786	3,661	13,911.8
Bwawa la Mtera	2,487	1,586	990	6,091.301	2,487	1,586	913	3,285
Nyumba ya Mungu	786	502	251	251.000	786	502	246	921.375
Ziwa Kitangiri					1,700	825	295	1,033.9
Ziwa Singidani					62	19	136	462.094
Ziwa Kindai					46	15	69	234.26
Ziwa Burunge					195	110	41	141.795
Maji Mengine*	6,307	2,839	1,088	3,443.444	3,680	1,471	390	1,460.625
Mto Kilombero					1,224	799	4,902	17,891.205
Uvuvi mdogo Baharini	36,321	7,664	50,079	177,781.799	36,321	7,664	52,846	195,529.127
Jumla Kuu	**182,741**	**56,985**	**365,023**	**1,307,131.724**	**183,341**	**57,385**	**375,160**	**1,473,305.761**

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi

*Maji mengine: inajumuisha Ziwa Babati, Ziwa Eyasi, Ziwa Jipe, Bwawa la Homboro na mito midogo kidogo.

Jedwali Na. 12.6: Mwenendo wa uvunaji wa rasilimali ya uvuvi

Mwaka	Maji baridi			Maji chumvi			Jumla (Maji chumvi na Baridi)		
	Wavuvi	Vyombo	Uzito (tani)	Wavuvi	Vyombo	Uzito (tani)	Wavuvi	Vyombo	Uzito (tani)
2005	103,443	32,248	320,566	29,754	7,190	54,969	133,197	39,438	375,535
2006	126,790	44,362	292,519	29,754	7,190	48,591	156,544	51,552	341,109
2007	126,790	44,362	284,347	36,247	7,489	43,499	163,037	51,851	327,845
2008	133,791	44,838	281,691	36,247	7,489	43,130	170,038	52,327	324,821
2009	135,769	45,234	288,059	36,321	7,664	47,616	172,090	52,898	335,674
2010	127,280	42,337	294,474	36,321	7,664	52,683	163,601	50,001	347,157
2011	141,206	47,635	290,474	36,321	7,664	50,592	177,527	55,299	341,066
2012	147,020	49,721	322,313	36,321	7,664	50,079	182,741	56,985	365,023
2013	147,644	50,120	364,602	36,321	7,664	52,846	183,431	57,385	375,160

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi

299. Mwaka 2013, tani 38,573.60 za mazao ya uvuvi na samaki hai wa mapambo 44,260 vyote vikiwa na thamani ya shilingi bilioni 234.9 ziliuzwa nje ya nchi na kuipatia Serikali mapato ya ushuru wa shilingi bilioni 6.1 ikilinganishwa na jumla ya samaki hai wa mapambo 45,550 na tani 41,394.30 za samaki vyote

vikiwa na thamani ya shilingi bilioni 254,9 zilizouzwa nje ya nchi na kuipatia Serikali mapato ya ushuru wa shilingi milioni 6.8 mwaka 2012.

300. Mwaka 2013, Serikali iliendelea kutoa elimu ya usimamizi na matumizi endelevu ya rasilimali za uvuvi kwa wavuvi wapatao 10,000 kupitia maonesho ya Nane Nane yaliyofanyika (Dodoma), Siku ya Chakula Duniani (Arusha) na Siku ya Uvuvi Duniani (Kigoma). Aidha, wavuvi na wadau wa uvuvi 631 kutoka Halmashauri za Mkuranga (93), Temeke (130), Bagamoyo (288) na Kinondoni (130) na Maafisa Uvuvi Wilaya kutoka Wilaya 16 za Ukanda wa Pwani walipatiwa mafunzo ya usimamizi wa rasilimali za uvuvi kwa kuzingatia mfumo wa ikolojia na mazingira.

301. Mwaka 2013, doria zenye siku kazi 6,792 zilifanyika katika maeneo mbalimbali nchini ikilinganishwa na doria zenye siku kazi 2,680 zilizofanyika mwaka 2012. Doria hizi ziliwezesha kukamatwa kwa makokoro 1,468, mabomu 866, kilo 320 za mbolea ya *urea*, tambi 290, *‘’power jelly’’* 98, vifaa vya kuzamia jozi 129, mitungi ya gesi 51, nyavu za macho madogo 62,797, nyavu za dagaa 1,720, nyavu za timba (*monofilament*) 7,141, vyandarua 156, kimia 110, katuli 84, mtando 34, bunduki za kienyeji 49 na mikuki 58, vyombo vya uvuvi 533, injini za boti 19, baiskeli 4, pikipiki 2 na magari 20. Aidha, doria hizo ziliwezesha kukamatwa kwa kilo 4,768 za dagaa wakavu, kilo 2,252 za samaki wabichi, kilo 2,062 za samaki waliovuliwa kwa mabomu, kilo 35,073 za samaki wachanga (sangara kilo 29,704 na Sato kilo 5,369), kilo 342 za majongoo bahari, kilo 54 za kamba kochi, kilo 2,800 za pweza, kilo 258 za kambamiti, kilo 60 za kaa hai na vipande 312,245 vya makombe ya baharini na watuhumiwa 413. Kutokana na makosa hayo, kesi 27 zilifunguliwa mahakamani na jumla ya shilingi 42,780,636 zilikusanywa ikiwa ni faini ya makosa mbalimbali kwa kukiuka kanuni za uvuvi.

302. Mwaka 2013, Serikali iliendeleaa kusimamia uzalishaji wa mazao ya uvuvi yenye ubora na viwango kwa ajili ya soko la ndani na nje ya nchi kwa kufanya uchunguzi wa kimaabara, kaguzi na kutoa mafunzo. Katika mwaka 2013, jumla ya kaguzi 3,350 zilifanyika kuhakiki mazao ya uvuvi yanayosafirishwa nje ya nchi na kaguzi 519 zilifanyika kweye viwanda 44 vinavyosindika minofu ya samaki na maghala yanayohifadhia mazao ya uvuvi nchini ili kuhakiki kama yanakidhi viwango vya uzalishaji na uhifadhi wa mazao ya uvuvi. Aidha, sampuli 1,200 za mazao ya samaki, maji na udongo zilifanyiwa uchunguzi ili kutambua kuwepo kwa vimelea viuatilifu ambavyo vinaweza kuathiri soko la nje na afya za walaji kwa ujumla.

IDADI YA WAGENI WALIOTEMBELEA MAKUMBUSHO YA TAIFA NA MAPATO YALIOPATIKANA

Jedwali Na. 45

Kituo	2011			Mapato	2012			Mapato	2013			Mapato
	Nje	Ndani	Jumla		Nje	Ndani	Jumla		Nje	Ndani	Jumla	
Makumbusho na Nyumba ya Utamaduni	6564	23415	29979	274117983.43	9303	70208	79511	265028203.81	7033	82931	89964	207157835.06
Kijiji cha Makumbusho	4424	19571	23995	154173915.94	3428	8825	12253	101134631.97	3516	10103	13619	61604411.06
Makumbusho ya Azimio la Arusha	269	9497	9766	10417481.33	179	29402	29581	41243677.16	107	37037	37144	18104551.70
Makumbusho ya Elimu Viumbe	1935	9263	11198	53064935.85	1470	17080	18550	22457772.95	3149	13759	16908	39481300.00
Makumbusho ya Mwalimu Nyerere	426	7912	8338	30748803.97	1759	5075	6834	8820300.00	234	6686	6920	4722350.00
Makumbusho ya Vita ya Majimaji	40	1795	1835	4119800.00	231	1435	1666	2587200.00	65	2478	2543	1402000.00
JUMLA	**13658**	**71453**	**85111**	**526642920.52**	**16370**	**132025**	**148395**	**441271785.89**	**14104**	**152994**	**167098**	**332472447.82**

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii, Makumbusho ya Taifa

MAUZO YA BIDHAA ZA MISITU NA NYUKI KATIKA MASOKO YA NJE

Jedwali Na.47

Bidhaa	2012		2013	
	Ujazo/Uzito	Thamani US$	Ujazo/Uzito	Thamani US$
Mbao(Rough sawn) (CM)	-	-	226,109	5,047,118.0
Mbao za Mpingo (CM)	1,505	11,016,429.0	-	-
Vifaa vya Mziki (MT)	-	-	26	217,610.0
Mbao za Sakafu (CM)	147	4,517.0	8	285.0
Vinyago na Sanaa (KGS)	8,755	365,691.0	4,017	94,762.8
Samani (Pcs)	1,349	187,746.0	173	65,425.0
Tannin	677	419,088.0	916	1,308,593.4
Maganda ya mimosa (MT)	274	340,620.0	20	27,000.0
Mbegu za miti	3	200.0	-	-
Gundi ya miti	400	233,800.0	426	299,140.0
Maganda ya miti (Kwinini) Mtons	39	35,634.0	19	28,683.0
Vikapu (MT)	-	-	1,530	76,263.0
Majani ya dawa	9	35,792.0	12	96.0
Nguzo	9	40,634.0	-	-
Majani ya mtende	39	1,250.0	-	-
Mafuta ya Misandali (KGS)	24	3,271.3	450	54,643.0
Sanaa	7,633	284,888.0	-	-
Vumbi ya Sandalwood	26	9,050.0	-	-
Unga wa Ubuyu (MTons)	-	-	13	15,637.0
Jumla	**-**	**25,688,524.0**	-	**7,235,256.2**

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii, Idara ya Misitu na Nyuki

- Takwimu hazikupatikana

MWENENDO WA BIASHARA YA NDEGE, WANYAMAPORI NA VIPUSA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 48

Aina ya nyara	Kipimo	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2013
Ndege	Idadi	90869	6236	15347	15347	18798	25742	68964	-	42909
Wanyama wanaotambaa (Reptiles)	Idadi	54221	101467	112630	114171	110056	56988	57221	-	47733
Other Mamals than primates	Idadi	509	229	274	296	202	263	379	-	30
Primates	Idadi	437	273	736	738	50	202	61	-	71
Wanyama wa majini (Amphibians)	Idadi	18823	37989	43967	46402	47055	24557	10635	-	25110
Wadudu	Idadi	73057	107489	77245	111512	100171	40351	21765	-	34905

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii, Idara ya Wanyamapori

* Mwaka 2012, Serikali ilisimamisha usafirishaji wa ndege, wanyamapori na vipusa nje ya nchi hivyo hapakuwa na takwimu

MWENENDO WA BIASHARA YA WANYAMA HAI NA UWINDAJI WA KITALII

Jedwali Na. 48A

Shughuli	Kipimo	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/09	2009/2010	2010/11	2011/12	2012/13
Uwindaji wa kitalii	US $	11676847	12030510	14704370	14861740.2	17610454	23536347	15696990	15917431
Biashara ya wanyama hai	Sh.	165465745.6	180686042.9	206671428	204897124	109790237.6	133376980	26469234	151354375

Chanzo: Idara ya Wanyamapori

IDADI YA WAWINDAJI WA KITALII

Jedwali Na. 48B

Mwaka	Idadi ya Kampuni	Wawindaji	
		Wageni	waTanzania
1994/95	43	668	194
1995/96	42	694	160
1996/97	35	937	171
1997/98	35	992	355
1998/99	35	933	391
1999/00	35	923	429
2000/01	39	893	407
2001/02	40	1035	418
2002/03	40	1018	359
2003/04	40	1274	380
2004/05	46	1245	409
2005/06	54	1482	241
2006/07	54	1582	855
2007/08	54	1508	1725
2008/09	54	1152	1454
2009/10	47	851	273
2010/11	42	862	171
2011/12	44	680	128
2012/13	60	831	364

Chanzo: Idara ya Wanyamapori

UZALISHAJI KATIKA SEKTA YA UVUVI 1993-2013

Jedwali Na. 50

Mwaka	Idadi ya Wavuvi	Idadi ya Vyombo			Uzalishaji na Mapato					
		Maji baridi	Maji Chumvi	Jumla ya Vyombo	Maji baridi		Maji Chumvi		Jumla	
					Uzito (tani)	Thamani (Sh..)	Uzito (tani)	Thamani (Sh.)	Uzito (tani)	Thamani (Sh.)
1993	61943	17744	3232	20976	294782	31238839	36685	10206810	331467	41445649
1994	61666	16129	3232	19361	228007	30949458	40785	14227862	268792	45177320
1995	75516	18696	3768	22464	207139	45805145	51073	28579811	258212	74384956
1996	75621	19208	3768	22976	308600	38200000	48200	24100000	356800	62300000
1997	75621	19208	3768	22976	306750	42265000	50210	25350000	356960	67615000
1998	78672	17141	5127	22268	300000	47486100	48000	29273500	348000	76759600
1999	81572	17141	5127	22268	260000	44018000	50000	33500000	310000	77518000
2000	102329	25014	5157	30171	271000	45500000	49900	32180000	320900	77680000
2001	120266	25014	4927	29941	283354	47108668	52935	34113717	336289	81222385
2002	124570	31849	4927	36776	273856	54771300	49675	33372136	323531	88143436
2003	124570	31225	4927	36152	301855	141073500	49270	34489000	351125	175562500
2004	122514	32248	4927	37175	312040	147743000	50470	40376000	362510	188119000
2005	133197	32248	7190	39438	320566	256452800	54969	82452930	375535	338905730
2006	156544	44362	7190	51552	292519	248640904	48591	37077637	341109	285718540
2007	163037	44362	7489	51851	284348	252525198	43499	39210207	327808	291735405
2008	170038	44838	7489	52327	281691	194725416	43130	40563641	350311	235289057
2009	172090	45234	7664	52898	288059	351394073	47616	56633436	344567	408027509
2010	163601	42337	7664	50001	294474	684844020	52683	89639934	347157	774483954
2011	177527	47635	7664	55299	290474	1031883681	50592	166954953	341066	1198838634
2012	182741	49321	7664	56985	314944	1129349925	50079	177781799	365023	1307131724
2013	183431	49721	7664	57385	322314	1277776634	52846	195529127	375160	1473305761

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi

MAUZO YA MAZAO YA UVUVI NCHI ZA NJE KWA MWAKA 2013

Jedwali Na.51

ZAO	UZITO (TANI)	THAMANI		USHURU (Tshs)
		FOB (USD)	FOB (Tsh)	
Dried Fish / L.Tang.	98,013.5	411,027.70	666,468,995.53	28,637,076.30
Dried Fish Maws	153,519.6	6,724,866.00	10,694,454,782.00	80,009,593.92
Dried Fish Offcuts	24,000.0	5,600.00	8,965,199.00	1,921,800.00
Dried Dagaa/ L.Nyasa	15,169.0	18,516.80	29,633,531.28	1,400,900.00
Dry salted Dagaa/L.Vict.	286.0	343.00	567,996.00	20,000.00
Dry Smoked Dagaa/L.Vict.	100.0	180,000.00	288,360,000.00	6,700.00
Dried Daga/L.Vict.	6,261,246.0	5,310,924.89	8,139,789,683.71	421,395,915.38
Dried Dagaa/ L.Tang.	2,463,441.7	12,459,632.04	20,098,729,705.65	201,972,949.52
Dried Dagaa/ Marine	273,960.0	325,043.42	572,588,768.92	18,358,353.56
Dried Fish /Kayabo	20,672.4	60,820.02	97,311,585.40	5,951,680.00
Dried Fish/ L.Tang.	196,248.9	736,342.74	1,190,359,442.27	57,918,652.80
Dried Fish Offcuts	194,152.0	70,178.00	112,035,797.00	15,422,885.00
Dried Furu/ L. Vict.	787,806.0	1,063,384.22	1,711,890,304.94	32,530,850.00
Dried Perege/ Mtera Dam	1,545.0	5,009.00	8,083,160.68	441,700.00
Dry salted Perege/L.Rukwa	124,306.0	324,207.20	523,380,674.00	5,100,500.00
Fish Frames	1,973,370.0	525,259.50	832,339,797.71	29,440,254.00
Fish Meals	260,000.0	28,688.00	45,496,026.00	4,891,410.00
Fresh H&G Fish	506,281.0	1,936,578.00	3,076,789,557.38	119,373,850.02
Fresh Fish Fillets	9,962,862.0	39,854,510.40	62,961,228,686.04	1,773,936,071.60
Fresh Fish Offcuts	17,152.0	17,152.00	27,149,901.00	1,357,496.00
Fresh Fish / L.Tang.	460,161.9	1,398,333.30	2,277,595,924.05	87,290,761.62
Frozen Crabs	75.0	351.00	567,547.00	36,397.00
Frozen Squids	3,316.0	10,382.60	16,818,312.00	1,236,000.00
Frozen Cuttle fish	3,036.0	16,007.55	25,320,804.80	1,344,597.80
Frozen Fish Chests	189,970.0	207,657.00	332,423,342.70	22,941,790.93
Frozen Fish Chips	2,000.0	1,600.00	2,539,200.00	158,000.00
Frozen Fish Eggs	600.0	1,800.00	2,836,800.00	236,461.00
Frozen Fish Fillets	10,896,141.8	54,356,556.52	86,644,001,663.07	2,142,448,380.78
Frozen Fish Frames	21,000.0	9,100.00	14,690,328.00	740,000.00
Frozen fish heads/NP	63,317.0	38,795.10	62,243,283.00	2,521,300.00
Frozen Fish Maws	427,399.0	8,042,975.00	12,758,006,509.53	100,846,585.36
Frozen Fish Offcuts	559,507.0	700,141.88	1,106,989,871.05	47,864,953.31
Frozen Fish/marine	609.3	3,144.60	4,918,771.20	57,187.15
Frozen Fish/NP	18,000.0	360,000.00	583,336,800.00	4,441,500.00
Frozen H & G Fish	1,278,461.0	4,847,655.00	7,742,769,085.02	270,454,062.39
Frozen Lobster/whole	4,884.0	43,828.32	69,679,972.98	4,039,918.33
Frozen Lobster/Slipper	162.0	1,422.40	2,224,350.72	106,428.16
Frozen Lobsters/ Tails	120.0	1,932.00	3,129,840.00	94,000.00
Frozen Mackerel/vibua	6,000.0	4,800.00	7,641,600.00	1,710,800.00
Frozen Octopus	323,071.0	1,045,366.46	1,674,032,590.21	129,607,965.48
Frozen Prawns /Farmed	139,945.8	1,009,354.20	1,629,405,007.80	6,319,780.00
Frozen Prawns/wild	125,678.1	631,748.52	1,011,757,470.58	29,516,539.90
Frozen Prawns/PUD	4,875.0	24,372.25	39,032,629.65	194,000.00
Frozen Squids	3,662.0	17,679.75	28,040,385.14	1,631,227.98
Live Crabs	249,698.9	1,871,780.13	3,006,455,453.60	243,476,174.38
Live Lobster	121,015.1	2,390,591.92	3,845,830,981.00	174,054,207.23
Live Prawns	126.0	1,260.00	2,012,220.00	146,500.00
Sea Shell/ Cowries	112,570.0	43,028.00	68,903,140.00	4,427,200.00
Sea Weeds /E. Cottonii	100,000.0	56,000.00	90,720,000.00	0.00
Smoked Dagaa/L.Vict.	115,000.0	207,000.00	332,004,600.00	6,731,365.84
Smoked Fish/L.Tang.	9,073.0	54,984.00	88,649,400.00	2,631,000.00
Jumla Ndogo	**38,573,605.90**	**147,457,730.41**	**234,560,201,477.61**	**6,087,393,722.74**
Samaki Hai - Idadi				
Live Aquarium Fish/ L. Nyasa	3,925.00	22,229.75	35,688,160.93	2,719,114.76
Live Aquarium Fish/L. Tanganyika	40,335	179,818.40	288,739,317.38	27,656,356.24
Jumla Ndogo	**44,260.00**	**202,048.15**	**324,427,478.31**	**30,375,471.00**
Jumla Kubwa		**147,659,778.56**	**234,884,628,955.92**	**6,117,769,193.74**

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi

MUHTASARI WA MAUZO YA MAZAO YA UVUVI NCHI ZA NJE - 1996-2013

Jedwali 51A

Mwaka	Uzito	Thamani		Ushuru
	Kg	T.sh	US $	T.sh
1996	25,544,863.0	24,837,660,718.5	61,782,880.1	1,513,450,669.0
1997	32,098,151.0	41,879,810,576.2	70,165,111.2	2,512,741,838.5
1998	46,660,954.0	54,836,980,435.0	83,523,090.0	3,290,218,972.2
1999	28,928,780.8	44,712,630,055.1	61,789,857.7	2,687,065,028.7
2000	41,725,215.8	51,173,638,115.5	64,535,114.8	3,071,388,241.3
2001	41,640,238.9	82,999,691,956.1	95,451,374.6	5,244,333,672.0
2002	32,953,787.4	88,940,963,071.8	94,244,093.3	4,981,373,636.9
2003	42,352,738.1	132,862,401,373.8	129,606,515.4	7,789,955,962.7
2004	46,026,817.4	112,922,686,607.3	112,761,195.1	7,190,356,743.1
2005	57,310,093.7	162,619,492,949.1	141,597,362.2	9,142,768,083.8
2006	44,495,623.4	170,184,661,003.1	138,120,145.1	6,236,615,179.2
2007	57,795,513.6	213,211,258,838.2	173,272,670.4	7,589,576,913.9
2008	51,426,207.7	205,054,092,452.9	174,409,214.4	6,629,846,700.1
2009	41,148,261.0	1,136,908,534,123.7	905,730,134.0	6,322,405,964.0
2010	39,771,833.7	263,131,442,027.7	187,427,053.5	5,876,103,557.4
2011	37,723,299.9	234,007,537,236.7	176,797,682.0	5,866,464,635.4
2012	41,291,250.6	254,612,571,950.4	163,114,349.4	6,812,426,813.1
2013p	38,573,600.0	234,884,628,920.0	147,659,778.6	6,117,769,193.7
JUMLA	**747,467,229.9**	**3,509,780,682,411.1**	**2,981,987,621.8**	**98,874,861,805.0**

p: Takwimu za awali

Chanzo: Idara ya Uvuvi

MWELEKEO WA MAUZO YA SANGARA NJE YA NCHI -1996-2013

Jedwali 51B

Mwaka	Uzito	Thamani		Ushuru
	Kg	T.sh	US $	T.sh
1996	20,296,124.4	19,338,404,278.7	52,277,681.3	1,185,728,961.9
1997	23,075,904.6	33,125,889,871.5	54,821,414.1	1,987,549,609.2
1998	36,386,241.0	43,258,023,811.9	65,727,795.0	2,595,481,431.8
1999	23,757,461.9	37,554,505,909.0	51,992,752.5	2,257,832,543.0
2000	30,831,841.0	36,401,237,005.8	45,903,212.8	2,184,070,656.4
*2001	39,038,599.7	74,928,607,542.3	86,178,585.7	4,685,276,229.2
*2002	29,479,322.7	83,005,557,292.2	88,231,655.1	4,980,333,437.5
*2003	37,286,859.2	114,779,736,803.6	112,049,948.5	6,707,948,378.0
2004	30,312,898.3	82,356,866,789.0	76,261,406.4	5,171,324,343.0
2005	53,675,473.7	148,785,948,008.6	129,184,492.6	8,419,301,970.4
2006	39,472,977.7	156,160,190,326.6	126,829,665.7	5,491,786,878.8
2007	50,078,575.6	195,242,463,549.7	158,422,058.5	6,660,034,977.0
2008	38,721,422.2	180,366,779,818.2	153,740,732.3	5,412,912,979.2
2009	29,308,384.0	168,672,111,452.0	130,877,948.3	4,640,564,903.5
2010	27,229,470.7	194,012,069,313.9	139,666,995.1	4,509,670,993.8
2011	25,426,157.2	197,899,741,508.3	127,601,694.3	4,299,987,312.2
2012	28,951,094.7	220,149,518,645.6	141,189,161.6	4,967,311,025.1
2013p	26,568,404.8	187,105,608,213.9	117,789,932.4	4,624,958,074.3
JUMLA	**589,897,213.3**	**2,173,143,260,140.7**	**1,858,747,132.2**	**80,782,074,704.3**

Chanzo: Idara ya Uvuvi

p: Takwimu za awali

MWENENDO WA BIASHARA YA UTALII 2006-2013

Jedwali 52

Maelezo	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Idadi ya watalii	644124	719031	770376	714367	782699	867994	1077058	1135884
Idadi ya watalii hotelini	592160	673722	723569	665000	719097	753818	974448	1075884
Mapato (US $ million)	950	1198.76	1288.69	1159.82	1254.5	1324.8	1712.75	1806.3
Wastani wa siku za kukaa watalii hotelini	12	12	12	11	11	10	10	11
Wastani wa matumizi ya fedha kwa mtalii kwa	1551	2841	2091	2311	3281	3551	3841	3861
siku(US $)	1112	1322	1862	1942	2362	2472	2302	2352

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii, Idara ya Utalii

IDADI YA WATALII WALIOINGIA NCHINI NA KIASI CHA FEDHA ZILIZOPATIKANA

Jedwali Na. 53

Mwaka	Idadi ya Watalii	Ongezeko kwa Mwaka (%)	Mapato (US $) Milioni	Ongezeko kwa Mwaka (%)
1995	293834	12.3	258.1	34.4
1996	326192	11.0	322.0	24.7
1997	360000	10.4	392.4	21.9
1998	482331	34.0	570.0	45.3
1999	628188	30.2	733.3	28.6
2000	501668	-20.1	739.1	0.8
2001	525122	4.7	725.0	-1.9
2002	575000	9.5	730.0	0.7
2003	576000	0.2	731.0	0.1
2004	582000	1.0	746.1	2.1
2005	612754	5.3	823.1	10.3
2006	644124	5.1	950.0	15.4
2007	719031	11.6	1198.0	26.1
2008	770376	7.1	1288.7	7.6
2009	714367	-7.3	1159.8	-10.0
2010	782699	9.6	1254.5	8.2
2011	867994	10.9	1324.8	5.6
2012	1077058	24.1	1372.8	3.6
2013	1135884	5.5	1806.3	31.6

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii

IDADI YA WAGENI WALIOTEMBELEA VITUO VYA UTALII

Jedwali Na. 55

	2008		2009		2010		2011		2012		2013	
Jina la Hifadhi	**Wageni kutoka Nje**	**Watanzania**	**Wageni kutoka Nje**	**Watanzania**	**Wageni kutoka Nje**	**Watanzania**	**Wageni kutoka Nje**	**Watanzania**	**Wageni kutoka Nje**	**Watanzania**	**Wageni kutoka Nje**	**Watanzania**
ARUSHA	39778	43484	40268	9235	34308	30162	33427	33922	28185	28898	30706	41224
GOMBE	1096	325	1202	432	1166	1001	1247	539	1056	327	996	775
KATAVI	3161	2250	1882	292	1484	1330	1631	1213	1465	1192	1703	2572
KILIMANJARO	155275	6954	41879	1183	50193	3545	54472	3231	42813	3019	50319	2935
KITULO	117	413	366	187	151	158	197	129	98	78	99	334
LAKE MANYARA	112687	46477	118565	16361	112982	48288	127428	51698	107991	47650	123502	64271
MAHALE	2888	191	810	58	865	44	995	75	806	24	1056	38
MIKUMI	21038	17629	25282	10616	18936	22872	20385	22937	17976	20253	15750	30138
MKOMAZI	433	552	647	263	566	572	472	516	556	533	550	1256
RUAHA	21832	12355	14125	3118	12623	8797	13846	9722	11004	7665	12616	9150
RUBONDO	721	490	472	153	501	381	506	472	525	461	450	458
SAADANI	2482	2293	2755	1335	2127	4442	2983	7681	2140	4644	3378	11331
SERENGETI	225606	218375	202537	58841	228644	69369	177730	169823	148278	309745	179282	273203
TARANGIRE	95760	43883	77739	10018	85778	34752	16591	47795	80821	37016	107567	58382
UDZUNGWA	2837	1731	3163	1395	2945	2707	3303	4034	2873	2536	3147	3984
SAANANE							194	4398	113	3383	163	4987
Jumla	**685711**	**397402**	**531692**	**113487**	**553269**	**228420**	**455407**	**358185**	**446700**	**467424**	**531284**	**505038**

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii - Hifadhi za Taifa (TANAPA)

WAGENI WALIOTEMBELEA VITUO VYA MAKUMBUSHO

Jedwali Na.55A

VITUO	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13[P]
Amboni	6457	5501	7595	4771	426	7782	10580	5392	9745	19413
Tongoni	0	98	382	306	60	511	598	362	108	871
Isimila	2480	1883	3579	2424	3307	0	2465	405	523	4158
Kalenga	670	635	1341	1112	1353	0	1026	793	423	4355
Ngome Kongwe Bagamoyo	0	0	0	368	0	0	0	0	0	214346
Mbozi Kimondo	9662	0	0	256	38		733	836	4220	1907
Kaole	2158	3827	11907	18575	12938	10616	24529	14181	35348	35100
Caravan Serai	1369	0	5246	10793	1713	6328	14810	2983	4154	0
Kunduchi	0	0	139	325	164	0	0	0	0	0
Engaruka	53	340	265	730	0	0	0	0	0	0
Kilwa Kisiwani	546	0	0	1439	425	538	2504	1285	2400	2679
Kolo Kondoa	253	561	0	419	64	0	437	420		892
Olduvai	53235	35645	66239	57861	71553	85051	57467	44347	99534	52615
Kwihara	288	0	0	393	0	0	2403	2403	102	1288
Makumbusho ya Mwl Nyerere	684	1039	0	0	0	0	0	0	0	0
Ujiji	1238	2569	1834	2812	803	2318	687	474	8432	4811
Jumla	**79093**	**52098**	**98527**	**102584**	**92844**	**113144**	**118239**	**73881**	**164989**	**342435**

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii

SURA YA 13

MADINI

Kiwango cha Ukuaji

303. Kiwango cha ukuaji wa shughuli za kiuchumi za madini na uchimbaji mawe kwa mwaka 2013 kilikuwa asilimia 6.9 ikilinganishwa na asilimia 7.8 mwaka 2012. Hii ilitokana na kuwepo kwa ongezeko dogo la uzalishaji kufuatia kufungwa kwa migodi ya dhahabu ya Tulawaka na Resolute. Aidha, mchango wa shughuli za uchimbaji madini na mawe katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 3.3 ikilinganishwa na asilimia 3.5 mwaka 2012.

Utafutaji Madini

304. Mwaka 2013, leseni 9,072 za utafutaji na uchimbaji wa madini mbalimbali zilitolewa ikilinganishwa na leseni 4810 zilizotolewa Mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 88.6. Kati ya hizo, leseni 736 zilikuwa za utafutaji, leseni 26 zilikuwa za uchimbaji mkubwa na wa kati, na leseni 8,310 zilikuwa za uchimbaji mdogo wa madini. Aidha, leseni 388 za biashara ya madini zilitolewa kwa watanzania.

Uendelezaji wa Uchimbaji Mdogo wa Madini

305. Uendelezaji wa uchimbaji mdogo wa madini unalenga kubadili uchimbaji mdogo kuwa wa kisasa na kuweza kuongeza mchango wake katika Pato la Taifa. Mwaka 2013, Serikali ilitenga maeneo tisa kwa ajili ya uchimbaji mdogo yenye ukubwa wa hekta 104,794.08. Aidha, Serikali imebainisha maeneo mengine matano ambayo yatatengwa kwa ajili ya wachimbaji wadogo wa madini. Maeneo hayo yapo Geita (2), Chunya (1), Kigoma (1) na Mtwara (1).

Jedwali Na. 13.1: Maeneo Yaliyotengwa kwa Uchimbaji Mdogo katika mwaka 2013

Mahali	Wilaya	Ukubwa wa eneo (Hekta)
Dete-Mwalazi	Morogoro	8,505.34
Ilagala	Uvinza	58,997.92
Langweni (Mwanadilatu)	Mkuranga	8,886.48
Mbesa	Tunduru	15,605.30
Mihama	Misungwi	4.19
Mpambaa	Singida	8,332.66
Nyankunguru	Tarime	49.18
Vianzi (Mindevu)	Mkuranga	600.01
Winza	Mpwapwa	3,813.00
Jumla		**104,794.08**

Chanzo: Wizara ya Nishati na Madini

306. Mwaka 2013, jumla ya tani 5,474,775.40 za madini ya ujenzi, shaba na jasi zilizalishwa na wachimbaji wadogo zikiwa na thamani ya jumla ya shilingi milioni 56,510.1. Kutokana na uzalishaji huo, Serikali ilipata mrabaha wa shilingi milioni 1,707.1.

Jedwali Na. 13.2: Uzalishaji na Mauzo ya Madini katika Migodi Midogo

Aina ya Madini	Uzito (Tani)	Thamani (TZS)	Mrabaha (TZS)
Ujenzi	5,435,704.40	52,469,399,837.00	1,585,816,588.04
Shaba	208.00	104,000,000.00	121,251,000.00
Jasi	38,863.00	3,936,700,000.00	
Jumla	**5,474,775.40**	**56,510,099,837.00**	**1,707,067,588.04**

Chanzo: Wizara ya Nishati na Madini

Uchimbaji na Uuzaji Madini

Almasi

307. Mwaka 2013, uzalishaji wa almasi uliongezeka kwa asilimia 41.3 kufikia karati 179,633.21 kutoka karati 127,174.03 zilizozalishwa mwaka 2012. Ongezeko hili lilitokana na kukamilika kwa ukarabati wa mitambo ya uzalishaji katika migodi ya Williamson Diamond Limited na El- Hillal. Aidha, thamani ya mauzo ya almasi nje ya nchi ilikuwa Dola za Kimarekani milioni 46.01 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani milioni 33.80 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 36.1. Ongezeko hili lilitokana na kuimarika kwa bei ya almasi katika soko la dunia na kuongezeka kwa kiasi cha almasi kilichouzwa nje.

Dhahabu

308. Mwaka 2013, uzalishaji wa dhahabu ulikuwa kilo 42,534.19 ikilinganishwa na kilo 39,012.14 zilizozalishwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 9.0. Aidha, thamani ya mauzo ya dhahabu nje ya nchi ilikuwa Dola za Kimarekani milioni 1,735.8 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani milioni 2,161.5 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 19.7. Hii ilitokana na kupungua kwa kiasi cha dhahabu iliyouzwa nje na kushuka kwa bei ya dhahabu katika soko la dunia. Wastani wa bei ya dhahabu katika soko la dunia ilishuka kutoka Dola za Kimarekani 1,668.6 kwa wakia moja mwaka 2012 hadi kufikia wastani wa Dola za Kimarekani 1411.6 kwa wakia moja mwaka 2013.

Vito vya thamani

309. Mwaka 2013, jumla ya kilo 1,692,436 za vito vya thamani zilizalishwa ikilinganishwa na kilo 1,237,625.59 zilizozalishwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 36.8. Aidha, mauzo ya vito vya thamani nje yalikuwa Dola za Kimarekani milioni 62.5 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani milioni 32.6 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 91.7. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa kiasi kilichozalishwa na kuimarika kwa bei ya vito vya thamani katika soko dunia. Vile vile, katika jitihada za kukuza masoko ya vito vya thamani, Serikali iliandaa maonesho ya mnada wa madini ya vito jijini Arusha na kuhudhuriwa na watanzania 180 na wanunuzi wakubwa kutoka nje ya nchi.

Madini Mengine

310. Mwaka 2013, chumvi iliyozalishwa ilikuwa tani 36,031.67 ikilinganishwa na tani 34,016.57 zilizozalishwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 5.9. Aidha, uzalishaji wa "Kaolin" ulipungua kwa asilimia 63.8 kutoka tani 1,421.58 mwaka 2012 hadi kufikia tani 906.97 mwaka 2013. Upungufu huu ulitokana na kusimama kwa uzalishaji katika baadhi ya maeneo yaliyokuwa ya hifadhi. Uzalishaji wa madini ya chokaa ulikuwa tani 3,552,880 ikilinganishwa na tani 1,224,475.09 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 190.6. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa mahitaji ya chokaa hususan soko la ndani katika uzalishaji wa saruji.

Thamani ya Mauzo ya Madini

311. Mwaka 2013, thamani ya mauzo ya madini nje ilikuwa jumla ya Dola za Kimarekani milioni 1,824.08 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani milioni 2,266.88 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 19.5. Upungufu huu ulitokana na kushuka kwa thamani ya mauzo ya dhahabu katika soko la dunia ambayo huchangia zaidi ya asilimia 90 ya mauzo ya madini nje.

UCHIMBAJI WA MADINI: KIASI KILICHOPATIKANA

Jedwali Na.56

MADINI	Kipimo	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
Almasi	Carat	303920	219639	272204	282786	237676	181874	80498	28378	127174	179633
Dhahabu	Kg	48176	52236	39750	40193	36434	39112	39448	37085	39012	42534
Gemstones	Kg	1613848	1936618	2493133	1286297	1858287	1068481	2646109	1241581	1237625	1692436
Chumvi	Tani	57062	135410	34798	35224	25897	27393	34455	32297	34016	36032
Phosphate	Tani	6570	7096	2881	8261	28684	752	17180	848512	570626	397020
Limestone	000 Tani	1391	2780	1608	1322	1282000	1284000	1437	202	1224	35529
Tin Ore	Tani	-	-	-	-	-	-	3	-	-	2
Gypsum	Tani	59231	63377	32798	2730	55730	8105	26918	9288	91610	171567
Makaa ya mawe	Tani	65041	74800	17940	27198	15242	1	179	80710	78672	84772
Pozolana	Tani	152679	163499	129295	184070	260403	61501	60320	113489	75193	79452
Kaolin	Tani	-	-	-	1020	13926	18624	58	178	1422	907
Madini ya fedha	Kg	13216	12891	14906	12381	10388	8231	12470	10399	11227	12159
Shaba	Pound	9348181	7632959	7241639	7222390	6288503	4451697	11741898	7531164	12426025	12749548
Bauxite	Tani	-	1640	5373	5003	20601	122920	39326000	29520000	28433930	39977300

Chanzo: Wizara ya Nishati na Madini, Idara ya Madini

- Takwimu hazikupatikana

Carat = 0.205 gm

* Takwimu za awali

MADINI YALIYOUZWA NCHI ZA NJE 2008 - 2013

Jedwali Na. 57

Aina ya madini	**Kipimo**	**Kiasi kilichouzwa**						**Thamani ('000 US $)**					
		2008	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013***	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013***
Almasi (Rough)	'000 Carats	221	181	181	80	127	180	2238	22727	16294	7480	33826	46013
Almasi (iliyokatwa)	'000 Carats	-	-	-	-			-	-	-	-	-	-
Almasi (Contruct goods)	'000 Carats	-	-	-	-			-	-	-	-	-	-
Dhahabu	'000 Gramu	36392	39112	39112	37085	39012	42534	992802	1039456	1436233	1879622	2161520	1735708
Mawe ya thamani	'000 Gramu	1858107	1068481	1068481	1058580		1086532	49850	20674	6119	6309	32570	62453
Chumvi	Tani	13523	18430	18430	32298	32004	33210	2380	1738	4038	3699	3408	3785
Phosphate	Tani	2684	752	752	848512	570626	397020	280	148	470	425	277	225
Bati	Tani	-	-	-	-	48		-	-	-	-	732	
Jasi	Tani	2024	4226	9498	11820	71610		650	84	126	99	215	231
Grafiti	Tani	-	-	-	-			-	-	-	-		
Fedha	000Grams	9835	8231	12040	10399	11227	11013	6680	4961	7673	11615	12682	17214
Shaba	0001b	6288	4452	11742	7531	12426	12654045	21063	11499	36710	30202	44816	42134
Madini ya viwandani	Tani	-	-	-	-			-	-	-	-		
Bauxite	Tani	20600	122920	39326000	37700000	28433930	39977300	480	2127	1050	1385	12479	35827
Jumla ('000 US $)								**1076423**	**1103414**	**1508713**	**1940836**	**2302525**	**1943590**

Chanzo: Wizara ya Nishati na Madini, Idara ya Madini

- Takwimu hazikupatikana

* Takwimu za awali

SURA YA 14

VIWANDA NA BIASHARA

Kiwango cha Ukuaji

312. Shughuli za kiuchumi za uzalishaji bidhaa za viwandani zilikua kwa asilimia 7.7 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 8.2 mwaka 2012. Kasi ndogo ya ukuaji ilitokana na kupungua kwa uzalishaji katika baadhi ya viwanda hususan vya rangi na dawa za pareto. Hata hivyo mchango wa shughuli za uzalishaji bidhaa viwandani katika Pato la Taifa uliongezeka mwaka 2013 kufikia asilimia 8.5 ikilinganishwa na asilimia 8.4 mwaka 2012.

Viwanda Vidogo

313. Mwaka 2013, Serikali iliendelea kutekeleza Mkakati wa Kuendeleza Sekta ya Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo kwa kutoa mafunzo ya kilimo cha kisasa, ushauri, mitaji na huduma za kiufundi kwa wajasiriamali. Mkakati huo unazingatia umuhimu wa kuongeza thamani ya mazao na bidhaa kupitia program ya Muunganisho wa Ujasiriamali Vijijini (MUVI).

314. Mwaka 2013, program ya MUVI uliwezesha jumla ya vikundi vya wakulima walioko vijijini 1,290 ikilinganishwa na vikundi 319 vilivyowezeshwa mwaka 2012. Programu hii iliweza kuongeza idadi ya wanachama wa vikundi kutoka 15,482 mwaka 2012 hadi 15,949 mwaka 2013. Aidha, idadi ya makampuni ya usambazaji wa mbegu bora zilizopatikana kiushindani yaliongezeka kwa asilimia 66.1 kutoka 20 mwaka 2012 na kufikia makampuni 59 mwaka 2013. Vile vile idadi ya wakulima wa mazao mchanganyiko wanaotumia mbegu bora kupitia shamba darasa iliongezeka kutoka 117 mwaka 2012 na kufikia 11,372 mwaka 2013.

Gharama za Uzalishaji

315. Mwaka 2013, gharama za uzalishaji bidhaa ziliongezeka hadi shilingi milioni 3,719,077 kutoka shilingi milioni 3,541,978 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 5.0. Hali hii ilitokana na kuongezeka kwa gharama za uzalishaji viwandani hususan kupanda kwa gharama za usafirishaji na malighafi.

Uzalishaji katika Baadhi ya Viwanda Nchini

316. Mwaka 2013, uzalishaji wa baadhi ya bidhaa kama vile mabati, saruji, unga wa ngano, bia, sigara na konyagi uliongezeka. Hii ilitokana na kuongezeka kwa mahitaji ya bidhaa hizo katika soko la ndani. Uzalishaji wa chuma uliongezeka kutoka tani 46,690 mwaka 2012 hadi tani 48,312 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 3.5. Uzalishaji wa mabati uliongezeka kwa asilimia 4.8 kutoka tani 81,427 mwaka 2012 hadi tani 85,313 mwaka 2013. Aidha, uzalishaji wa saruji uliongezeka kutoka tani milioni 2.58 mwaka 2012 hadi tani milioni 3.06 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 18.9.

317. Uzalishaji wa unga wa ngano uliongezeka kutoka tani 443,731 mwaka 2012 hadi tani 479,140 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 8.0. Uzalishaji katika viwanda vya bia uliongezeka kutoka lita milioni 338.7 mwaka 2012 hadi lita milioni 359.7 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 6.2. Uzalishaji wa sigara ulipanda kutoka sigara milioni 7,558 mwaka 2012 hadi sigara milioni 7,569 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 0.1. Uzalishaji wa konyagi uliongezeka kutoka lita milioni 16.8 mwaka 2012 hadi lita milioni 18.0 mwaka 2013 sawa na ongezeko la asilimia 7.3.

318. Hata hivyo, uzalishaji katika baadhi ya viwanda ulipungua mwaka 2013. Uzalishaji wa rangi ulipungua kwa asilimia 4.5 kutoka uzalishaji wa lita milioni 34.9 mwaka 2012 hadi lita milioni 33.3 mwaka 2013. Uzalishaji wa dawa za pareto ulipungua kutoka tani 73 mwaka 2012 hadi tani 65 mwaka 2013, sawa na upungufu wa asilimia 11.0

Maendeleo ya Teknologia kwa Wajasiriamali

319. Mwaka 2013, jumla ya teknolojia mpya 86 ziligunduliwa kwa ajili ya matumizi ya miradi ya uzalishaji. Aidha, SIDO ilitengeneza mashine mpya za aina mbali mbali 1,143 na vipuri 3,682 zikiwemo mashine za kubangua korosho na karanga, kupukuchua na kukoboa mahindi na mpunga, na mashine za kusindika alizeti ikilinganishwa na mashine 604 na vipuri 2,472 vilivyotengenezwa mwaka 2012.

Utoaji wa Elimu kwa Wajasiriamali Wanaosindika Mazao

320.Mwaka 2013, Serikali kupitia SIDO ilitoa mafunzo kwa wajasiriamali mbalimbali kwa ajili ya kuendesha na kuendeleza shughuli za biashara na miradi ya uzalishaji mali. Jumla ya wajasiriamali 1,281 walipata elimu ya usindikaji wa nafaka na matunda. Aidha, kozi 220 zilitolewa ambapo wajasiriamali 4,451 walipatiwa mafunzo ya usindikaji wa mafuta ya alizeti, utengenezaji wa sabuni, mishumaa, chaki, mizinga ya kisasa ya nyuki na usindikaji wa asali. Vilevile, wajasiriamali wengine 63 walipatiwa ujuzi wa kusindika ngozi na bidhaa zake.

321.Mwaka 2013, wajasiriamali 6,143 walipatiwa mafunzo ya maarifa na stadi za kuimarisha shughuli za uzalishaji mali kupitia kozi 307 zilizotolewa. Aidha,Serikali kupitia SIDO iliendelea kutoa huduma za kuendeleza ujasiriamali ambapo wajasiriamali 20,475 walipata mafunzo mbalimbali na wajasiriamali 18,060 walipata huduma za ushauri na ugani. Aidha, wajasiriamali 992 waliwezeshwa kushiriki maonyesho ya bidhaa za wajasiriamali kwa kupatiwa mikopo 8,964 yenye thamani ya shillingi bilioni 7.539 kutoka Mfuko wa Taifa wa Maendeleo ya Wajasiriamali.

Maonesho ya Kibiashara ya Kimataifa

322.Mwaka 2013, nchi 32 zilishiriki katika Maonyesho ya Kimataifa ya Biashara katika Viwanja vya Mwalimu J. K. Nyerere ikilinganishwa na nchi 11 zilizoshiriki mwaka 2012. Ongezeko hili linatokana na kukua kwa teknolojia, kutoa taaluma na fursa za biashara kwa wajasiriamali nchini. Aidha, idadi ya washiriki wa ndani kwa mwaka 2103 iliongezeka kwa asilimia 19.3 kufikia 1,600 ukilinganisha na washiriki 1,341 mwaka 2012. Hata hivyo, makampuni ya nje yaliyoshiriki mwaka 2013 yalipungua kwa asilimia 8 na kuwa 400 ikilinganishwa na makampuni ya nje 435 mwaka 2012.

323.Maonesho hayo hufanyiwa ukaguzi kila mwaka na yameweza kutambulika na shirika linalosimamia Maonesho ya Biashara ya Kimataifa Duniani (UFI), hivyo kumepelekea kuimarika kwa ushiriki wa nchi za nje na makampuni kutoka ndani na nje ya nchi. Vile vile, maonesho hayo yamekuwa yakipata hati safi kutokana na ubora wa bidhaa zinazooneshwa na hivyo kuyafanya yawe na umaarufu mkubwa duniani katika kutangaza bidhaa na huduma mbalimbali za kitaifa na kimataifa.

324.Mwaka 2013, ahadi za mauzo ya nje zenye thamani ya Dola za Kimarekani 102.2 milioni zilipatikana ikilinganishwa na Dola za Kimarekani 93.8 za mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 9.0. Vile vile, ahadi za ununuzi toka nje zilikuwa Dola za Kimarekani milioni 122.2, sawa na ongezeko la asilimia 6.0 ikilinganishwa na Dola milioni 115.3 mwaka 2012. Kuhusiana na bidhaa zilizoulizwa zaidi na wateja ni pamoja na asali, viungo kama hiliki na tangawizi na bidhaa za mikono. Aidha, bidhaa zilizonunuliwa zaidi ni pamoja na nguo, bidhaa za ngozi na samani.

325.Mwaka 2013, Serikali kwa kushirikiana na Mamlaka ya Maendeleo ya Biashara Tanzania (*TanTrade*) ilihamasisha wajasiriamali kushiriki katika Maonesho ya Kimataifa ya Dar es Salaam na Maonesho ya Kisekta. Aidha, Serikali ilihamasisha na kuwawezesha wajasiriamali kushiriki katika maonesho mbalimbali ya kimataifa kwenye nchi nyingine kama Kenya, Rwanda na Sudani.

MATUMIZI YA SARUJI NCHINI

Jedwali Na. 58

Mwaka	Kutoka Nje	Uuzaji nje	Utengenezaji	Tani	
				Tani	Badiliko%
1990	2544	131469	663900	534975	-5.8%
1991	2800	67766	1022580	957614	79.0%
1992	3080	63065	677388	617403	-35.5%
1993	3600	102282	748850	650168	5.3%
1994	3160	53706	686200	617272	-5.1%
1995	4000	72092	739156	671064	8.7%
1996	1309	104811	725755	622253	-7.3%
1997	2804	100165	621159	523798	-15.8%
1998	14388	50718	777620	741290	41.5%
1999	11418	29097	832602	814923	9.9%
2000	7281	30497	833092	809882	-0.6%
2001	56395	53517	900430	903308	11.5%
2002	149079	37203	1026082	1137958	26.0%
2003	166446	34396	1186434	1318484	15.9%
2004	125007	37655	1280851	1368203	3.8%
2005	120200	40430	1375222	1454992	6.3%
2006	92711	98	1421460	1514073	4.1%
2007	101827	52170	1629890	1679547	10.9%
2008	356468	99688	1755862	2012642	19.8%
2009	516182	57569	1940845	2399458	19.2%
2010	566828	189321	2312055	2689562	12.1%
2011	768343	217944	2408765	2959164	10.0%
2012	1013986	145793	2581398	3449591	16.6%
2013*	1218453	154481	2345647	3409619	-1.2%

Chanzo: Ofisi ya Taifa Takwimu

*   Takwimu za Awali

UZALISHAJI WA BAADHI YA BIDHAA VIWANDANI

Jedwali Na.59

Aina ya Bidhaa	Kipimo	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Badiliko(%) 2012/13
Biskuti & tambi	Tani	10912	10565	11273	15435	15200	7435	12053	16006	16100	0.6%
Unga wa ngano	Tani	368019	434160	406336	287925	368885	444242	439926	443731	479140	8.0%
Konyagi	000 Lita	4489	5365	5622	4049	10201	11186	15432	16774	18005	7.3%
Bia	000 Lita	216604	299036	310194	291178	284906	242689	323393	338650	359713	6.2%
Chibuku	000 Lita	11106	11559	10320	10235	16141	21037	23474	22028	23674	7.5%
Sigara	Milioni	4445	5095	5821	6101	5831	6181	6630	7558	7569	0.1%
Nguo	000 M^2	99134	146600	139000	140531	91501	103177	101820	83592	97413	16.5%
Kamba za katani	Tani	5943	5854	7012	7783	7913	6872	6976	7754	7542	-2.7%
Nyavu za uvuvi	Tani	274	119	156	-	64	247	164	295	270	-8.5%
Mazulia	000 M^2	-	-	-	-	37152	-	-	-	-	
Tabaka za mbao	M^2	37941	44310	45147	44547	266	-	30589	35293	33447	-5.2%
Dawa za pareto	Tani	25	33	33	73	-	49	53	73	65	-11.0%
Mbolea	Tani	-	-		-	25762	-	11200	0	11341	
Rangi	000 Lita	16222	18402	17451	24857	-	28201	31211	34868	33312	-4.5%
Bidhaa za petrol	000 Tani	-	-	-	-	1941	-	0	0	0	
Saruji	000 Tani	1366	1422	1630	1756	34793	2313	2409	2581	3067	18.8%
Chuma	Tani	41299	44482	52163	39969	34793	33384	39955	46690	48312	3.5%
Bati	Tani	29737	29898	36492	31743	50664	71276	76912	81427	85313	4.8%
Aluminium	Tani	183	105	110	105	58	59	33	23	37	60.9%
Radio	000 namba	-	-	-	-		-	0	0	0	
Betri	Milioni	81	82	75	53	78	93	89	68	59	-13.2%

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu na Wizara ya Viwanda na Biashara

\- Hakuna uzalishaji

VIWANDA- IDADI YA WATU WALIOAJIRIWA

Jedwali Na. 60

ISIC (Rev 3)	Shughuli	Walioajiriwa						Wengine						Jumla					
		2008	**2009***	**2010****	**2011****	**2012****	**2013****	**2008**	**2009***	**2010****	**2011****	**2012****	**2013****	**2008**	**2009***	**2010****	**2011****	**2012****	**2013****
151-4	Vyakula	43491	33859	44365	46584	48913	51358	299	2809	305	320	353	371	43790	36668	44670	46904	49266	51729
155	Vinywaji	5797	5195	5914	6209	6520	6846	49	192	50	52	58	61	5846	5387	5964	6262	6578	6906
160	Tumbaku na Sigara	6747	3815	6883	7227	7588	7968	-	0	0	0	0	0	6747	3815	6883	7227	7588	7968
171-2,	Ufumaji na Ushonaji	11752	11845	11988	12588	13217	13878	231	291	236	247	273	287	11983	12136	12224	12835	13490	14165
191	Ngozi, bidhaa za ngozi	635	495	648	680	714	750	4	0	4	4	5	5	639	495	652	684	719	755
192	Viatu	803	648	819	860	903	948	5	6	5	5	6	6	808	654	824	865	909	954
201-202	Mbao, Bidhaa za Mbao	755	1072	770	809	849	892	24	16	24	26	28	30	779	1088	795	834	877	921
210-221-222	Karatasi, Uchapishaji	5467	5860	5577	5856	6149	6456	90	405	92	96	106	112	5557	6265	5669	5952	6255	6568
241-2	Utengenezaji wa Kemikali	2886	3639	2944	3091	3246	3408	29	86	30	31	34	36	2915	3725	2974	3122	3280	3444
251	Bidhaa za mpira	1203	53	1227	1289	1353	1421	12	0	12	13	14	15	1215	53	1239	1301	1367	1436
252	Bidhaa za Plastiki	4112	4175	4195	4404	4625	4856	13	13	13	14	15	16	4125	4188	4208	4418	4640	4872
261-9	Bidhaa za Madini yasiyo Chuma	2461	2271	2510	2636	2768	2906	29	52	30	31	34	36	2490	2323	2540	2667	2802	2942
271-369	Nyinginezo	20096	18692	20500	21525	22601	23731	396	202	404	424	468	491	20492	18894	20904	21949	23069	24223
	Jumla	**106205**	**91619**	**108340**	**113757**	**119445**	**125417**	**1181**	**4072**	**1205**	**1265**	**1395**	**1465**	**107386**	**95691**	**109545**	**115022**	**120840**	**126882**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Zimerekebishwa (Revised) kutokana na utafiti

** Makisio (Estimates)

Viwanda rasmi vyenye wafanyakazi 10 na zaidi

Maelezo: *1. Uchambuzi wa Takwimu umetumia "International Standard Industrial Classification Revision 4 (ISIC Rev4)"*

2. Takwimu za 2006 - 2009 zimerekebishwa kutokana na utafiti

3. Takwimu za 2010 - 2013 zimekadiriwa kwa kutumia takwimu za mwaka 2008 -2009 na Utafiti wa kila Robo Mwaka

VIWANDA: GHARAMA ZA KAZI

Jedwali Na. 61 (Sh.milioni)

ISIC (Rev 3)	**Shughuli**	**Mishahara**					**Malipo Mengine**					**Jumla**				
		2009*	**2010****	**2011****	**2012****	**2013****	**2009***	**2010****	**2011****	**2012****	**2013****	**2009***	**2010****	**2011****	**2012****	**2013****
151-4	Vyakula	75131	53748	56435	59257	62220	30482	23350	24517	25743	27030	105613	77098	80953	85000	89250
155	Vinywaji	51012	37004	38854	40797	42836	17551	21052	22104	23210	24370	68563	58056	60958	64006	67206
160	Tumbaku na Sigara	8204	17725	18611	19541	20518	5324	9732	10218	10729	11266	13528	27456	28829	30271	31784
171-2, 181	Ufumaji na Ushonaji	10047	10469	10992	11542	12119	2540	4045	4248	4460	4683	12587	14514	15240	16002	16802
191	Ngozi, Bidhaa za ngozi	3477	488	512	538	565	813	113	118	124	131	4290	601	631	662	695
192	Viatu	239	1053	1105	1161	1219	197	404	425	446	468	436	1457	1530	1606	1687
201- 202	Mbao, Bidhaa za Mbao	1995	775	814	855	897	1119	222	233	245	257	3114	997	1047	1100	1155
210-221-222	Karatasi, Uchapishaji	15895	18159	19067	20020	21021	9601	5857	6150	6457	6780	25496	24016	25217	26478	27801
241-2	Utengenezaji wa Kemikali	12135	7451	7824	8215	8626	7181	4317	4533	4760	4998	19316	11769	12357	12975	13624
251	Bidhaa za Mpira	304	5798	6088	6393	6712	3668	1446	1518	1594	1674	3972	7244	7607	7987	8386
252	Bidhaa za Plastiki	6020	6398	6718	7054	7406	1536	5347	5614	5895	6190	7556	11745	12332	12949	13596
261-9	Bidhaa za Madini yasiyo Chuma	18297	77022	80873	84917	89162	8279	8662	9095	9550	10028	26576	85684	89968	94467	99190
271-369	Nyinginezo	45540	44865	47108	49463	51936	14850	33211	34872	36615	38446	60390	78076	81980	86078	90382
	Jumla	**248296**	**280954**	**295002**	**309752**	**325239**	**103141**	**117759**	**123647**	**129829**	**136320**	**351437**	**398713**	**418648**	**439580**	**461558**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Zimerekebishwa (Revised) kutokana na utafiti

** Makisio (Estimates)

Viwanda rasmi vyenye wafanyakazi 10 na zaidi

Maelezo: *1. Uchambuzi wa Takwimu umetumia "International Standard Industrial Classification Revision 3 (ISIC Rev3)"*

2. Takwimu za 2006 - 2009 zimerekebishwa kutokana na utafiti

3. Takwimu za 2010 - 2013 zimekadiriwa kwa kutumia takwimu za mwaka 2008 - 2009 na Utafiti wa kila Robo Mwaka

VIWANDA MUHTASARI WA MATOKEO

Jedwali Na. 62

(Tshs. Millioni)

ISIC (Rev 3)	Shughuli	PATO				GHARAMA				Thamani Iliyoongezeka (Value Added)				Uchakavu wa Mitambo (Depreciation)			
		2010**	2011**	2012**	2013**	2010**	2011**	2012**	2013**	2010**	2011**	2012**	2013**	2010**	2011**	2012**	2013**
151-4	Vyakula	1223445	1284618	1348849	1416291	695078	729832	766324	804640	528367	554786	582525	611651	33923	35619	37400	39270
155	Vinywaji	928737	975174	1023932	1075129	591932	621529	652606	685236	336804	353645	371327	389893	44556	46784	49124	51580
160	Tumbaku na Sigara	288987	303436	318608	334539	179901	188896	198341	208258	109086	114541	120268	126281	21753	22841	23983	25182
171-2, 181	Ufumaji na Ushonaji	209132	219588	230568	242096	119867	125860	132153	138761	89265	93728	98414	103335	22881	24025	25226	26487
191	Ngozi, bidhaaa za ngozi	9671	10155	10662	11195	6559	6887	7231	7592	3112	3268	3431	3603	306	321	337	354
192	Viatu	8967	9416	9887	10381	5459	5732	6019	6320	3508	3684	3868	4061	665	698	733	770
201-202	Mbao, Bidhaa za Mbao	13315	13981	14680	15414	6808	7148	7506	7881	6507	6833	7174	7533	494	519	545	572
210-221-222	Karatasi, Uchapishaji	200607	210638	221170	232228	112829	118470	124394	130613	87779	92168	96776	101615	8895	9340	9807	10297
241-2	Utengenezaji wa Kemikali	289674	304158	319365	335334	168109	176515	185340	194607	121565	127643	134025	140726	7928	8325	8741	9178
251	Bidhaa za mpira	164445	172667	181300	190365	85572	89850	94343	99060	78873	82817	86958	91305	2385	2504	2630	2761
252	Bidhaa za Plastiki	471841	495433	520205	546215	327561	343939	361136	379193	144280	151494	159069	167022	9860	10353	10871	11414
261-9	Bidhaa za Madini yasiyo Chuma	379518	398494	418419	439340	243628	255809	268599	282029	135891	142685	149819	157310	31528	33105	34760	36498
271-369	Nyinginezo	1005953	1056250	1109063	1164516	669376	702845	737987	774887	336577	353405	371075	389629	35240	37002	38852	40795
	Jumla	**5194293**	**5454007**	**5726707**	**6013043**	**3212678**	**3373312**	**3541978**	**3719077**	**1981614**	**2080695**	**2184729**	**2293966**	**220415**	**231436**	**243008**	**255159**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Zimerekebishwa (Revised) kutokana na utafiti

** Makisio (Estimates)

Viwanda rasmi vyenye wafanyakazi 10 na zaidi

Maelezo: *1. Uchambuzi wa Takwimu umetumia "International Standard Industrial Classification Revision 4 (ISIC Rev4)"*

2. Takwimu za 2008 - 2009 zimerekebishwa kutokana na utafiti

3. Takwimu za 2010 - 2013 zimekadiriwa kwa kutumia takwimu za mwaka 2008 - 2009 na Utafiti wa kila Robo Mwaka

VIWANDA - MUHTASARI WA MATOKEO KIMKOA *

Jedwali Na. 63

Jina la mkoa	Idadi ya Wafanyakazi				Idadi ya Waajiriwa				Mishahara (TShs. Milioni)				Thamani Iliyoongezeka (TShs. Milioni)			
	2010**	2011**	2012**	2013**	2010**	2011**	2012**	2013**	2010**	2011**	2012**	2013**	2010**	2011**	2012**	2013**
Dodoma	235	216	227	238	234	208	218	229	584	542	569	598	8562	9213	9674	10157
Arusha, Manyara	15603	14312	15027	15787	15495	13759	14447	15169	22329	20720	21756	22844	356830	383946	403144	423301
Kilimanjaro	11780	10805	11345	11919	11699	10388	10907	11453	12308	11421	11992	12592	137290	147723	155109	162864
Tanga	10256	9407	9877	10377	10185	9043	9495	9970	12225	11344	11912	12507	237041	255055	267807	281198
Morogoro	8286	7600	7980	8384	8229	7307	7672	8056	21453	19907	20902	21947	288858	310810	326350	342668
Pwani,	24640	22600	23730	24930	24025	21333	22399	23519	133234	123634	129816	136306	624421	671873	705467	740740
Dar es Salaam, Pwani***	62	57	60	63	61	55	57	60	79	73	77	81	435	468	492	516
Lindi	118	108	113	119	117	104	109	114	1512	1403	1473	1547	4139	4454	4677	4911
Mtwara	997	914	960	1009	990	879	923	969	534	495	520	546	7505	8075	8479	8903
Ruvuma	9282	8514	8940	9392	9218	8185	8594	9024	16578	15383	16152	16960	32645	35125	36882	38726
Iringa	2942	2698	2833	2977	2922	2594	2724	2860	6322	5867	6160	6468	22191	23877	25071	26324
Mbeya	243	223	234	246	241	214	225	236	533	494	519	545	2312	2488	2612	2743
Singida	823	755	793	833	818	726	762	800	1330	1234	1296	1360	4447	4785	5024	5275
Tabora	130	120	126	132	130	115	121	127	1037	963	1011	1061	1360	1464	1537	1614
Rukwa	692	635	667	700	687	610	641	673	1575	1462	1535	1611	5324	5729	6015	6316
Kigoma	2239	2053	2156	2265	2223	1974	2073	2177	10089	9362	9830	10321	19140	20595	21625	22706
Shinyanga	9702	8898	9343	9816	9634	8555	8983	9432	9757	9054	9506	9982	32941	35444	37216	39077
Kagera	7326	6719	7055	7412	7275	6460	6783	7122	13729	12740	13377	14046	102088	109846	115338	121105
Mwanza	3515	3224	3385	3556	3490	3099	3254	3417	10053	9328	9795	10284	82384	88644	93076	97730
Mara	673	617	648	681	668	593	623	654	5696	5285	5550	5827	11703	12592	13222	13883
Jumla	**109545**	**100475**	**105500**	**110835**	**108340**	**96200**	**101010**	**106060**	**280954**	**260711**	**273747**	**287433**	**1981615**	**2132206**	**2238816**	**2350756**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Zimerekebishwa (Revised) kutokana na utafiti

** Makisio (Estimates)

Viwanda rasmi vyenye wafanyakazi 10 na zaidi

VIGEZO VYA UFANISI KATIKA SEKTA YA VIWANDA

Jedwali Na. 65

Mwaka	Mchango katika Pato la Taifa % (Bei za 2001)	Ukuaji wa Sekta (Bei za 2001)	Mchango katika Mauzo nje %	Mchango katika Mauzo nje yasiyo Asilia (%)	Ongezeko la mauzo nje ya bidhaa za viwanda (%)
1998	8.37	5.5	6.10	15.40	-
1999	8.47	6.0	5.50	12.40	-15.7%
2000	8.46	4.8	6.50	11.71	44.2%
2001	8.38	5.0	7.23	9.05	29.4%
2002	8.40	7.5	7.40	8.52	17.3%
2003	8.57	9.0	6.79	8.42	27.2%
2004	8.69	9.4	8.28	9.37	31.4%
2005	8.87	9.6	9.31	11.81	41.8%
2006	9.02	8.5	11.24	13.81	25.4%
2007	9.15	8.7	15.28	18.14	57.9%
2008	9.36	9.9	20.73	28.48	139.9%
2009	9.54	8.0	15.36	21.35	-31.7%
2010	9.61	7.9	22.29	30.34	90.3%
2011	9.74	7.8	16.90	22.99	-10.6%
2012	9.85	8.2	17.61	24.91	20.4%
2013	9.92	7.7	20.04	28.34	3.3%

Chanzo: Wizara ya Fedha

SURA YA 15

UJENZI NA MAENDELEO YA ARDHI

UJENZI

Kiwango cha Ukuaji

326. Mwaka 2013, shughuli za ujenzi zilikua kwa asilimia 8.6 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 7.8 mwaka 2012. Ukuaji huo ulichangiwa hasa na kuongezeka kwa shughuli za ujenzi na ukarabati wa: barabara na madaraja ikiwemo barabara ya mabasi yaendayo kasi jijini Dar es Salaam; ujenzi unaondelea wa viwanja vya ndege; na majengo ya kuishi na yasiyo ya kuishi. Aidha, mchango wa shughuli za ujenzi katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 8.3 ikilinganishwa na asilimia 8.1 mwaka 2012.

Mtandao wa Barabara

327. Mwaka 2013, mtandao wa barabara nchini ulikuwa na urefu wa jumla ya kilometa 87,581ikilinganishwa na kilometa 86,472, sawa na ongezeko la asilimia 1.3. Mchanganuo wa mtandao wa barabara katika mwaka 2013 unaonesha kuwa kilometa 12,786 ni barabara kuu zinazounganisha mikoa na nchi jirani, zikijumuisha kilometa 5,823, sawa na asilimia 45.5 zilizo katika kiwango cha lami. Kilometa 22,214 ni barabara za mikoa zinazounganisha wilaya na miji mikuu, kati ya hizo kilometa 1,088 sawa na asilimia 4.9 ni za kiwango cha lami. Aidha, kilometa 58,037 ni barabara za wilaya zinazounganisha wilaya na vijiji pamoja na barabara viunganishi.

328. Katika mwaka 2013, jumla ya kilometa 1,072.34 zilijengwa au kukarabatiwa kwa kiwango cha lami ikilinganishwa na kilomita 820.35 mwaka 2012. Katika barabara zilizojengwa au kurabatiwa mwaka 2013, kilomita 816 zilijengwa kwa kiwango cha lami na kilomita 256.3 zilikarabatiwa kwa kiwango cha lami. Aidha, tathmini iliyofanyika mwaka 2013 juu ya ubora wa barabara ilionesha kwamba kilometa 6,005, sawa na asilimia 60.0 ya barabara kuu zilikuwa katika hali nzuri ikilinganishwa na asilimia 48.1 mwaka 2012. Vile vile, kilometa 3,340 sawa na asilimia 33.4 za barabara kuu zilikuwa na hali ya wastani mwaka 2013 ikilinganishwa na kilometa 4,015, sawa na asilimia 39.0 mwaka 2012. Aidha, kilometa 662, sawa na asilimia 6.6 zilikuwa na hali mbaya ikilinganishwa na kilometa 1,320, sawa na asilimia 12.8 mwaka 2012. Kwa

ujumla hali ya ubora wa barabara kuu mwaka 2013 iliimarika kufuatia juhudi za Serikali katika kuimarisha miundombinu ya barabara.

329. Mwaka 2013, jumla ya kilometa 5,608, sawa na asilimia 26.1 za barabara za mikoa zilikuwa katika hali nzuri ikilinganishwa na kilometa 6,689 mwaka 2012, sawa na asilimia 32.0. Aidha, kilometa 13,007 sawa na asilimia 60.5 zilikuwa na hali ya wastani ikilinganishwa na kilometa 14,780 mwaka 2012, sawa na asilimia 47.4. Vile vile, kilometa 2,874 sawa na asilimia 13.4 zilikuwa na hali mbaya ikilinganishwa na kilometa 3,458 mwaka 2012, sawa na asilimia 16.5. Kiwango cha hali ya wastani wa barabara za mikoa kiliongezeka mwaka 2013 na wakati huo huo kiwango cha hali mbaya kilipungua kutokana na barabara zilizopandishwa madaraja na kuhamishiwa TANROADS. Jedwali Na. 15.1 linaonesha hali ya mtandao wa barabara kwa ujumla hadi kufikia mwishoni mwa Desemba 2013.

Jedwali Na.15.1: Hali ya Mtandao wa Barabara Hadi Kufikia Desemba 2013

Aina ya Barabara	**Hali ya Barabara**						**Jumla**
	Nzuri		**Wastani**		**Mbaya**		
	Km	%	Km	%	Km	%	Km
Barabara kuu Lami	4,976	83.6	667	11.2	310	5.2	5,953
Barabara kuu Changarawe/Udongo	1,029	25.4	2,673	65.9	352	8.7	4,054
Jumla Ndogo-Barabara Kuu	**6,005**	**60.0**	**3,340**	**33.4**	**662**	**6.6**	**10,007**
Barabara za Mkoa Lami	456	54.0	196	23.2	193	22.9	844
Barabara za Mkoa Changarawe/Udongo	5,152	25.0	12,811	62.1	2,681	13.0	20,644
Jumla Ndogo-Barabara za Mkoa	**5,608**	**26.1**	**13,007**	**60.5**	**2,874**	**13.4**	**21,488**
Jumla Kuu	**11,613**	**36.9**	**16,347**	**51.9**	**3,536**	**11.2**	**31,495**

Chanzo: Wizara ya Ujenzi

Matengenezo ya Barabara na Madaraja

330. Mwaka 2013, jumla ya kilometa 42,224, za barabara kuu na za mikoa zilifanyiwa matengenezo kupitia TANROADS ikilinganishwa na kilomita 28,282 mwaka 2012. Aidha, madaraja 1,856 yalifanyiwa matengenezo mwaka 2013 ikilinganishwa na madaraja 2,395 mwaka 2012.

Bodi ya Mfuko wa Barabara

331.Mwaka 2013, Mfuko wa Barabara ulikusanya mapato ya shilingi 448.3 bilioni ikilinganishwa na shilingi 404.6 bilioni zilizokusanywa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 10.8. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa mapato yanayotokana na tozo ya mafuta ambayo yaliongezeka kwa asilimia 11.

332. Aidha katika mwaka 2013, Bodi kwa kushirikiana na Mamlaka ya Mapato Tanzania na Wakala wa Barabara, ilihakikisha kwamba tozo za barabara zinakusanywa ipasavyo na kuwekwa kwenye akaunti ya Mfuko. Vile vile, katika juhudi za kuziba mianya ya uvujaji wa mapato Bodi ilishirikiana na taasisi zingine kama TRA, EWURA, SUMATRA n.k. katika hatua za kupunguza uvujaji wa mapato ikiwa ni pamoja na uchakachuaji wa mafuta yanapaswa kwenda nje ya nchi lakini huishia soko la ndani. Aidha, Bodi ilianza utaratibu wa kuwatumia Wahandisi Washauri kwa ajili ya kufanya ukaguzi wa kiufundi na ubora wa kazi wakati miradi ya matengenezo ya barabara ikiwa inaendelea.

Bodi ya Usajili wa Makandarasi

333.Mwaka 2013, Bodi ya Usajili wa Makandarasi ilisajili makandarasi wapya 827 ikilinganishwa na makandarasi 813 mwaka 2012. Aidha, Bodi ilifanya ukaguzi katika miradi 2,687 ya ujenzi ikilinganishwa na miradi ya ujenzi 2,480 iliyokaguliwa mwaka 2012. Kati ya miradi iliyokaguliwa mwaka 2013, miradi 1,866 ilikuwa haina kasoro na miradi 821 ilikuwa na kasoro. Makandarasi katika miradi yenye mapungufu walichukuliwa hatua kwa mujibu wa sheria.

334.Mwaka 2013, Bodi ya Usajili wa Makandarasi iliendesha kozi sita za mafunzo ya makandarasi katika mikoa ya Dar es Salaam (2), Kilimanjaro (1), Ruvuma (1), Mwanza (1) na Lindi (1), ambapo jumla ya washiriki 231 walihudhuria. Aidha, Bodi ilifanya mikutano ya majadiliano na wadau katika mkoa wa Dar es salaam ambapo jumla ya washiriki 810 walihudhuria.

335.Mwaka 2013, Serikali iliendelea kutekeleza mkakati wa kuendeleza makandarasi wazalendo kwa nia ya kukuza uwezo wa kutekeleza kazi za thamani kubwa za miundombinu. Utekelezaji huu uliendа sambamba na kuwaelimisha makandarasi kufanya kazi kubwa kwa ubia. Aidha, Bodi ilitoa vibali maalum vilivyowawezesha makandarasi wa madaraja ya chini kufanya kazi kwa ubia juu ya madaraja yao baada ya kuchunguzwa vigezo ambavyo

haviathiri thamani na viwango vya miradi. Vile vile, Bodi kwa kushirikiana na Wakala wa Nishati Vijijini na kampuni ya Symbioni ilitoa mafunzo ya usambazaji wa umeme vijijini kwa mafundi makandarasi wa umeme. Aidha, Bodi iliendelea na ufuatiliaji wa mradi wa ujenzi wa daraja la Mbutu unaotekelezwa na makandarasi wazalendo kwa mpango wa kusanifu na kujenga ili kuangalia ubora wa kazi.

Bodi ya Usajili ya Wahandisi

336.Mwaka 2013, Bodi ya Usajili wa Wahandisi ilisajili wahandisi 1,100 na kampuni za ushauri 18 ikilinganishwa na wahandisi 1,009 na kampuni za ushauri 25 mwaka 2012, kama inavyoonekana katika jedwali 15.2. Hadi Desemba 2013, jumla ya wahandisi 13,148 walikuwa wamesajiliwa katika ngazi mbalimbali. Miongoni mwao, wahandisi 11,922 walikuwa wazalendo na wahandisi 1,226 wageni. Aidha, Bodi iliendeleza uanzishwaji wa kampuni nyingi za ushauri wa kihandisi katika mikoa.

Jedwali Na: 15.2 Usajili wa Wahandisi Mwaka 2010 – 2013

Aina za usajili	**Usajili 2010**	**Usajili 2011**	**Usajili 2012**	**Usajili 2013**
Wahandisi Wasaidizi Wahitimu	23	20	14	9
Wahandisi Wasaidizi	5	4	3	3
Wahandisi Wahitimu	411	594	586	716
Wahandisi Wataalamu	67	173	181	234
Wahandisi Wataalamu wa Muda	65	190	182	112
Wahandisi Washauri	9	24	37	19
Wahandisi Washauri wa Muda	2	12	6	7
JUMLA	**582**	**1,017**	**1,009**	**1,100**
Makampuni				
Makampuni ya Ushauri ya Kizalendo	6	14	22	14
Makampuni ya Ushauri ya Kigeni	8	27	3	4
JUMLA	**14**	**41**	**25**	**18**

Chanzo: Wizara ya Ujenzi

337.Mwaka 2013, Bodi ilisimamia utekelezaji wa mpango wa mafunzo kwa vitendo kwa Wahandisi Wahitimu 178 ikilinganishwa na Wahandisi Wahitimu 133 waliopata mafunzo mwaka 2012. Jedwali Na. 15.3 linaonesha jumla ya Wahandisi Wahitimu waliojiunga na Mpango wa Mafunzo kwa vitendo kwa mwaka 2002/03-2013/14.

Jedwali Na. 15.3: Takwimu za Wahandisi wahitimu waliojiunga na Mpango wa Mafunzo kwa vitendo 2002/2003 – 2013/2014

Mwaka wa Fedha	Idadi ya waliojiunga	Wanaogharimiwa na Serikali	Wanaogharimiwa na waajiri wao	Waliomaliza Mafunzo	Walioajiriwa kabla ya kumaliza	Walioa-hirisha	Waliomo katika Mafunzo hadi sasa
2002/03	120	110	10	-	60	8	
2003/04	169	162	7	20	95	9	
2004/05	212	195	17	10	120	15	
2005/06	167	137	30	121	81	12	
2006/07	218	113	105	78	85	20	
2007/08	159	128	31	136	34	12	
2008/09	265	156	109	140	79	41	
2009/10	263	104	159	176	60	12	
2010/11	224	44	180	218	70	15	
2011/12	294	-	294	263	100	3	291
2012/13	133	-	133	9	122	-	270
2013/14	178	81	97	209	127	6	172
Jumla	**2,224**	**1,149**	**1,075**	**1,100**	**906**	**147**	**733**

Chanzo: Bodi ya Usajili ya Wahandisi

Bodi ya Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi

338. Mwaka 2013, Bodi ya Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi ilisajili jumla ya wabunifu majengo 28 na wakadiriaji majenzi 29 ikilinganishwa na wabunifu majengo 18 na wakadiriaji majenzi 26 waliosajiliwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la wataalam kwa asilimia 29.5. Usajili huu unafanya jumla ya wataalamu waliosajiliwa na Bodi kufikia 599 hadi Desemba 2013. Kati yao, Wabunifu Majengo ni 358, Landscape Architect' 1, Wakadiriaji Majenzi 240 na "Building Surveyor"1. Aidha, kampuni 18 za wabunifu majengo na kampuni 9 za wakadiriaji majenzi zilisajiliwa na Bodi ikilinganishwa na kampuni 11 za wabunifu majengo na kampuni 9 za ukadiriaji majenzi zilizosajiliwa mwaka 2012. Hili ni ongezeko la kampuni 7 ambalo linafanya jumla ya kampuni zilizosajiliwa kufikia 292.

339. Mwaka 2013, Bodi ilisajili wataalam 53 wenye sifa za kati ikilinganishwa na wataalam 116 waliosajiliwa mwaka 2012. Hivyo, jumla ya wataalam wenye

sifa za kati walifikia 274 ikilinganishwa na wataalam 221 mwaka 2012. Kupungua kwa usajili kulitokana na wataalam 92 wa ngazi ya kati kuhitimu na kuwa katika ngazi ya juu. Serikali iliendelea na juhudi za kuhamasisha wahitimu wenye sifa zilizoainishwa kuzingatia matakwa ya Sheria Na.4 ya mwaka 2010 inayowataka kujitokeza na kusajiliwa na Bodi.

340. Katika mwaka 2013, Bodi ilifanya ukaguzi wa majenzi katika mikoa 25 ya Tanzania Bara ikilinganishwa na mikoa 21 mwaka 2012. Miradi ya ujenzi 2,752 ilikaguliwa ikilinganishwa na miradi 2,112 iliyokaguliwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 29.4. Lengo lilikuwa kuhakikisha kwamba shughuli zote za ujenzi zimebuniwa na kusimamiwa na kampuni za Ubunifu Majengo na Ukadiriaji Majenzi zilizosajiliwa na Bodi na zinakidhi na kufuata sheria Na.4 ya mwaka 2010. Aidha, jumla ya kampuni 65 za Ubunifu Majengo na Ukadiriaji Majenzi na waendelezaji 65 walilipishwa faini kwa kukiuka sheria. Vile vile, Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi 6 na kampuni 6 za Ubunifu Majengo na Ukadiriaji Majenzi zilifutiwa usajili.

Baraza la Taifa la Ujenzi

341. Mwaka 2013, Baraza la Taifa la Ujenzi liliendelea kusambaza Sera ya Ujenzi pamoja na kutekeleza programu ya Sera ya Ujenzi kwa jumla ya wadau 4,000. Aidha, Baraza lilishirikiana na Shirika la Nyumba la Taifa na mwekezaji binafsi *Lindi Express Limited* liliendelea na shughuli za ujenzi wa jengo la ghorofa 23 mtaa wa Samora jijini Dar es Salaam. Ujenzi wa jengo hilo uko katika hatua za mwisho kukamilika.

342. Mwaka 2013, Baraza liliendesha mafunzo kwa wadau 47 wa sekta ya ujenzi kuhusiana na shughuli za zabuni; menejimenti ya mikataba; usuluhishi wa migogoro; menejimenti ya madai; gharama za ujenzi wa barabara; shughuli za matengenezo pamoja na ukarabati wa majengo. Baraza liliandaa mafunzo maalum kwa ajili ya Mamlaka ya Bandari yanayojumuisha usimamizi wa miradi ya ujenzi na usuluhishi ambapo jumla ya wadau 12 walipatiwa mafunzo.

343. Mwaka 2013, Baraza lilifanya ukaguzi wa kiufundi katika miradi 191 chini ya Mfuko wa Barabara kwenye Halmashauri za wilaya na TANROADS za Mbeya, Iringa, Katavi na Rukwa. Aidha, ukaguzi wa kiufundi ulifanyika katika

matawi matatu ya benki ya NMB ya Mbagala, Kilosa na Usa river. Vilevile Baraza lilishughulikia usuluhishi wa migogoro ya miradi 57 ya ujenzi.

Wakala wa Majengo Tanzania

344.Mwaka 2013, Wakala wa Majengo Tanzania ulitekeleza miradi 19 ya maendeleo katika mikoa mbalimbali ikilinganishwa na miradi 23 mwaka 2012. Vilevile, Wakala uliendelea kusimamia miradi ya ujenzi wa nyumba za viongozi pamoja na ukarabati katika mikoa, miji na wilaya mbalimbali. Aidha, Wakala uliendelea na ujenzi na usimamizi wa mradi wa ujenzi wa zahanati za Mwangaza na Lindi. Vile vile, Wakala ulifanikiwa kusanifu na kusimamia jumla ya miradi ya ndani ya maendeleo 22 ambapo Idara ya Ushauri ilisanifu na kusimamia miradi 168. Miradi yote ipo katika hatua mbalimbali za utekelezaji.

Wakala wa Ufundi na Umeme

345.Katika mwaka 2013, Wakala wa Ufundi na Umeme ulitekeleza miradi 112 ya umeme; miradi 2 ya elektroniki; miradi 64 ya majokofu na viyoyozi; na miradi 72 ya ushauri ikilinganishwa na miradi 114 ya umeme; miradi 130 ya elektroniki; miradi 395 ya mabarafu na viyoyozi; na miradi 39 ya ushauri iliyotekelezwa mwaka 2012. Aidha, Wakala ulifanyia matengenezo magari 8,981 ikilinganishwa na magari 4,289 yaliotengenezwa mwaka 2012.

346.Katika mwaka 2013, Wakala ilitekeleza miradi ya maendeleo kwa kukarabati karakana ya Dodoma (awamu ya I); kukamilisha ujenzi wa ofisi za karakana ya mkoa wa Manyara (awamu I) Aidha, Wakala ulikamilisha ujenzi wa maegesho ya magari murahamba, kikumbitale na Senga katika kivuko cha Chato-Nkome (Geita); Msangamkuu na Msemo (Mtwara). Vilevile, Wakala ulinunua vivuko vipya vya Malagalasi (Kigoma) na Kilambo (Mtwara) na kukamilisha ukarabati mkubwa wa vivuko vya MV Sabasaba (Kisorya-Rugezi) na MV Chato (Geita) na kuendelea na ukarabati wa MV Geita na MV Kome I.

MAENDELEO YA ARDHI

Upimaji wa Mipaka ya Vijiji

Mipaka ya Vijiji

347.Katika mwaka 2013, jumla ya vijiji 145 vilipimwa mipaka yake ikilinganishwa na vijiji 256 viliyopimwa mwaka 2012. Upimaji huu wa mipaka

ya vijiji unawezesha upangaji wa matumizi ya ardhi, upimaji wa mashamba ya wanavijiji na utoaji wa hatimiliki za kimila.

Jedwali Na. 15.4: Halmashauri za Wilaya ambazo Vijiji vilipimwa mipaka yake

Mwaka 2010		Mwaka 2011		Mwaka 2012		Mwaka 2013	
Wilaya	**Idadi ya Vijiji**	**Wilaya**	**Idadi ya Vijiji**	**Wilaya**	**Idadi ya Vijiji**	**Wilaya**	**Idadi ya Vijiji**
Singida Vijijini	35	Bariadi	99	Same	12	Wanging' ombe	22
Bahi/Chamwino	54	Meatu	29	Longido	10	Mbinga	68
Tarime	39	Maswa	52	Arumeru	28	Nyasa	29
Rorya	63	Kishapu	46	Mbulu	64	Bagamoyo	26
Sengerema	23	Korogwe	35	Uyui	66	-	
Muleba	98	-		Manyoni	22	-	
Misenyi	73	-		Kiteto	4	-	
Karagwe	45	-		Ulanga	50	-	
Ngara	68	-		-		-	
Kigoma Vijijini	21	-		-		-	
Kahama	221	-		-		-	
Bariadi	22	-		-		-	
Tabora Vijijini	127	-		-		-	
Babati	5	-		-		-	
Kilosa/Mahenge	87	-		-		-	
Shinyanga Vijijini/Kishapu	226	-		-		-	
Jumla	**1,207**		**261**		**256**		**145**

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

Mipaka ya Kimataifa

348. Mwaka 2013, mpaka kati ya Tanzania na Burundi wenye urefu wa kilometa 448 ulifanyiwa ukaguzi. Ukaguzi huo ulifanyika katika wilaya ya Ngara – Tanzania na mikoa ya Makamba, Rutana, Ruyigi Cankunzo na Muyinga – Burundi ambako mpaka huo unapita. Aidha, kati ya Tanzania na Zambia alama 78 za kati zilisimikwa kati ya alama B576 na B579 katika kuimarisha mpaka wenye urefu wa kilometa 359 ulioko eneo la Tunduma na Nakonde. Kwa upande wa Tanzania na Msumbiji, alama 7 za mpaka wenye urefu wa kilometa 51 zilipimwa upya na alama 22 zilipimwa kwa kutumia picha za anga. Aidha,

Mkutano wa pamoja wa Kamati ya wataalamu kutoka Tanzania na Kenya ulifanyika kwa lengo la kukagua mpaka wenye urefu wa kilometa 726 katika eneo la Tarime/Kurya ambapo mpango kazi pamoja na bajeti iliandaliwa kwa ajili ya kuimarisha mpaka huo. Vilevile, Kamati ilifanya uhamasishaji kwa wananchi waishio mpakani juu ya umuhimu wa alama za mpaka.

349. Mwaka 2013, Kamati ya kitaifa ya wataalam inayoshughulika na mipaka ya kimataifa ilipitia andiko la Malawi lililohusu mpaka kati ya Tanzania na Malawi katika ziwa Nyasa. Kamati hiyo iliandaa majibu ya andiko hilo na kuyawasilisha kwenye jopo la usuluhishi la viongozi wastaafu wa nchi za SADC kwa hatua zaidi. Aidha, Tanzania ilipata nyaraka zaidi zitakazosaidia kutatua mgogoro huo kutoka Maktaba ya Umoja wa Mataifa huko Geneva Uswisi.

Ukaguzi, Uhakiki na Utayarishaji wa Hatimiliki

350. Mwaka 2013, jumla ya milki 21,992 zilikaguliwa, kuhakikiwa na kuandaliwa hatimiliki katika kanda sita za ardhi ikilinganishwa na milki 23,610 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 6.9, kama inavyoonekana katika Jedwali Na. 15.5. Aidha, ilani za ubatilisho 4,313 zilitumwa kwa wamiliki waliokiuka masharti ya upangaji wa ardhi ambapo Kanda ya Kusini Magharibi ilikuwa na ilani 1,487, Kanda ya Kati (1,321), Kanda ya Kusini (940), Kanda ya Kaskazini (514) na Kanda ya Mashariki (51).

Jedwali Na.15.5: Utayarishaji wa Hatimiliki

Ofisi za Kanda	2009	2010	2011	2012	2013
Kanda ya Mashariki	13,269	15,561	5,848	7,745	1,0418
Kanda ya Ziwa	1,089	1,961	4,800	5,583	5,639
Kanda ya Kusini Magharibi	417	1,223	3,344	3,996	2,581
Kanda ya Kaskazini	817	1,400	4,400	4,204	1,948
Kanda ya Kati	132	600	451	687	328
Kanda ya Kusini Mashariki	59	425	805	1,395	1,078
Jumla	**15,783**	**21,170**	**19,648**	**23,610**	**21,992**

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

Utoaji wa Vyeti vya Ardhi ya Vijiji na Hati za Hakimiliki za Kimila

351. Mwaka 2013, jumla ya vyeti 3,664 vya ardhi ya vijiji vilitolewa ikilinganishwa na vyeti 1,950 vilivyotolewa mwaka 2012. Aidha, jumla ya hatimiliki za kimila 8,730 zilitolewa ikilinganishwa na hatimiliki 21,169 zilizotolewa mwaka 2012.

Usajili wa Hatimiliki na Nyaraka za Kisheria

352. Mwaka 2013, jumla ya hatimiliki na nyaraka za kisheria 65,740 zilisajiliwa ikilinganishwa na hatimiliki na nyaraka za kisheria 64,632 zilizosajiliwa mwaka 2012. Kati ya hizo, hatimiliki 23,241 na nyaraka 33,495 zilisajiliwa chini ya Sheria ya Usajili wa Ardhi (Sura ya 334) ikilinganishwa na hatimiliki 27,452 na nyaraka 28,990 zilizosajiliwa mwaka 2012. Vile vile, nyaraka 7,148 zilisajiliwa chini ya Sheria ya Usajili wa Nyaraka (Sura ya 117) ikilinganishwa na nyaraka 7,280 zilizosajiliwa mwaka 2012. Aidha, mwaka 2013, nyaraka 1,856 zilisajiliwa chini ya Sheria ya Usajili wa Rehani ya Mali zinazohamishika (Sura ya 210) ikilinganishwa na nyaraka 910 zilizosajiliwa mwaka 2012.

353. Mwaka 2013, jumla ya taarifa za uthamini 6,067 ziliidhinishwa ambapo taarifa za uthamini wa kawaida zilikuwa 5,945 na taarifa za uthamini wa fidia zilikuwa 122. Aidha, uthamini wa mali za wananchi 23,508 walioathiriwa na miradi ya uwekezaji kama vile upanuzi wa migodi, maeneo ya barabara, njia za maji, umeme, gesi na maeneo ya huduma za jamii (shule na hospitali) ulitekelezwa.

Upimaji wa Mashamba na Viwanja

354. Mwaka 2013, jumla ya viwanja 68,800 na mashamba 711 yaliidhinishwa ikilinganishwa na viwanja 34,049 na mashamba 2,169 yaliyopimwa na kuidhinishwa mwaka 2012. Mchanganuo wa viwanja na mashamba yaliyoidhinishwa kimkoa ni kama unavyooneshwa katika jedwali hapa chini.

Jedwali Na. 15.6: Upimaji wa Viwanja na Mashamba

Mikoa	Milki zilizoidhinishwa mwaka 2011		Milki zilizoidhinishwa mwaka 2012		Milki zilizoidhinishwa mwaka 2013	
	Viwanja	Mashamba	Viwanja	Mashamba	Viwanja	Mashamba
Arusha	1,294	144	1,799	84	3,225	11
Pwani	1,714	134	4,034	310	13,210	134
Dar es Salaam	2,425	0	3,781	0	13,359	0
Dodoma	345	13	501	0	618	1
Geita					1,731	0
Iringa	2,102	31	1,401	9	2,307	14
Kagera	236	108	3,290	35	346	15
Kigoma	448	0	7	7	133	1
K/njaro	1,043	95	2,087	195	2,914	21
Katavi					1961	0
Lindi	185	19	274	1	2,107	1
Manyara	1,075	2	1,901	0	907	2
Mara	818	22	625	14	978	7
Mbeya	1,361	40	1,708	76	572	8
Morogoro	1,988	20	2,805	1,042	3,542	444
Njombe					1,827	2
Mtwara	1,612	2	1,203	2	684	2
Mwanza	5,060	20	4,742	22	7,645	8
Rukwa	280	6	467	0	683	2
Ruvuma	549	1	158	315	0	15
Shinyanga	1052	6	975	0	1,324	0
Singida	848	0	120	0	356	0
Simiyu					673	0
Tabora	624	23	599	40	4,111	0
Tanga	1,729	20	1,572	17	3,587	23
Jumla	**26,788**	**706**	**34,049**	**2,169**	**68,800**	**711**

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya

355.Mwaka 2013, jumla ya Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya wilaya za Ngorongoro, Tunduru, Mpanda, Muleba, Karagwe, Kyera na Ngara yaliundwa. Kuundwa kwa mabaraza hayo kunafanya kuwepo na jumla ya Mabaraza 49 tangu Sheria ya Mahakama za Ardhi ianze kutumika mwaka 2003. Aidha, Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya yaliendelea kushughulikia mashauri 18,263 ya ardhi na nyumba yaliyokuwepo mwaka 2012 na mengine 13,275 yaliyofunguliwa mwaka 2013. Vile vile, mashauri 13,268 yaliamuliwa na mashauri 18,270 yaliendelea kusikilizwa mwaka 2013.

Mipango ya Matumizi ya Ardhi

356. Mwaka 2013, Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi ilitayarisha mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji 85 katika halmashauri za Newala, Rorya, Tarime, Mpanda na Muleba ikilinganishwa na vijiji 142 mwaka 2012. Katika vijiji hivyo, maeneo kwa ajili ya huduma za jamii pamoja na hifadhi za vyanzo vya maji, misitu, ufugaji, wanyamapori, kilimo cha umwagiliaji na mashamba makubwa yalitengwa kwa kuwashirikisha wananchi.

MAENDELEO YA MAKAZI

Ujenzi wa Nyumba za Makazi na Biashara

357. Mwaka 2013, Shirika la Nyumba la Taifa liliendelea na utekelezaji wa miradi 23 ya ujenzi wa nyumba za makazi yenye jumla ya nyumba 1,807 ikilinganishwa na miradi kumi ya ujenzi yenye jumla ya nyumba za makazi 823 mwaka 2012. Aidha, Shirika liliendelea na utekelezaji wa miradi minne ya majengo ya biashara kwenye maeneo mbalimbali nchini. Miradi ya ujenzi wa nyumba za makazi iliyotekelezwa ilijumuisha nyumba za gharama nafuu 859 ambapo nyumba 193 zilikamilika na nyumba za gharama ya kati na juu 948 ambapo nyumba 456 zilikamilika. Hadi kufikia mwishoni mwa mwaka 2013, jengo moja la biashara lenye ghorofa 10 lilikamilika na ujenzi wa majengo mengine matatu unaendelea. Aidha, Shirika liliandaa mpango kabambe wa ujenzi wa nyumba katika maeneo ya Burka- Arusha (ekari 579.2), Usa River-Arusha (ekari 296), Uvumba – Dar es Salaam (ekari 202) na Kawe – Dar es Salaam (ekari 214).

Jedwali Na.15.7: Miradi ya Ujenzi wa Nyumba za Makazi na Majengo ya Biashara katika mwaka 2013

Miradi inayotekelezwa	Idadi ya Nyumba		
	Gharama Nafuu	Gharama ya Kati na Juu	Miradi ya Majengo ya Biashara (Idadi ya Sakafu)
Na. 237 Kibada, Kigamboni - DSM	193	-	-
Medeli (Awamu ya II) - Dodoma	-	150	-
Na. 574 Mtaa wa Mindu, Upanga - DSM	-	60	-
Ubungo – DSM	-	80	-
Mchikichini – Ilala, DSM	-	48	-
Levolosi - Arusha	-	98	-
Chang'ombe (Awamu ya I) DSM	-	20	-
Na.1 Ufukoni/Alli Hassani Mwinyi, Upanga - DSM	-	-	10
Jumla	**193**	**456**	**10**

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

SURA YA 16

MAWASILIANO NA UCHUKUZI

Kiwango cha Ukuaji

358. Shughuli za kiuchumi za uchukuzi zilikua kwa asilimia 6.2 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 7.1 mwaka 2012. Kwa upande mwingine, shughuli za kiuchumi za mawasiliano zilikua kwa asilimia 22.8 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 20.6 mwaka 2012. Kupungua kwa shughuli za kiuchumi za uchukuzi kulitokana na kupungua kwa usafirishaji wa shehena za mizigo kwa njia ya anga na reli. Aidha, kuongezeka kwa shughuli za kiuchumi za mawasiliano kulitokana na kuongezeka kwa uwekezaji katika sekta hiyo na kuongezeka kwa matumizi ya simu za mkononi. Mwaka 2013, shughuli za kiuchumi za uchukuzi zilichangia asilimia 5.8 katika Pato la Taifa ikilinganishwa na asilimia 5.3 mwaka 2012. Pato la Taifa kutokana na shughuli za kiuchumi za mawasiliano liliongozeka na kuwa asilimia 2.4 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 2.3 mwaka 2012.

UCHUKUZI

Usafiri wa Barabara

359. Mwaka 2013, jumla ya leseni za usafirishaji 37,924 zilitolewa na Mamlaka ya Udhibiti Usafiri wa Nchi Kavu na Majini (SUMATRA) kwa mabasi ya abiria, sawa na ongezeko la asilimia 14.3 ikilinganishwa na leseni za usafirishaji 33,187 zilizotolewa mwaka 2012. Aidha, mwaka 2013, leseni 63,519 za magari ya mizigo zilitolewa ikilinganishwa na leseni 62,056 zilizotolewa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 2.3. Mchanganuo wa idadi ya leseni za usafirishaji zilizotolewa kwa vyombo vya usafirishaji kwa njia ya barabara unaonyeshwa katika jedwali Na. 16.1.

Jedwali Na. 16.1: Idadi ya Leseni za Magari ya Abiria na Mizigo kwa kila Mkoa

Mkoa	Mwaka 2012			Mwaka 2013		
	Abiria	Mizigo	Jumla	Abiria	Mizigo	Jumla
Arusha	5,278	5,795	11,073	5711	5667	11378
Dar / Pwani	9,685	30,506	40,191	10283	30759	41042
Dodoma	1,647	1,486	3,133	1887	1824	3711
Iringa	1,004	1,261	2,265	1140	1500	2640
Kagera	796	912	1,708	1040	962	2002
Kigoma	877	261	1,138	741	273	1014
Kilimanjaro	3,585	3,408	6,993	3955	4165	8120
Lindi	137	71	208	245	220	465
Manyara	196	399	595	577	491	1068
Mara	505	351	856	719	441	1160
Mbeya	1,420	2,500	3,920	1573	2363	3936
Morogoro	1,981	2,137	4,118	2295	2251	4546
Mtwara	319	464	783	269	365	634
Mwanza	2,621	4,868	7,489	2596	3563	6159
Rukwa	188	593	781	328	502	830
Ruvuma	396	449	845	669	572	1241
Shinyanga	286	1,046	1,332	725	1487	2212
Singida	680	1,256	1’936	722	1269	1991
Tabora	371	673	1,044	377	593	970
Tanga	1,177	3,610	4,787	1267	3692	4959
Geita	34	6	40	400	69	469
Njombe	3	1	4	236	339	575
Katavi	1	3	4	116	118	234
Simiyu	-	-	-	53	34	87
JUMLA	**33,187**	**62,056**	**95,243**	**37,924**	**63,519**	**101,443**

Chanzo: SUMATRA

360.Mwaka 2013, jumla ya ajali za barabarani 23,842 ziliripotiwa ikilinganishwa na ajali 23,578 zilizoripotiwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 1.1. Pikipiki ndizo zilizoripotiwa kuwa na ajali zaidi ikilinganishwa na vyombo vingine vya usafiri ikiwa zimechangia asilimia 28.7 ya ajali zote za barabarani kwa mwaka 2013. Hali ya ajali barabarani kwa kipindi cha mwaka 2012 hadi 2013 ni kama ilivyoonyeshwa katika Jedwali Na. 16.2.

Jedwali Na. 16.2: Ajali za Barabarani katika mwaka 2012 -2013

Aina ya Vyombo	2012		2013	
	Ajali	%	Ajali	%
Mabasi ya Mjini	1831	7.8	1630	6.8
Mabasi Mengineyo	731	3.1	723	3.0
Malori	2408	10.2	2125	8.9
Pikipiki	5763	24.4	6831	28.7
Magari Mengineyo	12845	54.5	12533	52.6
Jumla ya Ajali	**23,578**		**23,842**	

Chanzo: Polisi-Usalama Barabarani

Usafiri wa Majini

361. Mwaka 2013, SUMATRA ilifanya ukaguzi wa vyombo vidogo vya majini 6,355 ikilinganishwa na ukaguzi wa vyombo 4,519 mwaka 2012. Aidha, ukaguzi kwa vyombo vikubwa 168 vyenye uwezo wa kubeba tani 50 na zaidi ulifanyika mwaka 2013 ikilinganishwa na kaguzi 285 zilizofanyika mwaka 2012.

Kampuni ya Reli Tanzania (TRL)

362. Kampuni ya Reli Tanzania ilisafirisha tani 154,341 za mizigo mwaka 2013 ikilinganishwa na tani 198,024 zilizosafirishwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 22.1. Aidha, abiria 492,872 walisafirishwa mwaka 2013 ikilinganishwa na abiria 505,223 waliosafirishwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 2.5. Kupungua kwa idadi ya abiria na mizigo iliyosafirishwa kulitokana na uhaba na uchakavu wa mabehewa na vichwa vya treni. Vile vile, abiria wengine walitumia usafiri wa mabasi baada ya barabara ziendazo mikoani kuimarishwa au kukamilika.

Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia (TAZARA)

363. Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia (TAZARA) ilisafirisha jumla ya tani 218,285 za mizigo mwaka 2013 ikilinganishwa na tani 339,094 zilizosafirishwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 35.6. Aidha, mwaka 2013, TAZARA ilisafirisha abiria 703,349 ikilinganishwa na abiria 793,231 waliosafirishwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 10.5.

Usafiri wa Anga

Mamlaka ya Usafiri wa Anga

364.Mwaka 2013, watoa huduma wa Usafiri wa Anga wenye leseni walikuwa 42 ikilinganishwa na watoa huduma 54 waliokuwepo mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 22.2. Upungufu huo ulitokana na baadhi ya watoa huduma kutokidhi masharti ya utoaji huduma za usafiri wa anga na hivyo kufutiwa leseni za kuendelea kutoa huduma hiyo. Aidha, idadi ya abiria wanaowasili na kuondoka katika viwanja vya ndege nchini iliendelea kuongezeka kutoka abiria 4,068,982 mwaka 2012 hadi abiria 4,670,380 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 14.8. Ongezeko hili lilitokana na: Kampuni ya Fastjet kuanza kutoa huduma nchini; Kufunguliwa kwa kiwanja cha ndege cha Songwe- Mbeya; Kukarabatiwa kwa viwanja vya ndege katika mkoa wa Kigoma, Arusha, Mpanda, Musoma na Tabora; na kuongezeka kwa utalii nchini.

Kielelezo Na. 16.1: Idadi ya Abiria Waliowasili na Kuondoka Nchini

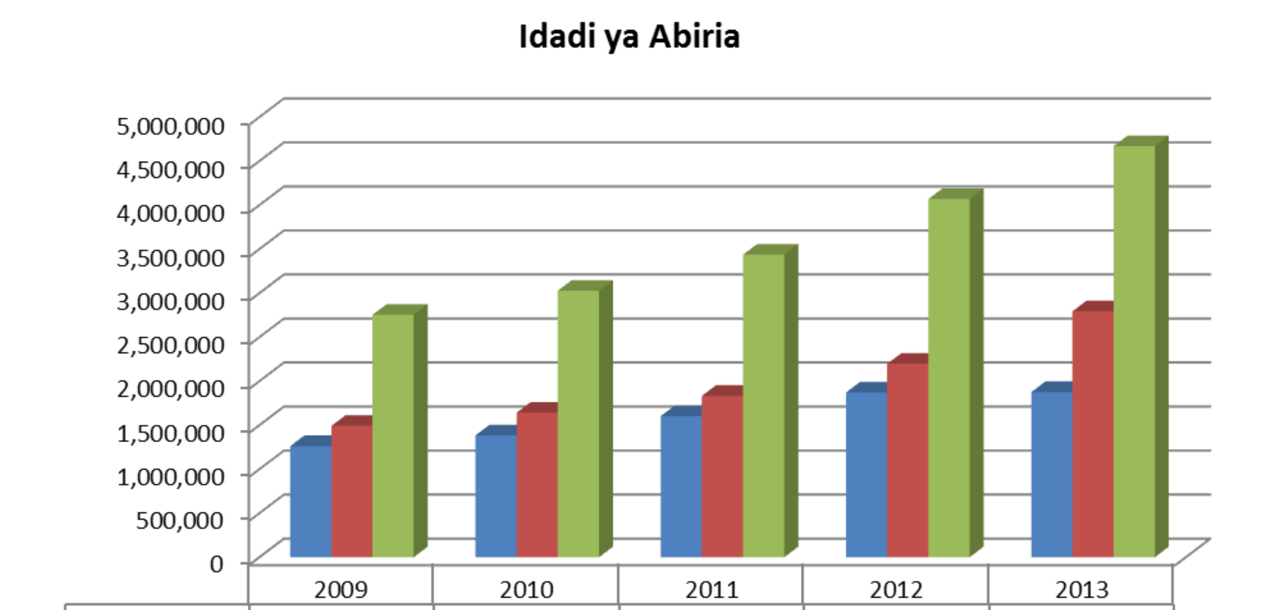

	2009	2010	2011	2012	2013
Kimataifa	1,262,216	1,384,855	1,604,148	1,871,732	1,876,311
Ndani ya nchi	1,492,139	1,642,657	1,833,460	2,197,250	2,794,069
Jumla	2,754,355	3,027,512	3,437,608	4,068,982	4,670,380

Chanzo: TCAA

365.Mwaka 2013, safari za ndege ziliongezeka hadi kufikia 238,384 kutoka safari 227,708, mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 4.7. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa idadi ya safari katika ratiba ya wiki.

Kielelezo Na. 16.2: Idadi ya Safari za Ndege Mwaka 2009-2013

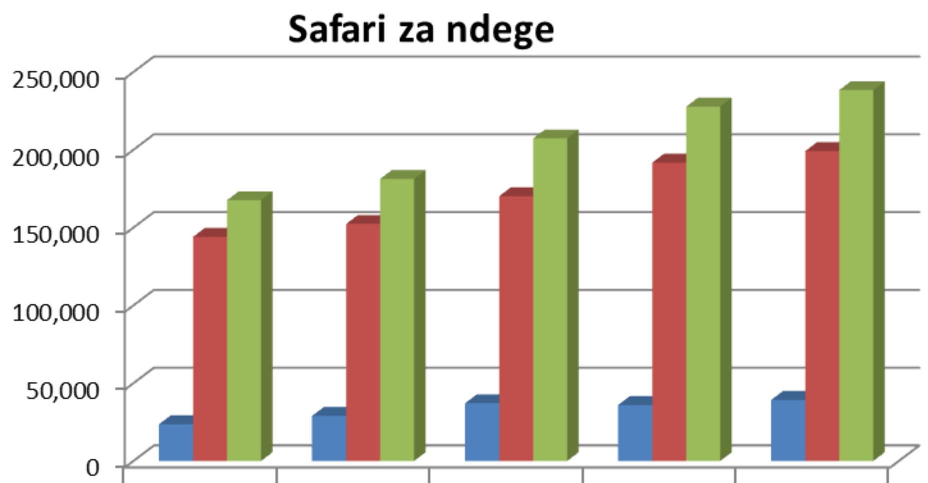

	2009	2010	2011	2012	2013
Kimataifa	23,611	28,941	37,102	35,978	39,258
Ndani ya nchi	143,999	152,299	170,142	191,730	199,126
Jumla	167,610	181,240	207,244	227,708	238,384

Chanzo: TCAA

366.Mwaka 2013, tani 28,448 za mizigo zilisafirishwa kwa njia ya anga ikilinganishwa na tani 52,790 za mizigo zilizosafirishwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 46.1. Hii ilitokana na kupungua kwa uingizaji wa vifaa/mitambo kutoka nje ya nchi kwa ajili ya utafutaji na uchimbaji wa gesi asilia mkoani Mtwara na kupungua kwa mashirika ya ndege za kigeni nchini kama British Air na KLM.

Kielelezo Na.16.3: Tani za Mizigo Zilizosafirishwa Mwaka 2009-2013

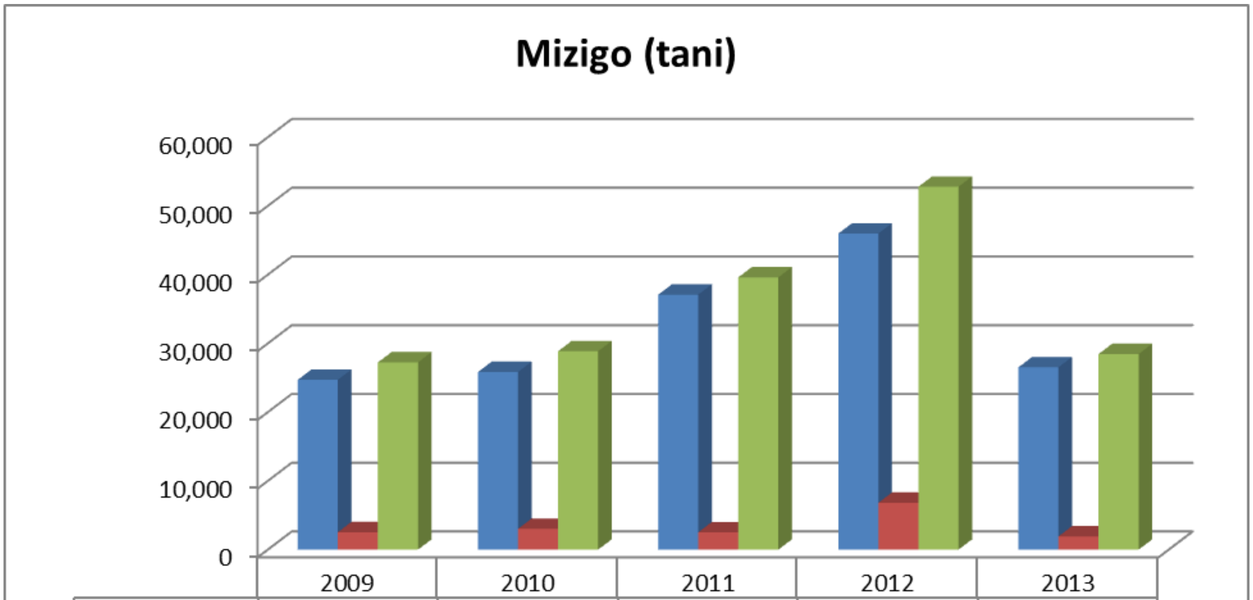

	2009	2010	2011	2012	2013
Kimataifa	24,705	25,837	37,084	45,980	26,524
Ndani ya nchi	2,532	3,024	2,517	6,810	1,924
Jumla	27,237	28,861	39,601	52,790	28,448

Chanzo: TCAA

Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania

367.Mwaka 2013, idadi ya safari za ndege katika viwanja vinavyosimamiwa na Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania ilikuwa 154,165 ikilinganishwa na safari 152,033 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 1.4. Hii ilitokana na mashirika ya ndege kuongeza idadi ya miruko na mituo. Aidha, idadi ya abiria waliosafiri kupitia katika viwanja vinavyosimamiwa na Mamlaka iliongezeka kwa asilimia 13.0 kutoka abiria 2,895,869 mwaka 2012 hadi abiria 3,272,619 mwaka 2013. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa uwekezaji, biashara na utalii na pia uboreshwaji wa viwanja vya ndege nchini. Hata hivyo, mizigo iliyopitishwa katika viwanja vinavyosimamiwa na Mamlaka ilipungua kwa asilimia 13.2 kutoka tani 27,105 mwaka 2012 hadi tani 23,533.1 mwaka 2013. Upungufu huo ulitokana na idadi kubwa ya mizigo kusafirishwa kwa kutumia njia nyingine za usafiri.

Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania

368.Mwaka 2013, Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania ilihudumia shehena yenye uzito wa tani milioni 13.713 ikilinganishwa na tani milioni 12.084 iliyohudumiwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 13.5. Hii ilitokana na kuongezeka kwa shehena ya mizigo na matumizi ya kituo kimoja cha kufanya kazi ambapo wadau wote hufanya kazi katika jengo moja. Mwaka 2013, bandari ya Dar es salaam ilihudumia asilimia 91.4 ya shehena yote iliyopitia katika bandari zilizo chini ya Mamlaka.

Jedwali Na. 16.3: Shehena Zilizosafirishwa (tani '000)

Kituo (Bandari)	2011/2012	2012/2013
Bandari Kuu za Mwambao		
Dar es Salaam	10,865.22	12,530.68
Tanga	644.61	457.54
Mtwara	235.17	203,.64
Jumla ndogo	**11,744.99**	**13,191.86**
Bandari Ndogo na Bandari za Maziwa Makuu		
Kilwa, Lindi na Mafia	31.2	49.15
Mwanza	211.94	360.
Kigoma	73.79	81.88
Kyela	22.09	29.61
Jumla ndogo	**307.81**	**472.39**
Jumla Kuu	**12,084.00**	**13,713.39**

Chanzo: TPA

369.Mwaka 2013, kitengo cha kupakua makasha (TICTS) kilihudumia makasha 399,000, sawa na ongezeko la asilimia 12.3 ikilinganishwa na makasha 355,105 yaliyohudumiwa mwaka 2012. Ongezeko hilo lilitokana na wateja wa nchi jirani kutumia bandari ya Dar es Salaam kufuatia kuongezeka kwa biashara ya kikanda. Aidha, katika kipindi hicho, Mamlaka ilihudumia jumla ya abiria 1,804,521 ikilinganishwa na abiria 1,913,479 waliohudumiwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 5.7.

Jedwali Na 16.4: Idadi ya Abiria Waliohudumiwa 2009 - 2013

Bandari	**2008/09**	**2009/10**	**2010/11**	**2011/12**	**2012/13**
DSM	829,417	892,465	1,008,731	1,342,875	1,373,146
Tanga	18,656	16,670	23,287	12,747	7,730
Mwanza	869,534	819,730	593,342	524,457	395,808
Kigoma	22,675	19,626	21,033	25,066	20,063
Kyela	14,484	12,607	9,913	8,334	7,774
Jumla	**1,754,766**	**1,761,098**	**1,656,306**	**1,913,479**	**1,804,521**

Chanzo: TPA

Muda wa Meli Kukaa Bandarini

370.Mwaka 2013, muda wa meli kukaa bandarini katika kitengo cha makasha ulipungua kutoka siku 8.5 hadi siku 4.0, sawa na kuongezeka kwa ufanisi kwa asilimia 52.9. Kwa upande wa mizigo ya kawaida, muda wa meli kukaa bandarini uliongezeka kwa asilimia 22.7 kutoka siku 4.4 hadi siku 5.4. Ongezeko hilo lilitokana na upungufu wa vifaa vya kuhudumia mizigo ya kawaida na pia kufungwa kwa gati Na.8 kwa ajili ya kupisha matengenezo ya kusimika vifaa vya kuhudumia meli. Aidha, muda wa meli kukaa bandarini katika kitengo cha mafuta (Kurasini Oil Jet) uliongezeka kwa asilimia 46.3 kutoka siku 4.1 hadi siku 6.0. Vile vile, muda wa meli kukaa bandarini katika kitengo cha mafuta (Single Point Mooring) uliongezeka kutoka siku 4.2 mwaka 2012 hadi siku 6.4 mwaka 2013. Kuongezeka kwa muda wa meli kukaa bandarini katika vitengo vya mafuta kulitokana na sababu mbalimbali zikiwemo: uhaba wa maeneo ya kuhifadhia shehena ya mafuta; Kampuni zinazoagiza shehena za mafuta kuchelewa kulipia shehena husika na; ucheleweshaji wa nyaraka kuhusu meli na shehena iliyobebwa.

Shehena kwenda Nchi Jirani

371.Mwaka 2013, jumla ya tani milioni 4.123 za mizigo ya nchi jirani zilihudumiwa katika bandari ya Dar es Salaam, sawa na ongezeko la asilimia 6.0 ikilinganishwa na tani milioni 3.893 za mizigo zilizohudumiwa mwaka 2012. Shehena ya mizigo ya nchi jirani inayohudumiwa katika bandari ya Dar es salaam imekuwa ikiongezeka kwa wastani wa asilimia 16.2 kwa mwaka kwa kipindi cha miaka mitano iliiyopita.

Jedwali Na. 16.5: Shehena ya Nchi Jirani

Nchi	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Zambia	1,089,045	1,112,283	1,500,459	1,627,537	1,858,718
DR Congo	544,391	568,275	800,986	965,639	965,377
Burundi	256,089	327,468	384,648	336,410	308,180
Rwanda	136,560	261,068	301,778	436,029	636,998
Malawi	111,372	131,532	136,375	92,869	93,411
Uganda	28,133	32,612	45,453	74,670	190,876
Nyinginezo	166,093	8,319	303,571	360,059	70,148
JUMLA	**2,331,683**	**2,441,557**	**3,473,269**	**3,893,213**	**4,123,708**

Chanzo: Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA)

Uchukuzi kwenye Maziwa

Kampuni ya Huduma za Meli

372.Mwaka 2013, jumla ya abiria 279,987 walisafirishwa na Kampuni ya Huduma za Meli (MSCL) ikilinganishwa na abiria 217,799 waliosafirishwa mwaka 20I2, sawa na ongezeko la asilimia 28.6. Ongezeko hilo lilitokana na uboreshwaji wa huduma zinazotolewa na Kampuni ya MSCL na pia kufanyiwa matengenezo meli ya MV Clarias. Hata hivyo, usafirishaji wa mizigo ulipungua kwa asilimia 26.2 kutoka tani 124,319 za mizigo zilizosafirishwa mwaka 2012, hadi tani 91,788 za mizigo zilizosafirishwa mwaka 2013. Sababu za kupungua kwa usafirishaji wa mizigo ni pamoja na kuimarika kwa barabara katika sehemu mbalimbali za nchi kulikosababisha baadhi ya wateja kutumia njia hiyo kusafirisha mizigo yao na pia kuzorota kwa usafirishaji wa mizigo kwa njia ya reli ya kati.

Kampuni ya Meli ya China na Tanzania

373.Mwaka 2013, Kampuni ya Meli ya China na Tanzania (SINOTASHIP) ilisafirisha shehena jumla ya tani 330,000 ikilinganishwa na tani 334,000 za shehena zilizosafirishwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 1.2. Upungufu huo ulitokana na ushindani mkubwa kwenye soko la mizigo ambalo limetokana na ongezeko kubwa la meli mpya.

Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania

374.Mwaka 2013, Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania ilianzisha vituo kumi na moja (11) vya hali ya hewa vinavyojiendesha vyenyewe katika maeneo ya

Moshi (Kisangesangeni, Maweni, Uparo, na Masila), Lindi, Nachingwea, Tunduru, Msata (Bagamoyo), Nzega (Tabora), Makete (Njombe), na Kisarawe. Aidha, katika kipindi hicho, Mamlaka kwa kushirikiana na washirika wa maendeleo ilinunua kompyuta kubwa kwa ajili ya kuchambua data za hali ya hewa ambapo taratibu za kuifunga ziko katika hatua za mwisho. Uchambuzi huo utasaidia kutoa utabiri katika maeneo madogo madogo ya nchi ikiwemo Ziwa Nyasa na Tanganyika.

Huduma za Mawasiliano

Shirika la Posta Tanzania

375. Shirika la Posta Tanzania lilisafirisha barua ndani ya nchi 16,801,576 mwaka 2013, ikilinganishwa na barua 16,983,438 zilizosafirishwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 1.1. Aidha, katika kipindi hicho, barua 8,823,674 zilitumwa nje ya nchi ikilinganishwa na barua 9,001,302 zilizotumwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 2.0. Upungufu kwa maeneo yote mawili ulitokana na ukuaji wa matumizi ya TEHAMA ambapo watumiaji hupendelea zaidi mawasiliano kwa njia ya mtandao.

376. Idadi ya vifurushi vilivyosafirishwa ndani ya nchi mwaka 2013 ilikuwa 29,431 ikilinganishwa na vifurushi 26,685 vilivyotumwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 10.3. Ongezeko hilo lilitokana na kuimarika kwa nyenzo za usafirishaji na kukua kwa biashara hususan iliyotokana na kusafirisha vifurushi vya matokeo ya Sensa ya watu na Makazi ya mwaka 2012. Aidha, vifurushi vilivyotumwa nje ya nchi mwaka 2013 vilikuwa 8,983 ikilinganishwa na vifurushi 8,709 vilivyotumwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 3.1.

377. Mwaka 2013, Shirika lilituma nchini rejesta 511,598 ikilinganishwa na rejesta 979,012 zilizotumwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 47.7. Upungufu huo ulitokana na kuwepo kwa kiasi kikubwa cha rejesta za Baraza la Mitihani (NECTA) zilizotumwa kwa mkupuo mwaka 2012, hali ambayo haikujirudia mwaka 2013. Aidha, rejesta zilizotumwa nje ya nchi mwaka 2013 zilikuwa 56,429 ikilinganishwa na rejesta 44,646 zilizotumwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 26.4. Ongezeko hilo lilitokana na kuimarika kwa huduma baada ya kuunganishwa na huduma ya mtandao ya “track and Trace’’.

378. Mwaka 2013, jumla ya nyaraka na vipeto 620,478 zilitumwa kwa njia ya haraka (EMS) ikilinganishwa na nyaraka 682,979 zilizotumwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 9.2. Aidha, idadi ya nyaraka na vipeto vya haraka vilivyotumwa nje ya nchi mwaka 2013 ilikuwa 17,138 ikilinganishwa na nyaraka 34,028 zilizotumwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 49.6. kupungua kwa vifurushi na vipeto vilivyosafirishwa ndani na nje ya nchi kulitokana na kuongezeka kwa ushindani.

379. Mwaka 2013, huduma ya usambazaji wa barua za haraka ndani ya miji (Intracity) City Urgent Mail (Pcum) ilipungua ambapo barua/ nyaraka 80,409 zilipokelewa na kusambazwa ikilinganishwa na barua/nyaraka 109,296 zilizotumwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 26.4. Upungufu huo ulitokana na wateja kubadili mifumo ya utumaji nyaraka na hivyo kuacha matumizi ya mfumo huo.

380. Mwaka 2013, jumla ya miamala ya fedha iliyotumwa kupitia mtandao wa kompyuta (Electronic Money Transfer) ilikuwa 2,160 ikilinganishwa na miamala 14,080 iliyotumwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 84.7. Upungufu huo ulitokana na wateja kupendelea kutuma fedha kwa njia ya simu za viganjani. Aidha, mwaka 2013, miamala ya fedha 286 ilitumwa kupitia mfumo wa kimataifa wa utumaji fedha ikilinganishwa na miamala 601 iliyotumwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 52.4. Upungufu huo ulitokana na changamoto ya ushindani kutoka makampuni mengine ya kimataifa.

381. Mwaka 2013, utumaji wa fedha kwa hawala za posta ulishuka kwa asilimia 9.5 na kufikia hawala 684 ikilinganishwa na hawala 756 zilizotumwa mwaka 2012. Upungufu huo ulitokana na kuendelea kuimarika kwa mifumo ya utumaji fedha kwa kutumia mitandao ya kompyuta.

382. Mwaka 2013, wateja 182,526 walipata huduma ya kufanya malipo kwa uwakala ya “Post Giro” ndani ya nchi ikilinganishwa na wateja 176,017 waliohudumiwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 3.7. hii ilitokana na kuongezeka kwa wanahisa katika soko la hisa la Dar es salaam. Huduma hii hutumika kulipa pensheni za wastaafu na gawio za hisa za makampuni yaliyoorodheshwa katika soko la Hisa Dar es salaam.

Mawasiliano kwa Njia ya Sauti na Takwimu

383. Mwaka 2013, idadi ya makampuni yaliyokuwa yanayotoa huduma za mawasiliano kwa njia ya sauti yalikuwa 7 kama ilivyokuwa miaka miwili iliyopita. Makampuni hayo ni TTCL, Vodacom, Airtel, Tigo, Zantel, Benson Online na Devotel (Sasatel).

384. Hadi Desemba 2013, watumiaji wa simu za viganjani walikuwa 27,442,823 ikilinganishwa na watumiaji 27,219,283 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 1. Hata hivyo, idadi hii inajumuisha watumiaji wanaomiliki zaidi ya kadi moja ya mtandao wa simu. Kampuni ya simu ya Vodacom ndiyo yenye idadi kubwa ya wateja ambao ni asilimia 37.5 ya watumiaji wote wa simu za viganjani ikifuatiwa na Airtel asilimia 32.8. Aidha, watumiaji wa simu za mezani walipungua kwa asilimia 6.4 kutoka watumiaji 176,367 mwaka 2012 hadi watumiaji 164,999 mwaka 2013. Vile vile, idadi ya makampuni yanayotoa huduma za mawasiliano kwa njia ya takwimu (data) iliongezeka kutoka makampuni 84 mwaka 2012 hadi makampuni 91 mwaka 2013.

Jedwali Na. 16.6: Idadi ya Wanaotumia Simu za Viganjani na Mezani

Kampuni za Simu	Idadi wa Wateja			Badiliko %
	2011	2012	2013	
VODACOM	11,625,773	9,357,672	10,288,972	10%
TIGO	5,450,766	6,370,796	6,297,288	-1.2%
AIRTEL	6,993,418	8,356,095	8,995,824	8%
ZANTEL MOBILE	1,522,902	3,073,670	1,808,380	-41%
ZANTEL FIXED	1,699	10,219	6,064	-41%
TTCL MOBILE	66,214	55,515	51,831	-7%
TTCL FIXED	159,364	166,148	158,935	-4.3%
BENSON ONLINE	1,558	725	528	-27%
SASATEL	5,824	4,810	-	-
Jumla	**25,827,518**	**27,395,650**	**27,607,822**	1%
Watumiaji wa Simu za Mkononi	**25,666,455**	**27,219,283**	**27,442,823**	1%
Watumiaji wa Simu za Mezani	**161,063**	**176,367**	**164,999**	-6.4%

Chanzo: Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania

Teknolojia ya Habari na Mawasiliano

Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano

385. Mwaka 2013, Serikali ilianza utekelezaji wa ujenzi wa Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano Awamu ya III baada ya kumaliza awamu mbili za kwanza mwaka 2012. Awamu hii inahusu: ujenzi wa vituo mahiri vya kutunzia kumbukumbu (*Data Centres);* mtandao wa miundombinu ya itifaki ya kuunganisha huduma mbalimbali za mawasiliano *[Internet Protocol-Multiprotocol Label Switching (IP-MPLS)* Network]; upanuzi wa Mkongo Awamu ya I na II na kuunganisha Zanzibar katika Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano.

Sayansi, Teknolojia na Ubunifu

Uendelezaji wa Rasilimali Watu

386.Mwaka 2013/14, Taasisi ya Nelson Mandela ya Arusha ilidahili wanachuo 120 ikilinganishwa na wanachuo 135 waliodailiwa mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 11.1. Kati ya hao waliodailiwa mwaka 2013, wanachuo 72 walikuwa wa shahada ya uzamili na wanachuo 48 walikuwa wa shahada ya uzamivu. Aidha, mwaka 2013, Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya kilidahili jumla ya wanachuo 3,442 ikiwa ni ongezeko la asilimia 9.1 ikilinganishwa na wanachuo 3,156 waliodahiliwa mwaka 2012. Idadi ya wanachuo 3,442 inajumuisha wanachuo 2,333 wa stashahada na wanachuo 1,109 wa shahada ya kwanza. Vile vile, mwaka 2013, Taasisi ya Teknolojia ya Dar es Salaam ilidahili wanachuo wapya 1,371 ikilinganishwa na wanachuo 1,243 waliodailiwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 10.3. Kati ya wanachuo waliodahiliwa mwaka 2013/14, wanachuo 19 walikuwa wa cheti cha habari na mawasiliano, 872 wa stashahada ya uhandisi na 499 wa shahada ya uhandisi.

Udhibiti wa Mionzi

387.Mwaka 2013, Tume ya Nguvu za Atomiki Tanzania (TAEC) ilipokea na kutathmini maombi 280 ya leseni za matumizi ya mionzi ikilinganishwa na maombi 195 yaliyopokelewa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 43.6. Maombi yote yalikubaliwa baada ya kukidhi matakwa na vigezo vya kinga na matumizi salama ya mionzi. Aidha, Tume ilifanya ukaguzi wa vituo 99 ambapo vituo 58 sawa na asilimia 58.5 vilikidhi matakwa ya sheria ya mionzi na kanuni zake. Vituo 5 vilifungiwa hadi virekebishe kasoro kubwa zilizooneka na vituo 36 vilipewa muda kurekebisha kasoro ndogondogo zilizoonekana kwa muda. Aidha, mwaka 2013, Tume ya Nguvu za Atomiki Tanzania ilipima jumla ya sampuli 5,616 za vyakula ikilinganishwa na sampuli 1,650 zilizopimwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 70.6. Vile vile, Tume ilikagua migodi 7 ikilinganishwa na migodi 10 iliyokaguliwa mwaka 2012 na kuthibitisha kuwa kiasi cha mionzi ya gesi ya Radon katika migodi hiyo kipo katika kiwango kinachokubalika.

Vyombo vya Habari

388.Mwaka 2013, jumla ya majarida na magazeti 35 yalisajiliwa, ikilinganishwa na usajili wa magazeti na majarida 28 mwaka 2012, sawa na ongezeko la

asilimia 25.0. Hata hivyo, jumla ya magazeti 550 yaliyosajiliwa hapo awali yapo katika mchakato wa kufutwa kwa sababu mbalimbali, ikiwemo ya kutochapishwa kwa muda mrefu. Aidha, hadi kufikia Desemba 2013, vituo 2 vya radio na kituo 1 cha runinga vilisajiliwa.

Jedwali 16.7: Idadi ya Vituo vya Radio na Televisheni

Mwaka	Vituo vya Radio	Vituo vya Televisheni
2005	35	11
2006	11	14
2007	01	01
2008	04	00
2009	02	00
2010	07	00
2011	13	00
2012	0	00
2013	02	01

Chanzo: Idara ya Habari

SHIRIKA LA RELI TANZANIA

Jedwali Na. 67

Maelezo	Kipimo	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Urefu wa Reli	kms.	2707	2707	2707	2707	2707	2707	2707	2707	2707	2707
Magari ya Moshi:	Namba	103	99	99	84	45	43	25	22	20	45
Mvuke	Namba	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0
Dizeli	Namba	102	98	98	83	45	0	0	0	0	0
Mainlain		77	73	73	62	5	5	21	19	16	38
Shunting		25	25	25	21	40	38	4	3	4	7
Jumla ya mabehewa:	Namba	1592	1951	1828	1912	1648	1357	1071	1326	1162	1200
Abiria	Namba	83	82	54	102	45	68	50	53	36	91
Mizigo ya kawaida	Namba	1104	1464	1369	1369	1190	1093	648	658	635	681
Mafuta	Namba	164	164	164	208	244	178	179	335	208	178
Mifugo	Namba	69	69	69	76	18	39	88	88	80	39
Mengineyo	Namba	172	172	172	157	151	105	106	192	203	211
Uchukuzi	Namba										
Abiria	000	464	514	594	524	392	285	284	227	339	373
Mizigo	Tani'000	1002	1169	775	714	429	237	265	138	154	185

Chanzo: Shirika la Reli Tanzania

RELI YA UHURU - TAZARA

Jedwali Na. 68

Maelezo	Kipimo	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Urefu wa Reli Kuu	Km	1860	1860	1860	1860	1860	1860	1860	1860	1860	1860
Magari ya Moshi	Namba	58	58	21	19	10	16	15	13	13	15
Reli Kuu	Namba	42	42	15	14	8	11	10	9	9	11
Ya kujongeza	Namba	16	16	6	5	2	5	5	4	5	4
Mabehewa ya abiria	Namba	75	75	66	71	62	53	36	36	35	52
Abiria	Namba	61	61	52	59	53	44	31	30	30	45
Chakula	Namba	5	5	6	8	4	3	2	3	2	3
Vifurushi	Namba	9	9	8	4	5	6	3	3	3	4
Mabehewa ya mizigo	Namba	1556	1518	1455	1458	1371	1412	1620	930	858	1391
Mizigo ya kawaida	Namba	1354	1364	1297	1295	1217	1174	1381	795	765	1229
Mifugo	Namba	2	16	20	6	0	0	0	0	0	0
Mafuta	Namba	83	81	72	81	114	196	197	93	59	104
Barafu	Namba	3	8	3	10	4	7	7	7	0	5
Mengineyo	Namba	22	2	2	2	2	2	2	2	1	1
Breki	Namba	64	26	44	46	17	16	16	16	16	35
Ballast	Namba	28	21	17	18	17	17	17	17	17	17
Uchukuzi mizigo (Tani)	000	298	470	555	569	525	333	540	248	259	245
Abiria	000	390	611	1063	1000	1177	923	758	414	678	654

Chanzo: Mamlaka ya Reli ya Uhuru

\+ Urefu ni km. 1860.54, km 974.814 zikiwa nchini Tanzania

\- Takwimu hazikupatikana

USAFIRISHAJI KWA MELI: DAR ES SALAAM

Jedwali Na. 69

Maelezo	Kipimo	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Jumla ya meli	Namba	2898	3895	4154	3038	697	1842	1274	1232	1600	742
Uwezo wa kubeba mizigo	000	5848	11506	18257	16588	7260	17472	18721	24240	24496	13359
Jumla ya abiria	000	525	1072	664	714	310	141	228	312	375	347
Jumla ya bidhaa zote	000wt	4179	4307	6320	5703	2316	4946	4954	5432	10122	5547
Bidhaa zilizopakuliwa	**000wt**	**3390**	**3599**	**5292**	**4932**	**2136**	**4382**	**4559**	**4816**	**9018**	**3899**
Za kawaida	000wt	1928	2107	3164	2762	1053	2430	2159	2474	5021	2682
Saruji	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mafuta	000wt	1382	1311	1909	2054	1013	1852	2400	2342	3997	1217
Mengineyo1	000wt	80	181	219	116	70	100	0	0	0	0
Bidhaa zilizopakiwa	**000wt**	**874**	**1016**	**1398**	**887**	**181**	**565**	**466**	**648**	**1120**	**414**
Za kawaida	000wt	581	654	971	713	153	466	419	557	1033	391
Mafuta	000wt	32	35	34	48	28	24	47	59	72	23
Mengineyo1	000wt	10	19	22	0	0	7	0	0	0	0
Mabadilishano	000wt	251	308	371	126	-	68	0.1	32	15	0

Chanzo: Mamlaka ya Bandari

1 Kama vile mbolea, mollasses, tallow fats n.k

\- Takwimu hazikupatikana

USAFIRISHAJI KWA MELI: TANGA

Jedwali Na. 69 (linaendelea)

Maelezo	Kipimo	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Jumla ya meli	Namba	185	215	281	242	95	144	215	201	232	92
Uwezo wa kubeba mizigo	000	440	628	964	551	133	671	1059	1005	1378	700
Jumla ya abiria	000	4	6.4	6.6	7.1	8.3	0	228	312	2865	0
Jumla ya bidhaa zote	000wt	162	289	519	542	178	359	529	508	608	271
Bidhaa zilizopakuliwa	000wt	127	165	307	330	836	213	357	373	1217	199
Za kawaida	000wt	113	111	195	242	817	147	313	365	436	3171
Mafuta	000wt	14	54	112	88	19	66	44	8	615	2186
Bidhaa zilizopakiwa	000wt	104	134	212	212	66	145	171	134	166	985
Za kawaida	000wt	104	134	212	212	66	145	171	507	166	912
Mafuta	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mabadilishano	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Chanzo: Mamlaka ya Bandari Tanzania

- Takwimu hazikupatikana

USAFIRISHAJI KWA MELI: MTWARA

Jedwali Na. 69 (linaendelea)

Maelezo	Kipimo	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Jumla ya meli	Namba	85	215	281	99	36	32	58	129	498	339
Uwezo wa kubeba mizigo	000	106	628	964	251	131	31	455	307	1557	1245
Jumla ya abiria	000	10	6.4	6.6	10	0	0	0	0	0	0
Jumla ya bidhaa zote	000	169	289	519	112	82	95	107	112	178	144
Bidhaa zilizopakuliwa	000wt	44	165	307	53	26	23	39	44	309	894
Za kawaida	000wt	30	111	195	47	22	23	36	35	55	274
Mafuta	000wt	14	54	112	6	4	0	3	9	254	620
Bidhaa zilizopakiwa	000wt	75	134	212	59	56	72	68	71	113	70
Za kawaida	000wt	75	134	212	59	56	72	68	71	113	70
Mafuta	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mabadilishano	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Chanzo: Mamlaka ya Bandari Tanzania

- Takwimu hazikupatikana

HUDUMA ZA POSTA

Jedwali Na. 70

Maelezo	Kipimo	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ofisi ndogo Posta	Namba	136	162	162	167	202	171	105	65	74
Franchised Post Offices	Namba	92	91	86	113	81	81	151	112	89
Ofisi kamili	Namba	157	129	113	172	170	170	163	147	160
Jumla	**Namba**	**385**	**382**	**361**	**452**	**453**	**422**	**419**	**324**	**323**
Masanduku binafsi	000	172	172	173	174	117		146	162	173
Masanduku yaliyokodishwa	000	147	146	150	130	87	120	130	140	148
Maombi yasiyotimizwa	000	0	0	0	5	4	0	21	28	25
Mifuko pekee iliyokodishwa	Namba	214	203	217	182	62	183	361	278	212
Barua zilizotumwa bila vifurushi	Mill.	**0**	**28**	**24**	**15**	**14**	**29**	**27**	**15**	**26**
Nchini	Mill.		20	17	10	14	19	19	-	-
Nje ya nchi	Mill.		8	7	5		11	8	-	-
Regista na barua za amana	000	**489**	**1003**	**530**	**307**	**377**	**480**	**347**	**397**	**398**
Nchini	000		915	452	147	0	305	293	-	-
Nje ya nchi	000		40	37	136	0	154	34	-	-
Vifurushi nchini	000	48	36	29	18	9	15	10	15	29
Vifurushi vya nje	000	7	12	12	6	2	7	11	12	9
Leseni za kuuza stamp	Namba	10099	12824	6324	6242	6256	25145	28257	33311	2637
Huduma za haraka, barua na vifurushi	"									
Ndani ya nchi	"	297061	312110	262381	216762	493709	283711	501635	404453	620478
Nje ya nchi	"	37331	36930	12289	14650	4012	18766	16965	24347	17130
EMS Money Fax	"	300357	533821	379084	366382	23165	82002	36357	2940	550
EMS Fax (Fax message received)	"	22968	23328	14659	121901	103558	31594	1595	876187	544
Overnight Mail Services	"									
Mifuko ya barua iliyosafirishwa	"	70086	101486	75900	85595	68912	76983	115403	50082	87051
vifurushi vya magazeti vilivyosafirishwa	"	21692	28753	20314	12754	13934	2752	12040	10652	18784
Huduma za gari ndogo										
Jumla ya barua zilizosafirishwa	"	5993	3690	6542	4328	268	0	193	24095	849
Amana za haraka zilizotolewa	"	207997	210440	214558	0	20057	8169	4717	3087	2034
Amana za haraka zilizolipwa		147020	233325	132030	93508	23069	11881	17397	516	555
Amana za haraka za nje ya nchi:										
Zilizotumwa	"	1586	1788	1519	1354	1030	1027	998	369	478
Zilizopokelewa	"	1001	1105	686	671	150	150	217	77	83
Amana za posta zilizouzwa	"	8277	8029	9152	8062	8831	1924	633	414	684
Amana za posta zilizolipwa	"	7565	7639	4615	5709	5490	3262	1662	252	166
Benki ya Akiba (Transactions)										
Uwekaji amana (Deposit)	"	66885	42255	25382	24574	9535	18863	13438	6260	21491
Uchukuaji amana (Withdrawal)	"	55392	32294	19534	21122	11663	23025	72358	17527	37556

Chanzo: Shirika la Posta

SHIRIKA LA NDEGE TANZANIA (ATCL)+

Jedwali Na.73

Maelezo	Kipimo	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tani-Kilometa:											
Zilizokuwepo	000	91769	33198	42627	32533	-	5313	9482	1662	1932	6154
Zilizotumika	000	58579	18121	22085	18480	-	1508	2888	268	815	2503
Matumizi	%	47.25	54.6	51.8	56.7	-	28.4	30.5	16	42	41
Viti-kilometa:											
Vilivyokuwepo	000	343250	334427	365265	306461	469426	41396	59724	7140	15131	54665
Vilivyotumika	000	164553	185085	221307	190006	129000	16469	30527	2946	10209	27279
Matumizi	%	47.9	55.3	60.6	62.0	27.5	39.8	51.1	41	67	50
Abiria ++	000	271	197	224	190	188	27	41	9	11	35
Mizigo ya ziada	Tani	NA	NA	NA	103	30	9	8	2	0.3	45
Mizigo mingine	Tani	1506	1200	1502	1123	1044	54	145	4	4.7	35
Shehena za Posta	Tani	235	214	299	241	162	11	30	0	0	25

Chanzo: Shirika la Ndege Tanzania

+ Zinahusu "scheduled traffic" tu

++ Abiria waliolipa nauli kamili

- Takwimu hazikupatikana

SURA YA 17

NISHATI

Kiwango cha Ukuaji

389. Mwaka 2013, shughuli za kiuchumi za umeme na gesi zilikua kwa asilimia 4.4 ikilinganishwa na asilimia 6.0 mwaka 2012. Upungufu huu ulitokana na kupungua kwa ufuaji wa umeme wa maji kutokana na uchakavu wa mitambo. Aidha, uzalishaji wa umeme wa mafuta ambao ni wa gharama umepungua kufuatia jitihada za serikali za kuelekeza uwekezaji zaidi katika uzalishaji wa umeme wa gesi kufuatia kugunduliwa kwa gesi huko Mtwara na Lindi ambayo ndiyo chanzo cha uhakika zaidi na cha gharama nafuu. Aidha, shughuli za kiuchumi za umeme na gesi zilichangia asilimia 1.8 katika Pato la Taifa mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 1.9 mwaka 2012.

Ufuaji wa Umeme

390. Mwaka 2013, uwezo wa uzalishaji umeme ulikuwa MW 1,583.53 ikilinganishwa na MW 1,451.59 mwaka 2012 sawa na ongezeko la asilimia 9.1. Katika kipindi hicho, mahitaji ya juu ya umeme yalifikia MW 898.72 ikilinganishwa na MW 851.30 mwaka 2012. Umeme uliozalishwa katika Gridi ya Taifa na vyanzo vingine ulikuwa saa za gigawati 5,997.41 sawa na ongezeko la asilimia 10.1 ikilinganishwa na saa za gigawati 5,449.68 zilizozalishwa mwaka 2012. Kati ya hizo, saa za gigawati 3,092.03 zilizalishwa kwenye Gridi ya Taifa na saa za gigawati 2,726.89 zilizalishwa kutoka kwenye vituo nje ya Gridi ya Taifa. Aidha, umeme uliouzwa kwa watumiaji mbalimbali nchini mwaka 2013, ulikuwa saa za gigawati 4,825.08 ikilinganishwa na saa za gigawati 4,401.35 zilizouzwa mwaka 2012 sawa na ongezeko la asilimia 9.6. Hata hivyo, kiasi cha umeme uliopotea kutokana na uchakavu wa mitambo ya kusafirisha na kusambaza umeme ulikuwa saa za gigawati 1,139.51 sawa na asilimia 19 ya umeme wote uliozalishwa mwaka 2013 ikilinganishwa na saa za gigawati 1,048.33 sawa na asilimia 19.8 ya umeme uliozalishwa katika gridi mwaka 2012. Mwaka 2013, idadi ya wateja waliounganishiwa umeme nchini iliongezeka kutoka wateja 88,469 mwaka 2012 hadi kufikia wateja 143,114 sawa na ongezeko la asilimia 61.8. Ongezeko hilo lilitokana na wateja wengi kuunganishiwa umeme kufuatia kushuka kwa gharama za kuunganishia wateja umeme mijini na vijijini kwa wastani wa kati ya asilimia 30 na asilimia 77 kwa mtiririko huo.

391.Mchanganuo wa umeme uliozalishwa unaonesha kuwa ufuaji wa umeme wa maji ulipungua kwa asilimia 2.8 kutoka saa za gigawati 1,766.6 mwaka 2012 hadi kufikia saa za gigawati 1,717.3 mwaka 2013.

UWEZO WA MITAMBO YA UMEME NA KIASI CHA UMEME ULIOTENGENEZWA KWA VITUO

Jedwali Na. 74

Kituo	2010		2011		2012*		2013*	
	Uwezo **MW**	Uliotengenezwa **GWH**	Uwezo **MW**	Uliotengenezwa **GWH**	Uwezo **MW**	Uliotengenezwa **GWH**	Uwezo **MW**	Uliotengenezwa **GWH**
GRIDI YA TAIFA								
Kidatu (Morogoro)	204.0	1110.58	204.0	759.34	204.0	710.72	204.0	558.34
Mtera	80.0	433.31	80.0	229.25	80.0	261.71	80.0	166.68
Hale (Tanga)	21.0	48.96	21.0	2.55	21.0	31.89	21.0	36.11
New pangani	68.0	207.94	68.0	197.32	68.0	147.43	68.0	137.2
Nyumba ya Mungu (Moshi)	8.0	30.17	8.0	29.35	8.0	21.53	8.0	21.53
Kihansi	180.0	867.32	180.0	772.85	180.0	590.93	180.0	795.17
Uwemba Min Hydro	0.8	3.00	0.8	1.92	0.8	2.3	0.8	2.3
Jumla Hydro	**561.8**	**2701.28**	**561.8**	**1992.58**	**561.84**	**1766.51**	**561.84**	**1717.33**
Ubungo Diesel	0.00	0.00	34.37	-	-	-	-	-
Ubungo GTS					105	244.67	105	479.05
Ubungo-Watsila	100.00	669.83	102.00	631.35	102	667.57	102	522.12
Tegeta-Watsila	43.65	243.73	45.00	320.23	45	286.67	45	313.43
Dodoma (Zuzu)	7.44	1.07	7.44	5.41	7.4	4.9	7.4	6.71
Mbeya Iyunga	13.90	0.00	13.90	-	-	-	-	-
Musoma	2.56	0.00	2.56	-	0	-	0	-
Mwanza Nyakato	12.50	0.00	12.50	-	0	-	63	53.39
Tabora	10.20	0.00	10.20	-	0	-	0	-
Jumla Thermal	**190.25**	**914.63**	**227.97**	**956.99**	**259.40**	**1203.81**	**322.40**	**1374.70**
JUMLA GRIDI	**752.05**	**3615.91**	**789.81**	**2949.57**	**821.24**	**2970.32**	**884.24**	**3092.03**
MATAWI MENGINE - ISOLATED STATIONS								
Bukoba	2.56	0.15	2.56	2.78	2.56	0.16	2.56	0.59
Kigoma	6.25	21.22	12.00	21.14	12	23.4	12.31	24.04
Kilwa /Masoko	1.50	1.36	1.50	-	1.5	0	0	0
Lindi	0.00	0.00	0.00	0.00	0	0	0	0
Mafia	0.85	2.70	0.85	3.15	0.848	0	2.13	4.45
Mtwara	1.14	0.00	18.00	59.21	18	64.13	21.8	68.6
Njombe	1.28	0.00	-	-	-	-	-	-
Songea	6.43	18.76	6.43	17.62	6.428	20.59	8.1	22.69
Sumbawanga	1.50	0.00	5.00	2.42	5	10.85	6.25	13.94
Mpanda	1.66	6.96	2.30	6.90	2.296	8.28	2.6	8.58
Ikwiriri	0.85	2.82	8.45	0.27	0.848	0	0	0
Tunduru	2.07	3.75	2.07	3.64	2.068	3.72	1.98	3.75
Masasi	4.50	10.12	4.50	-	4.5	0	0	0
Liwale	0.60	0.97	1.00	1.20	1	1.05	0.85	1.35
Ngara	0.95	2.78	0.95	2.78	0.952	3.15	0.95	2.92
Biharamulo	0.95	3.30	0.95	3.38	0.952	3.71	0.85	4.14
Mbinga	2.26	3.10	2.26	3.07	2.256	4.01	2.75	4.63
Ludewa	1.28	0.82	1.28	0.80	1.276	0.88	1.27	0.96
Somanga			7.50	3.35	7.5	11.8	7.5	11.53
Kasulu					0.25	2.17	2.5	3.15
Kibondo					0.25	1.54	2.5	2.27
Loliondo					0.5	0.24	5	0.64
Namtumbo							0.4	0.28
JUMLA - MATAWI MENGINE	**36.63**	**78.81**	**77.60**	**131.71**	**70.98**	**159.68**	**82.30**	**178.51**
IPP Thermal								
Import from Songas			189.00	1312.02	189	1465.06	189	1313.92
Import from IPTL			103.00	305.35	103	432.43	103	409.46
Symbion Gas Plant/JET A1			112.50	346.40	120	315.83	120	283.67
Agrreko-Ubungo			50.00	36.16	50	89.62	50	233.25
Agrreko-Tegeta			50.00	54.69	50	96.27	50	235.92
Symbion - Dodoma			55.00	7.90	55	95.39	55	79.96
Symbion - Arusha			50.00		50	55.62	50	78.76
SPP			17.49	12.36		14.13	3.5	32.24
			626.99	**2074.88**	**617.00**	**2564.35**	**620.50**	**2667.18**
JUMLA KUU - TANESCO	**788.68**	**3694.72**	**867.41**	**3081.28**	**892.22**	**3130.00**	**966.54**	**3270.54**
KUTOKA VYANZO VINGINE (Uganda, TANWAT, Zambia, GTS Songas, IPTL, Kiwira Coal Mine, Kilombero-Ilovo)		**1443.04**		**2074.89**		**2725.71**		**2726.71**
JUMLA YA UMEME ULIOTENGENEZWA		**5137.76**		**5156.17**		**5855.71**		**5997.25**

Chanzo: Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)

MW Megawatt

GWH GigaWatt-Hour (Saa za GigaWatt) = Million KWH

* Takwimu za Awali

MAUZO YA UMEME KWA WATUMIAJI MBALIMBALI

Jedwali Na. 75 GWH

Mwaka	Tanzania Bara			Zanzibar	Jumla	Umeme uliopotea	Jumla ya umeme uliotengenezwa
	Wateja wadogo (D1)	Wateja wa Kati (T1)	Wateja Wakubwa (T2,T3 & T8)	T5			
2011	329	1271	2118	277	3994.7	1158.7	5153.4
2012	321	1480	2302	299	4401.4	1048.3	5449.7
2013	281	1747	2560	219	4807.1	1139.5	5997.4

Chanzo: Shirika la Ugavi wa Umeme Tanzania (TANESCO)

MAUZO YA UMEME KWA MIKOA

Jedwali Na. 76

Mkoa	Umeme uliouzwa (GWh)		
	2011	2012	2013
Ilala	595.9	629.6	730.9
Kinondoni Kaskazini	511.6	580.2	770.0
Kinondoni Kusini	233.0	238.5	257.2
Temeke	323.6	364.1	392.1
Pwani	115.5	141.2	170.7
Dodoma	86.2	93.8	104.9
Morogoro	163.3	206.5	221.0
Singida	23.4	29.2	32.0
Tanga	218.7	244.4	264.2
Kilimanjaro	117.9	134.3	144.1
Arusha	239.8	285.4	315.8
Manyara	19.9	22.9	24.2
Mtwara	29.6	34.0	35.0
Lindi	14.4	14.5	18.2
Ruvuma	21.2	23.3	26.8
Mbeya	131.6	149.6	153.2
Iringa	91.7	102.0	105.3
Rukwa	18.7	18.1	20.1
Mwanza	200.5	223.7	231.1
Kagera	29.2	54.8	52.7
Mara	109.3	110.2	125.0
Tabora	94.8	103.1	108.7
Shinyanga	309.8	279.3	280.4
Kigoma	17.9	20.4	23.1
Jumla Tanzania Bara	**3717.51**	**4102.80**	**4606.43**
Zanzibar	277.24	298.55	218.65
JUMLA	**3994.75**	**4401.35**	**4825.08**

Chanzo: Shirika la Ugavi wa Umeme Tanzania (TANESCO)

Utafutaji Mafuta na Gesi

Gesi Asilia

392. Mwaka 2013, jumla ya futi za ujazo (c^3sgf) trilioni 12 za gesi asilia ziligundulika katika kina kirefu cha maji baharini. Hii inafanya kiasi cha gesi iliyogundulika kufikia futi za ujazo trilioni 46.5. Aidha, jumla ya futi za ujazo bilioni 35.9 za gesi asilia zilizalishwa mwaka 2013 ikilinganishwa na futi za ujazo bilioni 33.2 zilizozalishwa mwaka 2012. Kati ya kiasi hicho kilichozalishwa, futi za ujazo bilioni 28.6 zilitumika kuzalisha umeme na futi za ujazo bilioni 7.1 zilitumika viwandani. Vile vile, katika kipindi hicho, mkataba mmoja wa utafutaji na uzalishaji mafuta ulisainiwa. Mwaka 2013, shughuli za ukusanyaji wa takwimu za mitetemo ya miamba na uchorongaji wa visima katika maeneo ya nchi kavu na baharini ziliendelea ambapo visima vinne vya utafutaji wa mafuta vilichorongwa katika maji ya kina kirefu baharini ikilinganishwa na visima 11 vilivyochimbwa mwaka 2012.

393. Mwaka 2013, mapato yaliyotokana na mauzo ya gesi asilia yalikuwa Dola za Kimarekani 52,175,264 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani 36,551,396 zilizopatikana mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 42.7. Ongezeko hili lilitokana na Kampuni ya *Pan Africa Energy Tanzania Ltd* inayojishughulisha na uzalishaji gesi asilia katika eneo la Songo Songo kumaliza kurejesha gharama za uwekezaji na hivyo mgawanyo wa faida ya mauzo ya gesi asilia kuongezeka.

Jedwali Na. 17.1: Uzalishaji wa Gesi Asilia - Songo Songo

	(Futi za ujazo)		
Mwezi	**Kiasi kilichozalishwa**	***Process Fuel***	**Gesi iliyochomwa *(Flared gas)***
Januari	3,085,000,000	9,000,000	5,400,000
Februari	2,769,000,000	8,300,000	3,100,000
Machi	3,037,434,446	9,204,855	3,420,000
Aprili	2,840,405,322	9,573,897	3,350,000
Mei	2,794,570,828	9,446,763	4,850,000
Juni	2,933,000,000	8,100,000	3,200,000
Jumla Ndogo (Jan-Jun 2013)	**17,459,410,596**	**53,625,514**	**23,320,000**
Julai	3,042,000,000	8,400,000	3,400,000
Agosti	2,932,000,000	8,100,000	3,400,000
Septemba	2,920,000,000	8,500,000	3,300,000
Oktoba	3,033,000,000	7,800,000	3,400,000
Novemba	2,809,000,000	7,600,000	3,300,000
Desemba	3,022,000,000	7,800,000	3,400,000
Jumla ndogo (Jul-Dec, 2013)	**17,758,000,000**	**48,200,000**	**20,200,000**
2013	35,217,410,596	101,825,514	43,520,000
2012	36,233,010,000	118,370,000	50,510,000
2011	30,970,500,000	101,200,000	50,900,000
2010	27,633,000,000	84,000,000	43,000,000
2009	23,593,000,000	103,000,000	46,000,000
2008	20,084,000,000	84,000,000	48,000,000
2007	19,705,000,000	86,000,000	55,000,000
2006	17,907,000,000	89,000,000	60,000,000
2005	14,704,000,000	93,000,000	86,000,000
2004	4,659,000,000	55,000,000	175,000,000
Jumla Kuu	**230,705,920,596**	**915,395,514**	**657,930,000**

Chanzo: Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania

Jedwali Na. 17.2: Uzalishaji na Matumizi ya Gesi Asilia - Mnazi Bay katika mwaka 2013

Mwaka	Uzalishaji	Matumizi katika mtambo wa kusafishia	Gesi iliyouzwa kwa ajili ya kuzalisha umeme
Mwezi	**Futi za ujazo**	**Futi za ujazo**	**Futi za ujazo**
13-Jan	50,183,383	1,549,287	49,964,659
13-Feb	49,479,294	1,128,618	48,434,214
13-Mar	59,776,242	1,588,722	55,445,615
13-Apr	60,179,298	1,421,228	56,473,841
13-May	62,363,693	1,317,633	58,261,921
13-Jun	58,943,058	1,293,449	55,371,221
13-Jul	59,569,149	1,272,976	56,138,019
13-Aug	59,522,374	1,310,054	57,398,260
13-Sep	60,120,038	1,242,544	57,925,219
13-Oct	64,583,723	1,285,485	62,764,980
13-Nov	65,392,683	1,293,098	62,879,630
13-Dec	65,829,948	1,531,286	62,587,277

Chanzo: Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania

Jedwali Na. 17.3: Mapato Yaliyotokana na Mauzo ya Gesi ya Songo songo na Mnazi Bay (Dola za Marekani)

Mwaka	Songo Songo -	Mnazi Bay	Jumla
July - Des. 2004	2,411,281	-	2,411,281
Jan - Des. 2005	9,019,384	-	9,019,384
Jan - Des. 2006	14,966,409	-	14,966,409
Jan - Des. 2007	16,861,492	305,236	17,166,727
Jan - Des. 2008	19,521,646	388,449	19,910,095
Jan - Des. 2009	21,403,804	396,109	21,799,913
Jan - Des. 2010	25,607,621	1,080,131	26,687,753
Jan - Des. 2011	38,337,903	1,444,856	39,782,759
Jan - Des. 2012	35,026,145	1,525,251	36,551,396
Jan - Des. 2013	50,582,385	1,592,879	52,175,264
Total	**233,738,070**	**6,732,911**	**240,470,981**

Chanzo: Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania

Uagizaji na Mwenendo wa Bei za Mafuta

394. Mwaka 2013, mafuta yaliyoingizwa nchini kupitia bandari ya Dar es Salaam yalikuwa lita za ujazo milioni 4,662.3 ikilinganishwa na lita za ujazo milioni 3,661.7 zilizoingizwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 27.3. Kati ya lita hizo, mafuta yaliyosafirishwa nchi za jirani yalikuwa lita za ujazo milioni 1,887.8 sawa na asilimia 40.5 ya mafuta yote yaliyoagizwa.

395. Mwaka 2013, mwenendo wa bei za mafuta katika soko la dunia zilikuwa zikipanda na kushuka kulingana na nguvu ya soko. Kiwango cha juu cha bei kilikuwa mwezi Februari ambapo bei ya mafuta ya dizeli ilikuwa Dola za Kimarekani 964 kwa tani; mafuta ya taa/ndege ilikuwa Dola za Kimarekani 1,050 kwa tani; na petroli ilikuwa Dola za Kimarekani 1,099 kwa tani. Kwa ujumla, wastani wa bei za mafuta katika soko la dunia kwa mwaka 2013 zilishuka kwa asilimia 2.99 kwa mafuta ya Dizeli; asilimia 2.12 kwa mafuta ya taa/ndege; na asilimia 2.75 kwa mafuta ya petroli ikilinganishwa na wastani wa bei za mafuta hayo mwaka 2012 kama inavyoonekana katika jedwali Na 17.4. Aidha, Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Nishati na Maji (EWURA) iliendelea kutoa bei za ukomo ambapo wastani wa bei za mafuta nchini ulikuwa shilingi 2,090 kwa lita moja ya mafuta ya petroli, shilingi 2,005 mafuta ya dizeli na shilingi 1,997 mafuta ya taa ikilinganishwa na shilingi 2,112 kwa lita moja ya mafuta ya petroli, shilingi 2,022 mafuta ya dizeli na shilingi 2,014 mafuta ya taa mwaka 2012.

Jedwali Na. 17.4: Bei za Mafuta kwenye Soko la Dunia - Dola za Kimarekani kwa Mita za Ujazo (Fob)

Aina ya Mafuta	Petroli		Dizeli		Mafuta ya Taa	
Mwezi	**2012**	**2013**	**2012**	**2013**	**2012**	**2013**
Januari	975	1026	945	920	995	1004
Februari	1,058	1099	982	964	1,039	1050
Machi	1,148	1008	1,010	892	1,071	963
Aprili	1,150	933	982	844	1,045	908
Mei	959	944	912	846	974	904
Juni	892	966	811	865	863	915
Julai	968	1000	862	897	918	953
Agosti	1,087	1016	951	900	1,014	978
Septemba	1,077	964	961	895	1,040	970
Octoba	1,014	945	940	898	1,020	964
Novemba	932	928	910	896	978	963
Desemba	955	954	904	917	973	994
Wastani wa bei (USD/MT)	**1,017.95**	**990**	**930.84**	**903**	**994.09**	**973**
Wastani wa ongezeko la bei kwa mwaka		**(27.95)**		**(27.84)**		**(21.09)**
Wastani wa ongezeko kwa mwaka kwa asilimia (%)		**-2.75%**		**-2.99%**		**-2.12%**

Chanzo: EWURA

Jedwali Na.17.5: Ukomo wa Bei za Rejareja za Mafuta kwa Dar es Salaam

Mwezi	Bei za Mafuta TZS/Lts					
	Petroli		Dizeli		Mafuta Ya Taa	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Januari	1,956	1,993	1,977	1,967	1,963	1,973
Februari	1,991	2,005	1,977	1,964	1,951	1,953
Machi	2,144	2,052	2,095	1,974	2,056	1,991
Aprili	2,231	2,087	2,098	1,970	2,068	2,023
Mei	2,183	2,073	2,044	1,934	2,068	2,023
Juni	2,189	2,057	2,004	1,892	2,068	1,951
Julai	2,179	2,083	2,041	1,993	2,028	1,994
Agosti	2,009	2,096	1,943	2,037	1,926	1,962
Septemba	2,300	2,154	2,142	2,060	1,993	2,001
Oktoba	1,994	2,146	1,950	2,064	1,993	2,027
Novemba	2,049	2,102	1,989	2,066	2,026	2,018
Desemba	2,119	2,114	1,999	2,101	2,023	2,049
Wastani	2,112	2,090	2,022	2,005	2,014	1,997

Chanzo: EWURA

Nishati Mbadala

Maporomoko Madogo ya Maji

396.Mwaka 2013, Serikali iliendelea na kazi za utafiti wa masoko, upembuzi yakinifu wa mradi, uchambuzi wa athari za mazingira na jamii ikijumuisha upimaji wa kina cha maji katika vyanzo sita (6) vya kuzalisha umeme kutokana na maporomoko madogo ya maji. Vyanzo hivyo ni: Lingatunda (Songea Vijijini); Macheke (Ludewa); Luswisi (Ileje); Mwoga (Kasulu); Darakuta (Babati) na Nole/Ihalula (Njombe). Kwa pamoja vyanzo hivyo vina uwezo wa kuzalisha jumla ya MW 9.1 na kuweza kuunganisha jumla ya wateja 27,000.

Jedwali Na: 17.6 Hali ya Maporomoko Madogo ya Maji Nchini

Jina la Mradi	Sehemu ulipo mradi	Mwendelezaji	Kiwango cha upatikanaji) *(KW)*	Hali ya mradi kimaendeleo
Isoko	Ileje	Njombe Roman Catholic Church	200	Uzalisha ji
Mbingu	Kilombero	Roman Catholic Mbingu Sisters' Convent	850	Sababu za kiufundi
Lugarawa	Ludewa	Njombe Roman Catholic Church	150	Uzalishaji
Mavanga	Ludewa	Njombe Roman Catholic Church	140	Uzalishaji
Kinko	Lushoto	Kinko Community (CBO)	10	Sababu za kiutawala
Bulongwa	Makete	Bulongwa Lutheran Hospital	150	Uzalishaji
Ikonda	Makete	Njombe Roman Catholic Church	60	Uzalishaji
Kitai	Mbinga	Kitai Prisons	45	Uzalishaji
Ndolage	Muleba	Ndolage Hospital	110	Uzalishaji
Hagafiro	Njombe	Mr. John Fute	28	Uzalishaji
Matembwe	Njombe	Njombe Roman Catholic Church	150	Uzalishaji
Hanga	Songea Rural	Songea Roman Catholic Church	55	Uzalishaji
Mawengi	Njombe	Njombe Roman Catholic Church	300	Uzalishaji
Igominyi	Njombe	Igominyi *Community*	10	Ujenzi
Wangama	Njombe	Wangama *Community*	48	Ujenzi
Limage	Njombe	Limage *Community*	10	Ujenzi
Magoda	Njombe	Magoda *Community*	25	Ujenzi

Chanzo: MEM

Nishati ya Mionzi ya Jua

397.Katika mwaka 2013, Serikali imewezesha utekelezaji wa miradi ya nishati ya mionzi ya jua kwa ajili ya kuhamasisha wananchi ambapo, miradi midogo ya nishati ya jua ilitekelezwa katika Halmashauri tatu (3) za Geita, Tandahimba na Bunda kwenye hospitali, shule, vituo vya afya na nyumba za wafanyakazi kwenye Halmashauri hizo.

Tungamotaka (*Biomass*)

398.Mwaka 2013, Mkakati wa kuendeleza tungamotaka uliandaliwa, ambapo maeneo kadhaa yaliainishwa ili kuhakikisha nishati ya tungamotaka inazalishwa na kutumika kwa uendelevu kwa kuongeza matumizi mazuri ya nishati,

kuhamasisha ongezeko la matumizi ya nishati mbadala na kuweka muundo mzuri wa kitaasisi na kisera katika kuendeleza nishati ya tungamotaka. Jumla ya miradi saba ya tungamotaka iliainishwa ikiwa na uwezo wa kuzalisha umeme wa kW 51,500 kwa mchanganuo kama inavyoonekana katika jedwali Na. 17.8. Aidha, jumla ya mitambo 8,799 itumiayo tungamotaka kwa ajili ya kuzalisha *biogas* ilijengwa katika Mikoa 11 ya Tanzania Bara na mtambo mmoja Zanzibar ikilinganishwa na mitambo 2,409 iliyojengwa mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 73.

Jedwali Na: 17.7 Hali ya Miradi ya Nishati ya Tungamotaka

Jina la Mradi/Mwendelezaji	Sehemu	Kiwango cha upatikanaji (*Potential Capacity) (kW)*
TPC	Moshi	15000
TANWAT	Njombe	2750
Kagera Sugar	Kagera	5000
Katani Ltd	Hale	150
Kilombero Sugar Ltd	Kilombero	10600
Kilombero Sugar Ltd	Mtibwa	8000
Mufindi Paper Mill	Mufindi	10000

Chanzo: MEM

Jotoardhi

399.Utafiti wa awali wa jotoardhi ulionesha kwamba kiwango kilichopo cha nishati ya jotoardhi ni zaidi ya MW 650. Mwaka 2013, Serikali ilianzisha Kampuni iitwayo *Tanzania Geothermal Development Company (TGDC)* kwa lengo la kushughulikia utafiti hadi uzalishaji wa umeme utokanao na nishati ya jotoardhi nchini. Mchakato wa kutafuta wataalam mbalimbali wakiwemo Wajiolojia, Wajiokemia, Wajiofizikia na Wahandisi Nishati unaendelea.

SURA YA 18

MAJI

Utangulizi

400.Mwaka 2013, kasi ya ukuaji wa shughuli za kiuchumi za usambazaji maji ilipungua kidogo na kuwa asilimia 4.9 ikilinganishwa na asilimia 5.4 mwaka 2012. Kupungua kwa kasi ya ukuaji kulitokana na uchakavu wa miundombinu ya maji. Hata hivyo Serikali iliendelea na jitihada za kuboresha miundombinu ya maji ikiwemo kuchimba visima na upanuzi/ukarabati wa mitambo ya maji ya Ruvu juu na Ruvu chini. Mchango wa shughuli za usambazaji maji katika Pato la Taifa uliendelea kuwa asilimia 0.3 kwa mwaka wa tatu mfululizo.

Usimamizi na Uendelezaji wa Rasilimali za Maji

401.Mwaka 2013, usimamizi wa rasilimali za maji uliendelea kuboreshwa kwa kufuatilia mwenendo wa maji chini na juu ya ardhi, ambapo jumla ya vituo 64 vya kupima mwenendo na hali ya maji vilikarabatiwa. Ukarabati wa vituo hivyo ulifanyika katika mabonde ya Pangani, Rufiji, Wami/Ruvu, Ziwa Nyasa, Ruvuma, Ziwa Tanganyika na Ziwa Rukwa. Aidha, ujenzi wa vituo vipya 28 ulifanyika katika bonde la Ziwa Nyasa. Vilevile, ujenzi wa uzio kwa ajili ya vituo vitatu vya hali ya hewa na uzio kuzunguka visima virefu sita ulifanyika katika bonde la Mto Ruvuma.

402. Mwaka 2013, Serikali iliendelea kuchukua hatua za kukabiliana na uchafuzi wa maji na vyanzo vyake, ikiwa ni pamoja na utatuzi wa migogoro katika matumizi ya maji kwa kutumia Sheria ya Maji Na. 11 ya mwaka 2009. Sambamba na hatua zilizochukuliwa, jumla ya migogoro 25 ya watumia maji iliripotiwa kwa ajili ya kupatiwa suluhu kwenye Bodi za Maji za Mabonde ya Rufiji (4), Pangani (13), Wami/Ruvu (4), Ziwa Nyasa (2) na Ruvuma (2). Kati ya hiyo, migogoro 12 ilitatuliwa kwenye mabonde ya Wami/Ruvu (4), Rufiji (2), Pangani (4), Ruvuma (1) na Ziwa Nyasa (1). Aidha, jumla ya vibali 421 vya kutumia maji vilitolewa mwaka 2013 kwenye mabonde ya Rufiji (92), Pangani (107), mifereji ya ardhini (15), Ziwa Rukwa (52), Wami/Ruvu (28), Ziwa Nyasa (73), Ruvuma (19) na Ziwa Victoria (35). Vile vile, jumla ya vibali 13 vya kutiririsha maji vilitolewa katika Bonde la Ziwa Victoria (11) na Pangani (2).

403. Mwaka 2013, sampuli 6,769 kutoka vyanzo mbalimbali vya maji kwa ajili ya matumizi ya nyumbani (4,819), umwagiliaji (1,158) na viwanda (792) zilikusanywa na kufanyiwa utafiti wa kimaabara, ikilinganishwa na sampuli 6,219 mwaka 2012. Kati ya sampuli 4,819 zilizochukuliwa kwa ajili ya matumizi ya nyumbani, asilimia 89.1 zilikuwa na viwango vinavyokubalika kwa matumizi husika. Sampuli ambazo hazikukidhi zilitokana na maji ya vyanzo hivyo kuwa na vimelea vya vijidudu, chumvichumvi, madini ya chuma na *floride*. Aidha, kati ya sampuli 792 za majitaka toka viwandani na mitambo ya kusafishia majitaka zilizofanyiwa uchunguzi wa kimaabara, sampuli 609, sawa na asilimia 76.9 zilikidhi viwango vya kumwagwa bila kuleta athari kwenye mazingira.

Huduma ya Maji Vijijini

404. Mwaka 2013, miradi 225 ya kusambaza maji vijijini ilikamilika kwenye vijiji 243 ambapo jumla ya wakazi 2,598,500 wa vijiji hivyo walinufaika kwa kupata huduma ya maji safi na salama. Aidha, jumla ya miradi 763 ya usambazaji wa maji vijijini inaendelea kujengwa. Utekelezaji wa mradi wa maji kwa vijiji kumi kwa kila Halmashauri upo katika hatua mbalimbali za utekelezaji ambapo ujenzi na ukarabati wa miradi ya maji 248 katika vijiji 270 ulikamilika mwaka 2013. Vile vile, mwaka 2013 jumla ya vituo 10,393 vya kuchotea maji vinavyohudumia watu 2,598,250 vilijengwa

405. Idadi ya wakazi wa vijijini waliopata huduma ya maji iliongezeka kutoka watumiaji 15,200,000 mwaka 2012 hadi kufikia jumla ya watumiaji 17,798,250 mwaka 2013, ikiwa ni ongezeko la asilimia 17.1. Uwiano wa wakazi waliopata huduma ya maji safi na salama katika maeneo ya vijijini ilikuwa asilimia 58 mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia 57 mwaka 2012.

Huduma za Maji Mijini

406. Mwaka 2013, taarifa za Mamlaka za Majisafi na Usafi wa Mazingira zimejumuisha miji mikuu ya mikoa mipya iliyoanzishwa ambayo ni Simiyu (Bariadi), Geita, Katavi (Mpanda) na Njombe. Kutokana na hali hiyo takwimu za mwaka 2012 nazo zimebadilika kwa kujumuishwa na miji hiyo.

407. Mwaka 2013, uzalishaji wa maji katika miji mikuu ya mikoa uliongezeka hadi kufikia mita za ujazo milioni 131.45 kutoka mita za ujazo milioni 124.48 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 5.6. Katika kipindi hicho, Mamlaka

23 za Majisafi na Usafi wa Mazingira katika miji mikuu ya mikoa zilitoa huduma ya maji kwa kiwango cha wastani wa asilimia 80 ya wakazi wa mijini ikilinganishwa na wastani wa asilimia 86 ya wakazi wa mijini mwaka 2012.

408. Mwaka 2013, idadi ya wakazi wanaoishi katika Jiji la Dar es Salaam wanaopata huduma ya maji safi na salama iliongezeka hadi wastani wa asilimia 68 ya wakazi wote ikilinganishwa na wastani wa asilimia 67.0 mwaka 2012. Kiwango hiki cha upatikanaji wa maji safi na salama katika jiji la Dar es salaam ni cha chini ikilinganishwa na miji mikuu ya mikoa kutokana na ongezeko kubwa la wakazi, shughuli za kiuchumi pamoja na uchakavu wa miundombinu inayosambaza maji Dar es salaam. Katika kuongeza upatikanaji wa huduma ya maji katika jiji la Dar es salaam, mwaka 2013 Serikali iliendelea kukamilisha upanuzi na ujenzi wa bomba kuu la maji kutoka Ruvu Juu na Ruvu Chini. Aidha, mwaka 2013, Serikali iliendelea kuboresha huduma ya maji katika Jiji la Dar es Salaam kwa kutekeleza Mpango Maalum wa Kuboresha Huduma ya Maji safi na Usafi wa Mazingira.

409. Mwaka 2013, mamlaka za maji katika miji mikuu ya mikoa zilikusanya jumla ya shilingi bilioni 71.88 ikilinganishwa na makusanyo ya shilingi bilioni 57.52 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 25.0. Ongezeko hilo lilitokana na wateja wapya wapatao 330,983 waliounganishwa katika mfumo wa maji, ikilinganishwa na wateja 309,257 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 7. Pamoja na ongezeko la mapato, huduma ya maji mijini inakabiliwa na changamoto ya uchakavu wa miundombinu ya maji na kasi kubwa ya ongezeko la wakazi mijini.

UZALISHAJI WA MAJI NA MAPATO YATOKANAYO NA MAJI MIJINI

Jedwali Na. 77

Mamlaka	Uzalishaji wa Maji (Mita za ujazo)	Mapato (TShs)	Uzalishaji wa Maji (Mita za ujazo)	Mapato (TShs)	Uzalishaji wa Maji (Mita za ujazo)	Mapato (TShs)	Uzalishaji wa Maji (Mita za ujazo)	Mapato (TShs)	Wastani wa Upatikanaji wa Huduma ya Maji (%)
	2010		2011		2012		2013		
Arusha	14721190	4228767804	13130365	4439919207	14154190	4805714687	14535621	8007740391	78
Babati	1150694	412582337	1102056	545791770	1109955	578144517	1373450	760951113	84
Bukoba	2290311	781849481	2379843	856364230	2812072	1130847335	3013875	1235958118	76
Dodoma	9667795	4080208091	9891546	5319580534	10433535	6218098840	11163384	7000211337	87
Iringa	4229160	2129065911	4901651	2543391568	7230917	3221320841	5840161	3728711681	96
Kigoma	3117511	502410725	4684263	815222870	5148765	1540273313	4449503	2659869782	71
Lindi	328902	203796544	268133	175506149	302159	322656268	678758	348652297	70
Mbeya	11236254	3339539484	10793446	3772790461	12788166	4366757972	13949166	6337499404	97
Morogoro	8900610	3801407363	8800245	4730546495	8799500	5442333000	9583006	5476458042	94
Moshi	9102782	3102872040	9189308	3710388357	9417445	3815735410	9496538	4061210145	100
Mtwara	1659664	972731617	2285218	1253598238	2070828	1168445202	2937422	1417894479	92
Musoma	3848175	1247335118	3717139	1354049964	3840910	1470169446	3754128	1730601178	82
Mwanza	23492486	7304948210	22966066	9461022328	22912029	12025412228	24078295	14067535585	94
Shinyanga	3491099	1506671775	2983817	1963006961	3009409	2099942920	3178653	2466577091	78
Singida	1527053	500960728	1326238	580684186	1414895	727162830	2091692	954136220	89
Songea	2361703	734974362	2669799	986463073	2700505	985786335	2729923	1411191264	93
Sumbawanga	1763680	402940915	1669100	456552113	1708956	617133945	1667890	630860514	62
Tabora	4149561	1340824081	3767712	1393944777	4013737	2127947751	4295009	2113370179	86
Tanga	9513697	3696449819	9929713	4403689730	10613741	4859604244	10136529	6806849948	99
Mpanda							1105950	196336208	52
Bariadi							154148	36688067	40
Njombe							1114593	363505746	53
Geita							119979	62619565	54
Jumla	**116552327**	**40290336405**	**116455658**	**48762513011**	**124481714**	**57523487084**	**131447673**	**71875428354**	**80**

hanzo: Wizara ya Maji

SURA YA 19

ELIMU NA MAFUNZO YA UFUNDI

Elimu ya Awali

410. Mwaka 2013, madarasa ya elimu ya awali yalikuwa na mikondo 39,037 ikilinganishwa na mikondo 36,786 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 6.1. Idadi ya mikondo katika shule za Serikali ilikuwa asimilia 91.1 ya mikondo yote. Aidha, idadi ya mikondo kwa shule za Serikali iliongezeka kutoka mikondo 34,628 mwaka 2012 hadi mikondo 35,557 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 2.7 wakati shule zisizo za Serikali iliongezeka kutoka mikondo 2,158 mwaka 2012 hadi mikondo 3,480 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 61.2. Ongezeko la idadi ya madarasa katika shule za awali zisizo za Serikali lilitokana na sekta binafsi kupewa fursa ya kushiriki na kuchangia katika utoaji wa elimu. Vile vile, ongezeko hilo lilichangiwa na utekelezaji wa agizo la Serikali lililoitaka kila shule ya msingi inayoanzishwa kuwa na madarasa ya elimu ya awali.

411. Mwaka 2013, idadi ya wanafunzi katika elimu ya awali ilikuwa 1,026,466 ikilinganishwa na wanafunzi 1,034,729 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 0.8. Kati ya hao, wasichana walikuwa 513,668, sawa na asilimia 50.04 ya wanafunzi wote na wavulana walikuwa 512,798. Idadi ya wanafunzi katika shule za Serikali ilikuwa 969,683 ambapo wasichana walikuwa 485,963 na wavulana 483,720. Aidha, idadi ya wanafunzi katika shule zisizo za Serikali ilikuwa 56,783 ambapo wasichana walikuwa 27,705 na wavulana walikuwa 29,078. Kushuka kwa uandikishaji katika elimu ya awali kulitokana na uelewa mdogo wa wazazi, walezi na wadau wa elimu juu ya umuhimu wa elimu ya awali. Vile vile, kushuka kwa uandikishaji kulitokana na uwezo mdogo wa kuchangia gharama zisizo za moja kwa moja, kama vile gharama za sare, chakula na michango mingine.

412. Mwaka 2013, uwiano wa mwalimu mwenye sifa kwa wanafunzi katika shule za awali za Serikali ulikuwa 1:199 ikilinganishwa na 1:124 mwaka 2012 wakati kiuhalisia uwiano unaokubalika ni 1:25. Uwiano wa mwalimu kwa wanafunzi katika madarasa ya awali katika shule za Serikali uliimarika katika mkoa wa Dar es Salaam (1:34) na Kilimanjaro (1:50) wakati Rukwa, Simiyu na

Shinyanga ilikuwa na uwiano wa 1:405, 1:339 na 1:189 kwa mtawalia. Mikoa mingine yenye uwiano wa mwalimu mmoja kwa wanafunzi 100 au zaidi ni Dodoma, Geita, Katavi, Mara, Mbeya, Mwanza, Singida, Tabora na Tanga. Uchache wa idadi ya walimu katika elimu ya awali ulitokana na uhamasishaji mdogo katika elimu ya awali pamoja na kuwepo kwa vyuo vichache vinavyotoa mafunzo ya ualimu ngazi ya elimu ya awali**.** Aidha, uwiano huo wa mwalimu mwenye sifa kwa wanafunzi katika shule za awali unatokana na waalimu wanaofundisha shule za awali tu tofauti na ilivyokuwa huko nyuma ambapo uwiano huo ulikuwa unajumuisha waalimu wanafundisha shule za awali na wale wanaofundisha shule za msingi**.**

Elimu ya Msingi

413. Mwaka 2013, idadi ya shule za msingi za Serikali na zisizo za Serikali iliongezeka hadi shule 16,343 kutoka shule 16,331 mwaka 2012. Kwa upande wa shule za Serikali, idadi iliongezeka kutoka shule 15,525 mwaka 2012 hadi shule 15,576 mwaka 2013. Aidha, idadi ya shule zisizo za Serikali ilipungua hadi shule 767 kutoka shule 806 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 4.8. Kupungua kwa idadi ya shule za msingi zisizo za Serikali kulitokana na wamiliki kushindwa kumudu gharama za uendeshaji.

414. Mwaka 2013, idadi ya wanafunzi katika elimu ya msingi ilikuwa 8,231,913 ikilinganishwa na wanafunzi 8,247,172 mwaka 2012. Kati ya hao, wasichana walikuwa 4,165,626, sawa na asilimia 50.6 ambapo wavulana walikuwa 4,066,287. Aidha, idadi ya wanafunzi katika shule za Serikali iliongezeka hadi wanafunzi 8,033,926 kutoka wanafunzi 8,019,748 mwaka 2012 ambapo wasichana walikuwa 4,068,354 na wavulana 3,965,572. Idadi ya wanafunzi katika shule zisizo za Serikali ilikuwa 197,987 ikilinganishwa na wanafunzi 227,424 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 13. Kati ya hao, wasichana walikuwa 97,272 na wavulana walikuwa 100,715. Upungufu wa idadi ya wanafunzi katika shule za msingi zisizo za Serikali ulitokana na gharama kubwa za kusomesha wanafunzi. Vile vile, idadi ya wanafunzi walioandikishwa darasa la kwanza iliongezeka hadi wanafunzi 1,430,231 mwaka 2013 kutoka wanafunzi 1,404,998 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 1.8.

415. Mwaka 2013, uwiano kati ya wanafunzi wote waliokuwa shule za msingi na idadi ya watoto wenye umri wa kuwa shule za msingi (Miaka 7-13) ulipungua

kutoka asilimia 92.0 mwaka 2012 hadi asilimia 89. Baadhi ya mikoa iliyokuwa na uwiano wa juu ni Mara (asilimia 99.6), Iringa (asilimia 99.7) na Geita (asilimia 99.5). Mikoa iliyokuwa na uwiano wa chini ni Kigoma (asilimia 72.9), Dar Es Salaam (asilimia 73.9) na Katavi (asilimia 73.2). Aidha, kiwango cha jumla cha uandikishaji wa wanafunzi wote kilipungua hadi asilimia 96.2 mwaka 2013kutoka asilimia 98.4 mwaka 2012. Vile vile, kiwango halisi cha uandikishaji wa wanafunzi wa umri wa kuwa shule (miaka 7-13) kilipungua kutoka asilimia 92.0 mwaka 2012 hadi asilimia 89.7 mwaka 2013. Kushuka kwa uandikishaji wa wanafunzi wa shule za msingi kunasababishwa na uhamasishaji hafifu kwa wazazi na walezi kuhusu umuhimu wa kuwaandikisha watoto wenye umri wa kwenda shule. Sababu nyingine ni uhaba wa miundombinu, mazingira magumu kwa baadhi ya shule za msingi, umbali mrefu kati ya shule na makazi ya wanafunzi, umasikini wa wazazi au walezi na ukosefu wa chakula kwa wanafunzi katika shule nyingi za msingi. Aidha, kwa maeneo ya wafugaji, wavuvi na wachimbaji madini watoto wengine wanakwenda tafuta ajira za muda na wengine wanawasaidia wazazi wao kuchunga mifugo yao.

416.Idadi ya walimu wenye sifa katika shule za Serikali iliongezeka kutoka walimu 174,834 mwaka 2012 hadi walimu 187,566 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 7.3. Ongezeko hilo limesababisha uwiano wa walimu wenye sifa kwa wanafunzi kuimarika kutoka uwiano wa 1:47 mwaka 2012 hadi 1:44 mwaka 2013. Kigezo stahili cha uwiano wa mwalimu kwa mwanafunzi katika shule za msingi ni 1:40. Ongezeko hili la walimu wenye sifa lilitokana na jitihada za Serikali za kuongeza ajira za walimu wenye sifa ili kukabiliana na changamoto ya idadi kubwa ya wanafunzi katika elimu ya msingi.

417.Idadi ya wanafunzi waliofanya mtihani wa kumaliza elimu ya msingi mwaka 2013 ilikuwa 844,921. Kati yao, wavulana walikuwa 398,814 na wasichana walikuwa 446,107. Jumla ya wanafunzi waliofaulu walikuwa 427,606 ambapo ufaulu huu ni sawa na asilimia 50.6 ya wanafunzi wote waliofanya mtihani ikilinganishwa na mwaka 2012 ambapo ufaulu ulikuwa asilimia 30.7. Kati yao, wavulana walikuwa 409,575 na wasichana walikuwa 455,959. Jumla ya wanafunzi waliofaulu walikuwa 265,873 wavulana 145,649 na wasichana 120,224.

418. Mwaka 2013, mkoa wa Dar es salaam ndio ulikuwa na kiwango cha juu cha ufaulu kwa asilimia 72.49 ukifuatiwa na Iringa (asilimia 64.7), Kilimanjaro (asilimia 60.04) na Njombe (asilimia 57.7). Aidha, mikoa iliyokuwa na kiwango cha chini cha ufaulu ni Simiyu (asilimia 32.24); Tabora (asilimia 35.14); na Mara (asilimia 35.4). Halmashauri zilizokuwa na kiwango cha juu cha ufaulu ni Biharamulo (asilimia 85.59); Arusha Manispaa (asilimia 85.55); Kinondoni Manispaa (asilimia 84.66). Halmashauri zilizokuwa na kiwango cha chini cha ufaulu zilikuwa Tunduru (asilimia 20.66); Kondoa (asilimia 21.40); Meatu (asilimia 23.41); Iramba (asilimia 24.56); na Nzega (asilimia 24.93). Ufaulu huu unaonesha kuwa shule za msingi za halmashauri za mijini zilifanya vizuri zaidi ikilinganishwa na shule za halmashauri za vijijini. Kutofautiana kwa ufaulu kulitokana na kuwepo kwa mazingira mazuri ya kufundishia na kujifunzia katika Halmashauri za miji/Jiji ikilinganishwa na shule za halmashauri za vijijini.

Elimu ya Sekondari

419. Idadi ya shule za sekondari katika mwaka 2013 iliongezeka hadi shule 4,576 kutoka shule 4,528 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 1.1. Kati ya hizo, shule 3,528 zilikuwa za Serikali na shule zisizo za Serikali zilikuwa 1,048. Idadi ya shule za sekondari za Serikali iliongezeka kutoka shule 3,508 mwaka 2012 hadi shule 3,538 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 0.6. Aidha, shule za sekondari zisizo za Serikali ziliongezeka kutoka shule 1,020 mwaka 2012 hadi shule 1,048 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 2.7. Ongezeko hili lilitokana na utekelezaji madhubuti wa Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Msingi (MMEM) uliopelekea kuongezeka kwa mahitaji ya nafasi za elimu ya sekondari.

420. Idadi ya wanafunzi katika shule za sekondari kidato cha kwanza hadi cha sita ilipungua kwa asilimia 4.3 kutoka wanafunzi 1,884,272 mwaka 2012 hadi 1,804,056 mwaka 2013. Kati ya hao, wasichana walikuwa 864,865 sawa na asilimia 47.9 na wavulana walikuwa 939,191 sawa na asilimia 52.1 ikilinganishwa na wasichana 873,799 (asilimia 49.4) na wavulana 1,010,473 (asilimia 51.6) mwaka 2012.

421. Kiwango cha jumla cha uandikishaji wa wanafunzi wa kidato cha kwanza hadi cha sita kilipungua kutoka asilimia 36.9 mwaka 2012 hadi asilimia 32.1 mwaka 2013. Vile vile, kiwango halisi cha uandikishaji kilipungua kutoka

asilimia 34.3 mwaka 2012 hadi asilimia 28.1 mwaka 2013. Kushuka kwa kiwango cha uandikishaji kulitokana na ongezeko la idadi ya wanafunzi wanaokatisha masomo kutoka asilimia 4.4 mwaka 2012 hadi asilimia 13.8 mwaka 2013. Aidha, ongezeko la idadi ya wanafunzi wanaokatiza masomo lilitokana na ufaulu hafifu wa mtihani wa kidato cha pili. Aidha, uandikishaji wa wanafunzi kidato cha kwanza ulipungua kwa asilimia 1.5 kutoka wanafunzi 522,379 wakiwemo wavulana 264,196 na wasichana 258,183 mwaka 2012 hadi wanafunzi 514,592 wakiwemo wasichana 257,127 na wavulana 257,465 mwaka 2013. Kushuka kwa uandikishaji wa wanafunzi kidato cha kwanza kunatokana na ufaulu mdogo wa wanafunzi waliomaliza elimu ya msingi.

422.Idadi ya walimu wenye sifa katika shule za sekondari iliongezeka kutoka walimu 55,110 mwaka 2012 hadi walimu 65,513 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 18.9. Ongezeko hilo lilisababisha uwiano wa mwalimu kwa wanafunzi katika shule za Serikali kuimarika kutoka 1:29 mwaka 2012 hadi 1:28 mwaka 2013. Uwiano wa mwalimu kwa wanafunzi katika shule za sekondari uko juu katika mikoa ya Geita (1:43), Kagera, Kigoma na Mara zenye uwiano wa 1:33. Uwiano wa mwalimu kwa wanafunzi ni mkubwa katika shule za Serikali (1:28) ikilinganishwa na uwiano kwa shule zisizo za serikali (1:25). Kuimarika kwa uwiano wa mwalimu kwa wanafunzi kulitokana na jitihada za Serikali kuendelea kuajiri walimu wenye sifa.

Elimu ya Ualimu

423.Mwaka 2013, idadi ya vyuo vya ualimu vilivyosajiliwa ilikuwa 126 ikilinganishwa na vyuo 105 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 20.0. Kati ya hivyo, vyuo vya Serikali vilikuwa 34 sawa na ilivyokuwa mwaka 2012 na visivyo vya Serikali viliongezeka kufikia vyuo 92 kutoka vyuo 71 mwaka 2012. Ongezeko la vyuo vya ualimu visivyo vya Serikali lilitokana na jitihada Serikali za kuboresha mazingira ya uwekezaji na hivyo kuvutia sekta binafsi kuwekeza katika elimu.

424.Mwaka 2013, idadi ya wanachuo katika vyuo vya ualimu vya Serikali na visivyo vya Serikali ilipungua kwa asilimia 17.6 kufikia wanachuo 35,645 kutoka wanachuo 43,258 mwaka 2012. Kati ya wanachuo hao, wavulana walikuwa 20,769 (asilimia 58.3) na wasichana walikuwa 14,876 (asilimia 41.7). Mafunzo wanayopata vyuoni ni ya ngazi ya elimu maalum ambayo ilikuwa na

jumla ya wanachuo 159 (wasichana 107, wavulana 52); Cheti (tarajali) wanachuo 22,975 (wasichana 10,120, wavulana 12,855); Stashahada (tarajali) wanachuo 11,519 (wasichana 4,331, wavulana 7,188) na Stashahada (mafunzo kazini) wanachuo 992 (wanawake 318, wanaume 674).

425. Mwaka 2013, idadi ya wanachuo katika vyuo vya ualimu vya Serikali ilikuwa 24,072 ikilinganishwa na wanachuo 26,626 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 9.6. Kati ya wanachuo hao, wasichana walikuwa 9,934 (asilimia 58.7) na wavulana walikuwa 14,138 (asilimia 41.3). Aidha, idadi ya wanachuo katika vyuo vya ualimu visivyo vya Serikali ilikuwa 11,573 mwaka 2013 ikilinganishwa na wanachuo 16,632 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 30.4. Kati ya wanachuo hao, wasichana walikuwa 4,942 (asilimia 42.7) na wavulana walikuwa 6,631 (asilimia 58.3). Udahili wa wanafunzi katika vyuo vya ualimu ulishuka kutokana na kutopatikana kwa wahitimu wa kidato cha sita wenye sifa za kujiunga na mafunzo ya stashahada katika masomo ya sayansi na hisabati.

Elimu ya Watu Wazima na Mfumo Usio Rasmi

426. Mwaka 2013, idadi ya wananchi walioshiriki katika Mpango wa Elimu ya Msingi kwa Watoto Waliokosa (MEMKWA) wenye umri wa miaka 11 hadi 18 ilipungua kwa asilimia 29.7 kutoka washiriki 76,867 mwaka 2012 hadi 54,029. Kati ya hao, wanaume walikuwa 28,836 sawa na asilimia 53.4 na wanawake walikuwa 25,193, sawa na asilimia 46.6 ikilinganishwa na washiriki wanaume 41,241 (asilimia 53.7) na wanawake 35,626 (asilimia 46.3) mwaka 2012. Idadi ya washiriki wa MEMKWA imeendelea kupungua kutokana na wazazi kuhamasika kuandikisha wanafunzi katika darasa la kwanza hasa watoto wa rika lengwa (miaka 7) katika shule za msingi.

427. Mwaka 2013, idadi ya wananchi walioshiriki katika Mpango wa Uwiano kati ya Elimu ya Watu Wazima na Jamii (MUKEJA) ilipungua kwa asilimia 6.9 kutoka washiriki 907,771 mwaka 2012 hadi washiriki 845,380. Kati ya hao, wanaume walikuwa 401,260, sawa na asilimia 47.5 na wanawake walikuwa 444,120, sawa na asilimia 52.9 ikilinganishwa na washiriki wanaume 434,466 (asilimia 47.9) na wanawake 473,305 (asilimia 52.1) mwaka 2012.

Ukaguzi wa Shule na Vyuo vya Ualimu

428.Mwaka 2013, Serikali iliendelea kusimamia na kufuatilia utekelezaji wa sera, sheria na kanuni za elimu ili kuhakikisha upatikanaji wa elimu bora kwa wanafunzi katika shule za awali, msingi, sekondari na vyuo vya ualimu. Mwaka 2012/2013, jumla ya shule/vyuo/taasisi/asasi 6,404 za elimu zilikaguliwa ikilinganishwa na shule/vyuo/taasisi/asasi 6,081 zilizokaguliwa mwaka 2011/2012, sawa na ongezeko la asilimia 5.3. Aidha, idadi ya shule/vyuo/taasisi/asasi zilizokaguliwa ilikuwa asilimia 33.5 ya lengo lililokusudiwa la kukagua shule/vyuo/taasisi/asasi 19,095. Malengo ya ukaguzi hayakufikiwa kutokana na upungufu wa vitendea kazi hususan vyombo vya usafiri kuwawezesha wakaguzi kuzifikia shule/taasisi/asasi/vyuo vinavyotoa elimu nchini.

Jedwali 19.1: Ukaguzi wa Taasisi za Elimu katika mwaka 2013

Taasisi/Shule/Vituo /Vyuo	Idadi ya Taasisi/ Asasi June, 2013	Idadi iliyolengwa kukaguliwa	Idadi halisi iliyokaguliwa	Kiwango cha utekelezaji (% ya idadi iliyokaguliwa)
Elimu ya Awali	14,283	6,166	2,026	32.9
Shule ya Msingi	16442	7,165	2,682	37.4
Elimu ya Ufundi	319	88	15	17.0
Elimu ya Maalumu	242	87	11	12.6
Elimu ya Watu Wazima	12,124	3,663	777	21.2
Shule za Sekondari	4576	1,815	833	45.9
Vyuo vya Ualimu	119	111	60	54.1
Jumla Kuu	**48,105**	**19,095**	**6,404**	**33.5**

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

Elimu ya Ufundi na Mafunzo

429.Mwaka 2012/2013, idadi ya vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ilikuwa 324 ikilinganishwa na vyuo 248 mwaka 2011/2012 sawa na ongezeko la asilimia 30.2. Kati ya vyuo hivyo, vyuo 229 ni vya Serikali wakati vyuo 94 vinamilikiwa na sekta binafsi. Aidha, idadi ya wanafunzi katika vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo iliongezeka kufikia wanafunzi 113,080 mwaka 2012/2013 kutoka wanafunzi 112,447 mwaka 2011/2012, sawa na ongezeko la asilimia 0.6. Kati

yao, wanafunzi 59,847 (asilimia 52.9) walikuwa wanaume na wanafunzi 53,233 (asilimia 47.1) walikuwa wanawake.

Elimu ya Ufundi Stadi

430. Mwaka 2012/2013, idadi ya vyuo vya ufundi stadi ilikuwa 744 ikilinganishwa na vyuo 750 mwaka 2011/2012, sawa na upungufu wa asilimia 0.8. Kati ya hivyo, vyuo 144 ni vya Serikali na vyuo 600 vinamilikiwa na sekta binafsi. Hii inaonyesha kuongezeka kwa ushiriki wa sekta binafsi katika kutoa elimu ya ufundi stadi. Kupungua kwa idadi ya vyuo kulitokana na baadhi ya vyuo hivyo kushindwa kufikia vigezo vya ubora vilivyowekwa na hivyo kuzuiliwa kuendesha mafunzo. Aidha, idadi ya wanafunzi katika vyuo vya mafunzo ya ufundi stadi iliongezeka kwa asilimia 19.2 kufikia wanafunzi 144,628 mwaka 2012/2013 kutoka wanafunzi 121,348 mwaka 2011/2012. Kati yao, wanaume walikuwa 77,855 sawa na asilimia 53.8 ya wanafunzi wote wakati idadi ya wanawake ilikuwa 66,773 sawa na asilimia 46.2 ya wanafunzi wote waliosajiliwa mwaka 2012/2013.

Elimu ya Juu

431. Mwaka 2012/13, idadi ya vyuo vikuu ilikuwa 50 ikilinganishwa na vyuo 45 mwaka 2011/12. Kati ya hivyo, vyuo vikuu vya Serikali vilikuwa 14, sawa na asilimia 28, ambapo vyuo vikuu binafsi vilikuwa 36 sawa na asilimia 72. Aidha, idadi ya wanafunzi wote waliokuwa katika vyuo vikuu vya Serikali na visivyo vya Serikali iliongezeka kwa asilimia 22.6 kutoka wanafunzi 166,484 mwaka 2011/2012 hadi wanafunzi 204,175 mwaka 2012/13. Kati ya hao, wanafunzi wa kike walikuwa 74,498 sawa na asilimia 36.5 ya wanafunzi wote katika mwaka 2012/13.

432. Mwaka 2012/2013, idadi ya wanafunzi katika vyuo vikuu vya Serikali iliongezeka kwa asilimia 12.2 kufikia wanafunzi 128,471 kutoka wanafunzi 114,531 mwaka 2011/2012. Kati ya hao, wanafunzi 42,534 sawa na asilimia 33.1 ni wa kike. Aidha, idadi ya wanafunzi katika vyuo vikuu visivyo vya Serikali iliongezeka kwa asilimia 15.9 kutoka wanafunzi 51,953 mwaka 2011/2012 hadi wanafunzi 60,207 mwaka 2012/13. Kati ya hao, wanafunzi 24,794, sawa na asilimia 41.2 ni wa kike.

433. Mwaka 2012/2013, Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Vyuo vya Elimu ya Juu ilitoa mikopo kwa wanafunzi 96,625 yenye thamani ya shilingi bilioni 335.07 ikilinganishwa na wanafunzi 94,773 waliopata mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni 317.79 mwaka 2011/2012. Aidha, kasi ya urejeshwaji mikopo iliendelea kuongezeka ambapo mwaka 2012/2013, Bodi ya Mikopo ilikusanya shilingi bilioni 14.85 ikilinganishwa na shilingi bilioni 11.508 zilizokusanywa mwaka 2011/2012, sawa na ongezeko la asilimia 29.0. Kwa ujumla, urejeshwaji wa mikopo hadi Desemba, 2013 ulikuwa asilimia 67.8 ambapo jumla ya shilingi bilioni 43.01 zilirejeshwa kati ya shilingi bilioni 63.44 zinazostahili kurejeshwa kwa kipindi hicho.

434. Changamoto zinazohusiana na mikopo ya elimu ya juu ni pamoja na: Kutokueleweka vema kwa sera ya uchangiaji wa gharama za elimu ya juu; mtazamo potofu kuwa fedha zinazotolewa na Serikali ni ruzuku badala ya mkopo; baadhi ya vyuo vikuu hususan vya binafsi kupandisha ada ya mafunzo kwa lengo la kupata fedha zaidi; baadhi ya waajiri kutokutoa ushirikiano katika kutoa taarifa za wafanyakazi waliosomeshwa kwa fedha za mkopo; na ugumu wa kuthibitisha taarifa za waombaji ili kubaini uwezo wao wa kumudu au kutokumudu gharama za elimu ya juu.

SHULE ZA SEKONDARI ZA SERIKALI: IDADI YA WANAFUNZI KWA KIDATO

Jedwali Na. 80 (Namba)

Mwaka	I	II	III	IV	V	VI	Jumla
1986	10789	9855	8401	8679	2363	2276	42363
1987	11626	10870	9528	9162	2313	2322	45821
1988	14258	11195	10373	9180	2313	2240	49559
1989	16034	14815	11275	10018	2980	2360	57482
1990	18654	16340	14199	11157	3777	2859	66986
1991	18892	18679	15459	13915	3646	3355	73946
1992	19299	19443	17044	14864	4136	3874	78660
1993	20267	20110	17597	16713	4261	4016	82964
1994	21589	19823	17513	16474	4179	3863	83441
1995	25200	22237	19118	17067	4541	3903	92066
1996	28289	23874	20197	16468	4528	4035	97391
1997	32043	29748	23810	19697	6412	4846	116556
1998	37094	31218	24925	21182	5163	4748	124330
1999	39144	36682	28589	23996	6305	5248	139964
2000	43643	36734	31132	25456	6654	6143	149762
2001	47204	45078	30531	29188	7198	6601	165800
2002	56101	50371	36989	29045	7711	7126	187343
2003	52863	60643	36906	35653	7780	6885	200730
2004	98738	67294	46546	36385	8353	7572	264888
2005	134963	109398	46188	46489	9710	8444	355192
2006	196391	151448	72167	42584	18211	9691	490492
2007	401011	218060	105770	70796	21789	11668	829094
2008	395930	332393	175353	95214	25240	11743	1035873
2009	480529	308131	159789	167355	31201	12695	1159700
2010	382207	398870	293519	279995	26065	20674	1401330
2011	403873	396724	380528	279117	30265	25164	1515671
2012	457321	386250	355740	343376	31206	28859	1602752
2013	444532	506036	193901	302963	30581	26698	1504711
Badiliko (%)							
2012 - 2013	-2.8	31.0	-45.5	-11.8	-2.0	-7.5	-6.1

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

IDADI YA WANAFUNZI NA WALIMU KATIKA SHULE ZA MSINGI NA SEKONDARI KWA JINSIA

Jedwali 80A

	2010			2011			2012			2013		
	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla
I. Elimu ya Awali												
Jumla ya Wanafunzi walioandikishwa mwaka I&II	461628	463837	925465	538478	530730	1069208	530425	504304	1034729	512798	513668	1026466
Walioandikishwa Mwaka I&II madarasa ya Awali shule za Serikali	440202	443465	883667	502187	494894	997081	504935	480125	985060	483720	485963	969683
Walioandikishwa Mwaka I&II madarasa ya Awali shule zisizo za Serikali	21426	20372	41798	36291	35836	72127	25490	24179	49669	29078	27705	56783
Jumla ya Walimu wenye Sifa	359	1269	1628	286	1225	1511	256	1200	1456	1656	3205	4861
Madarasa ya Awali Shule za Serikali	128	1205	1333	149	1409	1558	175	1464	1639	243	1401	1644
Madarasa ya Awali Shule za Zisizo za Serikali	487	2474	2961	435	2634	3069	431	2664	3095	1899	4606	6505
II. Elimu ya Msingi												
Jumla ya wanafunzi wote walioandikishwa Darasa la I-VII	4203269	4216036	8419305	4159740	4203646	8363386	4086280	4160892	8247172	4066287	4165626	8231913
Jumla ya wanafunzi wanaosoma shule za serikali Darasa la I-VII	4127500	4139526	8267026	4076899	4123752	8200651	3970502	4049246	8019748	3965572	4068354	8033926
Jumla ya wanafunzi wanaosoma shule za binafsi Darasa la I-VII	75769	76510	152279	82841	79894	162735	115778	111646	227424	100715	97272	197987
Jumla ya walimu katika shule za msingi	82170	83686	165856	86098	89351	175449	87601	93386	180987	91253	98234	189487
Jumla ya walimu katika shule za msingi za serikali	78331	80750	159081	81262	85849	167111	82541	89445	171986	85525	93797	179322
Jumla ya walimu katika shule za msingi za binafsi	3839	2936	6775	4836	3502	8338	5060	3941	9001	5728	4437	10165
III. Elimu ya Sekondari												
Jumla ya wanafunzi wote Kidato I-VI	910171	728528	1638699	986993	802554	1789547	1010473	873799	1884272	939191	864865	1804056
Wanafunzi wanaosoma katika shule za serikali, kidato I-VI	792974	608356	1401330	854739	660932	1515671	875480	727272	1602752	796895	707816	1504711
Wanafunzi wanaosoma katika shule za binafsi, kidato I-VI	117197	120172	237369	132254	141622	273876	134993	146527	281520	142296	157049	299345
Idadi ya walimu katika shule za serikali	19666	10586	30252	26635	13299	39934	33643	17826	51469	37291	20737	58028
Idadi ya walimu katika shule za binafsi	8155	2110	10265	9722	2490	12212	10881	2736	13617	12261	3118	15379
Jumla ya Walimu katika shule za Sekondari	27821	12696	40517	36357	15789	52146	44524	20562	65086	49552	23855	73407

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

IDADI YA TAASISI ZA ELIMU

Jedwali 80 B

Aina ya Taasisi	2009		2010			2011			2012			2013		
	Binafsi	**Jumla**	**Serikali**	**Binafsi**	**Jumla**	**Serikali**	**Binafsi**	**Jumla**	**Serikali**	**Binafsi**	**Jumla**	**Serikali**	**Binafsi**	**Jumla**
Shule za Msingi	426	15727	15265	551	15816	15412	589	16001	15525	806	16331	15576	767	16343
Shule za Sekondari	819	4102	3397	869	4266	3425	942	4367	3508	1020	4528	3528	1048	4576
Vyuo vya Ualimu (Msingi na Sekondari)	43	77	34	58	92	34	69	103	34	71	105	34	92	126
Elimu ya Ufundi na Mafunzo						103	569	672	109	641	750	113	631	744
Jumla	**1288**	**19906**	**18696**	**1478**	**20174**	**18974**	**2169**	**21143**	**19176**	**2538**	**21714**	**19251**	**2538**	**21789**

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

MAFUNZO YA WALIMU KATIKA VYUO VYA UALIMU

Jedwali 80C

KIWANGO	2009			2010			2011			2012			2013		
	Waume	**Wake**	**Jumla**	**Waume**	**Wake**	**Jumla**	**Waume**	**Wake**	**Jumla**	**Waume**	**Wake**	**Jumla**	**Waume**	**Wake**	**Jumla**
Stashahada (Pre-Service)	5646	3642	9288	8695	5982	14677	7222	4360	11582	7552	4808	12360	7188	4331	11519
Astashahada (In - service)	1489	679	2168	1873	1191	3064	1071	551	1622	729	327	1056	674	318	992
Daraja A	11078	12797	23875	9145	9296	18441	11905	12137	24042	14044	11582	25626	12855	10120	22975
Elimu maalum	5	21	26	338	128	466	187	265	452	17	34	51	52	107	159
Mafunzo Kazini B/C-A	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Jumla	**18218**	**17139**	**35357**	**20051**	**16597**	**36648**	**20385**	**17313**	**37698**	**22342**	**16751**	**39093**	**20769**	**14876**	**35645**

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

IDADI YA WANAFUNZI NA WAKUFUNZI KATIKA VYUO VIKUU KWA MWAKA 2012/2013

Jedwali 80D

JINA LA CHUO	UMILIKI	Idadi ya Wanafunzi			Idadi ya Walimu		
		KE	ME	JUMLA	ME	KE	JUMLA
Aga Khan UUniversity (AKU)	Binafsi	51	45	96	11	16	27
TABORA)	Binafsi	91	197	288	-	-	-
Ardhi University (ARU)	Serikali	1181	2732	3913	186	47	233
Catholic University of Health and Allied Science (CUHAS)	Binafsi	438	845	1283	87	19	106
Dar Es SalaamUniversity College of Education (DUCE)	Serikali	1296	2092	3388	121	68	189
EcknifordeTanga University (ETU)	Binafsi	482	647	1129	14	7	21
Hubert Kairuki Memorial Univesity (HKMU)	Binafsi	55	73	128	24	16	40
International Medical and Technology University (IMTU)	Binafsi	446	542	988	58	28	86
Iringa University College (IUCO)	Binafsi	1923	2338	4261	87	36	123
(JKUAT- ARUSHA)	Binafsi	93	133	226	42	17	59
Jordan University College (JUCO)	Binafsi	889	1465	2354	59	10	69
Josiah Kibira University College (JOKUCO)	Binafsi	104	276	380	8	3	11
Kilimanjaro Christian Medical Centre (KCMC)	Binafsi	602	857	1459	-	-	-
Kampala International University (KIU)	Binafsi	1236	1657	2893	89		125
Mount Meru University (MMU)	Binafsi	649	1045	1694	63	33	96
Mzumbe University (MU)	Serikali	3535	4309	7844	218	74	292
Bussiness Studies (MUCCOBS)	Serikali	1968	2516	4484	-	-	-
Mkwawa University College of Education (MUCE)	Serikali	959	1609	2568	83	31	114
Makumira University College (MUCO)	Binafsi	1059	2132	3191	52	14	66
Muhimbili University of Allied Science (MUHAS)	Serikali	1082	1987	3069	96	43	139
Muslim University of Morogoro (MUM)	Binafsi	1050	1670	2720	42	4	46
Mbeya University of Science and Technology (MUST)	Serikali	509	2645	3154	140	18	158
Mwenge University College of Ecudation (MWUCE)	Binafsi	719	1254	1973	77	25	102
Nelson Mandela African Insitute of Technology (NM-AIST)	Serikali	43	166	209	36	11	47
The Open University of Tanzania (OUT)	Binafsi	18372	43488	61860	227	127	354
Ruaha University College (RUCO)	Binafsi	1746	3565	5311	78	44	122
St. Augustine University of Tanzania (SAUT)	Binafsi	7209	6746	13955	203	100	303
Sebastian Kulowa Univesity College (SEKUCO)	Binafsi	907	542	1449	48	18	66
(SFUCHAS)	Binafsi	83	226	309	11	5	16
(SJCOAST)	Binafsi	56	110	166	-	-	-
St. Joseph College of Engineering and Technology (SJOCET)	Binafsi	350	1994	2344	93	32	125
St. Joseph Collegy of Information Technology (SJOCIT)	Binafsi	137	635	772	18	3	21
St. Joseph College of Management and Finance (SJCoMF)	Binafsi	3	19	22	6	1	7
St. John's University fo Tanzania (SJUT)	Binafsi	3685	3745	7430	79	33	112
Stefano Moshi Memorial University College (SMMUC)	Binafsi	146	42	188	-	-	-
Stela Maris Mtwara University College (SMMUCO)	Binafsi	793	1665	2458	-	-	-
Sokoine University of Agriculture (SUA)	Serikali	2600	5473	8073	-	-	-
State University of Zanzibar (SUZA)	Serikali	536	355	891	76	42	118
Theofilo Kisanji University (TEKU)	Binafsi	2881	4702	7583	47	12	59
Tumaini University Dar Es Salaam College (TUDARCO)	Binafsi	1026	1005	2031	38	18	56
The United African University of Tanzania (UAUT)	Binafsi	0	9	9	14	1	15
University College of Education Zanzibar (UCEZ)	Binafsi	763	644	1407	-	-	-
University of Dodoma (UDOM)	Serikali	5009	9250	14259	457	141	598
Universifty of Dar Es Salaam (UDSM)	Serikali	5444	9315	14759	927	253	1180
University of Arusha (UoA)	Binafsi	1128	1623	2751	8	2	10
University of Bagamoyo (UoB)	Binafsi	113	185	298	41	7	48
Zanzibar University (ZU)	Binafsi	1051	1107	2158	25	5	30
Jumla kuu		**74,498**	**129,677**	**204,175**	**3,989**	**1,364**	**5,389**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

- Takwimu hazikupatikana

SHULE ZA SEKONDARI ZA BINAFSI: IDADI YA WANAFUNZI KWA KIDATO

Jedwali Na. 81 (Namba)

Mwaka	I	II	III	IV	V	VI	Jumla
1986	12625	12389	11895	10073	730	567	48279
1987	15709	15526	13188	12245	801	756	58225
1988	18007	18897	15326	14358	966	702	68256
1989	20789	19279	18415	14759	1045	716	75003
1990	23585	21870	17599	17685	1481	1094	83314
1991	27554	25143	19237	17371	1922	1639	92866
1992	29027	27044	19378	17891	2018	1758	97116
1993	25703	27651	21894	18367	2223	2097	97935
1994	28657	26971	22784	19809	2573	2011	102805
1995	28498	26242	24098	21199	2334	1938	104309
1996	28002	25807	22494	20318	3168	2243	102032
1997	29768	27461	22406	20627	3408	3381	107051
1998	27125	24756	22029	20409	4826	3428	102573
1999	28333	25747	23120	20255	5667	4493	107615
2000	30789	26601	23469	20430	5894	5011	112194
2001	36305	30820	25004	20762	5892	5116	123899
2002	41593	34209	27540	20681	6418	5534	135975
2003	46891	38506	26385	21650	6430	4859	144721
2004	48752	46167	33240	24476	8847	6229	167711
2005	45276	46321	32063	29248	9183	7046	169137
2006	46968	48013	42878	29796	9569	7956	185180
2007	47437	46927	41340	35746	11299	8667	191416
2008	42971	43232	43177	35980	12576	8594	186530
2009	44255	36384	37064	34061	11851	9096	172711
2010	56620	57876	50778	46820	12269	13006	237369
2011	63282	67205	65859	54521	11083	11926	273876
2012	65058	69403	64453	61209	9684	11713	281520
2013	70060	77407	67998	65637	8592	9651	299345
Badiliko (%)							
2012 - 2013	7.7	11.5	5.5	7.2	-11.3	-17.6	6.3

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

SURA YA 20

AFYA

Utangulizi

435.Mwaka 2013, Serikali iliendelea na uratibu na utoaji wa huduma za afya na ustawi wa jamii ili kuwapunguzia wananchi tatizo la maradhi. Hii inalenga kuhakikisha upatikanaji wa huduma za afya zenye ubora na viwango stahiki na zinazowafikia wananchi wote kwa wakati. Aidha, katika mwaka 2013 Mpango wa Maendeleo ya Afya ya Msingi (MMAM) uliendelea kutekelezwa kulingana na mpango kazi wake. Vilevile, mitaala ya kufundishia watalaam mbalimbali wa kada za afya ilipitiwa na kuboreshwa ili iendane na wakati na mahitaji. Huduma za afya ya uzazi na mtoto ziliendelea kupewa kipaumbele ili kuhakikisha vifo vya akina mama na watoto vinapungua kwa kiasi kikubwa. Aidha, Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali iliendelea kuhakikisha kuwa mifumo ya ukusanyaji wa takwimu sahihi za sekta ya afya inaendelea kuimarishwa.

Vituo vya Kutolea Huduma ya Afya

436.Mwaka 2013, Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali wa afya iliendelea kuvijengea uwezo wa kutoa huduma vituo vya kutolea huduma za afya nchini. Aidha, Serikali katika kutekeleza Mpango wa Maendeleo wa Afya ya Msingi iliendelea kuongeza idadi ya vituo vya kutolea huduma za afya, kutoka vituo 6,663 mwaka 2012 hadi kufikia vituo 6,878 mwaka 2013, sawa na ongezeko la asilimia 3.2.

437.Mwaka 2013, jumla ya mahudhurio ya wagonjwa wa nje yalikuwa ni 52,458,810 ikilinganishwa na 50,806,868 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 3.3. Kati ya mahudhurio hayo, 42,682,479 sawa na asilimia 81.4 yalikuwa katika zahanati, 6,873,056 sawa na asilimia 8.6 vituo vya afya, na 2,903,275 sawa na asilimia 5.5 yalikuwa katika hospitali. Ongezeko la mahudhurio ya wagonjwa kwenye zahanati lilitokana na ongezeko la zahanati kufuatia utekelezaji wa Mpango wa Maendeleo ya Afya ya Msingi ya kuwa na zahanati katika kila kijiji ili kumnufaisha mwananchi na huduma muhimu za afya.

Ukaguzi wa Vituo vya Kutolea Huduma za Afya na Ustawi wa Jamii

438. Mwaka 2013, Serikali iliendelea kufanya ukaguzi wa vituo vya afya na vyuo vya ustawi wa jamii. Ukaguzi huo ulifanyika katika awamu mbili. Awamu ya kwanza ilihusisha mikoa ya Mtwara, Lindi, Manyara, Katavi, Kagera, Iringa, Njombe na Pwani. Awamu ya Pili ilihusisha mikoa ya Arusha, Kigoma na Mwanza. Aidha, ilani na maelekezo mbalimbali yalitolewa ili kuboresha huduma.

Matibabu nje ya nchi

439. Mwaka 2013, jumla ya wagonjwa 488 walipelekwa nje ya nchi kwa ajili ya kupata matibabu kutokana na matatizo mbalimbali ya kiafya yaliyoshindikana kupatiwa tiba hapa nchini kutokana na uhaba wa vifaa vya kisasa. Kati ya hao, wagonjwa wenye matatizo ya moyo walikuwa 212, saratani 45, figo 35 na magonjwa mengine 196.

Elimu ya Afya kwa Wananchi

440. Mwaka 2013, huduma za elimu ya afya kwa umma ziliendelea kutolewa kupitia vipindi vya redio, magazeti, vipeperushi, machapisho, mitandao ya simu, tovuti, magari ya kuelimisha na mabango yanayotoa elimu ya afya. Lengo kubwa lilikuwa ni kuwapa wananchi uwezo wa kutambua na kuzingatia mitindo bora ya maisha, hivyo kuepuka tabia hatarishi kwa afya kama matumizi ya tumbaku, unywaji wa pombe kupita kiasi, lishe duni, kutofanya mazoezi na msongo wa mawazo zinazopelekea magonjwa yasiyo ya kuambukiza kama kisukari, matatizo ya moyo na saratani. Vile vile, vituo vya kutolea huduma ya afya viliendelea kuelimisha na kuhamasisha jamii kuhusu umuhimu wa kutunza afya, kubadili tabia hatarishi kwa afya, kujikinga na maradhi, na kutumia huduma za afya pale inapobidi.

441. Mwaka 2013, Serikali iliendelea kusimamia na kuratibu ongezeko la wataalam kutoka vyuo vya afya. Idadi ya wataalam wa afya iliendelea kuimarika kutokana na ongezeko la wanafunzi wanaodahiliwa katika vyuo vya afya, kutoka wanafunzi 7,458 mwaka 2011/12 hadi wanafunzi 7,959 mwaka 2012/13. Ongezeko hili linaendana na utekelezaji wa Mpango wa Maendeleo wa Afya ya Msingi unaohitaji ongezeko la wataalam wa afya ili kukidhi mahitaji ya ongezeko la zahanati na vituo vya afya nchini.

Afya ya Uzazi na Mtoto

442.Mwaka 2013, Serikali kwa kushirikiana na wadau iliendelea kutekeleza mpango mkakati wa kupunguza kasi ya vifo vitokanavyo na uzazi na vifo vya watoto. Aidha, Serikali ilidhibiti kwa kiasi kikubwa milipuko ya magonjwa yanayozuilika kwa chanjo. Vile vile, Serikali iliendelea kukusanya sampuli za vipimo vya magonjwa ya ulemavu wa ghafla na vipimo vya surua kutoka wilayani kwa wagonjwa waliohisiwa kuwa na magonjwa hayo na kupimwa maabara. Vipimo vya magonjwa ya ulemavu wa ghafla na surua vilionesha kuwa salama, hali inayoonesha kuimarika kwa udhibiti wa magonjwa hayo hapa nchini.

443.Mwaka 2013, Serikali iliendelea kutoa huduma za uzazi wa mpango kwa kununua na kusambaza dawa na vifaa tiba kwa ajili ya kuwahudumia wananchi. Aidha, Serikali ilinunua na kusambaza vifaa katika vituo vya afya katika mikoa 16 nchini ili kumsaidia mtoto mchanga kupumua baada ya kuzaliwa. Vifaa vilivyonunuliwa ni pamoja na; *'Ambubags'* na *'Masks'* 7,153, '*penguine suckers'* 9,550, na '*Neonatalie model* 3,267. Lengo ni kuboresha upatikanaji wa vifaa hivyo muhimu kwa ajili ya kumsadia mtoto mchanga mwenye matatizo ya kupumua.

444.Mwaka 2013, Serikali ilianzisha mpango unaoitwa *'Option B plus'* unaolenga kuwapatia dawa za kupunguza makali ya VVU kwa wakati, kwa wajawazito wenye maambukizi ya VVU. Hii ni katika kutekeleza Mpango wa kutokomeza maambukizi mapya ya VVU kutoka kwa mama kwenda kwa mtoto. Aidha, mafunzo na warsha zilitolewa kwa watoa huduma na viongozi wa ngazi mbalimbali za mikoa na wilaya. Lengo lilikuwa ni kuwawezesha kuandaa mipango endelevu ya kutokomeza maambukizi mapya na kuiingiza katika mipango kabambe ya afya katika Halmashauri husika.

445.Mwaka 2013, Serikali katika kutekeleza mpango mkakati wa kitaifa wa kuzuia na kudhibiti saratani ya shingo ya kizazi, ilianzisha vituo 130 vya uchunguzi wa awali na matibabu ya ugonjwa huo katika mikoa 17 Tanzania Bara. Aidha, mwongozo wa kujumuisha katika vituo vya tiba ulizinduliwa na kituo cha mfano cha kutoa huduma kwa mfumo wa *'One Stop Centre'* kilizinduliwa katika Hospitali ya Amana.

Mpango wa Taifa wa kudhibiti Malaria

446. Mwaka 2013, Serikali ilitoa mafunzo kuhusu ugawaji na matumizi ya vyandarua vyenye viuatilifu vya muda mrefu kwa walimu wa shule za msingi na sekondari 4,481 na Maafisa elimu wa kata 426 wa mikoa ya majaribio ya Lindi, Mtwara na Ruvuma. Aidha, jumla ya vyandarua vyenye viuatilifu vya muda mrefu 179,359 viligawiwa kwa wanafunzi wa shule za msingi wa darasa la 1, 3, 5 na 7 na sekondari kidato cha I, III na IV katika mkoa wa Ruvuma (Songea mjini 30,725; Songea vijijini 22,764; Namtumbo 27,679 na Mbinga 62,795).

Mpango wa Damu Salama

447. Mwaka 2013, Serikali kupitia Mpango wa Damu Salama wa Taifa ulikusanya jumla ya chupa 120,000 za damu salama sawa na asilimia 60 ya lengo lililowekwa la kukusanya jumla ya chupa 200,000. Aidha, jumla ya hospitali 209 zilipewa damu salama kutoka katika vituo vya kanda vya damu salama. Vile vile, elimu iliendelea kutolewa kwa wananchi juu ya umuhimu wa tabia ya uchangiaji wa damu.

Magonjwa ya kuambukiza na ya mlipuko

448. Mwaka 2013, Serikali iliendelea na ufuatiliaji wa magonjwa ya kuambukiza na matukio ya kiafya yanayotokea katika jamii. Aidha, elimu ilitolewa kwa wataalamu wa afya ili kuimarisha uwezo wao katika kufanya ufuatiliaji wa magonjwa na kukabiliana na magonjwa ya mlipuko. Vile vile, ulifanyika uimarishaji wa utambuzi na upokeaji wa taarifa za magonjwa ya mlipuko yaliyopo na yanayojitokeza katika maeneo mbalimbali kupitia mwongozo wa *'Integrated Disease Surveillance and Response (IDSR)'*. Katika kipindi hicho, Serikali ilikabiliana na magonjwa ya mlipuko wa Homa ya Dengue (Dar es Salaam), Homa ya uti wa mgongo (Rukwa), Surua (Mwanza, Mbeya, Arusha na Ruvuma) na Kipindupindu (Dar es Salaam, Tanga na Mbeya). Aidha, vifaa kinga na tiba kwa ajili ya matumizi wakati wa dharura vilitolewa kwa mikoa na wilaya. Seti ya vifaa kinga 15,000 ilipelekwa kwenye ofisi za kanda za MSD kwa ajili ya kusambazwa kwenye vituo vya afya.

Chakula na Lishe

449. Mwaka 2013, Serikali iliendelea kuimarisha juhudi za kukabiliana na utapiamlo kwa watoto wenye umri chini ya miaka mitano ili kupunguza kasi ya maradhi na vifo vya watoto. Miongoni mwa shughuli zilizotekelezwa ni pamoja na kuandaa na kuchapisha mwongozo wa taifa kuhusu ulishaji watoto wachanga na wadogo. Aidha, Serikali iliendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu ulishaji

wa watoto kupitia vipindi 12 vya redio na nane vya televisheni. Vile vile, elimu ilitolewa kwa njia ya matangazo mafupi kupitia redio, televisheni na kusambaza vipeperushi. Katika kipindi hicho, Serikali kupitia Taasisi ya Chakula na Lishe na wadau wengine hususan Mamlaka ya Chakula na Dawa ilikamilisha mchakato wa mapitio ya sheria inayodhibiti uuzaji na usambazaji wa maziwa na vyakula vya watoto wachanga ili kulinda afya na lishe za watoto. Sheria hii ilichapishwa katika Gazeti la Serikali la mwezi Machi 2013.

450.Mwaka 2013, Serikali kupitia Taasisi ya Chakula na Lishe Tanzania iliwapatia ‘chakula dawa’ watu wenye virusi vya UKIMWI na utapiamlo. Watu wenye virusi vya UKIMWI na watoto wenye umri chini ya miaka mitano walipimwa hali zao za lishe na waliobainika kuwa na utapiamlo waliingizwa kwenye programu ya chakula dawa. Programu hii inatekelezwa katika vituo vyote vya matunzo na tiba katika mikoa ya Arusha, Dodoma na Singida. Aidha, watoa huduma 2,530 walipata mafunzo ya jinsi ya kuchukua vipimo na kutoa chakula dawa kwa wagonjwa. Jumla ya watu 26,868 wanaoishi na virusi vya UKIMWI na watoto wadogo chini ya umri wa miaka mitano wenye utapiamlo walipata matibabu ya utapiamlo kwa kutumia chakula dawa. Watoa huduma waligawiwa machapisho mbalimbali (vijitabu na vipeperushi) pamoja na vitendea kazi kama vile utepe wa kupimia mzingo wa mkono kwa ajili ya kutambua hali ya lishe.

Huduma za Ustawi wa Jamii

451.Mwaka 2013, Serikali iliendelea kutoa huduma za msingi kwa wazee na watu wenye ulemavu. Huduma zilizotolewa ni pamoja na kuimarisha upatikanaji wa chakula, malazi na matibabu kwa watu wenye ulemavu wanaotunzwa na kulelewa katika makazi 17. Jumla ya wazee na watu wenye ulemavu wanaohudumiwa ni 1,135, wakiwemo wanaume 528 na wanawake 607 ambao walipatiwa huduma za msingi za chakula, malazi na mavazi. Aidha, Serikali iliratibu huduma za matunzo katika makazi 24 yanayoendeshwa na mashirika yasiyo ya kiserikali.

452.Mwaka 2013, Serikali iliendelea kutoa hifadhi, kutunza na kuwafanyia watoto marekebisho ya tabia katika mahabusu za watoto za Mbeya, Tanga, Dar Es Salaam, Moshi, Arusha na shule ya Maadilisho Irambo. Jumla ya watoto 617 walikinzana na sheria ikilinganishwa na watoto 578 mwaka 2012. Aidha, watoto hawa walipewa huduma za elimu ya msingi na ya ufundi katika fani mbalimbali kulingana na mahitaji yao.

IDADI YA VITUO VYA KUTOLEA HUDUMA ZA AFYA

Jedwali Na. 84

Aina ya Vituo	2011			2012			2013		
	Binafsi	Serikali	Jumla	Binafsi	Serikali	Jumla	Binafsi	Serikali	Jumla
Zahanati	1289	3843	5132	1358	4322	5680	1444	4469	5913
Vituo vya Afya	230	454	684	244	498	742	222	489	711
Hospitali	128	108	236	129	112	241	140	114	254
Jumla	**1647**	**4405**	**6052**	**1731**	**4932**	**6663**	**1806**	**5072**	**6878**

Chanzo: Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii

HUDUMA ZA AFYA: WALIOFAULU MAFUNZO

Jedwali 85

Kada	Sehemu	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Waliofaulu Mafunzo ya Afya ya miaka miwili katika Ngazi ya Cheti								
Health Records	Kilimanjaro	20	20	22	24	33	23	32
Laboratory Assistant	Singida	47	50	63	107	93	69	61
Laboratory Assistant	Mvumi	40	41	44	49	64	19	56
Laboratory Assistant	Nkinga	29	30	34	33	41	31	0
Laboratory Assistant	Kolandoto	-	-	-	42	54	70	69
Laboratory Assistant	Litembo	-	-	-	41	44	51	0
Pharmaceutical Assistant - KSP	Kilimanjaro	19	24	34	29	33	-	-
Clinical Assistants	Songea	40	45	47	63	69	57	43
Clinical Assistants	Sumbawanga	41	43	50	55	48	50	44
Clinical Assistants	Masasi	31	39	54	57	59	58	46
Clinical Assistants	Kigoma	29	27	37	40	41	36	20
Clinical Assistants	Maswa	39	41	83	66	81	91	0
Clinical Assistants	Musoma	35	35	47	58	50	41	40
Waliofaulu Mafunzo ya Afya ya miaka mitatu katika Stashahada								
Dental Therapy	Mbeya	13	15	12	17	21	14	17
Dental Therapy	Tanga	20	15	15	21	23	17	14
Dental Laboratory Technologists	Dar es salaam	5	5	5	4	5	-	-
Medical Laboratory Technicians	Dar es salaam	35	37	54	55	57	52	53
Medical Laboratory Technicians	Iringa	15	14	46	54	55	51	0
Medical Laboratory Technicians	Mwanza	25	27	32	29	33	30	45
Pharmaceutical Technician	Dar es salaam	20	19	24	27	29	31	-
Pharmaceutical Technician	Mwanza	23	31	26	34	42	33	44
Physiotherapy	Kilimanjaro	17	18	17	28	26	15	14
Optometry-KCMC	Kilimanjaro	15	16	13	11	16	6	-
Health Officers	Kagera	33	35	50	36	65	36	62
Health Officers	Kwimba	31	33	49	41	43	38	30
Health Officers	Mpwapwa	15	16	21	29	31	32	36
Health Officers	Tanga	17	16	20	28	35	25	0
Health Officers	Dar es salaam	21	22	24	34	40	28	76

Chanzo: Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii

IDADI YA VITANDA KATIKA HOSPITALI ZOTE NCHINI

Jedwali Na. 87

Aina ya Huduma / Mwaka	Mmiliki								Jumla	
	Serikali		Mashirika ya Kujitolea/Dini		Mashirika ya Umma		Binafsi			
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Hospitali	15,697	16,726	14,677	14,843	800	920	1,187	1,133	32,361	33,622
Vituo vya Afya	8,766	9,168	5,286	5,791	271	294	800	880	15,123	16,133
Jumla	**24,463**	**25,894**	**19,963**	**20,634**	**1,071**	**1,214**	**1,987**	**2,013**	**47,484**	**49,755**

Chanzo: Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii

SURA YA 21

MAENDELEO YA JAMII

Vyuo vya Maendeleo ya Wananchi

453. Mwaka 2013 Vyuo vya Maendeleo ya Wananchi vilitoa mafunzo ya Ufundi Stadi ya muda mrefu na mfupi kwa wananchi 41,681 ikilinganishwa na wananchi 17,896 mwaka 2012. Kati ya hao, wanawake walikuwa 17,959 na wanaume walikuwa 23,722. Mafunzo yaliyotolewa yalikuwa katika fani za kilimo, ufundi na ujasiriamali. Aidha, Vyuo vya Maendeleo ya Wananchi 25 vilitoa mafunzo ya mchepuo wa VETA.

454. Mwaka 2013, wanachuo 3,309 walihitimu mafunzo katika vyuo tisa vya Maendeleo ya Jamii nchini katika ngazi mbalimbali. Katika ngazi ya shahada ya uzamili, wanachuo 6 walihitimu ambapo wanawake walikuwa 3 na wanaume 3. Aidha, wanafunzi 173 walihitimu katika ngazi ya shahada ikilinganishwa na wanafunzi 150 waliohitimu mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 15.3. Kati ya wahitimu hao, wanaume walikuwa 82 na wanawake 91. Katika ngazi ya Stashahada, jumla ya wanachuo 612 walihitimu ikilinganishwa na wanachuo 557 waliohitimu mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 9.8. Kati ya hao, wanaume walikuwa 190 na wanawake 422. Katika ngazi ya cheti, wanachuo 2,516 walihitimu ikilinganishwa na wahitimu 2,073 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 21.3. Kati ya hao wanaume walikuwa 660 na wanawake 1,856. Kwa ujumla ongezeko la wahitimu lilitokana na jitihada za Serikali kuhamasisha umuhimu wa elimu.

Jinsia na Maendeleo ya Wanawake

455. Mwaka 2013, Serikali iliendelea na mpango wa uingizaji wa masuala ya jinsia katika mipango, mikakati, sera na programu mbalimbali za kisekta. Katika kutekeleza mpango huo, masuala ya jinsia yalizingatiwa na wizara zinazotekeleza mfumo wa Matokeo Makubwa Sasa na Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano. Aidha, Kamati ya kitaifa ya kuzuia na kutokomeza ukatili dhidi ya wanawake, watoto na watu wenye ulemavu wa ngozi iliendelea kuratibu na kusimamia shughuli za kuzuia na kudhibiti vitendo vya ukatili dhidi yao. Vilevile, Serikali iliratibu maandalizi ya taarifa ya 7 na 8 ya Mkataba wa kuondoa aina zote za ubaguzi dhidi ya wanawake. Maandalizi ya taarifa hiyo yaliwashirikisha wadau mbalimbali ikiwa ni pamoja na watendaji wa madawati

ya Jinsia kutoka wizara mbalimbali, idara na wakala, asasi za kijamii 31 na maofisa maendeleo ya jamii 18.

Benki ya Wanawake

456.Benki ya wanawake Tanzania ilitoa mikopo yenye masharti nafuu kwa wanawake na wanaume nchini ambapo jumla ya shilingi milioni 9,163.9 zilitolewa kwa wateja 9,380. Kati ya hao, wanawake walikuwa 7,395, sawa na asilimia 79. Vile vile, Benki iliendelea kutoa mafunzo ya ujasiriamali na uendeshaji wa biashara kwa wateja 8,858. Aidha, Benki ilipanua wigo wa shughuli zake kwa kufungua tawi eneo la Kariakoo, Mtaa wa Aggrey. Aidha, Benki ilifungua vituo vya kutolea mikopo katika Mikoa ya Dar es Salaam (Kawe, Airwing, Mbezi Luis, Tabata, Mbande, Makongo, Tegeta, Jet, Uamsho, Buza, Kurasini, Kijichi, Kipunguni, Kigamboni, Kongowe, Kibamba, Mabibo, Mbezi Kati, Polisi Ufundi, Banana, Ubungo, Kibangu na Kitunda); Pwani (Kibaha); Dodoma (Airport, Chamwino, Ipagala, Posta, Hazina Kikuyu, Kizota, Savanna Kikuyu, Chang'ombe, Mnadani, Veyula, Mpwapwa, Kongwa na Mbande); na Mwanza (Nyakato, Igogo, Nyegezi, Pansiansi, Igoma, Kisesa, Magu, Misungwi na Kitangiri).

Mfuko wa Maendeleo wa Wanawake

457.Mwaka wa fedha 2013/14, Serikali ilitenga shilingi 2,000,000,000 kwa ajili ya Mfuko wa Maendeleo wa Wanawake. Katika kipindi cha Julai – Desemba 2013, Wizara ilikuwa imepokea shilingi 515,628,846 kutoka Wizara ya Fedha. Kati ya fedha hizo zilizopokelewa, shilingi 347,000,000 sawa na 62% zilipelekwa katika halmashauri 31 za Kilindi, Muheza, Ikungi, Meatu, Msalala, Shinyanga Manispaa, Songea manispaa, Mkuranga, Makete, Ukerewe, Nanyumbu, Mtwara Mikindani, Tandahimba, Masasi, Gairo, Kilosa, Mbeya Jiji, Babati Mji, Kilwa, Lindi Manispaa, Lindi H/W, Moshi Manispaa, Kilolo, Iringa H/W, Chemba, Bahi, Mpwapwa, Longido, Monduli, Mpanda Mji na Mbinga kwa ajili ya kuwakopesha wanawake wajasiriamali kuendeshea biashara zao. Aidha, shilingi 103,125,769 zilitumika kwa ajili ya ufuatiliaji katika mikoa 9 ya Arusha, Manyara, Singida, Pwani, Tanga, Katavi, Rukwa, Morogoro na Kagera.

Maendeleo ya Watoto

458.Mwaka 2013, Serikali ilizindua rasmi Mtandao wa Mawasiliano wa Kusaidia Watoto ambao unafanya kazi kwa majaribio katika wilaya za Temeke,

Magu, Kasulu, Hai, Bukoba Vijijini na Musoma Mjini. Aidha, Mtandao huo unatarajiwa kuenezwa katika wilaya zote nchini. Vile vile, Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali wa masuala ya watoto iliandaa na kuzindua Mpango Kazi wa Taifa wa miaka mitatu wa Kushughulikia Tatizo la Ukatili Dhidi ya Watoto (2013 – 2016). Lengo la Mpango Kazi huo ni kuhakikisha kuwa taasisi zote za kiserikali na zile zisizo za kiserikali zinatekeleza shughuli mbalimbali ambazo zitalenga kuondoa tatizo la ongezeko la vitendo vya ukatili dhidi ya watoto hapa nchini.

Uratibu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali

459. Mwaka 2013, mashirika yasiyo ya kiserikali 617 yalipatiwa usajili chini ya Sheria ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Na. 24 ya mwaka 2002 kama ilivyorekebishwa mwaka 2005 ikilinganishwa na mashirika 692 yaliyosajiliwa mwaka 2012. Usajili huo mpya unafanya mashirika hayo kufikia 6,377 mwishoni mwaka 2013. Kati ya mashirika hayo yaliyosajiliwa mwaka 2013, mashirika 591 yalipatiwa cheti cha usajili na mengine 26 yalipatiwa cheti cha ukubalifu. Aidha, usajili huo unayawezesha mashirika husika kutambulika kisheria na kuongeza uhuru wa kujumuika katika jamii.

460. Mwaka 2013, mashirika yasiyo ya kiserikali yaliendelea kushiriki na kutoa mchango katika maendeleo ya kijamii na kiuchumi. Katika kutathmini mchango wa mashirika hayo katika maendeleo ya nchi, Serikali iliandaa Taarifa ambayo ilionesha kuwa mashirika hayo yaliwekeza jumla ya shilingi milioni 524,526.5 katika nyanja mbalimbali ikiwemo kilimo, elimu, maji, afya, UKIMWI na Virusi Vya UKIMWI, mazingira, utawala bora, jinsia na ustawi kwa mwaka husika.

461. Mwaka 2013, uratibu wa mashirika yasiyo ya kiserikali uliendelea kuimarishwa kwa kuwatumia maafisa maendeleo ya jamii wa wilaya na mikoa kutoa maoni ya maombi ya usajili wa mashirika hayo yaliyopo katika maeneo yao. Miongoni mwa vigezo vinavyotumika ili kupata usajili ni pamoja na kuhakikisha kuwa mashirika hayo yanakuwa na ofisi. Aidha, uwepo wa maafisa hao umesaidia kusogeza huduma za ushauri kuhusu usajili na uendeshaji wa mashirika yasiyo ya kiserikali karibu na wananchi.